

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

**НЕГІЗГІ ОРТА ЖӘНЕ ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙЛЕРІНІҢ
«ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӨНЕР» БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫ БОЙЫНША
ПӘНДІК БІЛІМ МЕН ДАҒДЫЛАРДЫ, МЕТАПӘНДІК ДАҒДЫЛАРДЫ
ЖӘНЕ ТҮЙІНДІ ҚҰЗЫРЕТТЕРДІ БАҒАЛАУДЫ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ
БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

Астана, 2025

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ғылыми-әдістемелік кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2025 жылғы 4 қыркүйектегі № 4 хаттама).

Негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлерінің «Технология және өнер» білім беру саласы бойынша пәндік білім мен дағдыларды, метапәндік дағдыларды және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау бойынша әдістемелік ұсынымдар. - Астана: Ы. Алтынсарин ат. ҰБА, 2025. – 160 б.

Әдістемелік ұсынымдар «5-9-сыныптарға арналған «Көркем еңбек», «Музыка», «Дене шынықтыру» пәндерінің үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес әдістемелік ұсынымда пәндік білім мен дағдыларды, метапәндік дағдыларды және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау бойынша қарастырылған.

Әдістемелік ұсынымдар екі бөлімнен тұрады. Бірінші бөлімде 5-9-сыныптарға арналған «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру және 5-6 сыныптарға «Музыка» пәндері бойынша пәндерін бағалау ерекшеліктері анықталды, ал екінші, бөлімде осы пәндердің қолданыстағы үлгілік оқу бағдарламасына сай, пәндік білім мен дағдыларды, метапәндік дағдыларды және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау бойынша тапсырмалар берілген.

Әдістемелік ұсынымдар орта білім беру ұйымдарының басшыларына, «Технология және өнер» білім беру саласындағы пән мұғалімдеріне, оқу-әдістемелік орталықтардың әдіскерлеріне арналған.

© Ы.Алтынсарин ат.
Ұлттық білім беру академиясы, 2025

КІРІСПЕ

Қазіргі кезеңде Қазақстан Республикасында жүріп жатқан әлеуметтік – экономикалық өзгерістер жалпы білім беру жүйесін реформалаудың жүзеге асырылуын, яғни жаңа әдіснамалық тұрғылар мен тұжырымдамалық идеяларды талап етуде. Білім беру жүйесіндегі білім парадигмалары «білетін адам» яғни, білім, білік, дағдымен қаруланған адам парадигмасынан «өмір сүруге бейімделген адам» яғни, белсенді және шығармашылықпен ойлай алатын, әрекет етіп, өзін - өзі іс жүзінде көрсете алатын, парасаттылық, адамгершілік, физиологиялық жағынан өзін жетілдіре алатын адам парадигмасына көшуде. Білім беру жүйесін дамыту еліміз үшін басты бағыттардың бірі болып отыр. Оның нормативтік құқықтық базасы ретінде Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты мақсаты – ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтарға, ғылым мен практиканың жетістіктеріне негізделіп, жеке тұлғаның қалыптасуына, дамуына, кәсіби өсуіне бағытталған білім алуына мүмкіндік жасау» [1] – деп білім беруде жаңа технологиялардың пайдалану маңыздылығын ашып берді.

Бүгінгі күні білім беру мекемелері мен педагогика ғылымы алдында білім берудің философиялық негіздеріне, білім жүйесінің стратегиялық бағыттарына, мақсаты мен мазмұнына, оны орындаудың әдіс – тәсілдеріне деген жаңа көзқарас қалыптасуда. Қоғам талабы мен әлеуметтік сұраныстарға сәйкес жаңа технологиялар көбеюде. Инновациялық оқыту технологияларын жалпы оқу – тәрбие үрдісінде қолдану мәселесімен Отандық ғалымдарды атап кететін болсақ, Д. М. Жүсібалиева, Б. Ә. Әбдікәрімұлы, Б.К.Момынбаев, К. Өстеміров, Н. Шәметов, М. С. Мәлібекова, Г. К. Нұрғалиева, Қ. Қабдықайырұлы, пен Н. Н. Нұрахметов (шоғырландырып қарқынды оқыту технологиясы) [4-5-6] сынды ғалымдарды атап көрсетуге болады.

Қазіргі заманда білім берудің, оны дамытудың көкейкесті мәселелерін шешу нақты, ғылыми - теориялық және практикалық бағыттағы реформаны қамтамасыз ететін, білім беру жүйесін прогрессивтік және динамикалық бірлікте тұтас, интегративті дамытуды жобалау мен жасақтауды, ерекше оқу-тәрбие процесін, жоғары тиімділіктегі педагогикалық технологияның пайда болуын талап ететін дидактикалық ғылымға тікелей тәуелді. Қазіргі заманғы білім беру жүйесі білім алушылардың жан-жақты дамуын, өмірлік маңызы бар дағдыларды меңгеруін және болашаққа қажетті құзыреттерді игеруін қамтамасыз етуге бағытталған. Осы тұрғыда білім беру мазмұнының жаңартылуы, оның ішінде бағалау үдерісінің жаңаша құрылуы маңызды рөл атқарады. Бағалау тек білім алушы жетістігін анықтаудың құралы ғана емес, сонымен қатар білім алушының тұлғалық және кәсіби дамуын қолдаудың тиімді тетігі ретінде қарастырылады.

«Технология және өнер» білім беру саласы білім алушылардың шығармашылық қабілетін, функционалдық сауаттылығын, кәсіптік бағдарын және еңбекке бейімділігін қалыптастыруда ерекше орын алады. Осы саланы оқыту барысында пәндік білім мен дағдыларды меңгертумен қатар, метапәндік дағдыларды (сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жүргізу, ақпаратты талдау және

қолдану т.б.) және түйінді құзыреттерді (коммуникативтік, әлеуметтік, өзін-өзі дамыту, цифрлық сауаттылық және т.б.) қалыптастыру маңызды болып табылады.

Осы әдістемелік ұсынымдарда негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлерінде «Технология және өнер» саласы бойынша білім мазмұны мен бағалау жүйесін интеграциялау жолдары қарастырылған. Ұсынымдар пән мұғалімдеріне оқыту мен бағалауды сабақтастыра отырып, білім алушылардың оқу жетістіктерін жан-жақты бағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл әдістемелік құрал мұғалімдерге оқу мақсаттарына сәйкес келетін бағалау критерийлерін әзірлеуге, әртүрлі бағалау әдістерін тиімді қолдануға және білім алушылардың оқу нәтижелерін нақты әрі әділ бағалауға бағыт-бағдар береді.

Мақсаты:

«Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Музыка» пәндерінің білім беру мазмұнындағы ерекшеліктеін, оның білім алушының шығармашылық, технологиялық және әлеуметтік-мәдени дамуына қосатын үлесін, сондай-ақ бағалау үдерісіндегі жаңашыл бағыттарды сипаттауы тиіс.

Ұсынылатын мазмұн құрылымы:

1. Жалпы контекст:

Қазіргі білім беру жүйесінде Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Музыка» пәндерінің рөлі мен маңызын сипаттау.

Білім алушылардың өнер арқылы ойлау, көру, жасау, талдау, бағалау қабілеттерін дамытудың маңыздылығы.

2. Пәндік және метапәндік байланыс:

Пәндік білім мен дағдыларды – көркемдік материалдармен жұмыс, композициялық шешім, көркем-технологиялық жобалау және т.б.

Метапәндік дағдыларды – зерттеу, сын тұрғысынан ойлау, топта жұмыс істеу, шығармашылық шешім табу қабілеттерін дамытуда пәннің мүмкіндіктерін көрсету.

3. Бағалау жүйесін сипаттау:

Формативті және жиынтық бағалау арқылы білім алушының дамуын бақылау.

Бағалаудың білім алушы мотивациясына, қызығушылығына және өзін-өзі бағалау дағдыларына әсері.

4. Құзыреттермен байланыс:

Түйінді құзыреттер (цифрлық, коммуникативтік, әлеуметтік, азаматтық және т.б.) олардың көркем еңбек сабағындағы интеграциясы.

Құндылықтарға негізделген тәсілді енгізу: ұлттық мәдениетке, еңбекке, шығармашылыққа құрметпен қарау.

5. Интеграция тәсілдері:

Оқыту, бағалау және рефлексияны үйлестіру жолдары.

Сабақ құрылымында жобалық, практикалық, шеберлікке негізделген жұмыстар арқылы бағалауды тиімді енгізу.

Қысқаша мысал (кіріспе мәтінінің жобасы):

1. «ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӨНЕР» БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫ ПӘНДЕРІН БАҒАЛАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бүгінгі білім беру жүйесінде Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Музыка» пәндері тек көркемдік-шығармашылық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар білім алушының тұлғалық, технологиялық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ететін кешенді оқу пәні ретінде қарастырылады. Бұл пән білім алушылардың эстетикалық талғамын, кеңістіктік ойлау қабілетін, еңбекке баулуға бағытталған практикалық дағдыларын қалыптастырумен қатар, метапәндік және түйінді құзыреттерді де дамытуға мүмкіндік береді. Осы әдістемелік ұсынымдар «Көркем еңбек» пәнінің оқу мазмұны мен бағалау жүйесін өзара байланыстыра отырып, білім алушының оқу жетістіктерін жан-жақты бағалаудың тиімді тәсілдерін ұсынады. Бағалау – білім беру сапасын арттырудың құралы ретінде қарастырылып, білім алушының шығармашылығын қолдауға, оның жеке және академиялық өсуіне жағдай жасауға бағытталады.

Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Музыка» пәндерін зерделеу кезінде базалық құндылықтарды қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар.

«Музыка» пәні білім алушылар рухани-мәдени дамуын, эстетикалық талғамын, көркемдік-шығармашылық қабілеттерін жетілдіруде маңызды рөл атқарады. Бұл пән тек музыкалық білім берумен шектелмей, тұлғаның ішкі жан дүниесін дамытуға, ұлттық және әлемдік көркемдік құндылықтарды танып-білуге, музыканы терең сезініп, түсінуге тәрбиелейді. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты мақсаты - білім алушыны жан-жақты дамыған, өмірлік дағдыларды меңгерген, шығармашыл тұлға ретінде қалыптастыру.

«Музыка» пәні арқылы білім алушылар тек көркемдік білім алып қана қоймай, сонымен қатар тыңдалым, орындаушылық, шығармашылық және музыкалық сауат дағдыларын меңгереді. Музыка басқа пәндермен табиғи байланысқа түсіп, метапәндік дағдыларды (сын тұрғысынан ойлау, коммуникация, зерттеу, шығармашылық дамытуға үлкен мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда оқу жетістіктерін бағалауда тек пәндік біліммен шектелу жеткіліксіз. Пәндік білім мен дағдыларды, сонымен қатар метапәндік дағдылар мен түйінді құзыреттерді яғни, коммуникация, мәдени сауаттылық, жеке және әлеуметтік жауапкершілік, цифрлық сауаттылық, шығармашылықты интеграциялау арқылы бағалау - білім сапасын арттырудың бүгінгі таңда маңызды тәсілі. [7]

Әдістемелік ұсынымда музыка пәні бойынша білім алушының оқу жетістіктерін кешенді бағалауға бағытталған: Пәндік білім мен дағдыларды (мысалы, музыкалық шығармаларды тыңдау, орындау, талдау); метапәндік дағдыларды (мысалы, топпен жұмыс, өзіндік рефлексия, ақпаратпен жұмыс істеу); түйінді құзыреттерді (мысалы, шығармашылық, мәдениетаралық түсіністік, цифрлық құралдарды қолдану) біріктіру отырып, оқу мақсаттарына жетуге арналған бағалау тәсілдері мен критерийлері ұсынылады. Бұл ұсынымдар негізгі орта (5–6 сынып) және жалпы орта білім беру деңгейінде музыка пәнін

тиімді оқыту мен бағалауды ұйымдастыруға көмектеседі және мұғалімнің кәсіби қызметінде әдістемелік қолдау көрсетеді.

Музыка сабағында білім алушылардың пәндік білімін, метапәндік дағдыларын және түйінді құзыреттерін кешенді түрде бағалау арқылы оқу мақсаттарына қол жеткізу.

Өскелең ұрпақты рухани-адамгершілік қасиеттерге тәрбиелеу-әрдайым өзекті мәселе болып табылады. Жас ұрпақ-біздің болашағымыз, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы екені сөзсіз. Елдің ертеңі бүгінгі балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу арқылы қалыптасады. Сондықтан оларды әлеуметтік тұрғыдан қамтамасыз ету, толыққанды білім алуына жағдай жасау және олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау-Қазақстанның ұлттық саясатының негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Бұл мемлекеттің болашақ ұрпаққа деген қамқорлығын айқын көрсетеді.

Құндылықтар-біздің ойымыз бен мінез-құлқымызды реттейтін басты принциптер. Оларды тәрбиелеу процесінде білім алушыларға жеткізу аса маңызды, себебі құндылықтар баланың дүниетанымын, тұлғалық дамуын және қоғамдағы орнын анықтайды. Осыған байланысты, тәрбие құндылықтарын пәндік білім мазмұнына кіріктіру өте қажет. Бұл тәсіл арқылы білім алушылар тек теориялық білім алып қана қоймай, сонымен қатар рухани-адамгершілік құндылықтарды меңгереді.

Білім беру мазмұны тек білім және біліктер жиынтығын ғана емес, сонымен қатар, өмірлік құндылықтар мен идеялар жүйесін қамтиды. Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Музыка» пәндерін зерделеу кезінде :

Негізгі базалық құндылықтар:

1. Отансүйгіштік-ұлттық нақыштағы жұмыстар мен ою-өрнектер мен қолөнер бұйымдарын жасау арқылы елге, жерге сүйіспеншілікке тәрбиелеу.

2. Еңбекқорлық-шығармашылық еңбекке баулу, сабырлық пен ұқыптылыққа үйрету; Жобалық жұмыстар мен қол еңбегі тапсырмалары арқылы еңбекке баулу.

3. Құрмет пен ынтымақтастық-топпен жұмыс істеу арқылы өзара сыйластық пен жауапкершілікке баулу, бір-біріне құрметпен қарау және бірлесіп жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру.

4. Адалдық және әділеттілік-өз жұмысына шынайы баға беру, әділ ой айту.

5. Шығармашылық пен бастамашылдық-жаңа идея ұсынуға, еркін ойлауға жетелеу.

6. Сұлулықты сезіну-эстетикалық талғам мен көркемдік дүниетанымды дамыту.

Әр сабақта келесі мәселелерді ескеру маңызды:

- құндылықтарды сабақ барысында қолдану;
- құндылық тек қана біреу болмайды;
- құндылық әрқашан тақырыпқа сай болуы шарт емес;

Құндылықтарды дарытуда мынандай әдіс-тәсілдер мен жұмыстарды қолдануға болады:

- жобалық жұмыс арқылы–ұлттық қолөнер, тұрмыстық бұйым жобаларын жасап үйрену;

- мәдени мұрамен таныстыру – мұражай, қолөнершілермен кездесу;
- интеграциялық сабақтар – тарих, музыка, әдебиетпен байланыстыру;
- шеберлік сыныптар – тәжірибелік үйрену, еліктеу арқылы дамыту.

Көркем еңбек пәні пәндік мазмұнды меңгеруді және қажетті оқу және практикалық дағдыларды (өмірлік, зерттеушілік, коммуникативтік) қалыптастыруды қамтамасыз ететіндей етіп құрастырылған. Пәнді оқытудың мақсаты ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар тұрғысынан білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытумен қатар, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл пән арқылы білім алушылардың эстетикалық талғамы, еңбекке деген сүйіспеншілігі, ұлттық мұраға құрметі артады.

Қазіргі уақытта ұлттық құндылықтарды сабаққа кіріктіру арқылы өзгермелі, жаһандану заманындағы жеткіншек жас ұрпақты ұлттық құндылықтардан нәр алған, өзінің ұлтын, жерін, отанын сүйетін, жан- жақты, патриот азамат етіп тәрбиелеу маңызды болып саналады. Сондықтан көркем еңбек пәні бойынша әрбір қысқа мерзімді жоспардың оқу мақсаттарына негізделген сабақ мақсатына құндылықтарды кіріктіріп отыру маңызды.

Жалпы адамзаттық құндылықтар ұлттық құндылықтар:

- жаһандану ықпалындағы құндылықтар -ұлттық әдет-ғұрыптарға, дәстүрге негізделген құндылықтар.

Заманауи, батыстың мәдениетіне негізделген құндылық:

- ұлттық тілге, рухани мәдениетке, ұлттық әдебиетке негізделген құндылықтар

Күнделікті қоғамдық немесе жеке тұрмыстық бағыттағы құндылықтар:

- ұлттық өнер, материалдық мәдениетке;
- негізделген құндылықтар.

Кестеден байқағандай жаһандану заманында ұлттық құндылықтардың маңыздылығы әлсірейді. Сол себепті біз ұсынатын модель-көркем еңбек пәнін оқыту мен тәрбиелеуде ұлттық құндылықтардың қағидаларын пайдалану.

Сонымен қатар қазіргі заманда көркем еңбек пәнін ұлттық құндылықтар негізінде оқыту мен тәрбиенің бірқатар артықшылықтары мен кемшіліктері анықталды:

1-кесте – Көркем еңбек сабақтарында оқыту мен тәрбиелеудің артықшылықтары мен кемшіліктері

Артықшылықтары	Кемшіліктері
Ұлттық сана- сезімнің қалыптасуына көмектеседі;	Ұлттық шеңберде қалып қалу;
Ұлттық тәлім- тәрбиені нығайтады;	Ұлттағы кездесетін кертартпа, кереқарыс пікірлердің әсері;
Жерге, елге деген құрмет, сүйіспеншілік қалыптасады	Әлемдегі жаңалықтардың енуіне қарсы болу

Ұлттық құндылықтарды жаңғырту:

- ұлттық құндылықтарға негізделген білім беру мен тәрбие әдістемесін, психолого-педагогикалық шарттарын әзірлеу және енгізу, технологияны, әдісті, техниканы және оқу құралдарын таңдау, ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар сабақтастығын сақтай отырып тәрбиелеу міндеттерін жүзеге асырудың басты заңдылығы-педагогикалық үрдістердің бөліктерінің бірлігі және біртұтастығы.

Ұлттық құндылықтар негізінде көркем еңбек пәнін оқыту мен тәрбиені жүзеге асырудың әдістемелік принциптері:

- ғылымилық,
- саналылық пен белсенділік,
- көрнекілік,
- жүйелілік пен бірізділік,
- беріктілік,
- тиімділік,
- теория мен тәжірибенің байланыстылығы.

Пайдаланылатын педагогикалық технологиялар, әдістер, тәсілдер:

- модельдеу;
- собалау;
- сыни тұрғыдан ойлау

Белгілі психолог Выготский: «Оқыту, білім беру, дамытудың алдында жүріп отыруы керек. Дұрыс ұйымдастырылған оқыту үдерісі ғана баланың жеке басының дамуын үйлестіре алады»—дейді.

Тәрбие құралдары- бұл тұлғаны қалыптастыру көздері, оған жататындар:

- көрнекілік,
- өнер шығармалары,
- бұқаралық ақпарат құралдары,
- интерактивті тақта;
- компьютер
- ойын, оқу, еңбек, т.б.

Модельді жүзеге асыру кезеңдері:

I кезең. Дайындық кезеңі. Зерттеу бойынша әдебиеттер оқу

II кезең. Негізгі кезең. Жобаларды жүзеге асыру

III кезең. Қорытынды кезең. Нәтижесін шығару

Көркем еңбек пәнінің білім беру үдерісінде ұлттық мәдени құндылықтарды оқыту әдістемесінде арнайы жобалармен жұмыс нәтижелі жұмыстардың бірі болып табылады. Білім алушылар қазақ халқының өткен өмірінен өміршеңдігімен танылып, уақыт сынынан сүрінбей, осы күні қайта жаңғырып жеткен зергерлік бұйымдар мен киім үлгілерінің, тұрмыстық заттардың жасалу жолдарын, тәсілдерін меңгеруге үйренеді. Осы орайда бұл-ұлттық құндылықтар негізінде көркем еңбек пәнін оқыту мен тәрбиені жүзеге асырудың жолдарының моделін және қолданылатын әдістемелерді оқу бағдарламасының қай бөлігінде енгізуге болатынына тоқталайық.

Көркем еңбек» пәні бойынша оқу бағдарламасының мазмұны материалдарды 5 ортақ білім беру бағыттары арқылы оқып-үйренуді қарастырады:

- «Визуалды өнер»;
- «Сәндік-қолданбалы шығармашылық»;
- «Дизайн және технология»;
- «Үй мәдениеті»;
- «Тамақтану мәдениеті».

«Визуалды өнер» бөлімінің мазмұны төмендегі бөлімшелерді: классикалық және заманауи өнер; қазақстандық суретшілердің шығармашылығы; бейнелеу өнерінің жанрлары мен түрлері; сандық өнер (фотосурет, анимация, медиа құралдар); бейнелеу (визуалды) өнерінің көркем тәсілдері; көркемдік материалдар және техникалармен эксперименттеу бөлімдерін қамтиды. Осы бөлімдерді өткенде құндылықтарға негізделген жобалармен жұмысты тиімді ұйымдастыру қажет.

Шеберлік пен икемділікті талап ететін бұйымдарды өмірге әкелу үшін білім алушылар осы бөлімдер бойынша сабақта арнайы жобалармен жұмыс жасайды. Бұл жұмыстың артықшылығы неде? Сабақ барысында жоба жасауда білім алушы өз бетімен іздене отырып, өзіне деген сенімділігін арттырады. Сонымен бірге, өз ойын анық жеткізе біліп, дұрыс шешім қабылдауға, жеке тұлға болып қалыптасуға бейімделеді. Яғни жауапкершілік құндылықтарын бойына сіңіреді. Ұлттық құндылықтар негізінде көркем еңбек пәнін оқыту мен тәрбиені жүзеге асырудың оқыту әдістемесі- білім алушылардың зерттеу жұмысын ұйымдастыру және жоба жұмысын жасауға мақсатты әрі жүйелі түрде бағыттау болып табылады. Бұл жұмыстар білім алушылардың оқу мен тәрбиеде жетістіктерге жетуіне көп әсер етті.

Ұлттық құндылықтар негізінде көркем еңбек пәнін оқыту мен тәрбиені жүзеге асырудың жолдары бойынша модельді көркем еңбек сабақтарында енгізгеннен кейін келесі нәтижелері күтіледі:

Қол жеткізген оң нәтижелер оқытушы мен білім алушылардың бірлескен жұмысы қалыптасты.

Ізденіс, проблемалық іс- әрекеттердің шешімін табуға білім алушы талпыныс жасап нәтижеге жетуге тырысты.

Білім алушылардың танымдық, шығармашылық қабілеттерінің дамуына қолжеткізілді.

Қызықтыра отырып, балалардың эстетикалық дамуына ықпал етілді.

Білім алушылар материалды сезім мүшелерімен ғана қабылдамай, қолмен жоба-туынды жасау арқылы меңгерді.

Оқытуды білім алушы өмірмен және еңбегімен байланыстырды. Табыс көзі екеніне көздері жетті.

Ұлттың ұлт екенін танытатын құндылықтары- оның тілі, діні, салт-дәстүрі, әдет- ғұрпы. Халық аузында жүрген әрбір мақал-мәтелдің немесе тыйымның өз тәрбиелік мән-мағынасы бар. Бірақ, қазіргі жаһандану заманында бұл

құндылықтар өз бағасын жоғалтып, өткеннің еншісінде қалып бара жатыр. Бұл «Заманына қарай адамы» дегеннің әсері болар.

Көркем еңбек сабақтарын ұйымдастыруда білім алушылардың дүниетанымын кеңейтетін ұлттық құндылықтарға жататын қағидалар:

- қазақстандық патриотизм;
- мәдени мұра;
- азаматтық жауапкершілік;
- ынтымақтастық;
- қасиет пен құрмет;
- шынайылық.

Осы бағыттағы жұмыстарда «Өнерлінің өрісі кең», «Отбасы-бақыт мекені», «Жомарт жүрек», «Білімдінің болашағы жарқын» тақырыптарындағы тағы басқа іс- шаралар ұйымдастырылды.

Жоғарыда ұсынылған МОДЕЛЬДІҢ жаңашылдығы ұлттық құндылықтар негізінде көркем еңбек пәнін оқыту мен тәрбиені жүзеге асырудың жолдары бойынша психологиялық- педагогикалық жағдайлардың анықталуы:

Көркем еңбек пәнінің білім беру үдерісінде ұлттық мәдени құндылықтарды оқыту әдістемесі негізіндегі МОДЕЛЬ білімге тартып, таныстырумен ғана шектелмейді, ол ақиқатқа көзқарасты ашып, өмірдегі әсемдікті дұрыс сезінуді, көбінесе құндылықтарды түйсінумен және шығармашылықпен байланысты іс-әрекетті дамытуға мүмкіндік береді.

Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», « Музыка» пәндерінің білім беру үдерісінде ұлттық мәдени құндылықтарды оқыту әдістемесі негізіндегі модель қарапайымдылық пен табиғилықты жетілдіруге әсер етеді. Бұл ең алдымен өзіне талап қоюшылық, өзінің мінезіне, ісіне, біліміне сын көзімен қарай білу, өзін артық санамаушылық, жауапкершілікке. Білім алушыны Қазақстандық патриотизм рухында тәрбиелеу.

Ұсынылған модельді көркем еңбек», пәні сабақтарында «визуалды өнер»; «сәндік- қолданбалы шығармашылық»; «дизайн және технология»; «үй мәдениеті»; «тамақтану мәдениеті». «визуалды өнер» бөлімдерінде енгізгеннен кейін келесі көрсеткіштер анықталды: ұлттық құндылықтар негізінде көркем еңбек пәнін оқыту мен тәрбиені жүзеге асырудың жолдары бойынша білім алушылардың бойында азаматтық, жауапкершілік, қасиет пен құрмет құндылықтары анықталды.

Ал дене шынықтыру пәні сабақтарында:

Оқу пәнінің мазмұны 3 бөлімнен тұрады:

2-кесте – Дене шынықтыру пәні бөлімдері мен бөлімшелері :

Бөлімдер	Бөлімшелер
1. «Қимыл-қозғалыс іс-әрекеттері»	1.1. Негізгі қимыл-қозғалыс іс-әрекеттерінің дамуы;
	1.2. Дене дамуына көмек ететін әртүрлі дене жаттығуларын игеру және орындау;
	1.3. Жаттығуларды орындау техникасының негіздері және олардың бірізділігін сақтау;
	1.4. Қимыл-қозғалыс әрекеттерін өздігінше орындау дағдылары;

	1.5. Қимыл-қозғалыс дағды-машықтарын бағалау;
	1.6. Жаттығуларды орындау кезінде пайда болатын қиындықтар мен қауіптіліктерді түсіну.
2. «Қимыл-қозғалыс іс-әрекеттері арқылы шығармашылық қабілеттіліктер мен өзара әрекеттесу»	2.1. Ойындардағы тактикалық амал-тәсілдерді қолдану;
	2.2. Ұйымдастырушылық қабілеттіліктер мен көшбасшылық қасиеттерді дамыту;
	2.3. Командадағы өзара әрекеттестік пен қызметтестік;
	2.4. Қашықтықты өту кезіндегі тактикалық әрекеттер;
	2.5. Шығармашылық міндеттерді бағалай және сындарлы ұсыныстырды ұсына білу;
	2.6. Развитие коммуникативных способностей через игровую деятельность;
	2.7. Дене іс-әрекеттері кезіндегі ұжымдық жұмыс пен адал бақталастықтың дамуы;
	2.8. Ойындық іс-әрекеттерде рөлдерді орындау.
3. «Денсаулық пен салуатты өмір салты»	3.1. Денсаулық пен саламатты өмір салтына арналған дене іс-әрекеттерінің маңыздылығын түсіну;
	3.2. Қауіпсіздік техникасының ережелерін сақтау;
	3.3. Бой жазу мен қайта қалпына келу техникасы қажеттілігінің маңызы;
	3.4. Дене жүктемесі кезінде ағзаны бақылай алу;
	3.5. Мектепішілік және мектептен тыс дене шынықтыру іс-шараларына қатысу;

Бағдарлама талаптарын негізге алып, әрбір білім алушылардың физиологиялық дамуының жеке мүмкіндіктері мен ерекшеліктеріне назар аударып және олардың дамуының жеке жас ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалім талаптардың жеке өлшем көрсеткіштерін өз бетінше әзірлеуге және бүкіл оқу кезеңінде объективті бағалауды жүзеге асыруға құқылы. Бұл талаптар бес негізгі себеп бойынша қойылады: *білу/түсіну, орындай алу, көрсету, қолдану, бағалау/саралау, өзара әрекеттесу.*

Негізгі мектепті бітіретін білім алушылардың дене шынықтыруын дамытатын деңгейге қойылатын талаптар. «Дене шынықтыру» оқу пәнінің мазмұнын игеру нәтижесі бойынша білім алушылар негізгі мектепті бітірулері кезінде, олардың дене шынықтыруының дамуының келесі деңгейіне қол жеткізулері керек: *білу/түсіну, көрсетілім жасау/қолдану, талдау/бағалау, өзара әрекеттесу.*

Білім алушылар білуі/түсінуі керек:

Оқу пәнінің мазмұны 3 бөлімнен тұрады:

3-кесте – Дене шынықтыру пәні бөлімдері мен бөлімшелері

Бөлімдер	Бөлімшелер
1. «Қимыл-қозғалыс іс-әрекеттері»	1.1. Негізгі қимыл-қозғалыс іс-әрекеттерінің дамуы;
	1.2. Дене дамуына көмек ететін әртүрлі дене жаттығуларын игеру және орындау;
	1.3. Жаттығуларды орындау техникасының негіздері және олардың бірізділігін сақтау;
	1.4. Қимыл-қозғалыс әрекеттерін өздігінше орындау дағдылары;

	1.5. Қимыл-қозғалыс дағды-машықтарын бағалау;
	1.6. Жаттығуларды орындау кезінде пайда болатын қиындықтар мен қауіптіліктерді түсіну.
2. «Қимыл-қозғалыс іс-әрекеттері арқылы шығармашылық қабілеттіліктер мен өзара әрекеттесу»	2.1. Ойындардағы тактикалық амал-тәсілдерді қолдану;
	2.2. Ұйымдастырушылық қабілеттіліктер мен көшбасшылық қасиеттерді дамыту;
	2.3. Командадағы өзара әрекеттестік пен қызметтестік;
	2.4. Қашықтықты өту кезіндегі тактикалық әрекеттер;
	2.5. Шығармашылық міндеттерді бағалай және сындарлы ұсыныстырды ұсына білу;
	2.6. Развитие коммуникативных способностей через игровую деятельность;
	2.7. Дене іс-әрекеттері кезіндегі ұжымдық жұмыс пен адал бақталастықтың дамуы;
	2.8. Ойындық іс-әрекеттерде рөлдерді орындау.
3. «Денсаулық пен салуатты өмір салты»	3.1. Денсаулық пен саламатты өмір салтына арналған дене іс-әрекеттерінің маңыздылығын түсіну;
	3.2. Қауіпсіздік техникасының ережелерін сақтау;
	3.3. Бой жазу мен қайта қалпына келу техникасы қажеттілігінің маңызы;
	3.4. Дене жүктемесі кезінде ағзаны бақылай алу;
	3.5. Мектепшілік және мектептен тыс дене шынықтыру іс-шараларына қатысу;

Бағдарлама талаптарын негізге алып, әрбір білім алушылардың физиологиялық дамуының жеке мүмкіндіктері мен ерекшеліктеріне назар аударып және олардың дамуының жеке жас ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалім талаптардың жеке өлшем көрсеткіштерін өз бетінше әзірлеуге және бүкіл оқу кезеңінде объективті бағалауды жүзеге асыруға құқылы. Бұл талаптар бес негізгі себеп бойынша қойылады: *білу/түсіну, орындай алу, көрсету, қолдану, бағалау/саралау, өзара әрекеттесу.*

Негізгі мектепті бітіретін білім алушылардың дене шынықтыруын дамытатын деңгейге қойылатын талаптар. «Дене шынықтыру» оқу пәнінің мазмұнын игеру нәтижесі бойынша білім алушылар негізгі мектепті бітірулері кезінде, олардың дене шынықтыруының дамуының келесі деңгейіне қол жеткізулері керек: *білу/түсіну, көрсетілім жасау/қолдану, талдау/бағалау, өзара әрекеттесу.*

Білім алушылар білуі/түсінуі керек:

- дене шынықтыруды қоғамның мәдениетінің бір бөлігі ретінде, оның дамуының тарихи кезеңдерін бөліп, заманауи қоғамда оны ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен түрлерін сипаттауын;

- жеке гигиена ережелерін, дене жаттығуларымен айналысу кезіндегі қауіпсіздік ережелерін;

- дене шынықтырудың базалық түсініктері мен терминдерін, бірлесе айналысу үдерісінде оларды қолдануын;

- үйреніп жатқан жаттығулардың техникасын, олардың функционалдық түсінігі мен ағзаға ықпалын;

- дене жаттығуларының мазмұнын, оларды пайдалану негіздерін;
- бұлшық ет жүктемелері кезіндегі ағза жүйелерінің жұмысы, оны дамыту мен жетілдіру мүмкіндіктері туралы;
- әртүрлі функционалдық бағыттамадағы дене жаттығуларымен өздігінше айналысудың ұйымдастыру тәсілдерін;
- күн тәртібіндегі дене жаттығуларының рөлін.

Көрсетілім жасау/қолдану:

- жеке қозғалыс тәртібін жасақтай алу, таңертеңгілік гимнастика кешенін, дене қасиеттерін дамытуға арналған жаттығулар кешенін орындауын;
- спорттың бағдарламалық түрлеріндегі қозғалыс әрекеттері және оларды жарыстық іс-әрекеттерде, жеке бос уақытын ұйымдастыру кезіндегі пайдалануын;
- спорттың бағдарламалық түрлерінен мектептік жарыстардағы төрешілікті;
- дене және спорттық жетілдірудегі жеке қызығушылықтары мен денсаулықты нығайтудағы қажеттіліктерді есепке ала отырып, дене шынықтырумен жеке айналысуын;
- білім алушылардың жеке мүмкіндіктерін есепке ала отырып, негізгі дене қабілеттіліктерінің орта деңгейінен кем емес нәтижелерді;
- дене шынықтыру және спортпен айналысу кезіндегі техника қауіпсіздігі мен жарақатты алдын алу бойынша алған білімдерін.

Талдау:

- сауықтыру әсеріне жету және дене дамуын жетілдіру мақсатында жеке ағзаға түскен жүктеменің ықпалын;
- қимыл-қозғалыс іс-әрекеттерін меңгеру дәрежесін.

Бағалау:

- дене жаттығуларымен айналысудың тиімділігі мен маңызын;
- ағзаның функционалдық ахуалы мен дене жұмысқабілеттілігін;
- қимыл-қозғалыс дағды-машықтарын меңгеру деңгейін;
- дене дамуының деңгейін.

Өзара әрекеттер жасау:

- ересектермен және өз құрдастарымен қимыл-қозғалыс дағды-машықтарының техникасын бірлесе жетілдіру үдерісінде, спорттық ойындардағы ойындық амал-тәсілдер мен іс-әрекеттер, өз буырқанды сезімдерін басқару мен қарым-қатынас мәдениетін меңгеруде.

Шетелдік тәжірибе

«Технология және өнер» пәндерін бағалау.

Финляндия.

Негізгі ұстаным: Білім алушының шығармашылық қабілетін және практикалық дағдыларын дамыту – басты назарда.

Бағалау тәсілдері:

Жобалық және практикалық жұмыстар арқылы бағалау.

Формативті бағалау – білім алушының жеке өсуін бақылауға бағытталған.

Білім алушы өз жұмысын портфолио арқылы ұсынуы – кең тараған тәжірибе.

Құндылық: Өзін-өзі бағалау және мұғалімнің жеке кері байланысы өте маңызды.

Ұлыбритания (Англия)

Дизайн және технология (D\&T) Өнер және дизайн пәндері оқытылады.

Бағалау сипаттары:

Шығармашылық шешім, идеяны дамыту, визуализация және өнім сапасына мән беріледі.

GCSE және A-level деңгейінде жобалау, презентация, аналитикалық есептер бағаланады.

Бағалау критерийлері алдын ала ұсынылады; білім алушы сол арқылы өзін-өзі реттей алады.

Жобалық жұмыс – негізгі бағалау құралы.

Сингапур

Технологиялық білімге бағдарланған жүйе.

Бағалау:

STEM негізінде жобалық жұмыс арқылы бағалау кеңінен қолданылуда.

Практикалық жұмыстар, 3D модельдеу, инновациялық шешімдерге бағытталған.

Формативті бағалау мен дискуссиялық рефлексия маңызды рөл атқарады.

АҚШ

STEAM (Ғылым, Техника, Инженерия, Өнер, Математика) бағытындағы интеграция күшейтілген.

Бағалау құралдары:

Практикалық жұмыстар мен жобаларды қорғау (presentation).

Цифрлық портфолио, өзара және өзін-өзі бағалау тәсілдері.

Rubric (бағалау кестесі) арқылы нақты критерий бойынша бағалау.

Ортақ тенденциялар:

3-кесте – Шетелдік ортақ тенденциялар

Шетелдік елдер	Қолданылатын тәсілдер
Барлық елдерде траекториясын бақылау маңызды	Формативті бағалау басым, білім алушының даму
Жоба арқылы бағалау	Идеядан соңғы өнімге дейінгі үдеріс бағаланады
Портфолио негіз болады	Білім алушы жетістіктерін жинақтап, өзіндік бағалауға
Метапәндік дағдылар бағалау жиі қолданылады	Коммуникация, креативтілік, ынтымақтастықты
Цифрлық құралдар презентациялар	Онлайн бағалау, рефлексия жазбалары

3. Бағалау критерийлері:

Критерийлер алдын ала таныстырылады, білім алушылар оларды түсініп, бағдар ретінде пайдаланады.

Критерийлердің негізгі бағыттары:

Идея мен ойды көркем жеткізу;

Шығармашылық тәсіл, креативтілік;

Қолданылған материалдар мен құралдарды тиімді пайдалану;

Жоба процесін жоспарлау және жүзеге асыру;

Эстетикалық сапа және практикалық мән;

Рефлексия мен өзіндік талдау.

4. Портфолио жүйесі:

Әр білім алушы цифрлық немесе қағаз түріндегі портфолио жүргізеді.

Бұл портфолиоға: жобалық жұмыстар, шығармашылық тапсырмалар, эскиздер, рефлексия жазбалары, бағалау парақтары енгізіледі.

Мұғалім осы портфолио арқылы білім алушының даму траекториясын бақылайды.

5. Инклюзивтілік пен даралықты ескеру:

Бағалау кезінде білім алушының жеке ерекшеліктері, оқу стилі, даму қарқыны міндетті түрде ескеріледі.

Мүмкіндігі шектеулі білім алушылар үшін бейімделген тапсырмалар мен бағалау шарттары ұсынылады.

6. Бағалау балдық жүйеге емес, сипаттамаға негізделеді:

1–9-сынып аралығында сандық баға қойылмайды (немесе өте сирек). Оның орнына мұғалім сапалық сипаттама береді: не үйренді, қайда өсті, неге назар аудару қажет.

Жоғары сыныптарда ғана (10–12) ұлттық үлгіге сай сандық бағалау қолданыла бастайды.

Финляндия моделінің ерекшеліктері

Білім алушы тұлғасына бағытталған бағалау;

Жобалық, шығармашылық, рефлексивтік бағалау тәсілдері басым;

Оқыту, кері байланыс және бағалау – біртұтас үдеріс ретінде қарастырылады.

Бағалау бәсекеге емес, білім алушының ішкі мотивациясы мен қызығушылығын арттыруға бағытталған.

«Технология және өнер» білім беру саласы пәндерін бағалау ерекшеліктері «Көркем еңбек» пәні бойынша Қазақстанда:

1. Практикалық бағыттылығы:

Бұл сала пәндерінде (мысалы, Көркем еңбек, Графика және жобалау) бағалау көбіне білім алушының қолмен орындаған практикалық жұмыстары, жобалық қызметі, шығармашылық ізденісі негізінде жүзеге асады.

2. Формативті бағалаудың маңыздылығы:

Оқу үдерісінде білім алушының даму бағытын бақылау, кері байланыс беру арқылы Формативті бағалау басым қолданылады. Бұл білім алушының дағдыны меңгеру деңгейін кезең-кезеңімен қадағалауға мүмкіндік береді.

3. Жиынтық бағалау арқылы қорытындылау:

Белгілі бір оқу бөлімінің соңында жиынтық бағалау жүргізіліп, білім алушының білім, білік, дағдысының нәтижесі бағаланады (мысалы, жобаның сапасы, орындау техникасы, креативтілігі т.б.).

4. Бағалау критерийлері нақты және көрнекі:

Бағалау алдын ала берілген критерийлерге сүйене отырып жүргізіледі: идеяны жүзеге асыру, техникалық дәлдік, эстетикалық безендіру, шығармашылық көзқарас, уақытты тиімді пайдалану.

5. Метапәндік және құзыреттілікке бағытталуы:

Бағалау тек пәндік білімді емес, сонымен қатар метапәндік дағдыларды (сыни ойлау, шешім қабылдау, топпен жұмыс) және түйінді құзыреттерді (цифрлық сауаттылық, коммуникация, әлеуметтік дағдылар) де қамтиды.

6. Жеке, жұптық және топтық жұмыстарды бағалау:

Жұмыс түріне байланысты әртүрлі бағалау тәсілдері қолданылады. Топтық жоба кезінде – әр білім алушының үлесі жеке бағаланады.

7. Өзін-өзі және өзара бағалау:

Білім алушылар өз жұмыстарын рефлексия арқылы бағалауға, сондай-ақ бірін-бірі әділ бағалауға дағдыланады. Бұл – өзіндік жауапкершілік пен сыни көзқарасты дамытады.

«Көркем еңбек» пәні бойынша «Технология және өнер» білім беру саласы пәндерін бағалау ерекшеліктеріне сай тапсырмалардың мысалдары. Бұл тапсырмалар білім алушылардың пәндік дағдыларын, метапәндік қабілеттерін және түйінді құзыреттерін бағалауға бағытталған:

Бағалау ерекшеліктеріне сәйкес тапсырмалар үлгілері

1. Шығармашылық жобалық тапсырма

Бағалау мақсаты: Идеяны ұсыну, жоспарлау, орындау, рефлексия

Мысал:

«Тұрмыстық бұйымның (ыдыс-аяқ, сәндік зат) эскизін жасап, қолжетімді материалдардан макетін немесе шағын моделін жасаңыз.»

Бағалау критерийлері:

- идеяның түпнұсқалығы мен маңыздылығы;
- жоспарлау қабілеті (қадам, материал, уақыт);
- жұмыстың көркемдік және техникалық сапасы;
- шығармашылық шешім және безендіру;
- өзіндік бағалау (рефлексия);

2. Эстетикалық талдау тапсырмасы.

Бағалау мақсаты: Сын тұрғысынан ойлау, мәдениетаралық таным

Мысал:

«Ұлттық және әлемдік сән үлгілерін салыстырып, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтаңыз. Қай үлгі сізге әсер етті? Неліктен?»

Бағалау критерийлері:

- талдаудың логикалық құрылымы;
- мазмұнның толықтығы мен дәлдігі;
- эстетикалық бағалау дағдысы;
- пікір білдіру мәдениеті.

3. Қолданбалы практикалық тапсырма.

Бағалау мақсаты: Қол еңбегі, қауіпсіздік, құрал-сайманмен жұмыс.

Мысал:

«Берілген нұсқа бойынша матадан сәндік бұйым тігуді орындаңыз. Жұмыс барысында қауіпсіздік ережелерін сақтаңыз.»

Бағалау критерийлері:

Тапсырманың орындалу дұрыстығы;

- тігін немесе қолданбалы жұмыстың сапасы;
- құрал-саймандарды дұрыс қолдану;
- уақытты тиімді пайдалану.

4. Цифрлық визуализация тапсырмасы.

Бағалау мақсаты: Цифрлық сауаттылық, дизайн жасау, шығармашылық

Мысал:

«Canva немесе басқа цифрлық құрал көмегімен өзіңіздің авторлық логотипіңізді немесе постеріңізді жасаңыз.»

Бағалау критерийлері:

- жұмыстың мазмұны мен идеясы;
- дизайн үйлесімділігі (түс, қаріп, композиция);
- цифрлық құралдарды пайдалану шеберлігі;
- жұмысты қорғау (презентация).

5. Топтық жұмыс тапсырмасы:

Бағалау мақсаты: Ынтымақтастық, рөлдерді бөлу, нәтижеге жету.

Мысал:

«Топта бір жобалық бұйым жасаңыз (мысалы, макет, сәндік мүсін). Әр қатысушы рөлін бөлісіп, нәтижеге бірге жетіңіз.»

Бағалау критерийлері:

командамен тиімді жұмыс істеу;
өз рөлін жауапкершілікпен орындау;
жобаның біртұтастығы мен сапасы;
топтық рефлексия.

Түйін:

Бұл тапсырмалар арқылы:

Білім алушылардың шығармашылық қабілеті, қолданбалы дағдылары, метапәндік дағдылары (сын тұрғысынан ойлау, коммуникация, жоспарлау), құндылықтарға негізделген әрекеті (ынтымақтастық, эстетикалық тәрбие, ұлттық құндылық) бағаланады.

Педагогикалық технологияның құрылымы мазмұнды және процессуальді компоненттерден тұрады. Мазмұнды компонентті тұжырымдамалық – мақсатқа жету құралдары, оқыту- тәрбиелеу процесінің тиімділігі туралы білімдер жүйесі, диагностикалық - педагогтың кәсіби-педагогикалық бет пердесі, тұлғаның дербес ерекшеліктері мен білім алушылардың дайындық деңгейі, дидактикалық - оқыту мазмұны, әдістер, әдістемелік тәсілдер, ұйымдастыру формалары, дидактикалық құралдар құрайды. Процессуальды компонент алдын-ала жобаланған оқу-тәрбие процесін практикаға ендіру болып табылып, білім

алушылардың іс-әрекетін ұйымдастыруды, оқу-тәрбие процесін басқаруды көздейді.

Педагогикалық технологияның мазмұнын айқындауға В.Ю.Питюков талпыныс жасады. Оның ойынша, педагогикалық технология тәрбиеленушіге педагогикалық ықпал етуді ұйымдастыру бойынша мұғалімнің мәнді кәсіби біліктерінің жүйесін айқындайды, педагогикалық іс - әрекетті технологияландыруды саналы ой елегінен өткізу тәсілін ұсынады [4].

Педагогикалық технология:

- оқу - тәрбие үрдісіндегі объектілердің, әдістердің, оқытудың техникалық құралдарының, оқиғалар мен қатынастардың мақсатты қолданылуы ретінде;
- мақсатты құрылым, педагогикалық үрдісте коммуникацияны ұйымдастыру жүйесі мен педагогикалық ақпараттың көрінісі ретінде;
- білім алушылардың танымдық іс – әрекетін басқару жүйесі ретінде;
- белгілі мәліметтерді шешу үшін педагогикалық үрдістің әдістері мен құралдарының құрылымы ретінде;
- оқу – тәрбие үрдісінің жоспары ретінде;
- білім беру мақсаттарына жету үшін ресурстардың, адамдардың іс-әрекетін ұйымдастыру әдістері мен идеялардың жүйелі жиынтығын қамтитын кешенді интеграциялық үрдіс ретінде;
- педагогикалық жүйелерді жобалау технологиясы ретінде;
- білім беру үрдістерін жоспарлау, жүзеге асыру мен бағалау әдістемесі ретінде анықталады.

Сонымен қатар, педагогикалық технология ұғымы 3 аспектіде қарастырылуы мүмкін:

1. Ғылыми – яғни, педагогикалық технология – оқыту мақсаттарын, мазмұны мен әдістерін зерттеп, оларды әзірлейтін және педагогикалық үрдісті жобалайтын педагогика ғылымының бөлімі;

2. Үдерістік – сипатталған – үрдістің, мақсаттардың жиынтығын, оқытудағы жоспарланған нәтижелерге жету үшін әдістер мен құралдардың мазмұнының сипаттамасы;

3. Үрдістік – іс-әрекеттік – технологиялық үрдістің жүзеге асырылуы, барлық тұлғалық, құралдық, әдістемелік педагогикалық құралдардың іс-әрекеті. Яғни, педагогикалық технология оқытудың рационалдық жолдарын зерттейтін ғылым ретінде, оқытуда қолданылатын әдістер, принциптер мен регулятивтердің жүйесі ретінде, оқытудың нақты үрдісі ретінде жүзеге асырылып, кез келген жалпы педагогикалық технология сияқты адамның психологиялық дамуын анықтайтын алғашқы себептері мен көздері жайлы көрінісіне байланысты белгілі философиялық түпқазағына негізделеді.

Педагогикалық технологиялар қолданылу сипатына қарай дәстүрлі және жаңа технологиялар болып бөлінеді.

«Жаңа педагогикалық технологиялар» (жаңаны енгізу) ұғымына педагогикалық сөздікте мынадай анықтама берілген:

- тұтас білім беру жүйесінің және оның жекелеген бөліктерінің, компоненттерінің сипатын жақсартатын тұрақты элементтерді (жаңашылдықты) білім беру ортасына енгізудегі мақсатқа бағытталған өзгерістер;

- жаңашылдықты (жаңа құралдарды, әдістерді, әдістемелерді, технологияларды, бағдарламаларды және т.с.с.) меңгеру процесі;

- ерекше әдістемелер мен бағдарламаларды іздестіру, оларды білім беру процесіне енгізу және оларды шығармашылықпен ой елегінен өткізу [4].

Сонымен бірге, жаңа педагогикалық іс - әрекетке жаңаны енгізу, оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігін арттыру мақсатында олардың мазмұны мен технологиясын өзгерту болып табылады.

Жаңа педагогикалық технологиялар мамандар даярлау міндеттерін дәстүрлі формалар (мазмұн) арқылы шешу мүмкін болмаған жағдайда пайда болып, жаңа мақсат пен міндеттерге сәйкес жаңа технологияларды пайдалану қажеттілігін тудырады.

Дәстүрлі және жаңа педагогикалық технологиялардың айырмашылығы болғанымен, бұл оларды тұтас бір-бірінен ажыратып алу деген сөз емес. Олардың әрқайсысына тән ерекшеліктерімен қатар өзара байланыстырып тұратын ортақ сипаттары да болады. Оқытушы білім берудің мақсаты мен міндеттерін нәтижелі жүзеге асыру үшін педагогикалық технологиялардың әрқайсысына тән ерекшеліктерді негізге ала отырып, оларды өзара байланыстырып қолданудың мәнін жете түсіну қажеттілігін ғалымдар өз зерттеулерінде (В.Беспалько, В.Т.Фоменко, т.б.) анықтап отыр[5].

3-кесте – Дәстүрлі технологиялар мен жаңа педагогикалық технологиялардың айырмашылығы

Дәстүрлі технологиялар	Жаңа педагогикалық технологиялар технологиялар
Мазмұнды компонент	
Білім беру стандартымен анықталады	Білім беру стандарты білім алушылардың дайындық деңгейі бойынша саралап оқыту есебінен байытылады, оқыту бағдарламалары кеңейтіледі және тереңдетіледі
Жобалау компоненті	
Мақсат пен міндеттерді бағдарлама мен мамандарды даярлауға	Мақсатты жобалауға және соңғы нәтижені анықтауға білім алушы өз
Мақсат пен міндеттерді бағдарлама мен мамандарды даярлауға	Мақсатты жобалауға және соңғы нәтижені анықтауға білім алушы өз
қойылатын талаптарға сәйкес оқытушы айқындайды	мотивациялары мен сұраныстары бойынша жалпы талаптарға сәйкес қатынасады
Оқыту моделі (әдістемелер, әдістер, құралдар, педагогикалық тәсілдер)	

Түсіндірмелі-иллюстративтік оқыту әдістемесі, «талап қою педагогикасына» құрылған оқыту әдістері, құралдары, педагогикалық тәсілдері	Білім алушылардың ақыл-ой іс-әрекетін белсенділендіруді, дамытуды көздейтін әдістемелердің әртүрлі нұсқалары тән: проблемалық сұрақтар, эвристикалық әңгімелер, тренингтер, іскерлік ойындар, дамыта оқыту, т.б.
Ұйымдастыру компоненті	
Оқытушы өз жұмысын білім алушы оқытушыға бейімделетіндей етіп құрады. Оқытудың негізгі көзі – оқулық және оқытушының лекциясы.	Қосымша әдебиеттер, ақпараттың жаңа көздері, аудиовизуальды құралдар пайдаланылады. Білім кеңістігі шығармашылық түрде ұйымдастырылады. Білім беру процесін, саралау, дербестендіру, компьютердің мүмкіндіктерін пайдалану жүзеге асырылады.

Оқыту моделі (әдістемелер, әдістер, құралдар, педагогикалық тәсілдер)

Түсіндірмелі-иллюстративтік оқыту әдістемесі, «талап қою педагогикасына» құрылған оқыту әдістері, құралдары, педагогикалық тәсілдері

Білім алушылардың ақыл-ой іс-әрекетін белсенділендіруді, дамытуды көздейтін әдістемелердің әртүрлі нұсқалары тән: проблемалық сұрақтар, эвристикалық әңгімелер, тренингтер, іскерлік ойындар, дамыта оқыту, т.б.

Ұйымдастыру компоненті

Оқытушы өз жұмысын білім алушы оқытушыға бейімделетіндей етіп құрады. Оқытудың негізгі көзі – оқулық және оқытушының лекциясы.

Қосымша әдебиеттер, ақпараттың жаңа көздері, аудиовизуальды құралдар пайдаланылады. Білім кеңістігі шығармашылық түрде ұйымдастырылады. Білім беру процесін, саралау, дербестендіру, компьютердің мүмкіндіктерін пайдалану жүзеге асырылады.

Бұл кесте мәліметтері дәстүрлі технологиялардың бірнеше жылдар бойы тәжірибеде сыналып, өзінің нәтижелігін дәлелдегенін, сондықтан оларды бүгінде ысырып тастауға болмайтынын, ал жаңа технологиялардың уақыт ағымына байланысты пайда болып, бүгінгі күннің сұранасына жауап беретінін, сондықтан оларды оқу процесінде пайдалану қажеттілігін көрсетеді. Жаңа оқыту технологияларының дәстүрлі оқыту технологияларынан айырмашылығы ретінде Дж. Боткин тұлғаға әсер ету, тұлғаның қабілеттіліктерін дамытудағы айырмашылықтарын көрсетеді. Дәстүрлі оқыту технологиялары қайталанатын жағдайларда іс – әрекеттерді меңгеруге бағытталса, инновациялық оқыту технологиялары жаңа, әлі белгісіз жағдайларда әрекет етудегі қабілеттіліктердің дамуын білдіреді.

Жаңа педагогикалық технологиялар кез келген пәнді оқыту барысында мұғалімдердің ой – өрісі кеңейіп, кәсіби даярлық деңгейін көтеріп, шығармашылықпен жұмыс істеуге, жаңашыл тәжірибешілер мен әдістемелерді кеңінен пайдалануға және білім алушыларға білім беруді жаңашылдық тұрғысынан жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Жаңа технологиялардың

педагогикалық негізгі қағидалары: балаға ізгілік тұрғысынан қарау; оқыту мен тәрбиенің бірлігі; баланың танымдық күшін қалыптастыру мен дамыту; баланың өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту; баланың танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту; әр білім алушыны оның қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне орай оқыту; барлық білім алушылардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу; оқу үрдісін білім алушының сезінуі болып табылады. Педагогикалық технологияны қолдану білімді сапалы түрлендіруге, жаңашыл жобаларға ірге болуға нақты негіз болып, әрбір мектепке өзіндік тұлғасын табуға, әрбір мұғалімге өзіндік әдістемелік жүйесін құруға себептігін тигізеді. Сондықтан мұғалімдердің даярлығын жетілдіруде жаңа педагогикалық технологиялар ерекше орын алады. Осыған сәйкес зерттеу барысында алдымен оқу орнының оқу процесіне сәйкес келетін инновациялық педагогикалық технологияларды тиімді тандап алу мен пайдаланудың мынадай негізгі принциптері анықталды:

- технологияның білім беру мақсатына қол жеткізу үшін атқаратын қызметін анықтау;

- білім алушыларға тән тұлғалық сапаларға, нақты пәнге, оның мақсаты мен мазмұнына сәйкестігін есепке алу;

- технологиялардың ерекшеліктерін, мазмұнын, пайдалану жолдары мен іске асыру шарттарын жетік меңгеру; технологиялардың өзара байланысын игеру [4].

Жаңа технологияны іске асырудың қажетті шарты ретінде ғалымдар (Қ.Қабдықайырұлы, В.М.Монахов [2,120 б.], т.б.) мынадай әдіснамалық принциптерді міндетті түрде орындауға баса көңіл аудару аса маңызды деп есептейді:

- мұғалімнің педагогикалық кәсіби қабілетіне сену принципі.

- оқытудың кез келген уақыты аралығында берілген пәннен білім алушының кепілді дайындығы болу принципі.

- оқу процесінің модульдік жобалау принципі.

- оқу орнындағы кері тартпалық пен шек қойып тежеушілікті жойып, бұрынғы дәстүрлі оқыту көздерін дұрыс ара қатынаста үйлесімді пайдалану принципі.

- ұйымдастыру мен оқыту технологияларын қолдану мен қалыптастырудағы педагогтік мәліметтердің дұрыстығы мен шындыққа сәйкестік принципі.

- оқу орнының мұғалімдері мен студенттерінің оқу процесіндегі арақатынасының жарасымды даму бірлігі принципі.

- білім алушылардың жалпы біліктілігінің нәтижесінде пәндік біліктілік әдісін меңгеруді жүйелі түрде үйлестіру принципі.

- жаңа технологияны жобалаудағы мазмұндық, бірізділік, мотивациялық жақтарының бірлігі принципі.

- әр білім алушының жалпы білім бойынша дайындығының базалық деңгейге міндетті түрде жету принципі.

Педагогикалық технологияны ұйымдастыру мен жүзеге асыру дидактикалық ұстанымдардың талаптарына тәуелді болады. Бұл дидактикалық ұстанымдар оқыту мазмұнын, әдісі мен формасын анықтауға, мұғалімнің сабақтағы іс - әрекетін ұйымдастыруға әсерін тигізеді. (кесте – 2)

ұстанымы ұйымдастыру формалары мен әдістерінің орта білім беру мекемелерінің міндеттерімен сәйкестігі; оқу жоспары мен бағдарламаларымен сәйкестігі. Ғылымилық ұстанымы білім алушыларда теориялық білім жүйесінің болуы; фактілер мен заңдылықтардың дәйектілігі, практикалық қорытындылардың ғылыми аргументациясы.

Жүйелілік пен реттілік ұстанымы бағдарламалар мен білім беру әдісінде оқу материалының логикалық орналасуы:

- білім алушылардың білім, білік, дағдыларды ретті түрде меңгеруі;
- оқытудың өмірмен байланысы ұстанымы барлық оқу-тәрбие үрдісінің кәсіби бағыттылығы;
- алған білімдерді өмір мен өндіріс үрдісінде қашан, қалай қолдану сұрағына жауап беруі;
- танымдық белсенділік ұстанымы білім алушыларда өз бетімен, шығармашылық жұмыс істеу қалауын қалыптастыру;
- оқытудың белсенді әдістерін қолдану;
- білім алушыларды өз бетімен білім алу үрдісіне қосу, өндірістік есептерді шешуде білік пен дағдыларын дамыту;
- оқытудың көрнекілік ұстанымы көрнекіліктерді қолданудың дидактикалық мақсаттарының нақты анықталуы;
- көрсетілімнің реті мен әдістемесі;
- көрнекіліктің мақсатты санын таңдау;
- білім алушыларды зерттелетін объектілердің өз бетінше анализіне қатыстыру;
- демонстрациялаудың реттілігі;
- көрнекілікті безендіруге қойылатын психологиялық талаптар;
- оқытушы қорытындысының міндетті түрде болуы;
- қол жетімділік ұстанымы білім алушылардың білім деңгейін есепке алу;
- білім алушылардың танымдық мүмкіндіктерін есепке алу;
- білім алушылардың жас ерекшеліктерін есепке алу;
- білім алушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарын есепке алу;
- интеграциялық жол ұстанымы жақын пәндерді оқыту барысында оқытудың әр түрлі формалары мен әдістерінің бір уақытта қолданылуы.

4-кесте - Жаңа педагогикалық технологияны ұйымдастырудың дидактикалық ұстанымдары

Дидактикалық ұстанымдар	Ұстанымның талаптары
Мақсатқа бағыттылық	оқыту мен тәрбие мазмұнының, оқытуды

ұстанымы	ұйымдастыру формалары мен әдістерінің орта білім беру мекемелерінің міндеттерімен сәйкестігі; оқу жоспары мен бағдарламаларымен сәйкестігі;
Ғылымилық ұстанымы	білім алушыларда теориялық білім жүйесінің болуы; фактілер мен заңдылықтардың дәйектілігі; практикалық қорытындылардың ғылыми аргументациясы;
Жүйелілік пен реттілік ұстанымы	бағдарламалар мен білім беру әдісінде оқу материалының логикалық орналасуы; білім алушылардың білім, білік, дағдыларды ретті түрде меңгеруі;
Оқытудың өмірмен байланысы ұстанымы	барлық оқу-тәрбие үрдісінің кәсіби бағыттылығы; алған білімдерді өмір мен өндіріс үрдісінде қашан, қалай қолдану сұрағына жауап беруі;
Танымдық белсенділік ұстанымы	білім алушыларда өз бетімен, шығармашылық жұмыс істеу қалауын қалыптастыру; оқытудың белсенді әдістерін қолдану; білім алушыларды өз бетімен білім алу үрдісіне қосу, өндірістік есептерді шешуде білік пен дағдыларын дамыту;
Оқытудың көрнекілік ұстанымы	көрнекіліктерді қолданудың дидактикалық мақсаттарының нақты анықталуы; көрсетілімнің реті мен әдістемесі; көрнекіліктің мақсатты санын таңдау; білім алушыларды зерттелетін объектілердің өз бетінше анализіне қатыстыру; демонстрациялаудың реттілігі; көрнекілікті безендіруге қойылатын психологиялық талаптар; оқытушы қорытындысының міндетті түрде болуы;
Қол жетімділік ұстанымы	білім алушылардың білім деңгейін есепке алу; білім алушылардың танымдық мүмкіндіктерін есепке алу; білім алушылардың жас ерекшеліктерін есепке алу; білім алушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарын есепке алу;

Интеграциялық жол ұстанымы	жақын пәндерді оқыту барысында оқытудың әр түрлі формалары мен әдістерінің бір уақытта қолданылуы;
Тәрбиелік және дамыта оқыту ұстанымы	оқытудың алдыңғы қатарлы салалары: танымдық, тәрбиелік, дамытушы салаларын дұрыс анықтау; ғылыми дүниетанымын қалыптастыру; өз бетімен жұмыс істеу, бастамашылдықпен шығармашылықты дамыту; танымдық қабілеттіліктері мен шығармашылық күштерді дамыту (анализдеу, жалпылау, бастысын белгілеп алу, салыстыру, өзіндік қорытындыларды шығару біліктіліктері);
Беріктілік ұстанымы	қайталау мен алған білімдерді бекітуді ұйымдастырудағы мақсаттылық пен нақтылық; жүйелік бақылау, білім алушылардың білім, білік, дағдыларын бағалаудың объективтілігі; оқу – тәрбие жұмысын ұйымдастыру үрдісінде білім алушыларға жеке, дифференциалды түрде қараудың жүзеге асырылуы

Тәрбиелік және дамыта оқыту ұстанымы оқытудың алдыңғы қатарлы салалары: танымдық, тәрбиелік, дамытушы салаларын дұрыс анықтау;

- ғылыми дүниетанымын қалыптастыру;
- өз бетімен жұмыс істеу, бастамашылдықпен шығармашылықты дамыту;
- танымдық қабілеттіліктері мен шығармашылық күштерді дамыту (анализдеу, жалпылау, бастысын белгілеп алу, салыстыру, өзіндік қорытындыларды шығару біліктіліктері);
- беріктілік ұстанымы қайталау мен алған білімдерді бекітуді ұйымдастырудағы мақсаттылық пен нақтылық;
- жүйелік бақылау, білім алушылардың білім, білік, дағдыларын бағалаудың объективтілігі;
- оқу – тәрбие жұмысын ұйымдастыру үрдісінде білім алушыларға жеке, дифференциалды түрде қараудың жүзеге асырылуы.

Жоғары айтылғандардың негізінде, ең алдымен сабақ барысында пайдалануға ұсынылатын жаңа педагогикалық технологиясының жіктемесін жасап көрсетіп, әрқайсысына мазмұнды сипаттама беруді жөн көрдік. Бұл жіктемені жасауда негізгі өлшемдер ретінде оларды оқу процесінде пайдалану мүмкіндіктері алынды.

Инновациялық оқыту технологиясының жіктемесі (классификациясы)

Педагогикалық технология білім сапасын тексеруді жеке алып қарауға, оны жан-жақты зерттеуге мүмкіндік береді. Білім алушылар материалды

қаншалықты деңгейде меңгергені анықталып, атқарылатын жұмыстар белгіленеді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық қатынастық желілерге шығу» деп атап көрсеткен.

Қазіргі ақпараттық қоғамда өндірістің дамуының негізгі құралы болып ақпараттық ресурстардың қажеттілігі көрінеді. Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Осыған байланысты адамға ақпараттар кеңістігінде дұрыс бағытты таңдауға мүмкіндік жасай алатын оқытудың жаңа технологиялары пайда болуда.

Жаңа технология – педагогтың мүмкіндігін күшейтетін құрал, бірақ ол оқытушыны алмастыра алмайды. Компьютер мүмкіндіктері психология мен дидактика тұрғысынан талданып, керек кезінде педагогикалық талаптарға сай қолданылуы керек.

Жаңа технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білім ортасына енуін дегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр[4].

Жаңа педагогикалық технологиялар жіктелесі келесідей:

Кәсіби бағдарланған технологиялар оқу процесін оқытудың кәсіби бағыттылығын, сонымен бірге білім алушылардың тұлғалық бағдарын есепке алу негізінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл технологияны жасаудың негізін білім алушылардың аса тиімді іс-әрекетін және оқытушының басқару іс-әрекетін жобалау құрайды. Кәсіби – бағдарланған технологияларды жобалаудың негізгі көзі ретінде оқытудың мақсаты мен мазмұны есепке алынған білім және кәсіби біліктіліктер алынады.

Сонымен бірге тұлғаның жағымды жақтары мен шығармашылық мүмкіндіктері де ескеріледі. Кәсіби – бағдарланған технологиялардың маңызды сипаттары ретінде мыналарды айтуға болады: нәтижелілік, әрбір білім алушының жоғары нәтижеге қол жеткізуі; үнемділік, уақыт бірлігінде оқытушы тарапынан да, білім алушы тарапынан да көп күш пен шығын жұмсалмай, оқу материалының үлкен бөлігінің тиімді меңгерілуі; психогигиеналық (эргономикалық) оқытудың ынтымақтастық, жағымды эмоционалдық микроклиматта жүзеге асырылуы, мұнда шектен тыс күш түсіру мен шаршау болмайды; пәнді оқып – үйренуге жоғары мотивацияны қалыптастыру арқылы білім алушылардың ең жақсы тұлғалық сапаларын айқындау мен жетілдіру, шынайы мүмкіндіктерін ашу.

Қазіргі кезде интеграция білім беруді жетілдіруде келешегі мол бағыт ретінде қарастырылады. Осыған сәйкес жоғары оқу орындарына қатысты интеграцияның бірнеше деңгейлерін бөліп көрсетуге болады:

- оқу орындарының арасындағы (оқу орындарының оқу-әдістемелік бірлестіктері);
- аймақтық (оқу-ғылыми - әдістемелік кешендер);

- тұжырымдамалық (гуманитарлық және жаратылыс тұжырымдамалардың интеграциясы);
- пәнаралық (пәнаралық байланыстар);
- пәнішілік (оқытудың формалары, әдістері және құралдарының интеграциясы) [4].

Оқу орнындағы оқу процесі ізгілендіру мен тұлғалық бағдардың қазіргі тұжырымдамаларына негізделеді. Жоғары педагогикалық білім беру мазмұнын құрайтын әлеуметтік-ізгілендіру, жаратылыстану-ғылыми, педагогикалық және арнайы пәндердің тұжырымдамалық интеграция деңгейіне жатады.

Пәнаралық интеграцияның негізгі принципі бойынша жалпыпедагогикалық және арнайы пәндерден білім элементтері фундаменталдық пәндер білім элементтерінен оларды ірілендіру арқылы құрастырылуы керке. Білім алушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін осылайша ұйымдастыру пәнді оқытудың бірізділігі мен сабақтастығын етіп, материалдың қайталануына жол бермейді.

Арнайы пәндерді оқытуда интеграциялық технологиларды пайдалану кәсіптік іс-әрекетте білімді көкейкестендіре отырып, теория мен практиканың байланысы принципін іске асруға мүмкіндік береді.

Оқытудың әдістері, формалары мен құралдарының пәнішілік интеграциясы лекциялық, практикалық және семинар сабақтарын жаңа деңгейде ұйымдастыруды қамтамсыз етеді, ол үшін мына мәселелер іске асырылуы қажет:

- жеке тапсырмаларды жасау мен қарым-қатынас формаларын таңдап алуда тұлғалық сапаларды есепке ала отырып, танымдық іс-әрекетінің ұжымдық формаларын кеңінен пайдалану;
- ұжымдық және жеке оқу іс-әрекетін басқаруды ұйымдастыру үшін оқытушыларда сәйкес дағдыларды қалыптастыру;
- интерактивті, проблемалық оқытудың әртүрлі формалары мен элементтерін қолдану, қазіргі аудиовизуалды құралдарды, оқытудың техникалық, ақпараттақ құралдарын қолдану;
- кәсіби даярлық мазмұнын жетілдіру.

Интеграциялық технологияларды пайдалану мұғалімдерінің тұлғалық және кәсіптік сапаларының қалыптасуына септігін тигізеді [9].

Ойын технологиялары педагогикалық процесті ұйымдастыру формаларының бірі болып табылады. Ойынның тәрбиелік, дамытушылық және эвристикалық мүмкіндіктері білім алушылардың пән бойынша білімін жетілдіруге игі әсерін тигізеді.

Ойын технологиялары белсенді тұлғааралық қарым-қатынас пен өзін-өзі анықтау үшін өте қажет. Әрбір пәнді оқыту барысында ойындарды пайдалану мұғалімдерге өздерінің іскерлік сапалары мен тұлғалық қасиеттерін жақсы түсінуге мүмкіндік береді, себебі ойын арқылы өзара іс-әрекетке түсу кезінде олар әртүрлі келісімдерді, қатынастарды талқылайды, іскелік құжаттарға қол қояды, келіссөздер мен кеңестер, мәжілістер мен конференциялар жүргізеді, т.с.с.

Ойын технологиялары оқу процесін белсенділендіру және жетілдіру құралы ретінде мына жағдайларда қолданылады:

- оқу пәнінің ұғымдарын, тақырыптарын және тұтас бөлімін меңгеру үшін дербес технология ретінде;
- жалпы технологияның бір бөлігі ретінде;
- сабақ немесе оның бір бөлігі ретінде;
- аудиториядан тыс жұмыс үшін дербес технология ретінде.

Ойын технологиялары педагогикалық процесті педагогикалық ойындар түрінде ұйымдастыру әдістері мен тәсілдерінің тобын құрайды. Педагогикалық ойындардың басқа ойындардың айырмашылығы – онда нақты оқыту мақсаты қойылып, соған сәйкес педагогикалық нәтиже болады және олар нақты түрде негізделіп, бөлініп көрсетіледі де оқу-танымдық бағыттылығымен сипатталады.

Ойын технологиялары мына негізгі бағыттар бойынша іске асырылады:

- білім алушылардың алдына дидактикалық мақсат ойын міндеттері формасында қойылады;
- оқу-танымдық іс-әрекет ойын ережелеріне бағынады;
- оқу материалы оның құралы ретінде пайдаланылады;
- оқу іс-әрекетіне дидактикалық міндетті ойынға айналдыратын жарыс элементі енгізіледі;
- дидактикалық тапсырмаларды табысты орындау ойын нәтижесімен байланыстырылады.

Жалпы білім беретін оқу орындарының оқу процесінде ойын технологияларының алатын орны мен атқаратын рөлін айқындау, ойын элементтерінің өзара бірлігін қамтамасыз ету оқытушының педагогикалық ойындардың функцияларын түсінуіне байланысты:

- ойынның әлеуметтік-мәдени функциясы – болашақ мамандарды әлеуметтендіру құралы, сол арқылы болашақ мұғалімдер өздерінің әлеуметтік орнын саналы түсінуге қол жеткізеді, қоғамның дамуына маман ретінде өз үлесін қосуға дайындалады;
- ұлтаралық қарым-қатынас функциясы – білім алушыларды ұлтына қарамай, өзара тіл табысуға жетелейді;
- ойынның коммуникативті функциясы – ойын арқылы өзара қарым-қатынас жүзеге асырылады;
- ойын арқылы адамның өзін көрсете алуы – ойын мұғалім үшін өзін тұлға ретінде көрсету құралы;
- диагностикалық – оқытудың, тәрбиелеудің және дамытудың нәтижелеріне диагностика жасауды көздейді[1].

Ақпараттық технологиялар ақпаратты алудың, қайта жасаудың, жеткізудің, сақтаудың және пайдаланудың әдістері мен құралдары екендігі белгілі. Ақпараттық технологияларды білім беру ісінде пайдаланудың мақсаты оқу процесіне қатынасушылардың дер кезінде тиянақты білім алуын қамтамасыз ету және оқытудың жоспарланған сапасына қол жеткізу болып табылады.

Ақпараттық технологияларды пайдаланудың мынадай артықшылықтарын атап өтуге болады:

- әрбір адамның өздігінен білім алуының меншікті траекториясын қамтамасыз ететін білім берудің ашық жүйесін құрайды;
- ақпаратпен жұмыс істей алу білігін қалыптастырады және қатынас жасау қабілетін дамытады;
- таным процесін ұйымдастыруды оны жүйелі ойлау жағына жылжыту жолымен түбейгелі өзгертеді;
- оқу процесінде білім алушылардың танымдық іс-әрекетін қолайлы ұйымдастыруға мүмкіндік туғызады;
- жаңа таным құралдарын пайдалануға және ұйымдастыруға жағдай жасайды;
- білім беруді ақпараттық-әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз етеді.

Бүгінгі таңда әрбір мұғалімнің коммуникациялық компьютерлік ортада жұмыс істеуі басқа коммуникациялық технологияларды пайдалану сияқты күнделікті әдетке айналуы үшін оларға электронды почта мен Интернеттен бастап, басқа да электронды құралдармен жұмыс істеу мүмкіншілігін туғызу қажет. Бұл мұғалімнің ақпаратты іздеу, әртүрлі құжаттарды дайындау саласындағы іс-әрекетін анағұрлым жеңілдетіп, оқу процесін жетілдіреді және жұмыс істей жүріп, кәсіби біліктілігін арттыруға, өздігінен білімін көтеруге мүмкіндік береді. Сондықтан мұғалімдерді кәсіби даярлауға қойылатын талаптардан тікелей туындайтын міндет бұл барлық курстарды жаңа ақпараттық технологияларды пайдалануды көздей отырып, нақты жаңарту, оларға қосымша материалдарды кіргізу болып табылады. Осыған сәйкес арнайы пәндер бойынша компьютерлік оқыту бағдарламаларын, электронды оқулықтар, электронды тасымалдаушыларда (курстық кейстер, ктп т.б.) әртүрлі оқу материалдар дайындап, оларды оқу процесіне пайдаланудың мүмкіндіктері бар[1].

Проблемалық оқыту технологиясы өзінің мазмұны мен құрылымы бойынша педагог пен білім алушылардың шығармашылық процестерін жинақтайтын оқытудың педагогикалық технологиясы болып табылады. Оның басқа технологиялардан айырмашылығы, біріншіден, оқу іс-әрекетінің барлық құрылымы функциональды түрде әрекет әрекет етеді, екіншіден, проблемалық оқытуда әрекеттің моделін құру кезеңі мен субъектінің шешу тәсілін өз бетімен таңдап алуы, яғни әрекетті өздігінен реттеу үстем болады.

Проблемалық оқытуға тән ерекшеліктерді анықтау оның басқа технологиялардан айырмашылығын неғұрлым тереңірек қарастыруға мүмкіндік береді:

- проблемалық оқытудың бірінші шарты оқу іс-әрекетінің дамуын алдын-ала анықтайтын оқу ақпаратының дамушы және дамитын құрылымының жүйесі болып табылады;
- проблемалық оқытудың екінші шарты ақпаратты оқу міндетіне ауыстыру барысында оны шешу тәсілін таңдау мүмкіндігі қарастырылған кезде ғана іске асырылады;
- проблемалық оқытудың үшінші шарты – білім алушының субъекті ретіндегі ұстанымы, оның таным мақсатын саналы түсінуі мен қабылдауды өзіндік бағалау;

- проблемалық оқытуды анықтайтын негізгі сипат оқытушы мен студенттің өзара әрекетінің тәсілі ретінде проблемалық жағдаят болып табылады.

Қазіргі кезде проблемалық оқыту педагогика ғылымы мен практикасының ізгілендіру бағытын жүзеге асырып отырған негізгі технологиялардың бірі болып табылады. Оның негізін мұғалімнің кәсіби қалыптасуына ерекше ықпал ететін инновациялық ортаны құру идеясы құрайды. Сондақтан проблемалық оқыту барысында оқытушы оқу процесін студенттің білім алуға өз бетімен ізденуі логикасына неғұрлым жақындасатындай етіп ұйымдастырып, белсенді таным процесі үшін барлық жағдай жасауы тиіс [2].

Проблемалық оқыту технологиясының мұғалімдер даярлығын жетілдіруде көп мүмкіндіктері бар, оқытудың мақсатына, мазмұнына, әдістеріне, құралдарына және ұйымдастыру формаларына жалпы сипаттама беруге бағытталады. Ал практикалық сабақтарда бұл технологияны қолдану жағдайында оқытуды ұйымдастыру ерекшеліктері жан-жақты талданып, білім алушылардың білім, білік, дағдысына қойылатын талаптар жүйесі нақты айқындалады. Осы арқылы мұғалім өзінің білім алушыларға білім берудегі рөлін ерекше сезінуі тиіс. Сондықтан сабақта білім алушыларды толғандыратын, ойлануға жетелейтін проблемалық жағдаяттар мен мәселелерді шешудің маңызы зор.

«Кейс стади» технологиясын іске асыру мынадай кезеңдерді қамтиды:

1 – кезең. Жағдай жазылған мәтінді оқи отырып, білім алушы өз бетінше проблеманың мәнін түсінуге, жағдайды бағалау үшін өз ұстанымын анықтауға, сұрақтарға жауап ойластыруға және проблеманы шешудің нақты жолдарын табуға тырысу керек.

2 – кезең. Шағын топта жұмыс істеу. Білім алушылар шағын топтарда (4-6 адам) кейстің негізін құрайтын проблемалар шеңберінде пікір алмасады, диалогтық қарым-қатынас және консенсус әдістері арқылы проблеманы білесіп шешеді. Бұл кезеңде «брейнсторминг» (ми шабуылы), диалог және полилог, дискуссия, сөз таластыру болуы мүмкін. Топтық талқылаудан кейін проблеманы шешудің жолдарын баяндауға қабілетті санаткер көшбасшылар айқындалады.

3 – кезең. Жалпытоптық талқылау оқытушының басшылығымен өткізіледі. Ереже бойынша, әрбір топ жағдайда баяндалған проблемалар шеңбері бойынша өз көзқарастарын айтады. Оқытушы талқылауға білім алушыларды неғұрлым көбірек тарта отырып, жағдайды талдау процесін басқарады. Талқылаудың ерекшелігі – оқытушы жауаптарға сапалы баға бермейді, әрбір айтылған пікір өзінше қабылданады. Жағдайды талдау процесі оқытушыдан кең ой - өрісті, тіл табыса білу қабілетін, бірнеше ұқсас пәндерден білім кешенін, пікірталасты жүргізу техникасын меңгеруді талап етеді [3].

«Кейс - стади» технологиясын кез келген пәнді оқыту барысында қолдануға болады. Нақты жағдай нақты дұрыс немесе дұрыс емес жауапқа ие бола алмайды, ол тек оқу материалы қызметін атқарады, сол арқылы білім алушылар талдауға, сөз сөйлеуге, пікір таластыруға, өз ойларын негіздеуге үйренеді.

Жобалай оқыту технологиясын оқытудың басқа әдістерін толықтыру ретінде пайдалану қолайлы екендігін тәжірибе дәлелдеп отыр. Жоба негізінен, пәнаралық сипатқа ие болып, білімнің әр саласынан ақпаратты байланыстырып тұрады. Сондықтан ғалымдар оқытушы мен білім алушылар әрекетінің реті мен құрылымын бөліп көрсетеді. Мысалы, мектепте оқытылатын сабақтарда бұл технологияны қолдану бірнеше кезеңнен тұрады.

1 – кезең – жобаны дайындау. Тақырып пен мақсатты анықтау. Бұл кезеңде білім алушылар пәнді оқытушымен бірге талқылай отырып, ақыл – кеңес алуы, соның негізінде мақсатты айқындауы қажет. Ал оқытушы зерттеудің келешегін ашып көрсете отырып, білім алушыларды жігерлендіреді, ақыл – кеңес береді. Соның нәтижесінде тақырып пен мақсатты айқындайды.

2 - кезең – жоспарлау. Айқындалған тақырып бойынша білім алушылардың ақпарат көзін, ақпаратты жинау және талдау тәсілдерін, есеп беру формаларын, нәтижелер мен процесті бағалау өлшемдері анықталады, рөлдерді (ақпаратшы, зерттеуші, хатшы, редактор, баяндамашы, референт, эксперт, т.б.) бөледі. Білім алушылар өз беттерімен жоспарды құрайды, міндеттерді анықтайды. Оқытушы тарапынан түзетулер енгізіліп, идеялар ұсынылады, нәтижені болжау жүзеге асырылады. Жоспар бойынша білім алушылардың алдына ұжымдық тәрбиелік істердің мәнін түсіну, кезеңдерін айқындау, оларды жоспарлау және ұйымдастыру бойынша алдыңғы қатарлы мұғалімдердің іс – тәжірибелерін жинақтау, оқып – үйрену және талдау міндеттері қойылады.

3 – кезең – зерттеу. Мұнда білім алушылар берілген тақырып бойынша ақпараттар жинап, қойылған міндеттердің шешімін табу үшін әрекеттер жасайды. Интервьюлер алады, сауалнамалар, бақылаулар жүргізеді, анықтамалық, ғылыми – педагогикалық әдебиеттермен жұмыс істейді, яғни білім алушылар аралық міндеттерді шеше отырып, проблема бойынша зерттеулер жүргізеді. Оқытушы тарапынан үнемі бақылау жасалынып, керегінше көмек, ақыл – кеңес беріліп отырады.

4 – кезеңде зерттеу нәтижелерін жинақтау, ақпаратты талдау, қорытындылар құру және шығару жүзеге асырылады.

5 – кезеңде білім алушылар шығармашылық есеп береді, нәтижелерді ұсынады. Есеп беру барысында ауызша баяндамалар, қосымша баяндамалар жасалынады, рефераттар қорғалады, қабырға материалдары дайындалады, кітапша, хаттама шығарудың негізінде жазбаша есеп беріледі.

6 – кезең – нәтижелер мен процеске баға беру. Білім алушылар бағалауға, жобаға қатынасушылардың рейтингісін анықтауға қатынасады. Оқытушы жобаға қатынасушылардың пікірін ескере отырып, білім алушылар мен эксперттердің жұмысын бағалайды, келешекте зерттеулер жүргізуге, әсіресе, зерттеушілік қабілеті болашағынан үміт күттіретін білім алушыларды жігерлендіреді.

Бұл технологияны кез келген пәнді оқыту барысында қолдануға болады. Ең бастысы, олар жоба әдісінің мынадай негізгі талаптарына жауап беруі тиіс:

- зерттеушілік, шығармашылық тұрғыдан алғанда неғұрлым мәнді проблемалардың – міндеттердің болуы;

- алынатын нәтижелердің практикалық, теориялық, танымдылық мәнділігі;
- білім алушылардың өзіндік (топтық, жұптық, жеке) әрекеті;
- жобаның мазмұндық бөлімін құру;
- зерттеу әдістерін (проблема мен одан туындайтын зерттеу міндеттерін анықтау, оларды шешуді болжау, зерттеу әдістерін талқылау, соңғы нәтижелерді рәсімдеу, алынған мәліметтерді талдау, қорытындыларды шығару) таңдап алу және пайдалану [4].

Модульдік оқыту технологиясы. Оқу модулі – оқу ақпаратының біршама дербес блогы, оған оқу мақсаттары мен міндеттері, әдістемелік нұсқаулар, шамамен алғандағы іс - әрекеттер негізі, оқу қызметін атқару жетістігін бақылау (өзін-өзі бақылау) құралдары енеді. Мақсаты: оқу үрдісінде білім алушының шығармашылығының дамытуға қолайлы жағдай туғызу және оны іске асырудың педагогикалық шарттарын айқындап, оңтайлы формаларын дайындау. Технологияның негізгі міндеттері:

- 1) жеке тұлғаның қажеттіліктерін қанағаттандыру;
- 2) таным үрдістерін дамыту;
- 3) танымдық қабілеттіліктерін дамыту,
- 4) сөздік қорын дамыту;
- 5) өзара көмек пен бірге бастан өткізу;
- 6) оқу себептілігінің өзгеруі;

Бұл технологияның ерекшелігі – білімді меңгеру емес, жеке тұлғаның таным қабілеттері мен таным процестерін арнайы жасалған оқу және танымдық жайлар арқылы дамытуға, жеке тұлғаның қауіпсіздігін, өзін - өзі көрсетуін, маңыздылығын анықтауға, өзара қарым – қатынас, ойын арқылы шығармашылық қажеттіліктері мен белсенді сөздік қорын (ауызша және жазбаша) дамытуға бағытталуы.

Осыдан келіп, мұғалімнің жұмысында және оқу процесінің құрылымында өзгерістер болды. Атап айтқанда, білімді толық меңгерту әдістемесінде мұғалімнің жұмысы мынадай жүйеде құрылады (М.М.Жанпейісова бойынша):

- білім алушыларды оқытудың мақсатымен таныстыру;
- сыныпта берілген блок (мазмұны бойынша жақын) тарау бойынша жалпы оқыту модулінің мазмұнымен таныстыру;
- мұғалімнің материалды қысқаша түсіндіруі (сызба, график, кесте);
- білім алушыларға оқу материалын зерттеу жұмысы негізінде беру;
- білім алушылардың әрбір сабақта іс-әрекетін бағалау үшін диалогтық қарым-қатынас негізінде білім алушының танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру;
- жалпы тарауды, тақырыпты 4-7 рет қайталай негізінде оқу материалын меңгерту;
- барлық тақырып бойынша тест (сынақ, сынақхат, бақылау жұмысы) жүргізу [5].

Оқу модулінің құрылымы кіріспеден, диалог (сөйлеу) және қорытынды бөлімнен тұрады. Теория – проблеманы шығармашылықпен шешудің катализаторы болса, сөйлесу - әр түрлі көзқарастардың тоғысқан жері. Баланың пікірімен санасу, оны сыйлау – шығармашылыққа бастаудың негізгі кілті.

Интерактивті модульдік оқыту технологиясының міндетті шарты – оқытуды ойын түрінде және түрлі белсенді оқыту формалары арқылы ұйымдастыру. Сонымен қатар, оқытуды саралау – интерактивті модульдік оқыту технологиясы аумағында оқу процесін ұйымдастырудың маңызды факторларының бірі. Сараланған тапсырмалар оқу модулінің сөйлесу бөлімінің 3 – 4 сабағында беріледі және ол 3 деңгейде құрастырылады, яғни «білім алушының өзі үшін қиындық туғызатын деңгейде құрылған оқу неғұрлым пайдалы әрі дамытушы болып есептеледі». Бұл технологияның маңызды шарты – білім алушылардың кез келген ғылыми көздерді, оқулықтарды, оқу құралдарын пайдалануына болатындығы, сондай-ақ ұйымдастырушы, көмекші, кеңесші ретінде мұғалімнен жедел кеңес ала алатындығы болып табылады.

Дамыта оқыту технологиясы: күрделі құрылымды, біртұтас педагогикалық жүйе болып табылады. Оның нәтижесінде әр білім алушының өзін-өзі өзгертуші субъект дәрежесіне көтерілуі көзделіп, оқыту барысында соған лайық жағдай жасалады. Жалпы білім беру мектептерінде көптеген педагогика ғылымының зерттеушілері тәлім-тәрбие беру үрдісінің негізгі мақсаты білім алушы тұлғасын дамыту деп таниды.

Дамыта оқыту тікелей баланы (субъекті, объекті) жан – жақты дамыта отырып (жеке басын, дүниетанымын, ойлауын) оқытуға негізделеді. Дамыта оқытудың мақсаттары:

- білім алушы субъекті, яғни ол өзін - өзі дамыта алады, жетілдіреді, тәрбиелей алады;
- баланың қабілетін, дарынын дамытуға ықпал жасайды;
- білім дайын күйінде ұсынылмайды, бала – тыңдаушы, мұғалім – ақпарат беруші емес, керісінше, бала – зерттеуші, ізденуші, жаңалық ашушы. Олардың дағды, іскерлігі белгілі бір мәселе, жағдайды шешу арқылы қалыптасады. Мұғалім – білім алушы іс - әрекетін ұйымдастырушы, бағыт беруші ғана;
- дамыта оқытудағы басты іс - әрекет – диалог, пікірлесу, пікірталас;
- дамыта оқытудағы мұғалім қызметі – диалогты ұйымдастырушы, бағыт беруші, балалардың іс - әрекетін, ынтымақтастығын бір бағыт, бір мақсатқа бағыттаушы.

Баланың жасырын, тіпті тым тереңде жатқан қабілеттінің көрінуіне мүмкіндік жасау үшін оны оқытып, жан-жақты дамыту керек және оны тек оқыту үрдісі кезінде ересектердің басшылық етуімен жүзеге асыруға болады.

Педагогика ғылымы еш нәрсеге бейімі жоқ, қабілетті жоқ адам болмайды деп дәлелдейді. Сол себепті де балалардың қабілетін кеңінен өрістетіп дамытуға тек мектеп қана мақсатты түрде ықпал ете алады.

Білім алушылардың оқу үрдісіндегі шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік беретін қандай жұмыс түрлерін әдіс-тәсілдерді пайдалануға болатынын айқындайық. Ең алдымен, білім алушыларға түрлі тақырыпта, мазмұнды шығарма жаздыру жұмысы орын алады. Бұл жерде ескеретін бір мәселе - бұл білім алушыға алдымен шығарманың үлгісін көрсету немесе тірек жоба беру. Себебі кез - келген білім алушы бірден шығарма жазуға қиналатыны сөзсіз. Екіншіден, білім алушыға алдын - ала осы бағытта ізденуіне жағдай жасай

отырып, шығарманы іште, яғни сыныпта жаздырту. Үшіншіден, бұл білім алушы еңбегін бағалау. Мұғалім ең алдымен, білім алушының ізденісін, айтайын деген ойын бағалай білуі тиіс. Сол себепті де уақытты үнемдей отырып, білім алушылармен жеке дара жұмыс ұйымдастыру өте тиімді және бұл арада мұғалімнің білім алушымен қарым-қатынасы, тіл табысуыда ерекше рөл атқарады. Өйткені білім алушының ар-намысына сын келтірмей, оған керісінше, кеңесші бола отырып, жіберген қателіктерін сыпайы да саналы түрде жеткізе білу кез-келген мұғалімнен үлкен шеберлікті қажет етеді.

Білім алушының ой шапшандылығын, сөз байлықтарын дамытып, шығармашылыққа баулитын жұмысының екінші түрі - бұл өлең құрастыру. Өлеңдердегі ұйқастарды табу, ұйқастардағы варианттарды ойлау, өз бетімен өлең құрастыру сияқты жұмыс түрлері орын алады.

Баланың ойын дамытып, оны шапшаңдыққа, тапқырлыққа баулитын жұмыстардың бір түрі - бұл жұмбақтар, шытырман, сөз жұмбақтар құрастыру. Бұл білім алушыдан салыстыру, жоспарлау сияқты бала үшін қиындау тәсілдерді қолдануды талап етеді. Сондықтан бұл жұмыс түрлерін күнделікті сабақ кезінде сабақ тақырыбына сәйкес немесе сергіту сәттерінде, сабақтан тыс кезде тиімді пайдаланған мұғалімдерге берер нәтижесі мол. Сол себепті де шығармашылықпен іздене білген мұғалім болашақта өзіндік көзқарастары толық қалыптасып, дүниетанымы кең білім білік дағдысы жоғары шығармашылық бағытта өз бетімен жұмыс жасай алатын жас жеткіншектерді тәрбиелей алады [6]. Білім алушы тұлғасының дамуына айтарлықтай ықпал жасауды дәстүрлі мектеп іргесінде іске асыру - қазіргі кездегі білім беру жүйесінің дамуындағы елеулі бағыт. Яғни, мемлекеттік білім беру стандарты бойынша, базистік оқу жоспарына негізделген, сыныпты - сабақты ұстанымын сақтайтын, бірақ үнемі өзгерістегі, заманға қарай икемделудегі білім беру жүйесі және психологиялық - педагогикалық жетістіктерге ашық мектеп болуы керек.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы: білім алушылардың таным – белсенділігін, ойлау қабілетін арттыру үшін қазіргі кезде кең тарай бастаған технологиялардың бірі. Бұл технологияның түпкі мақсаты – білімге құштар, ой - өрісі еркін дамыған ашық қоғам азаматын тәрбиелеу болып табылады. Ол үшін төмендегідей қағидаларды ұстану қажет: білім алушы мен оқытушы арасындағы тепе – теңдік жағдай; екі тұлға да үйренушілер мен үйретушілер; білім алушы мен оқытушы арасындағы өзара сыйластық; бір – бірінен үйренудегі мен бірін – бірі үйретудегі көмегінің маңыздылығы; білім алушының өз пікірін білдіруге жетелеу мен оның пікірін құрметтеу; білім алушының ойлау, талдау, іздену қабілеттіліктерін арттыру; сабақта шешуші рөл оқытушы емес, керісінше, білім алушы екендігі туралы пікір қалыптастыру, әрбір білім алушының білім дәрежесін басқа білім алушымен салыстыру емес, білім алушының кешегі нәтижесін бүгінгі және ертеңгі нәтижелерімен салыстыру арқылы даму динамикасына мониторинг құру.

Сабақ кезеңдерінде қолданылатын технологиялық амалдар. Қай амалды қолансақ та, білім алушылардың таным – белсенділігін «іске қосып», одан

туындаған ойды шешуге бағыттап, тілге тиек болатын, шығармашылық іздестіруге әрі ойлануға итермелейтін бастапқы мәліметтер болуы тиіс.

Топтастыру (кластер) стратегиясында мәтіннің мәнін білдіретін бірліктерін жекелеп, белгілі бір ретпен сатылаған түрде графикалық бейнелеу жүктеледі. Өртүрлі жазулар арқылы оларды категорияларға біріктіріп, ерекше бөліп орналастыру арқылы кез келген нәрсені есте сақтау қажет. Сатылау – материалды жүйелеудің графикалық әдісі болып табылады. Ой қабаттаспай, белгілі бір ретпен орналастырылады. Топтастыру білім алушылардың жазбаша жұмыс жасау кезінде ойлары таусыла бастағанда көмекке келеді. Ол жай жазбаша жұмыс жасау кезіндегінен көп мәліметтер алуға мүмкіндік береді, ойды жинақтау, тақырыпқа деген білім алушылардың қызығушылығын арттыру. Мектепте химия сабағын жүргізу барысында, мысалы, «металл» сөзін естігенде көз алдына не елестейді? деген сұрақ қойып, алдымен әр білім алушы өз ойын дәптерге жазады да, кейін топпен талдайды. Әр топтан бірнеше сөздерді тақтаға жазып, соңынан оны топтастырады.

ЖИГСО – 1 стратегиясын қолдануда мәтіннің көлемі үлкен, күрделі, ғылыми тұрғыда болуы керек. Себебі, қарапайым мәтін болса, білім алушылар эксперименттік топсыз-ақ өздері оқып, тіпті жаттап алып айтып береді.

Түртіп алу жүйесі (инсерт) – білім алушыларға дайын мәтін беріледі, оқып отырып «білемін», «білетінім сәйкес емес», «мен үшін жаңа», «тереңірек білгім келеді, түсініксіз» деген бөліктері бар кестені толтырады. Кестені толтырып болған соң, білім алушылар топпен өзара пікір алмасады. Түсініксіз жерін мұғалім түсіндіреді немесе кітапханадан, ақпарат құралдарынан іздеуге үйге тапсырма береді. Оған адамға аз таныс, әрбіреуін қызықтыратын академиялық мәтіндер, энциклопедиялық сипаттағы мәліметтерді алуға болады.

Эссе стратегиясы арқылы да білім алушылардың ойлау білігін арттыруға болады. Эссе жазу деп берілген тақырыптың ішкі сырын терең түсініп, өз пікірін, ойын дұрыс жеткізіп, сабақта берілген тезистерді аргументтермен бекітіп, оқылған тақырыптың негізгісін көркемдеп жазып және сол арқылы өмір, болмыс сырын қалай түсінетіндігі жайында ойын ашық білдіруді айтады.

Венн диаграммасында екі затты алып салыстырады. Олардың әрқайсысының өзіне тән қасиеттері бір бөлек, ортақ қасиеттері бір бөлек диаграмма түрінде анықталады.

Кубизм стратегиясында кубик жасалып, оның алты қырына алты түрлі тапсырма жазылады да, білім алушы өзіне түскен тапсырма бойынша іс - әрекет жасауы тиіс [6].

Деңгейлік саралап оқыту технологиясы: білім алушылардың білімді өздігінен саналы түрде меңгеруіне ерекше мән беретін технология болып табылады. Оқу іс-әрекетінің негізгі түрі білім алушылардың өздігінен орындайтын жұмысы. Өзіндік жұмыс – білім алушылар білімін жетілдірудің қайнар көзі, олардың рухани бай тұлға болып қалыптасуына негізгі бір шарты.

Өзіндік жұмыс – білім алушының ойлау қабілетін, ақыл-ой және іс-тәжірибесінен туындайтын оқу, тану әрекеті. Өзіндік жұмыстардың әр түрлі жіктеулерін келтіруге болады.

1 – дидактикалық мақсаты бойынша: оқып үйренетін, тексеретін, алынған білімді баянды ететін;

2 – даярлау дәрежесі бойынша: мазмұны әр түрлі, бірақ бірдей тәсілмен орындалатын;

3 – білім материалдары бойынша: оқулық пен оқу әдебиеттерімен жұмыс, есепті шешу, салыстыру, зертханалық және графиктік жұмыстар;

4 – білім алушылардың ізденімпаздық дәрежесіне байланысты жұмыстар.

Осы жіктеулерге байланысты оқу үрдісінде өзіндік жұмыстың төрт түрі қарастырылған.

- үлгі бойынша орындалатын;
- реконструктивтік – вариативтік;
- жаңалық ашатын (эвристикалық);
- шығармашылық.

Бірінші жұмыста білім алушы көрсеткен үлгі бойынша белгілі бір іс - әрекеттің жолын ұғынады. Тапсырмаларды нұсқаулар, белгілі формулалар, теоремалар арқылы орындайды. Реконструктивтік – вариативтік өзіндік жұмыстар білім алушылардың алған білімін қолдануға ынталандырады, сонымен қатар білімін тереңдетеді. Жаңалық ашатын өзіндік жұмыстарды орындау барысында білім алушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін жетілдіріп тереңдетумен қатар тағы да жаңа білімді меңгеріп, өзі үшін бір жаңалық ашуы тиіс. Шығармашылық өзіндік жұмыс білім алушылардың пәнге деген ынтасын қалыптастырады, оқуға деген көзқарасын өзгертеді, ой-өрісін кеңейтеді [6].

Білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру мұғалімнен шығармашылықты, шеберлікті, жоғары әдістемелік дайындықты талап етеді. Мұғалімдер өзіндік жұмысты ұйымдастыруда мынадай шарттарды қолдануы тиіс: өзіндік жұмыс барысында орындалатын тапсырмалардың мазмұнын білім алушы түсінуі керек; оның орындалуы жайлы білім алушыларға нұсқау берілуі қажет; жұмыстың орындалуын қадағалауы шарт; білім алушылардың жұмысын тексеру, қателерін анықтау қажет.

Білім алушылардың оқу-танымдық іс-әрекеттің нәтижесі – олардың білімді өз бетінше тандап және бір жүйеге келтіре алатын тапсырмаларды орындау болып табылады. Оқыту тәжірибесінде саралап оқыту технологиясын енгізуге оқу ақпараттары көлемінің ұлғаюы, білім алушыларға түсетін «салмақтың» артуы басты себеп болды.

Бағдарламалап оқыту технологиясы: оқыту бағдарламасына негізделген. Бұл бағдарламада оқу материалының өзі; оны меңгерудегі білім алушының іс – әрекеті; меңгеруді бақылау формасы қатаң жүйеге келтірілген. Оқу материалы бірнеше шағын бөліктерге бөлінеді, әр бөлік логикалық тұрғыдан аяқталған. Білім алушы бір бөлікті меңгергеннен кейін бірнеше нұсқада құрастырылған бақылау сұрақтарына жауап береді. Жауап дұрыс берілсе тапсырманың келесі бөліміне көшіріледі, дұрыс берілмесе материал қайталанып беріледі. Бұл әдіс бір бағытты деп аталады.

Көптармақты бағдарламада білім алушы қойылған мақсатқа өз жеке басы ерекшеліктеріне сай түрлі жолдармен жетеді. Білім алушы бақылау сұрақтарына берген жауаптарына сәйкес не келесі бөлімге, не сол бөлімнің тағы бір тармағына көшеді. Тармақтар бірнешеу болуы мүмкін. Дайындық деңгейіне, табиғи қабілетіне қарай тек қана дінмен, жұмыс жасайтын білім алушылар да болады, ал әлсіздері тармақтарға ауысып отырады [6].

Бейімдендірілген әдісте білім алушының қиынырақ немесе жеңілірек тармақтарға ауысуына мүмкіндіктер қарастырылған. Қай тармаққа көшетіні білім алушының алдыңғы жауаптары мен жіберген қателіктеріне байланысты болады.

Инновациялық оқыту технологиясының жіктелуі (классификациясы)

Педагогикалық технология білім сапасын тексеруді жеке алып қарауға, оны жан-жақты зерттеуге мүмкіндік береді. Білім алушылар материалды қаншалықты деңгейде меңгергені анықталып, атқарылатын жұмыстар белгіленеді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық қатынастық желілерге шығу» деп атап көрсеткен.

Қазіргі ақпараттық қоғамда өндірістің дамуының негізгі құралы болып ақпараттық ресурстардың қажеттілігі көрінеді. Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Осыған байланысты адамға ақпараттар кеңістігінде дұрыс бағытты таңдауға мүмкіндік жасай алатын оқытудың жаңа технологиялары пайда болуда.

Жаңа технология – педагогтың мүмкіндігін күшейтетін құрал, бірақ ол оқытушыны алмастыра алмайды. Компьютер мүмкіндіктері психология мен дидактика тұрғысынан талданып, керек кезінде педагогикалық талаптарға сай қолданылуы керек.

Жаңа технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білім ортасына енуін дегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр[4].

Жаңа педагогикалық технологиялар жіктелуі келесідей:

Кәсіби бағдарланған технологиялар оқу процесін оқытудың кәсіби бағыттылығын, сонымен бірге білім алушылардың тұлғалық бағдарын есепке алу негізінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл технологияны жасаудың негізін білім алушылардың аса тиімді іс-әрекетін және оқытушының басқару іс-әрекетін жобалау құрайды. Кәсіби – бағдарланған технологияларды жобалаудың негізгі көзі ретінде оқытудың мақсаты мен мазмұны есепке алынған білім және кәсіби біліктіліктер алынады.

Сонымен бірге тұлғаның жағымды жақтары мен шығармашылық мүмкіндіктері де ескеріледі. Кәсіби – бағдарланған технологиялардың маңызды сипаттары ретінде мыналарды айтуға болады: нәтижелілік, әрбір білім алушының жоғары нәтижеге қол жеткізуі; үнемділік, уақыт бірлігінде оқытушы тарапынан да, білім алушы тарапынан да көп күш пен шығын жұмсалмай, оқу

материалының үлкен бөлігінің тиімді меңгерілуі; психогигиеналық (эргономикалық) оқытудың ынтымақтастық, жағымды эмоционалдық микроклиматта жүзеге асырылуы, мұнда шектен тыс күш түсіру мен шаршау болмайды; пәнді оқып – үйренуге жоғары мотивацияны қалыптастыру арқылы білім алушылардың ең жақсы тұлғалық сапаларын айқындау мен жетілдіру, шынайы мүмкіндіктерін ашу.

Қазіргі кезде интеграция білім беруді жетілдіруде келешегі мол бағыт ретінде қарастырылады. Осыған сәйкес жоғары оқу орындарына педагогтерді дайындаудауына қатысты интеграцияның бірнеше деңгейлерін бөліп көрсетуге болады:

- оқу орындарының арасындағы (оқу орындарының оқу-әдістемелік бірлестіктері);
- аймақтық (оқу-ғылыми - әдістемелік кешендер);
- тұжырымдамалық (гуманитарлық және жаратылыс тұжырымдамалардың интеграциясы);
- пәнаралық (пәнаралық байланыстар);
- пәнішілік (оқытудың формалары, әдістері және құралдарының интеграциясы) [4].

Оқу орнындағы оқу процесі ізгілендіру мен тұлғалық бағдардың қазіргі тұжырымдамаларына негізделеді. Жоғары педагогикалық білім беру мазмұнын құрайтын әлеуметтік-ізгілендіру, жаратылыстану-ғылыми, педагогикалық және арнайы пәндердің тұжырымдамалық интеграция деңгейіне жатады.

Пәнаралық интеграцияның негізгі принципі бойынша жалпы педагогикалық және арнайы пәндерден білім элементтері фундаменталдық пәндер білім элементтерінен оларды ірілендіру арқылы құрастырылуы керек. Білім алушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін осылайша ұйымдастыру пәнді оқытудың бірізділігі мен сабақтастығын етіп, материалдың қайталануына жол бермейді.

Арнайы пәндерді оқытуда интеграциялық технологиларды пайдалану кәсіптік іс-әрекетте білімді көкейкестендіре отырып, теория мен практиканың байланысы принципін іске асруға мүмкіндік береді.

Оқытудың әдістері, формалары мен құралдарының пәнішілік интеграциясы дәрістік, практикалық және семинар сабақтарын жаңа деңгейде ұйымдастыруды қамтамсыз етеді, ол үшін мына мәселелер іске асырылуы қажет:

- жеке тапсырмаларды жасау мен қарым-қатынас формаларын таңдап алуда тұлғалық сапаларды есепке ала отырып, танымдық іс-әрекетінің ұжымдық формаларын кеңінен пайдалану;
- ұжымдық және жеке оқу іс-әрекетін басқаруды ұйымдастыру үшін оқытушыларда сәйкес дағдыларды қалыптастыру;
- интерактивті, проблемалық оқытудың әртүрлі формалары мен элементтерін қолдану, қазіргі аудиовизуалды құралдарды, оқытудың техникалық, ақпараттақ құралдарын қолдану;
- кәсіби даярлық мазмұнын жетілдіру.

Интеграциялық технологияларды пайдалану мұғалімдерінің тұлғалық және кәсіптік сапаларының қалыптасуына септігін тигізеді [4].

Ойын технологиялары педагогикалық процесті ұйымдастыру формаларының бірі болып табылады. Ойынның тәрбиелік, дамытушылық және эвристикалық мүмкіндіктері білім алушылардың пән бойынша білімін жетілдіруге игі әсерін тигізеді.

Ойын технологиялары белсенді тұлғааралық қарым-қатынас пен өзін-өзі анықтау үшін өте қажет. Әрбір пәнді оқыту барысында ойындарды пайдалану мұғалімдерге өздерінің іскерлік сапалары мен тұлғалық қасиеттерін жақсы түсінуге мүмкіндік береді, себебі ойын арқылы өзара іс-әрекетке түсу кезінде олар әртүрлі келісімдерді, қатынастарды талқылайды, іскелік құжаттарға қол қояды, келіссөздер мен кеңестер, мәжілістер мен конференциялар жүргізеді, т.с.с.

Ойын технологиялары оқу процесін белсенділендіру және жетілдіру құралы ретінде мына жағдайларда қолданылады:

- оқу пәнінің ұғымдарын, тақырыптарын және тұтас бөлімін меңгеру үшін дербес технология ретінде;
- жалпы технологияның бір бөлігі ретінде;
- сабақ немесе оның бір бөлігі ретінде;
- аудиториядан тыс жұмыс үшін дербес технология ретінде.

Ойын технологиялары педагогикалық процесті педагогикалық ойындар түрінде ұйымдастыру әдістері мен тәсілдерінің тобын құрайды. Педагогикалық ойындардың басқа ойындардың айырмашылығы – онда нақты оқыту мақсаты қойылып, соған сәйкес педагогикалық нәтиже болады және олар нақты түрде негізделіп, бөлініп көрсетіледі де оқу-танымдық бағыттылығымен сипатталады.

Ойын технологиялары мына негізгі бағыттар бойынша іске асырылады:

- білім алушылардың алдына дидактикалық мақсат ойын міндеттері формасында қойылады;
- оқу-танымдық іс-әрекет ойын ережелеріне бағынады;
- оқу материалы оның құралы ретінде пайдаланылады;
- оқу іс-әрекетіне дидактикалық міндетті ойынға айналдыратын жарыс элементі енгізіледі;
- дидактикалық тапсырмаларды табысты орындау ойын нәтижесімен байланыстырылады.

Жалпы білім беретін оқу орындарының оқу процесінде ойын технологияларының алатын орны мен атқаратын рөлін айқындау, ойын элементтерінің өзара бірлігін қамтамасыз ету оқытушының педагогикалық ойындардың функцияларын түсінуіне байланысты:

- ойынның әлеуметтік-мәдени функциясы – болашақ мамандарды әлеуметтендіру құралы, сол арқылы болашақ мұғалімдер өздерінің әлеуметтік орнын саналы түсінуге қол жеткізеді, қоғамның дамуына маман ретінде өз үлесін қосуға дайындалады;
- ұлтаралық қарым-қатынас функциясы – білім алушыларды ұлтына қарамай, өзара тіл табысуға жетелейді;

- ойынның коммуникативті функциясы – ойын арқылы өзара қарым-қатынас жүзеге асырылады;

- ойын арқылы адамның өзін көрсете алуы – ойын мұғалім үшін өзін тұлға ретінде көрсету құралы;

- диагностикалық – оқытудың, тәрбиелеудің және дамытудың нәтижелеріне диагностика жасауды көздейді[5].

Ақпараттық технологиялар ақпаратты алудың, қайта жасаудың, жеткізудің, сақтаудың және пайдаланудың әдістері мен құралдары екендігі белгілі. Ақпараттық технологияларды білім беру ісінде пайдаланудың мақсаты оқу процесіне қатынасушылардың дер кезінде тиянақты білім алуын қамтамасыз ету және оқытудың жоспарланған сапасына қол жеткізу болып табылады.

Ақпараттық технологияларды пайдаланудың мынадай артықшылықтарын атап өтуге болады:

- әрбір адамның өздігінен білім алуының меншікті траекториясын қамтамасыз ететін білім берудің ашық жүйесін құрайды;

- ақпаратпен жұмыс істей алу білігін қалыптастырады және қатынас жасау қабілетін дамытады;

- таным процесін ұйымдастыруды оны жүйелі ойлау жағына жылжыту жолымен түбейгелі өзгертеді;

- оқу процесінде білім алушылардың танымдық іс-әрекетін қолайлы ұйымдастыруға мүмкіндік туғызады;

- жаңа таным құралдарын пайдалануға және ұйымдастыруға жағдай жасайды;

- білім беруді ақпараттық-әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз етеді.

Бүгінгі таңда әрбір мұғалімнің коммуникациялық компьютерлік ортада жұмыс істеуі басқа коммуникациялық технологияларды пайдалану сияқты күнделікті әдетке айналуы үшін оларға электронды почта мен интернеттен бастап, басқа да электронды құралдармен жұмыс істеу мүмкіншілігін туғызу қажет. Бұл мұғалімнің ақпаратты іздеу, әртүрлі құжаттарды дайындау саласындағы іс-әрекетін анағұрлым жеңілдетіп, оқу процесін жетілдіреді және жұмыс істей жүріп, кәсіби біліктілігін арттыруға, өздігінен білімін көтеруге мүмкіндік береді. Сондықтан мұғалімдерді кәсіби даярлауға қойылатын талаптардан тікелей туындайтын міндет бұл барлық курстарды жаңа ақпараттық технологияларды пайдалануды көздей отырып, нақты жаңарту, оларға қосымша материалдарды кіргізу болып табылады. Осыған сәйкес арнайы пәндер бойынша компьютерлік оқыту бағдарламаларын, электронды оқулықтар, электронды тасымалдаушыларда (курстық кейстер, силлабустар, т.б.) әртүрлі оқу материалдар дайындап, оларды оқу процесіне пайдаланудың мүмкіндіктері бар[1].

Проблемалық оқыту технологиясы өзінің мазмұны мен құрылымы бойынша педагог пен білім алушылардың шығармашылық процестерін жинақтайтын оқытудың педагогикалық технологиясы болып табылады. Оның басқа технологиялардан айырмашылығы, біріншіден, оқу іс-әрекетінің барлық құрылымы функциональды түрде әрекет әрекет етеді, екіншіден, проблемалық

оқытуда әрекеттің моделін құру кезеңі мен субъектінің шешу тәсілін өз бетімен таңдап алуы, яғни әрекетті өздігінен реттеу үстем болады.

Проблемалық оқытуға тән ерекшеліктерді анықтау оның басқа технологиялардан айырмашылығын неғұрлым тереңірек қарастыруға мүмкіндік береді:

- проблемалық оқытудың бірінші шарты оқу іс-әрекетінің дамуын алдын-ала анықтайтын оқу ақпаратының дамушы және дамитын құрылымының жүйесі болып табылады;

- проблемалық оқытудың екінші шарты ақпаратты оқу міндетіне ауыстыру барысында оны шешу тәсілін таңдау мүмкіндігі қарастырылған кезде ғана іске асырылады;

- проблемалық оқытудың үшінші шарты – білім алушының субъекті ретіндегі ұстанымы, оның таным мақсатын саналы түсінуі мен қабылдауды өзіндік бағалау;

- проблемалық оқытуды анықтайтын негізгі сипат оқытушы мен білім алушының өзара әрекетінің тәсілі ретінде проблемалық жағдаят болып табылады.

Қазіргі кезде проблемалық оқыту педагогика ғылымы мен практикасының ізгілендіру бағытын жүзеге асырып отырған негізгі технологиялардың бірі болып табылады. Оның негізін мұғалімнің кәсіби қалыптасуына ерекше ықпал ететін инновациялық ортаны құру идеясы құрайды. Сондақтан проблемалық оқыту барысында оқытушы оқу процесін студенттің білім алуға өз бетімен ізденуі логикасына неғұрлым жақындасатындай етіп ұйымдастырып, белсенді таным процесі үшін барлық жағдай жасауы тиіс [2].

Проблемалық оқыту технологиясының мұғалімдер даярлығын жетілдіруде көп мүмкіндіктері бар, оқытудың мақсатына, мазмұнына, әдістеріне, құралдарына және ұйымдастыру формаларына жалпы сипаттама беруге бағытталады. Ал практикалық сабақтарда бұл технологияны қолдану жағдайында оқытуды ұйымдастыру ерекшеліктері жан-жақты талданып, білім алушылардың білім, білік, дағдысына қойылатын талаптар жүйесі нақты айқындалады. Осы арқылы мұғалім өзінің білім алушыларға білім берудегі рөлін ерекше сезінуі тиіс. Сондықтан сабақта білім алушыларды толғандыратын, ойлануға жетелейтін проблемалық жағдаяттар мен мәселелерді шешудің маңызы зор.

«Кейс стади» технологиясын іске асыру мынадай кезеңдерді қамтиды:

1- кезең. Жағдай жазылған мәтінді оқи отырып, білім алушы өз бетінше проблеманың мәнін түсінуге, жағдайды бағалау үшін өз ұстанымын анықтауға, сұрақтарға жауап ойластыруға және проблеманы шешудің нақты жолдарын табуға тырысу керек.

2 - кезең. Шағын топта жұмыс істеу. Білім алушылар шағын топтарда (4-6 адам) кейстің негізін құрайтын проблемалар шеңберінде пікір алмасады, диалогтық қарым-қатынас және консенсус әдістері арқылы проблеманы білесіп шешеді. Бұл кезеңде «брейнсторминг» (ми шабуылы), диалог және полилог, дискуссия, сөз таластыру болуы мүмкін. Топтық талқылаудан кейін проблеманы шешудің жолдарын баяндауға қабілетті санаткер көшбасшылар айқындалады.

3- кезең. Жалпы топтық талқылау оқытушының басшылығымен өткізіледі. Ереже бойынша, әрбір топ жағдайда баяндалған проблемалар шеңбері бойынша өз көзқарастарын айтады. Оқытушы талқылауға білім алушыларды неғұрлым көбірек тарта отырып, жағдайды талдау процесін басқарады. Талқылаудың ерекшелігі – оқытушы жауаптарға сапалы баға бермейді, әрбір айтылған пікір өзінше қабылданады. Жағдайды талдау процесі оқытушыдан кең ой - өрісті, тіл табыса білу қабілетін, бірнеше ұқсас пәндерден білім кешенін, пікірталасты жүргізу техникасын меңгеруді талап етеді [3].

«Кейс- стади» технологиясын кез келген пәнді оқыту барысында қолдануға болады. Нақты жағдай нақты дұрыс немесе дұрыс емес жауапқа ие бола алмайды, ол тек оқу материалы қызметін атқарады, сол арқылы білім алушылар талдауға, сөз сөйлеуге, пікір таластыруға, өз ойларын негіздеуге үйренеді.

Жобалай оқыту технологиясын оқытудың басқа әдістерін толықтыру ретінде пайдалану қолайлы екендігін тәжірибе дәлелдеп отыр. Жоба негізінен, пәнаралық сипатқа ие болып, білімнің әр саласынан ақпаратты байланыстырып тұрады. Сондықтан ғалымдар оқытушы мен білім алушылар әрекетінің реті мен құрылымын бөліп көрсетеді. Мысалы, мектепте оқытылатын сабақтарда бұл технологияны қолдану бірнеше кезеңнен тұрады.

1-кезең-жобаны дайындау. Тақырып пен мақсатты анықтау. Бұл кезеңде білім алушылар пәнді оқытушымен бірге талқылай отырып, ақыл – кеңес алуы, соның негізінде мақсатты айқындауы қажет. Ал оқытушы зерттеудің келешегін ашып көрсете отырып, білім алушыларды жігерлендіреді, ақыл – кеңес береді. Соның нәтижесінде тақырып пен мақсатты айқындайды.

2 - кезең – жоспарлау. Айқындалған тақырып бойынша білім алушылардың ақпарат көзін, ақпаратты жинау және талдау тәсілдерін, есеп беру формаларын, нәтижелер мен процесті бағалау өлшемдері анықталады, рөлдерді (ақпаратшы, зерттеуші, хатшы, редактор, баяндамашы, референт, эксперт, т.б.) бөледі. Білім алушылар өз беттерімен жоспарды құрайды, міндеттерді анықтайды. Оқытушы тарапынан түзетулер енгізіліп, идеялар ұсынылады, нәтижені болжау жүзеге асырылады. Жоспар бойынша білім алушылардың алдына ұжымдық тәрбиелік істердің мәнін түсіну, кезеңдерін айқындау, оларды жоспарлау және ұйымдастыру бойынша алдыңғы қатарлы мұғалімдердің іс – тәжірибелерін жинақтау, оқып – үйрену және талдау міндеттері қойылады.

3 – кезең – зерттеу. Мұнда білім алушылар берілген тақырып бойынша ақпараттар жинап, қойылған міндеттердің шешімін табу үшін әрекеттер жасайды. Интервьюлер алады, сауалнамалар, бақылаулар жүргізеді, анықтамалық, ғылыми – педагогикалық әдебиеттермен жұмыс істейді, яғни білім алушылар аралық міндеттерді шеше отырып, проблема бойынша зерттеулер жүргізеді. Оқытушы тарапынан үнемі бақылау жасалынып, керегінше көмек, ақыл – кеңес беріліп отырады.

4 – кезеңде зерттеу нәтижелерін жинақтау, ақпаратты талдау, қорытындылар құру және шығару жүзеге асырылады.

5 – кезеңде білім алушылар шығармашылық есеп береді, нәтижелерді ұсынады. Есеп беру барысында ауызша баяндамалар, қосымша баяндамалар

жасалынады, рефераттар қорғалады, қабырға материалдары дайындалады, кітапша, хаттама шығарудың негізінде жазбаша есеп беріледі.

6 – кезең – нәтижелер мен процеске баға беру. Білім алушылар бағалауға, жобаға қатынасушылардың рейтингісін анықтауға қатынасады. Оқытушы жобаға қатынасушылардың пікірін ескере отырып, білім алушылар мен эксперттердің жұмысын бағалайды, келешекте зерттеулер жүргізуге, әсіресе, зерттеушілік қабілеті болашағынан үміт күттіретін білім алушыларды жігерлендіреді.

Бұл технологияны кез келген пәнді оқыту барысында қолдануға болады. Ең бастысы, олар жоба әдісінің мынадай негізгі талаптарына жауап беруі тиіс:

- зерттеушілік, шығармашылық тұрғыдан алғанда неғұрлым мәнді проблемалардың – міндеттердің болуы;

- алынатын нәтижелердің практикалық, теориялық, танымдылық мәнділігі;

- білім алушылардың өзіндік (топтық, жұптық, жеке) әрекеті;

- жобаның мазмұндық бөлімін құру;

- зерттеу әдістерін (проблема мен одан туындайтын зерттеу міндеттерін анықтау, оларды шешуді болжау, зерттеу әдістерін талқылау, соңғы нәтижелерді рәсімдеу, алынған мәліметтерді талдау, қорытындыларды шығару) таңдап алу және пайдалану [4].

Модульдік оқыту технологиясы. Оқу модулі – оқу ақпаратының біршама дербес блогы, оған оқу мақсаттары мен міндеттері, әдістемелік нұсқаулар, шамамен алғандағы іс - әрекеттер негізі, оқу қызметін атқару жетістігін бақылау (өзін-өзі бақылау) құралдары енеді. Мақсаты: оқу үрдісінде білім алушының шығармашылығының дамытуға қолайлы жағдай туғызу және оны іске асырудың педагогикалық шарттарын айқындап, оңтайлы формаларын дайындау. Технологияның негізгі міндеттері:

- 1) жеке тұлғаның қажеттіліктерін қанағаттандыру;

- 2) таным үрдістерін дамыту;

- 3) танымдық қабілеттіліктерін дамыту,

- 4) сөздік қорын дамыту;

- 5) өзара көмек пен бірге бастан өткізу;

- 6) оқу себептілігінің өзгеруі.

Бұл технологияның ерекшелігі – білімді меңгеру емес, жеке тұлғаның таным қабілеттері мен таным процестерін арнайы жасалған оқу және танымдық жайлар арқылы дамытуға, жеке тұлғаның қауіпсіздігін, өзін - өзі көрсетуін, маңыздылығын анықтауға, өзара қарым – қатынас, ойын арқылы шығармашылық қажеттіліктері мен белсенді сөздік қорын (ауызша және жазбаша) дамытуға бағытталуы.

Осыдан келіп, мұғалімнің жұмысында және оқу процесінің құрылымында өзгерістер болды. Атап айтқанда, білімді толық меңгерту әдістемесінде мұғалімнің жұмысы мынадай жүйеде құрылады (М.М.Жанпейісова бойынша):

- білім алушыларды оқытудың мақсатымен таныстыру;

- сыныпта берілген блок (мазмұны бойынша жақын) тарау бойынша жалпы оқыту модулінің мазмұнымен таныстыру;

- мұғалімнің материалды қысқаша түсіндіруі (сызба, график, кесте);
- білім алушыларға оқу материалын зерттеу жұмысы негізінде беру;
- білім алушылардың әрбір сабақта іс-әрекетін бағалау үшін диалогтық қарым-қатынас негізінде білім алушының танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру;
- жалпы тарауды, тақырыпты 4-7 рет қайталай негізінде оқу материалын меңгерту;
- барлық тақырып бойынша тест (сынақ, сынақхат, бақылау жұмысы) жүргізу [5].

Оқу модулінің құрылымы кіріспеден, диалог (сөйлеу) және қорытынды бөлімнен тұрады. Теория – проблеманы шығармашылықпен шешудің катализаторы болса, сөйлесу - әр түрлі көзқарастардың тоғысқан жері. Баланың пікірімен санасу, оны сыйлау – шығармашылыққа бастаудың негізгі кілті. Интерактивті модульдік оқыту технологиясының міндетті шарты – оқытуды ойын түрінде және түрлі белсенді оқыту формалары арқылы ұйымдастыру. Сонымен қатар, оқытуды саралау – интерактивті модульдік оқыту технологиясы аумағында оқу процесін ұйымдастырудың маңызды факторларының бірі. Сараланған тапсырмалар оқу модулінің сөйлесу бөлімінің 3 – 4 сабағында беріледі және ол 3 деңгейде құрастырылады, яғни «білім алушының өзі үшін қиындық туғызатын деңгейде құрылған оқу неғұрлым пайдалы әрі дамытушы болып есептеледі». Бұл технологияның маңызды шарты – білім алушылардың кез келген ғылыми көздерді, оқулықтарды, оқу құралдарын пайдалануына болатындығы, сондай-ақ ұйымдастырушы, көмекші, кеңесші ретінде мұғалімнен жедел кеңес ала алатындығы болып табылады.

Дамыта оқыту технологиясы: күрделі құрылымды, біртұтас педагогикалық жүйе болып табылады. Оның нәтижесінде әр білім алушының өзін-өзі өзгертуші субъект дәрежесіне көтерілуі көзделіп, оқыту барысында соған лайық жағдай жасалады. Жалпы білім беру мектептерінде көптеген педагогика ғылымының зерттеушілері тәлім-тәрбие беру үрдісінің негізгі мақсаты білім алушы тұлғасын дамыту деп таниды.

Дамыта оқыту тікелей баланы (субъекті, объекті) жан – жақты дамыта отырып (жеке басын, дүниетанымын, ойлауын) оқытуға негізделеді. Дамыта оқытудың мақсаттары:

- білім алушы субъекті, яғни ол өзін - өзі дамыта алады, жетілдіреді, тәрбиелей алады;
- баланың қабілетін, дарынын дамытуға ықпал жасайды;
- білім дайын күйінде ұсынылмайды, бала – тыңдаушы, мұғалім – ақпарат беруші емес, керісінше, бала – зерттеуші, ізденуші, жаңалық ашушы. Олардың дағды, іскерлігі белгілі бір мәселе, жағдайды шешу арқылы қалыптасады. Мұғалім – білім алушы іс - әрекетін ұйымдастырушы, бағыт беруші ғана;
- дамыта оқытудағы басты іс - әрекет – диалог, пікірлесу, пікірталас;
- дамыта оқытудағы мұғалім қызметі – диалогты ұйымдастырушы, бағыт беруші, балалардың іс - әрекетін, ынтымақтастығын бір бағыт, бір мақсатқа бағыттаушы.

Баланың жасырын, тіпті тым тереңде жатқан қабілеттінің көрінуіне мүмкіндік жасау үшін оны оқытып, жан-жақты дамыту керек және оны тек оқыту үрдісі кезінде ересектердің басшылық етуімен жүзеге асыруға болады.

Педагогика ғылымы еш нәрсеге бейімі жоқ, қабілетті жоқ адам болмайды деп дәлелдейді. Сол себепті де балалардың қабілетін кеңінен өрістетіле дамытуға тек мектеп қана мақсатты түрде ықпал ете алады.

Білім алушылардың оқу үрдісіндегі шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік беретін қандай жұмыс түрлерін әдіс-тәсілдерді пайдалануға болатынын айқындайық. Ең алдымен, білім алушыларға түрлі тақырыпта, мазмұнды шығарма жаздыру жұмысы орын алады. Бұл жерде ескеретін бір мәселе - бұл білім алушыға алдымен шығарманың үлгісін көрсету немесе тірек жоба беру. Себебі кез - келген білім алушы бірден шығарма жазуға қиналатыны сөзсіз. Екіншіден, білім алушыға алдын - ала осы бағытта ізденуіне жағдай жасай отырып, шығарманы іште, яғни сыныпта жаздырту. Үшіншіден, бұл білім алушы еңбегін бағалау. Мұғалім ең алдымен, білім алушының ізденісін, айтайын деген ойын бағалай білуі тиіс. Сол себепті де уақытты үнемдей отырып, білім алушылармен жеке дара жұмыс ұйымдастыру өте тиімді және бұл арада мұғалімнің білім алушымен қарым-қатынасы, тіл табысуыда ерекше рөл атқарады. Өйткені білім алушының ар-намысына сын келтірмей, оған керісінше, кеңесші бола отырып, жіберген қателіктерін сыпайы да саналы түрде жеткізе білу кез-келген мұғалімнен үлкен шеберлікті қажет етеді.

Білім алушының ой шапшаңдылығын, сөз байлықтарын дамытып, шығармашылыққа баулитын жұмысының екінші түрі - бұл өлең құрастыру. Өлеңдердегі ұйқастарды табу, ұйқастардағы варианттарды ойлау, өз бетімен өлең құрастыру сияқты жұмыс түрлері орын алады.

Баланың ойын дамытып, оны шапшаңдыққа, тапқырлыққа баулитын жұмыстардың бір түрі - бұл жұмбақтар, шытырман, сөз жұмбақтар құрастыру. Бұл білім алушыдан салыстыру, жоспарлау сияқты бала үшін қиындау тәсілдерді қолдануды талап етеді. Сондықтан бұл жұмыс түрлерін күнделікті сабақ кезінде сабақ тақырыбына сәйкес немесе сергіту сәттерінде, сабақтан тыс кезде тиімді пайдаланған мұғалімдерге берер нәтижесі мол. Сол себепті де шығармашылықпен іздене білген мұғалім болашақта өзіндік көзқарастары толық қалыптасып, дүниетанымы кең білім білік дағдысы жоғары шығармашылық бағытта өз бетімен жұмыс жасай алатын жас жеткіншектерді тәрбиелей алады [6]. Білім алушы тұлғасының дамуына айтарлықтай ықпал жасауды дәстүрлі мектеп іргесінде іске асыру - қазіргі кездегі білім беру жүйесінің дамуындағы елеулі бағыт. Яғни, мемлекеттік білім беру стандарты бойынша, базалық оқу жоспарына негізделген, сыныпты - сабақты ұстанымын сақтайтын, бірақ үнемі өзгерістегі, заманға қарай икемделудегі білім беру жүйесі және психологиялық - педагогикалық жетістіктерге ашық мектеп болуы керек.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы: білім алушылардың таным – белсенділігін, ойлау қабілетін арттыру үшін қазіргі кезде кең тарай бастаған технологиялардың бірі. Бұл технологияның түпкі мақсаты – білімге құштар, ой - өрісі еркін дамыған ашық қоғам азаматын тәрбиелеу болып табылады. Ол үшін

төмендегідей қағидаларды ұстану қажет: білім алушы мен оқытушы арасындағы тепе – теңдік жағдай, екі тұлға да үйренушілер мен үйретушілер, білім алушы мен оқытушы арасындағы өзара сыйластық, бір – бірінен үйренудегі мен бірін – бірі үйретудегі көмегінің маңыздылығы, білім алушының өз пікірін білдіруге жетелеу мен оның пікірін құрметтеу, білім алушының ойлау, талдау, іздену қабілеттіліктерін арттыру, сабақта шешуші рөл оқытушы емес, керісінше, білім алушы екендігі туралы пікір қалыптастыру, әрбір білім алушының білім дәрежесін басқа білім алушымен салыстыру емес, білім алушының кешегі нәтижесін бүгінгі және ертеңгі нәтижелерімен салыстыру арқылы даму динамикасына мониторинг құру.

Сабақ кезеңдерінде қолданылатын технологиялық амалдар. Қай амалды қолансақ та, білім алушылардың таным – белсенділігін «іске қосып», одан туындаған ойды шешуге бағыттайтын, тілге тиек болатын, шығармашылық іздестіруге әрі ойлануға итермелейтін бастапқы мәліметтер болуы тиіс.

Топтастыру (кластер) стратегиясында мәтіннің мәнін білдіретін бірліктерін жекелеп, белгілі бір ретпен сатылаған түрде графикалық бейнелеу жүктеледі. Әртүрлі жазулар арқылы оларды категорияларға біріктіріп, ерекше бөліп орналастыру арқылы кез келген нәрсені есте сақтау қажет. Сатылау – материалды жүйелеудің графикалық әдісі болып табылады. Ой қабаттаспай, белгілі бір ретпен орналастырылады. Топтастыру білім алушылардың жазбаша жұмыс жасау кезінде ойлары таусыла бастағанда көмекке келеді. Ол жай жазбаша жұмыс жасау кезеңдегінен көп мәліметтер алуға мүмкіндік береді, ойды жинақтау, тақырыпқа деген білім алушылардың қызығушылығын арттыру. Мектепте химия сабағын жүргізу барысында, мысалы, «металл» сөзін естігенде көз алдына не елестейді? деген сұрақ қойып, алдымен әр білім алушы өз ойын дәптерге жазады да, кейін топпен талдайды. Әр топтан бірнеше сөздерді тақтаға жазып, соңынан оны топтастырады.

ЖИГСО – 1 стратегиясын қолдануда мәтіннің көлемі үлкен, күрделі, ғылыми тұрғыда болуы керек. Себебі, қарапайым мәтін болса, білім алушылар эксперименттік топсыз-ақ өздері оқып, тіпті жаттап алып айтып береді.

Түртіп алу жүйесі (инсерт) – білім алушыларға дайын мәтін беріледі, оқып отырып «білемін», «білетінім сәйкес емес», «мен үшін жана», «тереңірек білгім келеді, түсініксіз» деген бөліктері бар кестені толтырады. Кестені толтырып болған соң, білім алушылар топпен өзара пікір алмасады. Түсініксіз жерін мұғалім түсіндіреді немесе кітапханадан, ақпарат құралдарынан іздеуге үйге тапсырма береді. Оған адамға аз таныс, әрбіреуін қызықтыратын академиялық мәтіндер, энциклопедиялық сипаттағы мәліметтерді алуға болады.

Эссе стратегиясы арқылы да білім алушылардың ойлау білігін арттыруға болады. Эссе жазу деп берілген тақырыптың ішкі сырын терең түсініп, өз пікірін, ойын дұрыс жеткізіп, сабақта берілген тезистерді аргументтермен бекітіп, оқылған тақырыптың негізгісін көркемдеп жазып және сол арқылы өмір, болмыс сырын қалай түсінетіндігі жайында ойын ашық білдіруді айтады.

Венн диаграммасында екі затты алып салыстырады. Олардың әрқайсысының өзіне тән қасиеттері бір бөлек, ортақ қасиеттері бір бөлек диаграмма түрінде анықталады.

Кубизм стратегиясында кубик жасалып, оның алты қырына алты түрлі тапсырма жазылады да, білім алушы өзіне түскен тапсырма бойынша іс - әрекет жасауы тиіс [5].

Денгейлік саралап оқыту технологиясы: білім алушылардың білімді өздігінен саналы түрде меңгеруіне ерекше мән беретін технология болып табылады. Оқу іс-әрекетінің негізгі түрі білім алушылардың өздігінен орындайтын жұмысы. Өзіндік жұмыс – білім алушылар білімін жетілдірудің қайнар көзі, олардың рухани бай тұлға болып қалыптасуына негізгі бір шарты.

Өзіндік жұмыс – білім алушының ойлау қабілетін, ақыл-ой және іс-тәжірибесінен туындайтын оқу, тану әрекеті. Өзіндік жұмыстардың әр түрлі жіктеулерін келтіруге болады.

1 – дидактикалық мақсаты бойынша: оқып үйренетін, тексеретін, алынған білімді баянды ететін;

2 – даярлау дәрежесі бойынша: мазмұны әр түрлі, бірақ бірдей тәсілмен орындалатын;

3 – білім материалдары бойынша: оқулық пен оқу әдебиеттерімен жұмыс, есепті шешу, салыстыру, зертханалық және графиктік жұмыстар;

4 – білім алушылардың ізденімпаздық дәрежесіне байланысты жұмыстар.

Осы жіктеулерге байланысты оқу үрдісінде өзіндік жұмыстың төрт түрі қарастырылған.

- үлгі бойынша орындалатын;
- реконструктивтік – вариативтік;
- жаңалық ашатын (эвристикалық);
- шығармашылық.

Бірінші жұмыста білім алушы көрсеткен үлгі бойынша белгілі бір іс - әрекеттің жолын ұғынады. Тапсырмаларды нұсқаулар, белгілі формулалар, теоремалар арқылы орындайды. Реконструктивтік – вариативтік өзіндік жұмыстар білім алушылардың алған білімін қолдануға ынталандырады, сонымен қатар білімін тереңдетеді. Жаңалық ашатын өзіндік жұмыстарды орындау барысында білім алушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін жетілдіріп тереңдетумен қатар тағы да жаңа білімді меңгеріп, өзі үшін бір жаңалық ашуы тиіс. Шығармашылық өзіндік жұмыс білім алушылардың пәнге деген ынтасын қалыптастырады, оқуға деген көзқарасын өзгертеді, ой-өрісін кеңейтеді [8].

Білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру мұғалімнен шығармашылықты, шеберлікті, жоғары әдістемелік дайындықты талап етеді. Мұғалімдер өзіндік жұмысты ұйымдастыруда мынадай шарттарды қолдануы тиіс: өзіндік жұмыс барысында орындалатын тапсырмалардың мазмұнын білім алушы түсінуі керек; оның орындалуы жайлы білім алушыларға нұсқау берілуі қажет; жұмыстың орындалуын қадағалауы шарт; білім алушылардың жұмысын тексеру, қателерін анықтау қажет.

Білім алушылардың оқу-танымдық іс-әрекеттің нәтижесі – олардың білімді өз бетінше тандап және бір жүйеге келтіре алатын тапсырмаларды орындау болып табылады. Оқыту тәжірибесінде саралап оқыту технологиясын енгізуге оқу ақпараттары көлемінің ұлғаюы, білім алушыларға түсетін «салмақтың» артуы басты себеп болды.

Бағдарламалап оқыту технологиясы: оқыту бағдарламасына негізделген. Бұл бағдарламада оқу материалының өзі; оны меңгерудегі білім алушының іс – әрекеті; меңгеруді бақылау формасы қатаң жүйеге келтірілген. Оқу материалы бірнеше шағын бөліктерге бөлінеді, әр бөлік логикалық тұрғыдан аяқталған. Білім алушы бір бөлікті меңгергеннен кейін бірнеше нұсқада құрастырылған бақылау сұрақтарына жауап береді. Жауап дұрыс берілсе тапсырманың келесі бөліміне көшіріледі, дұрыс берілмесе материал қайталанып беріледі. Бұл әдіс бір бағытты деп аталады.

Көптармақты бағдарламада білім алушы қойылған мақсатқа өз жеке басы ерекшеліктеріне сай түрлі жолдармен жетеді. Білім алушы бақылау сұрақтарына берген жауаптарына сәйкес не келесі бөлімге, не сол бөлімнің тағы бір тармағына көшеді. Тармақтар бірнешеу болуы мүмкін. Дайындық деңгейіне, табиғи қабілетіне қарай тек қана діңмен жұмыс жасайтын білім алушылар да болады, ал әлсіздері тармақтарға ауысып отырады [9].

Бейімдендірілген әдісте білім алушының қиынырақ немесе жеңілірек тармақтарға ауысуына мүмкіндіктер қарастырылған. Қай тармаққа көшетіні білім алушының алдыңғы жауаптары мен жіберген қателіктеріне байланысты болады.

Инновациялық оқыту технологияларын қолдану ерекшеліктері

Қазіргі заманғы оқыту технологияларын меңгеру - өте күрделі де ұзақ үрдіс. Ол мұғалімнен оқытудың үйреншікті әдіс-тәсілдерінен талап етеді. Сондықтан мұғалімге оқыту технологияларын үйретуді арнайы кәсіби тұрғыдан ұйымдастыру қажет. Мектеп тәжірибесіне жаңалықтарды енгізу көбіне оларды қолдануға деген көзқарастардың кешенін өзгертуге тікелей байланысты.

Біздіңше, оқыту технологиясын мүмкіншілігіне мыналардың әсері бар:

1) Жаңалықты ендіруге даярлық – бұл ең алдымен стратегиялық және технологиялық өңделген білімдік құжаттардың болуы. Оқыту технологиясына байланысты кітаптар, мақалалар болғанымен, оқыту сапасын тез арттыратын тұтас білім, дидактиканың басқа ұғымдарымен байланыстылығы ғылыми-техникалық жағынан қамтамасыз етілмей, бұрынғы дәстүлі оқыту әдістемесінен артықшылығын көрсете алмай тұр. Осыдан келіп мұғалімдердің білгілі-бір тобы оқыту технологияларын жаңалық деп есептемейді, оны меңгеруде, қолдануда енжарлық көрсетеді. Сұрақ-сауал, бақылаулар мұғалімдердің тек үштен бірі ғана оқыту технологияларын меңгеруге, қолдануға деген ұмтылысы бар екенін көрсетіп берді.

2) Мұғалімдерді оқыту технологияларын меңгеруге, қолдануға деген себептендіруді туғызып, үгіттеушілік бағыттан конструктивтік-технологиялық жұмысқа бағыттау білім сапасын арттырудың маңызды құралы болып табылады. Бұған мұғалімдерді психологиялық, теориялық және әдістемелік астарларды

қамтитын арнайы даярлап қана қоймай, сонымен бірге технологияларды қолдануға қатысатын білім алушыларды, олардың ата-аналарын да даярлау қажет.

Оқытудың қазіргі технологияларын оқыту үрдісіне қолдану, оқыту технологиясына қызығу таныту, ынта қою, оның мақсат, мазмұнын, болашағын түсініп, іс жүзіне асыра білу белгілі-бір мақсатты, жүйелі дайындықтың нәтижесі болып табылатыны айқын нәрсе. Демек, педагогикалық әдебиетті пайдалана отырып оқу үрдісін ұйымдастыру мен басқару мынадай белгілі-бір базаға негізделеді:

- оқыту технологияларының банкі, олардың тұжырымдамаларының ақпараттық базасы, алгоритмдерді, оқу-әдістемелік жағынан қамтамасыз етілуі;
- технологияны таңдаудың өлшемдері;
- мектептің оқу үрдісіне технологияларды енгізудің механизмдері.

Мұғалімдердің оқыту технологияларын меңгеруде педагогикалық кеңестер, әдістемелік бірлестіктер, олардың зерттеушілік жұмыстары, жас мұғалімдер тобы мен шығармашылық топтың жұмыстары пайдаланылады.

«Оқыту технологияларын меңгеру және оларды оқу үрдісіне пайдалану» семинары В.М.Монахов белгілеген кезеңдермен өткізіледі. Олар мына төмендегілер:

- оқыту технологиясын теориялық негіздеу;
- технологияның процедураларын меңгеру;
- мұғалімнің әдістемелік құралдарды меңгеруі;
- қолданылатын технологияның нәтижесін анықтаудың әдістері және өлшемдері;
- технологияны меңгеру мәдениеті.

Семинарда мынадай тақырыптар қамтылады: оқыту технологиялары туралы түсінік, олардың ғылыми негіздері және классификациясы; оқыту технологияларының мақсаты, мазмұндық және әдістемелік ерекшеліктері, таңдап, іріктеудің критерийлері; оқыту технологиясының жалпы негіздері; білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған оқытудың дамытушылық жүйесі; дебат (ойбөліс) оқыту технологиясы; мәселелік оқыту технологиясы.

Семинардың тақырыптарын зерделеу мынадай міндеттерді шешуге көмектесті:

- ұсынылып отырған семинар мұғалімдердің кәсіби білімін, шеберлігін жетілдіріп, үнемі ізденіс үстінде жүруге жол ашады, дағдыландырады;
- әр түрлі жаңа технологиямен танысу мұғалімдерге іс-тәжірибесін жинақтауға, өзіндік технологияның қалыптасуына көмектеседі;
- семинар жаңалыққа деген біржақты көзқарастан сақтап, әр пәннің ерекшелігіне қарай қажеттіні іріктеп, айыра білуге жол ашады.

Оқу жылының аяғында «Оқыту процесіндегі білім беру технологиялары» атты проблемдік іс-әрекеттік ойын өткізу дәстүрге айналып келеді. Біз оны өткізудің үлгі әдістемесін беріп отырмыз.

Мақсаттары:

- «білім беру технологиясы» ұғымның теориялық негіздерін ұғыну;
- әр түрлі білім беру технологиясының өзара іс-әрекеттің, олардың мұғалімдер қолданатын оқыту құралдарымен, педагогикалық іс-әрекеттің нәтижесімен байланысын анықтау.

Құралдары:

Психологиялық: орнының қолайлылығы, жағдайдың жағымдылығы, ойын командасы мүшелерінің психологиялық үйлесімділігі, ойынның мақсатына және мазмұнына себептендіру, іс-әрекетті көтермелеу.

Ұйымдастырушылық: регламент, ойын алаңының даярланғандығы; рөлдердің бөлінуі және орындалуы, істің аяқталғандығы, ойыншылардың мүмкіншілігіне қарай жарыс қарқыны.

Дидактикалық: ойыншыларда белгілі-бір теориялық білімдердің болуы, ұжымдық ой іс-әрекетінің, нәтижесінің көрнекілігі, схемалардың, тапсырмалардың нақтылығы, дұрыстығы, толықтығы.

Мазмұны:

1-кезең. Ойынды өткізуге деген бағыттама және оның мақсаты (тақырыптың ойынның түрі, ережесі регламент хабарлануы. Ойын барысының тезистері. Рөлдерді бөлу).

Кезеңнің нәтижесі: командалардың ұйымдастырушылық құрылымының қалыптасуы аяқталады.

2-кезең. Қатысушыларды психологиялық даярлау (оларды жұмыстың ойындық режиміне кірістіру үшін). Кезеңнің нәтижесі: қатысушыларды «ой шабуылына» енгізу.

3-кезең. Ұжымдық ізденіс. Білім беру технологиясының құрылымын және оларды практикада қолданудың алгоритмін модельдеу.

1. Ойындық алаң: негізгі педагогикалық терминдердің сөздігі; топта жұмыс істеуге деген сұрақтар; мұғалімдерді тестілеудің нәтижесі; жазатын құралдар, қағаздар.

2. Топта жұмыс істеуге деген сұрақтар: білім беру технологияларына және олардың біздің мектепте енгізілуіне деген қатынасыңызды білдіріңіз. Таңдап алған білім беру технологияның құрылымын модельдеңіз (анықтаңыз, сипаттаңыз); сол технологияны практикада қолданудың алгоритмін жасаңыз.

Кезеңнің нәтижесі: білім беру технологиясының моделін, оларды қолданудың алгоритмін жасау, командалар арасындағы пікірталасқа даярлық.

4-кезең. (3 кезеңмен бір уақытта) шағын зерттеу, «семинарға қатысушылар – білім беру технологиялары туралы» (тест).

Кезеңнің нәтижесі: семинарға қатысушылардың және ойыншылардың білім беру технологиясы туралы пікірлерін салыстыру. Шағын зерттеудің нәтижесін шығару.

5-кезең. Команда арасыдағы пікірталас (әрбір команда: өз пікірі, құрылымы, алгоритм. Басқа команданың қатысушылары – оппоненттер: сұрақ қояды, ақыл-кеңес, ұсыныстар айтады).

6-кезең. Релаксациялық (демалыс сәті) жағдай (шығармашылық тапсырмалар):

1. Мәселенің (технологияның) мәнін көрсететін текстісі бар өлеңді таңдаңыздар.

2. Эмблеманың суретін салыңыз.

3. Өлең шығарыңыз.

4. «Өз» технологияңыздың мәніне сай эпиграф таңдаңыз.

Нәтижесі

7-кезең. Нәтижесін шығару. Рефлексия (өзін-өзі тануы)

- топтағы жалпылау;
- аяқталмаған сөйлем әдісі;
- эксперттік топ-пікір.

Кезеңнің нәтижесі; мектептің ғылыми-әдістемелік кеңесіне ұсыныстармен, жадығаттармен шығу.

Ойынның ережесі

1-кезең. Ойынның нақты мақсаттары анықталынады. 6 адамнан тұратын 3-5 команда ойнайды. Командаларды қалыптастыру принципі-мектепте көбіне қолданып жүрген білім беру технологиялары бойынша. Бұл технологиялар: дамытып оқыту, топтық оқыту, проблемдік оқыту, ойындық технологиялар т.б.

Ойын барысында әрбір топ мыналарды анықтайды: жетекшіні, ол топтағы жұмысты ұйымдастырады, міндеттерді бөледі, топ мүшелерінің жұмысын үйлестіреді, жалпылайды, әрбір кезеңде жұмыстың нәтижесін шығарады.

Сарапшыны, ол ойын барысында мұғалімдер үшін «өз» технологиясының жағымды және жағымсыз жақтарын анықтайды т.б.

Қалған ойыншылар кешенді функцияларды орындайды: теоретик, практик, аналитик т.б.

Ойынға қатысушылар – стол айналысына отырады. Регламент келісіледі. Рөлдерді бөлуге командаға 1 минут уақыт беріледі.

2-кезең. Ойын режиміне енгізу қатысушыларды психологиялық даярлау.

3-кезең. «Ой шабуылы» - топтағы жұмыстар.

Ойын алаңында – топта жұмыстар.

Ойын алаңында – топта жұмыс істеуге қажеттінің бәрі бар. Білім беру технологиясына байланысты алдын ала дайындалған сұрақтар бойынша әрбір команда талдау жұмысын, ойларын даярлайды. Топтағы жұмысқа – 20 минут беріледі.

Сұрақтар

1. Білім беру технологияларына өзіңіздің қатынасыңызды білдіріңіз. Сіздің пікіріңізше олардың қайсысын мектепте қолдану керек.

Бірінші сұраққа тапсырмалар:

а) сіз таңдаған білім беру технологиясының құрылымын моделдеңіз (анықтаңыз, сипаттаңыз);

б) практикада сол технологияны қолданудың алгоритмін жасаңыз.

2. Білім беру технологиясын қолдану жолында қандай кедергілерді көріп тұрсыз?

3. 4-кезең (қатар жүреді). Топтар жұмыс істеп жатқанда шағын зерттеу жүргізіледі: талқылайтын мәселе бойынша пікірлерін айтады.

Сұрақтарға жауап беру сұралынады (15 минут)

1. Білім беру технологияларына өз қатынасыңызды көрсетіңіз. Сіздің пікіріңізше олардың қайсысын мектепте қолдану қажет?

2. Оқыту технологиясын қолдану – білім алушыға мұғалімге не береді?

3. Мектепте оқыту технологиясын қолдану жолында қандай кедергілерді көріп тұрсыз?

Зерттеуді қысқаша өңдеу – 10 минут (эксперттік кеңес)

Сол уақытта жетекшілер топтарға кеңес береді. Топтарда талқылау аяқталғаннан кейін ойынның үш кезеңінің сұрақтары бойынша жұмыс жүргізіледі.

5-кезең. Командалар арасындағы пікірталас.

Ең алдымен пікірталасқа сарапшылар шақырылады – талқылау үшін 1 минут берілді. Сұрақ ақыл-кеңес, ұсыныстар. Команда 1-2 сұрақты басқа командаға бере алады.

6-кезең. Рефлексациялық (демалыс сәті) жағдай.

Командаларға шығармашылық тапсырмалар берілді:

- талқылайтын мәселенің (технологияның) мәнін көрсететін мәтіні бар өлең шығарындар.
- эмблема салындар.
- эпиграмма жасаңдар.
- өз..., эпиграф және т.б.

Тапсырманы даярлау – 5 минут. Содан кейін әрбір команда өздерінің нәтижесін хабарлайды. (2 мин). Шағын зерттеудің нәтижесі шығарылады, эксперттік кеңес – сөз алады.

7-кезең. Ойынның нәтижесін шығару. Рефлексия. Ойынның нәтижесі шығарылады:

- а) сөйлемді аяқтау әдісі (кері байланыс беті);
- б) ойынның мақсатынан шығарып лидердің, топтың жұмысын жалпылау;
- в) эксперт кеңесінің қорытындысы;
- г) жетекшілердің қорытындылауы.

Ойынның нәтижесінде білім беру технологияларын білуде және пәрменді қолдануға байланысты ұжымдық ұсыныстар қабылданады:

- мұғалімдерден шығармашылық топ құру;
- әдістемелік бірлестіктерге білім беру технологиясын қолдану тәжірибесін жалпылау.

Алдыңғы қатарлы педагогикалық практика білім беру технологияларын мектеп практикасына енгізу көбіне педагогикалық ұжымның мәдени-білім беру дәрежесіне және психологиялық ұмтылыс күйіне тікелей байланысты екенін көрсетіп отыр[6].

Оқыту мақсатына сәйкес мұғалімнің білім алушының іс-әрекеті анықталады. Педагогикалық технология мұғалім мен білім алушы іс-әрекетінің ара жігін анықтауға алып келеді. Оқыту әдістемесінде көбіне мұғалімнің іс

әрекетіне жеке тоқталатын болса, ал педагогикалық технология білім алушы іс-әрекетін сабақтың әр кезеңінде ашып көрсетуге жүгінеді.

«Көркем еңбек» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

«Көркем еңбек» оқу пәнінің 5-9-сыныптарға арналған оқу бағдарламасының мазмұны оқыту мақсаттары жүйесінің шығармашылық әрекет үдерісі барысында тәжірибелік және негізгі білім қалыптастыруға бағытталған үш бөлім бойынша ұйымдастырылған. «Шығармашылық идеяларды дамыту және зерттеу», «Шығармашылық жұмыстарды жасау және дайындау», «Таныстырылым, талдау және шығармашылық жұмыстарды бағалау» бөлімі.

5-9-сынып білім алушылары өтетін әр тақырыптың оқыту мақсаттары «Еңбек» оқу пәні бойынша Үлгілік оқу бағдарламасын іске асырудың ұзақ мерзімді жоспарында нақты көрсетілген.

Оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білім алудағы оқу жетістіктерін бағалау ұзақ мерзімді жоспардағы оқу мақсаттарына жету критерийлері арқылы, бөлім бойынша білім алушылардың жұмыс сапасына қарай, тәжірибелік, шығармашылық жұмысы бойынша бағаланады.

Көркем еңбек сабақтарында Формативті бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру.

Формативті бағалаудың негізгі функциялары

Формативті. Күнделікті тәжірибеде құндылықтар жүйесін құру, қалыптастыру және бекіту.

Ынталандырушы. Білім алушылардың күтілетін нәтижелерге және тиімді прогреске қол жеткізуі үшін қолайлы жағдайлар жасау.

Уәжделеуші. Білім алушылардың оқуға қызығушылығын қолдау және нәтижеге қол жеткізу.

Көркем еңбек сабағындағы формативті бағалаудың негізгі стратегиялары:

- білім алушыларға оқыту мақсаттары мен бағалау критерийлерін айқындау және ұсыну;

- білім алушылардың оқу дәлелдерін жинауға бағытталған сынып ішіндегі оқу қызметін ұйымдастыру;

- білім алушылардың дамуына ықпал ететін сындарлы кері байланыспен қамтамасыз ету;

- білім алушыларды оқу процесіне бір-біріне білім көзі ретінде тарту;

- оқыту және оқу процесінде коллаборативті орта құру;

- білім алушыларға өз оқуының «күрушысы» болуға мүмкіндік беру;

Формативті бағалау тапсырмаларын әзірлеу үшін мұғалімге ұсынылады.

Оқу бағдарламасын, оқу жоспарын зерделеп, оқыту мақсаттарына талдау жүргізу. Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары негізінде бағалау критерийлерін жасау. Тапсырмаларды құрастыруда сараланған тәсілді қамтамасыз ету үшін бағалау өлшемдерін ойлау дағдыларының деңгейлері бойынша бөлу. Бағалау критерийлері мен ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес тапсырма әзірлеу. Тапсырманы орындаудың негізгі кезеңдерін сипаттайтын дескрипторларды құрастыру.

Формативті бағалау әдістерін оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі кезеңдерінде, тақырыпты түсіндіру, тапсырмаларды орындау барысында, сондай-ақ білім алушыларға кері байланыс беру кезінде қолдануға болады.

Формативті бағалаудың әдістері

Күнделікті тәжірибеде білім алушылардың ілгерілеуін, меңгеру деңгейін өлшеу үшін Формативті бағалаудың түрлі әдістерін қолдануға болады: «Екі жұлдыз, бір тілек», «Қолмен белгі беру», «Бағдаршам», «Жинақтау парақшасының индексі», «Бір минуттық эссе», «Сөйлеу үлгілері», «Үш минуттық үзіліс», «Ауызша бағалау», викториналар, сұрақтар және т.б. Формативті бағалаудың әдістерін, оқу әрекеттерін ұйымдастырудың әр кезеңінде, тақырыпты түсіндіру, тапсырманы орындау, білім алушыларға кері байланыс беру кезінде қолдануға болады. Формативті бағалаудың әдістерін жеке, жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде де қолдануға болады. Формативті бағалаудың ажырамас элементі мұғалім тарапынан және білім алушылар арасында қойылатын сұрақтар (сауал, диалог, әңгімелесу және т.б.) болып табылады. Сондықтан сұрақтарды тиімді құрастыру техникасын меңгеруі, сыныпта диалогті қолдану мәдениетін дамытуы маңызды. Сұрақтардың түрлеріне қарай көптеген топтастырулар бар. Көбінесе қолданылатын сұрақтар тобы: ашық және жабық сұрақтар. Ашық сұрақтар талдауды және бағалау ақпараттарын талап етеді, қиялдауға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ынталандырады. Жабық сұрақтар қысқа жауапты қажет етеді, мысалы, деректің, оқиғаның кезеңін атау, түсінгенін анықтау және т.б. Сұрақты дұрыс қойғанда өз ойын айтуға, ақпарат алмасуға, диалогтік оқуды дамытуға, маңызды кезеңдерге назар аудартуға, оқудағы бастамашылдығын қолдауға мүмкіндік беруі, қызықтыруы мүмкін. Осылайша, сұрақ білім алушы қалайтындай, жауап бере алатындай немесе оқуда, жауап іздеуде қызықтыратындай берілуі қажет. Алайда сұрақты қолдану кезінде кейбір пікір білдірілмейтін, толықтырылмайтын, жауап алу ұзаққа созылатын сұрақтар механикалық түрде қайталана берген жағдайда қиындықтар туындауы мүмкін (Геффрой Э. К., 1997). Осындай қателіктердің алдын алу үшін:

- негізгі және екінші кезектегі мәселелер көтерілген, жетекші және басқа да сұрақтарды қою;
- егер білім алушылар тапсырма жауабын білетінін алдын ала білсеңіз ондай сұрақтарды қоймау;
- сұрақты қысқа етіп құрастыру, әр білім алушы үшін түсінікті, қисынды болуын қамтамасыз ету;
- әлсіз тұстарын анықтауға бағытталған, білім алушыларға өздерінің қателескен тұстарын анықтай алуға мүмкіндік беретін сұрақтар құрастыру;
- оқытудың тиімділігін арттыратындай сұрақтарды алдын ала жоспарлау ұсынылады. Сондай-ақ, қашан, қандай сұрақтарды қоюды, мүмкін жауаптарды, қате жауаптарды қалай жөндеуге болатынын, күтпеген сұрақтарды қалай қабылдайтынын, жауапты қалай жақсартуға болатынын анықтау да ұсынылады. Формативті бағалау әдістерін жеке, жұптық және топтық жұмыстарда қолдануға болады.

Жеке жұмыс кезіндегі формативті бағалау. Формативті бағалау білім алушылардың оқу әрекеттері нәтижелерін ұғынуға бірден-бір мүмкіндік жасайды. Бұл олардың өз оқуын «күрушылар» ретінде жағдай жасауына мүмкіндік береді, алған нәтижелеріне деген жауапкершілігін арттырады. Жеке жұмыс кезінде формативті бағалауды жүзеге асыру үшін мұғалім білім алушылардың әрекеттерін жүйелі қадағалап және аралық нәтижелерді тіркеп отыруы қажет. Нәтижелерді тіркеу кезінде білім алушылар жұмысының күшті жағына да, әлсіз тұстарына да назар аударып отырған дұрыс. Жеке жұмыс нәтижелерін талқылауды тікелей білім алушылармен бірге жүргізуді есте сақтау қажет. Сондай-ақ, білім алушылардың өз ойын айтуына мүмкіндік беру маңызды болып табылады. Жұмысты әрі қарай жоспарлау кезінде білім алушылардың мүмкіндіктерін, қажеттіліктерін ескерген дұрыс.

Жұптық жұмыс кезіндегі формативті бағалау. Жұптық жұмыс формативті бағалаудың тиімді формаларының бірі болып табылады. Жұптық жұмыста жалпы мұғалім, жұптар бір-бірін және жұп ішінде бірін-бірі бағалауына болады. Мұндай өзара қарымқатынас кезінде білім алушылардың дайындық деңгейіне қарамастан өзара көмегі, рефлексиясы, өзін-өзі реттеуі белсенді байқала бастайды. Жұптық жұмыста Формативті бағалауды ұйымдастыру, жоспарлау кезінде білім алушылар тапсырманы орындау, оның нәтижесіне бірдей жауапкершілікпен қарау қажет екенін түсінуі керек. Сондықтан оларды өз әрекетімен келісуге, өзара әрекеттесуге, пікір алмасуға, сындарлы (конструктивті) кері байланыс беруге үйрету маңызды.

Топтық жұмыс кезіндегі формативті бағалау. Формативті бағалау кезінде мұғалім белгілі бір дағдыны бағалаудың тиімді тәсілі ретінде қолданып, топтық жұмысты ұйымдастыруына болады. Білім алушылар алдын ала бағалау критерийлерімен таныс болуы тиіс. Топтық жұмыс кезінде мұғалім әр топтағы білім алушылардың талқылауын тыңдайды, қадағалайды: кейбір білім алушылар оқу мақсатына жетуді бағалау критерийлеріне сәйкес тез көрсете алуы мүмкін. Әрі қарай мұғалім білім алушыларға қосымша қолдау көрсетуге қажетті сұрақтар қояды, бақылайды, мысалы:

- Бұл туралы сіз не ойлайсыз?
- Сіздің тобыңызда қандай талқылау болғанын айтып бере аласыз ба?

Егер білім алушылар тәжірибелік тапсырмалар орындайтын болса, онда осы тапсырмаға қатысты сұрақтар болуы мүмкін, мысалы:

- Сіз қазір не істеп жатырсыз?
- Сіз қалай ойлайсыз, әрі қарай не болады?
- Осы тапсырмада ерекше бір нәрсе байқадыңыз ба?

Топтық жұмыс кезінде мұғалім барлық топтың және әр жеке білім алушының жұмыстарын бақылауы қажет. Топтарды бақылауды тапсырма орындау кезінде қатысып, бірлесе жүргізуге де болады. Бұл жағдайда білім алушыларға:

- жаңа идеяны тұжырымдауды;
- екі (одан да көп) идеяларды салыстыруды;
- идеяларды бағалауды;

- топтық талқылау негізінде пікір білдіруді;
- сұрақтарға жауап беруді ұсынуға болады.

Жоғарыда аталған бөлімдер белгілі оқу мақсатына жетудің дәлелін көрсетеді.

Формативті бағалау нәтижелерін талдау. Формативті бағалауды ұйымдастырудағы маңызды кезеңдердің бірі – білім алушылар жұмыстарының нәтижелеріне талдау жасау. Формативті бағалау нәтижелеріне талдау жасау білім алушыларда кездесетін қиыншылықтар туралы ақпарат алуға, оның алдын алу шаралары туралы шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Мысалы, тексерілген жұмыстардың нәтижесіне талдау жасау:

- белгілі бір тапсырмалар қиындық тудыратын балалар тобын;
- бөлім, тақырыптар бойынша қиындықтар туындайтын жеке білім алушыларды;
- білім алушылар үшін аса күрделі, қиын сұрақтар, тапсырмалар, тақырыптарды айқындап береді. Нәтижелерге талдау жасау мұғалімдердің тәжірибесіне оң әсер етуі үшін:
- әрекет ету мен шешімді талап ететін нақты, маңызды, тәжірибелік бағыттағы мәселелерді анықтау;
- орындалған тапсырмалар мен нақты мақсаттарға жету үшін талдау жүргізу;
- талдауда дәйектерді, дәлелдерді негізге алу;
- шешімнің сыни нұсқаларын қарастыру, яғни, мәселені шешудің жоспарлылығын, баламалылығын (альтернативтілігін), жетістігін, кемшілігін, жақсы және нашар жақтарын талдау;
- мәселені шешу, кемшілікті жою үшін өз тәжірибесін нақты қалай өзгертуге болатыны туралы іс-әрекеттің толық жоспарын құру;
- талдау нәтижелерін тіркеуде қысқа, түсінікті стильді ұстану (күнделік, портфолио, мақала, таныстырылымдар және т.б.);
- ұжымда өз әрекеті нәтижелерімен бөлісу;
- ұжымға көмектесу, білім алушылардың қажеттілігіне бағыттай отырып, сабақтастықты сақтай отырып, жүйелі талдау жүргізу ұсынылады.

Мәліметтерді жинау және талдау жасау үшін мұғалімге бақылау парағын, журналды, күнделікті, басқа да Формативті бағалау нәтижелерін тіркеудің формаларын жүргізу ұсынылады. Бұл мұғалім әрекетінің тиімділігін, оқудың сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Формативті бағалау нәтижелерін талдау мұғалімнің өз шешіміне қарай жүзеге асырылатынын және есеп беру құжаттарын толтыруды қажет етпейтінін атап көрсетуге болады. Сондықтан формативті бағалау үдерісін жүзеге асыру үшін мұғалім:

- сыныптағы мәдениетті сақтауға және тиімді өзара әрекет ету дағдыларын қалыптастыруға көңіл бөлуі;
- Формативті бағалауда қолданылатын әдістердің әр түрлілігін және сапасын арттыруы;
- кері байланыстың тиімді формасын қолдануы;

- Формативті бағалауды қолдану үдерісін көрсететін сабақ жоспарын құруы;

- рефлексия және тәжірибені жетілдіру үшін сабаққа талдау жасауы (білім алушылар жұмысының сапасы, бағалау құралдарының сапасы, білім алушылардан, әріптестерден, кері байланыс, ата-аналармен әңгімелесу және т.б.) қажет.

Критериалды бағалау

«Көркем еңбек» пәнінде жиынтық бағалау оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білім алудағы оқу жетістіктерін бағалау ұзақ мерзімді жоспардағы оқу мақсаттарына жету критерийлері арқылы және бөлім бойынша білім алушылардың жұмыс сапасына қарай, шығармашылық жұмысы бойынша бағаланады.

Мектептегі критериалды бағалау.

1. Неліктен біз критерийлерді қолданамыз?

2. Олар қалай жүзеге асырылады?

Мектептегі критериалды бағалау

1. Критерийлерді не үшін қолданамыз?

2. Олар қалай жүзеге асады?

Критериалды бағалау:

- білім алушы жақсы нәтижеге жету жолын біледі;

- білім алушы нақты нені жіберіп алғанын және нақты не істегенін анық түсінеді;

- білім алушы өз нәтижесін жақсарту үшін не істеу керектігін түсінеді;

- нәтижеге жетуде мұғалімнің ойы мен сезімі маңызды емес.

Бағалау формалары: Формативті.

Оқыту процесінде бағалау. Мақсат - жақсарту

Жиынтық. Кезең соңында бағалау. Мақсат – қорытынды бағалау.

Мысалдар. Тесттер, жобалар, презентациялар. Олар екі түрде де қолданылады.

Бағалау критерийлерін әзірлеу.

Анықтама/ Айқындық. Критерийлер анық болуы керек. Екі жақтылықтан аулақ болу. Критерийлер түсінікті болуы керек. Екіұштылықтан аулақ болыңыз. Ерекшелік/ Ерекшелігі. Арнайы дағдыларды анықтау. Бағалауға дағдыландыру. Нақты дағдыларды анықтаңыз. Бағаланатын дағдылар.

Өлшенімділік/ Өлшемділік. Критерийлер өлшенетін болуы керек. Критерийлер өлшенуі керек. Сандық бағалау.

Бағалауының критерийлері / Бағалау критерийесі.

Формативті және қорытынды бағалауда қолданылады.

А – зерттеу / зерттеу. 8 бал

1. зерттеу мәлімдемесіне байланысты өздері таңдаған көркемдік пәннің қозғалысын немесе жанрын зерттейді.

2. Таңдалған бағыттан немесе жанрдан шығарманы немесе қойылымды сынға алады.

1. Зерттеу мәселесімен байланысты таңдаған көркемдік пәннің ағымын немесе жанрын зерттеңіз.

2. Таңдалған бағыттан немесе жанрдан өнер туындысын немесе спектакльді сипаттаңыз.

В-идеялар даму / идеяны дамыту .

1. Түпкілікті өнер туындысын немесе презентацияны дамыту идеяларын іс жүзінде зерттеу

2. Мәлімделген мәлімдемеге сәйкес түпкілікті өнер туындысы немесе орындау үшін нақты көркемдік жоспарды ұсыну.

- түпкілікті өнер туындысын жасау идеяларын зертте;

- зерттеу мәселесіне сәйкес түпкілікті өнер туындысының немесе орындаудың нақты көркемдік ниетін ұсыну.

С – жасау / құру

1. Өнер туындысын жасайды немесе орындайды.

2. Өнер туындысын жасау немесе орындау.

D - рефлексия

1. Өз шығармашылығын немесе өнерін бағалайды.

2. Суретші ретінде қалыптасуын көрсетеді.

3. Өз шығармаңызды немесе өнеріңізді бағалаңыз.

1.«Технология және өнер» білім беру саласы пәндерін бағалау ерекшеліктері. Бағалаудың ерекшеліктері- үшін қоршаған орта өзгерістерді түсіну және іс-әрекеттерді дұрыс ұйымдастыру, тиісті шешімдер қабылдау үшін қажет.

Бағалау үшін бөлім бойынша, оқу мақсаттарына сүйене дайындалған, білім алушылардың көркемдік білімін, шығармашылық ойлауын, техникалық дағдыларын және өнер туралы түсінігін бағалауға бағыттау.

2. Негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлерінің «Технология және өнер» білім беру саласы бойынша пәндік білім мен дағдыларды, метапәндік дағдыларды және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау бойынша әдістемелік ұсынымдар

Бағалаудың негізгі ерекшелігі — білім алушылардың қоршаған ортадағы өзгерістерді түсіну, іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру, және тиімді шешімдер қабылдау қабілеттерін айқындауға негізделеді. Бұл бағалау түрі білім алушылардың тек өнімді ғана емес, сонымен қатар жұмыс үдерісін, шығармашылық ойлау барысын, техникалық шешім қабылдау әдістерін де қамтиды.

Бағалаудың ерекшеліктері:

1.Бөлімдер мен оқу мақсаттарына негізделуі

Бағалау оқу бағдарламасында көрсетілген бөлімдер мен нақты оқу мақсаттарына сүйене отырып жүргізіледі. Бұл бағалаудың жүйелілігін, сабақ мазмұнымен сабақтастығын қамтамасыз етеді.

2. Көркемдік және шығармашылық аспектілерді қамтуы

Бағалау білім алушылардың:

Көркемдік білімін (композиция, түстер үйлесімі, стиль және образ жасау), Шығармашылық ойлауын (жаңа идея ұсыну, креативті тәсіл табу), Өнерге деген танымдық қызығушылығын бағалауға бағытталады.

3. Техникалық дағдылар мен практикалық іс-әрекетті бағалау

Құрал-саймандарды, материалдарды дұрыс және қауіпсіз қолдануы

Техникалық тапсырмаларды дәл орындау қабілеті

Жұмыс барысында уақытты тиімді пайдалана білуі

4. Кешенді және үдерісті бағалау

Білім алушының тек соңғы нәтижесі емес, жұмыс барысы, қабылданған шешімдер, ізденіс жолдары да бағаланады.

Пәндік білім мен дағдыларды терең игеру;

Метапәндік дағдыларды қалыптастыру (ойлау, зерттеу, коммуникативтік, топпен жұмыс);

Түйінді құзыреттерді дамыту (шығармашылық, өзін-өзі дамыту, сандық сауаттылық, азаматтық жауапкершілік).

Пәндік білім мен дағдылар

Бұл – білім алушылардың «Көркем еңбек», «Технология» пәндерінде игеруі тиіс нақты мазмұн мен практикалық іскерліктер.

Мысалы:

Жіп, мата, ағаш, металл, пластик сияқты материалдармен жұмыс істеу;

Сәндік-қолданбалы өнер туындыларын жасау;

Тігу, тоқу, кестелеу, модельдеу тәсілдері;

Компьютерлік дизайн элементтері мен цифрлық графика қолдану (мысалы, Tinkercad, Canva, Corel, т.б.).

Метапәндік дағдылар

5- кесте метапәндік дағдылар – барлық пәнге ортақ, білім алушыны жан-жақты дамытуға бағытталған дағдылар:

Дағды	Мысал (Көркем еңбек шеңберінде)
Зерттеу дағдысы	Киім үлгісін жасауда тарихи деректерді зерттеу, сән үрдістерін талдау
Коммуникация	Жоба қорғау кезінде өз идеясын дәлелдеп, түсіндіру
Сын тұрғысынан ойлау	Бірнеше стильді салыстырып, тиімдісін таңдау
Шығармашылық	Киімге немесе бұйымға ерекше элемент ойлап табу
Цифрлық сауаттылық	Сән жобасын цифрлы құралда сызу немесе презентация жасау

Түйінді құзыреттер

6- кесте – білім алушының өмірлік және әлеуметтік тұрғыда табысты болуына қажетті кешенді дағдылар:

Құзырет	Түсінігі
Проблема шешу	Бұйым жасауда кездескен қиындықты шешу жолдарын табу
Командалық жұмыс	Топтық жоба жасауда тиімді жұмыс істеу

Коммуникативтік құзырет	Өз ойын, идеясын сауатты, мәдениетті түрде жеткізе білу
Эмоционалды интеллект	Өзгелердің пікірін ескеріп, сыпайы сын айту немесе қабылдау
Цифрлық құзырет	Жоба жасауда мультимедиялық құралдарды қолдана білу

Бағалауды интеграциялау әдістемесі

Бағалау білім алушының білім, дағды, құндылық және құзыретінің дамуын толық қамтуы қажет.

Формативті бағалау (формативті)

Жұмыс үдерісін, идеяны, материал таңдауын, әрекеттің орындалуын бағалау;

Кері байланыс: «Не ұнады? Не жақсартуға болады?»

Мысал:

«Жобалық жұмыс барысында сен материалды дұрыс таңдадың. Енді оны пішу кезінде өлшемге мұқият бол» — тәрізді бағыттаушы пікір.

Жиынтық бағалау (суммативті)

Білім алушының дайын жұмысын бағалау:

Жоба сапасы;

Шығармашылық шешім;

Функционалдылық;

Эстетикалық көркемдігі;

Презентациялау қабілеті.

7- кесте. Пәннің интеграциялық мүмкіндіктері

Пән	Интеграция мысалы
Тарих	Ұлттық киім немесе ою-өрнектің шығу тарихын зерттеу
География	Киім стилінің табиғи-климаттық жағдайға байланысы
Информатика	Графикалық дизайн жасау
Қазақ тілі / Әдебиет	Өнер туралы эссе жазу, тақырыптық мәтін талдау
Биология	Табиғи мата мен синтетиканың қасиеттерін салыстыру

Көркем еңбек пәні бойынша бағалауда мұғалімдер материалды ұсынудың, жұмысты ұйымдастырудың, білім алушылардың жеке және шығармашылық қызметін жоспарлаудың әртүрлі формаларын қолдануы керек. Пәндерді белсенді және коммуникативті тәсіл арқылы оқыту білім алушылар үшін әлдеқайда қызықты және тиімді болады. Пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру үшін пәндік-интеграцияланған оқытуды қолдану ұсынылады.

Цифрлық ортаны қалыптастыру. Білім алушыларды тек практикалық еңбекке ғана емес, цифрлық ортада жұмыс істеуге де баулу маңызды. Осы тұрғыдан алғанда еңбек сабағы – сандық технология мен шығармашылықты ұштастыратын маңызды пәндердің бірі болмақ:

- өнер мен дизайнның мәнерлі құралдары арқылы шығармашылық идеяларды, топтық және жеке жұмыстарды дамыту;

- объектілерді зерттеу, жасау, талдау, көркемдік түрлендіру процесінде білім алушылардың шығармашылық және сыни ойлауын дамыту;

- құндылық бағдарларын қалыптастыру: құрмет, жауапкершілік және әділеттілік сияқты білім алушылардың құндылық бағдарларын дамытуға баса назар аудару маңызды. бұл үйлесімді және этикалық саналы тұлғаны қалыптастыруға көмектеседі;

- жобалық тапсырмаларды орындау үшін мақсатты ізденіс, дереккөздерді қолдана алу дағдылары; (материалды білім алушылардың күнделікті өмірімен байланыстыру, әртүрлі көздерден алынған түпнұсқалық материалдарды пайдалану, білім алушылардың мүдделерін ескеру);

- шығармашылық ойлауды дамыту. білім алушылардың шығармашылық қабілетін шабыттандырады;

- шынайы өмірде көркем мәдениеттің көрінісін көру қабілетін дамыту (көрмелер, мұражайлар, сәулет, дизайн, мүсін, сәндік-қолданбалы өнер және т.б.);

- анимациялық жұмыстарды көркем еңбек пәнінде қолдану – білім алушылардың шығармашылығын дамытудың және цифрлық дағдыларын арттырудың тамаша тәсілі. мұндай жұмыстар үшін 2d,3d,gif-анимация жасауға қолданылатын цифрлық әдістер мен құралдарды қолдану;

- stem/ steam технологияларын қолдану бойынша ұсынымдар

материалды іріктеу және дайындау үшін stem технологиялары негізінде әртүрлі графикалық құралдарды пайдалану.

8-кесте. Интеграцияланған бағалау тәсілдері

Пәндік іс-әрекет	Метапәндік дағды	Бағалау тәсілі
Материалмен жұмыс жасау	Жоспарлау, уақытты басқару	Практикалық жұмыс, бақылау
Эскиз, жобалау	Креативті ойлау, идеяны зерттеу	Жобалық жұмыс, ауызша сұрақ-жауап
Бұйымды таныстыру (презентация)	Коммуникация, өзін-өзі бағалау	Кері байланыс, өзін-өзі/топтық бағалау
Жұмыс үдерісін сипаттау немесе рефлексия	Ой елегінен өткізу, талдау жасау	Рефлексия парағы, жазбаша жауап

1-тоқсан бойынша тоқсандық жиынтық бағалау тапсырма үлгісі

«Визуалды өнер» бөлімі бойынша тоқсандық жиынтық бағалау

1. Шығармашылық жұмыс «Менің экологиялық қалам»

интеграция География + Экология + Цифрлық сауаттылық

Тапсырма:

- экологиялық таза болашақ қаланың суретін сал (орман, күн панелі, электр көліктер)
- әуе перспективасын қолданып, кеңістік пен тереңдікті көрсет
- суретінді цифрлық форматқа түсіріп, canva немесе басқа бағдарламада постер ретінде өнде

2. Нұсқаулық. Төмендегі кестеде берілген сурет өнері түрлерін олардың ерекшеліктерімен сәйкестендір.

№	Өнер түрі	Сипаттамасы
A	Натюрморт	1. Аспаптық құралдармен жасалатын, тұрмыстық қолөнер түрі
B	Сәндік-қолданбалы өнер	2. Табиғи заттарды (жеміс, ыдыс, гүл) үйлесімді бейнелеу
C	Әуе перспективасы	3. Көріністің алыстаған сайын көмескі және ұсақ көрінуі заңдылығы

Қалауыңша көркем бейне жасап (табиғат, отбасы, ішкі сезім, арман), оған «Сурет сөйлеу керек» атты 5 сөйлемдік шағын эссе жаз

Интеграция: Визуалды өнер + Қазақ тілі (эссе) + Эмоциялық интеллект

9-кесте. Көркем еңбек пәні бойынша бағалау критерийлері және балл қою бойынша жүйесі

Бағалау критерийі	№	Дескрипторы Білім алушылар	Балл
Шығармашылық жұмыс	1	1.Перспектива заңдылығын қолдану 2.Экологиялық идея көрінісі	1 1
Сәйкестендіру тапсырмасы	2	1.Барлық жауапты дұрыс сәйкестендірді 2.Екі жауап дұрыс 3.Бір жауап дұрыс 4.Жауап жоқ немесе бәрі қате	3 2 1 0
Қалауыңша көркем бейне жасап (табиғат, отбасы, ішкі сезім, арман), оған «Сурет сөйлеу керек» атты 5 сөйлемдік шағын эссе	3	-эмоциялық тереңдік пен идея -түстің психологиялық әсері -сурет пен мәтін арасындағы байланыс -өзіндік көзқарас	1 1 1 1
Жалпы:			10 балл

10-кесте. Шығармашылық идея және ойдың көрінісі (0–3 балл)

Балл	Сипаттамасы
3 балл	Идеясы ерекше, шығармашылық көзқарасы айқын

2 балл	Идеясы түсінікті, бірақ жаңашылдық аз
1 балл	Идея әлсіз, көмектің көмегімен орындалған
0 балл	Идея жоқ немесе тапсырма орындалмаған

11-кесте. Техникалық орындау сапасы (0–3 балл)

Балл	Сипаттамасы
3 балл	Жұмыс ұқыпты, техникалық жағынан сауатты орындалған
2 балл	Ұқыпты, бірақ техникалық қателер бар
1 балл	Көптеген қателіктер бар, бірақ жұмыс аяқталған
0 балл	Техникалық талаптарға сәйкес келмейді

Материалдар мен құралдарды қолдану (0–2 балл)

Балл	Сипаттамасы
2 балл	Материалдар дұрыс және қауіпсіз қолданылған
1 балл	Құралдарды қолдануда аздаған қателіктер бар
0 балл	Материалды дұрыс қолданбаған немесе қауіпсіздік ережесі сақталмаған

12-кесте. Уақытты тиімді пайдалану (0–1 балл)

Балл	Сипаттамасы
1 балл	Жұмыс уақытында толық орындалған
0 балл	Уақыттан кешікті немесе аяқталмаған

13-кесте. Жалпы балл: 0–10 балл

Жалпы балл	Баға
9-10 балл	Өте жақсы
7–8 балл	Жақсы
5–6 балл	Қанағаттанарлық
0–4 балл	Қанағаттанарлықсыз

Қорытынды

«Технология және өнер» білім беру саласы пәндеріндегі бағалау – білім алушының шығармашылық және практикалық қабілеттерін кешенді түрде дамытуға бағытталған маңызды педагогикалық құрал. Бұл пәндерде бағалау тек дайын өнімге ғана емес, жұмыс үдерісіне, шешім қабылдау дағдысына, идеяның ерекшелігі мен техникалық шеберлікке де негізделеді.

Бағалау жүйесі:

- оқу мақсаттарына сәйкестендіріледі;
- білім алушының көркемдік және технологиялық біліктілігін жан-жақты қамтиды;
- қоршаған ортадағы өзгерістерді байқау, сол өзгерістерге бейімделе отырып әрекет ету қабілетін бағалайды.

4. Рефлексияда суретші ретінде қалыптасуыңызды көрсетіңіз.

Тақырыбы: *интерьер дизайны_9 сынып*

А критерийі бойынша формативті бағалау-сабақ барысында зерттеу. Тапсырма шағын топтарда немесе жеке орындалуы мүмкін. Жазбаша кері байланыс беру арқылы басқа топтардың немесе бір-бірінің жұмысын бағалаңыз.

Зерттеу жүргізіңіз.

1. Жаһандану әлемнің түкпір-түкпіріндегі адамдардың өзара әрекеттесуіне қалай әсер ететінін зерттеңіз;

2. Цифрлық революция мәдени бірегейліктің жаңа формаларында қалай көрінеді;

3. Кестеге сілтеме жасай отырып, көші-қон жағдайындағы мәдени сәйкестілік мәселелерін зерттеңіз.

Тапсырманы орындауға арналған нұсқаулық.

1. Дереккөздерді (сілтемелерді, ЖИ

2.) көрсете отырып, сұрақтарға толық жауаптар беру;

2. Жауаптарда пәндік терминологияны көбірек қолданыңыз;

3. Жауаптар Canva - ға тегін онлайн құрал беріңіз.

В критерийі бойынша формативті бағалау-сабақ барысында идеяны дамыту. Практикалық қызмет.

А4 форматында ұлттық стильдегі заманауи интерьердің эскизін жасаңыз; өзіңізге ұнайтын стильді таңдап, оны қолдануға тырысыңыз

Тоқсандық есеп.

1. Тоқсандық есепте барлық критерий бойынша бағалау көрініс табады.

2. Қорытынды баға соның негізінде анықталады.

14- кесте. Тоқсандық есепте барлық критерий бойынша бағалау

Тапсырма	А Критерий зерттеу	В Критерий Идеяны дамыту	В Критерий Идеяны дамыту	С Критерий құру	Д Критерийі рефлексия	Қорытынды бағалау
№1	7/8			4/8		5/8
№2		5/8	6/8	6/8		6/8
№3				6/8		6/8
№4					5/8	5/8

15-кесте. Идеяны дамыту (9-сынып)

Деңгей Мүмкін сипаттамалар	Деңгей сипаттамасы Дескриптор	Рубрика
0	Білім алушы төмендегі дескрипторлардың ешқайсысы сипаттаған талапқа жете алмайды.	Ақпарат жоқ немесе тапсырмаға сәйкес келмейді.

1-2	1. Идеяны немесе идеяларды шектеулі практикалық зерттеуді көрсетеді 2. Нақты көркемдік ниетті білдіреді және көркемдік таңдауды атайды.	Кезеңдер сипатталған, бірақ Үстірт. Таңдалған өнер туындысы ішінара қарастырылады. Үш элементтің екеуі ғана бөлшектелген (элементтер, техника, контекст).
3-4	Білім алушы: 1. Идеяны немесе идеяларды жеткілікті практикалық зерттеуді көрсетеді 2. Зерттеу сұрағына сәйкес нақты көркемдік идеяны ұсынады және көркемдік таңдауды атайды.	Кинетикалық өнердің дамуының екі кезеңі таңдалды және сипатталды. Шығармаға ресми талдау жасалды, бірақ терең түсіндірусіз. Контекстік талдау минималды сипатталған.
5-6	Білім алушы: 1. Идеяны немесе идеяларды айтарлықтай практикалық зерттеуді көрсетеді 2. Зерттеу сұрағына сәйкес нақты көркемдік идеяны ұсынады және көркемдік таңдауды сипаттайды.	Дамудың екі кезеңі зерттеу идеясын ескере отырып қарастырылады. Материалдарды таңдауды түсіндіре отырып, шығармаға талдау жасалды. Объектінің қозғалыс принципі сипатталған.
7-8	Білім алушы: 1. Идеяны немесе идеяларды кеңейтілген және әртүрлі практикалық зерттеуді көрсетеді 2. Зерттеу сұрағына сәйкес нақты көркемдік идеяны ұсынады және көркемдік таңдауды түсіндіреді.	Даму кезеңдерін терең талдау. Шығарманың кеңейтілген ресми және контекстік талдауы. Материалдарды таңдау және қозғалыс механикасы туралы толық түсініктеме.

Мүмкін сипаттамалар | Деңгей сипаттамасы | Дескриптор | Рубрика

0 деңгей

Білім алушы төменде келтірілген дескрипторлардың ешбіріне сәйкес келмейді.

Ақпарат жоқ немесе тапсырмаға сәйкес келмейді.

1–2 балл

1. Идеяны немесе идеяларды зерттеу шектеулі түрде жүзеге асырылады.

2. Көркемдік ниетті нақты сипаттайды және көркемдік таңдауын атайды.

Кезеңдер сипатталған, бірақ үстірт. Таңдалған өнер туындысы ішінара қарастырылған. Үш элементтің (элементтер, техника, контекст) тек екеуі ғана талданған.

3–4 балл

Білім алушы:

1. Идеяны немесе идеяларды жеткілікті түрде практикалық зерттеуді көрсетеді.

2. Зерттеу сұрағына сәйкес нақты көркемдік тұжырым ұсынады және көркемдік таңдауын атайды.

Кинетикалық өнердің екі даму кезеңі таңдалып, сипатталған.

Өнер туындысына формалды талдау жүргізілген, бірақ терең түсіндірме жоқ.

Контекстік талдау аз ғана сипатталған.

5–6 балл

Білім алушы:

1. Идеяны немесе идеяларды мазмұнды практикалық зерттеуді көрсетеді.

2. Зерттеу сұрағына сәйкес нақты көркемдік тұжырым ұсынады және көркемдік таңдауын сипаттайды.

Екі даму кезеңі зерттеу идеясына сәйкес қарастырылған.

Өнер туындысына материалдарды таңдауды түсіндіре отырып талдау жасалған.

Нысанның қозғалыс принципі сипатталған.

7–8 балл

Білім алушы:

1. Идеяны немесе идеяларды кең көлемде және әртүрлі практикалық тәсілдермен зерттейді.

2. Зерттеу сұрағына сәйкес нақты көркемдік тұжырым ұсынады және көркемдік таңдауын түсіндіреді.

Даму кезеңдеріне терең талдау жасалған.

Өнер туындысына кең көлемді формалды және контекстуалды талдау берілген.

Материалдар мен қозғалыс механикасын таңдауға толық түсініктеме берілген.

Идеяны дамыту. 9-сынып

Тапсырма:

- Бұйымның сызбалары арқылы өз ойыңызды жеткізіңіз;
- Бұйымды жасау үшін қандай материалдар қолданылатынын сипаттаңыз;
- Эскиздерде, сызбаларда ойды жеткізу үшін қандай әдістерді қолданғаныңызды сипаттаңыз.

Тапсырма:

Бұйымның соңғы нобайын көрсетіңіз (фотосурет).

Формативті бағалауға арналған үлгілі тапсырма. Тақырып. Таныстырылым.

Оқыту мақсаты: 9.3.1.1 Медиа құралдар мен онлайн-платформаларды (видео, онлайн форумдар, әлеуметтік желілер) пайдалана отырып, дайын аудитория үшін дайын жұмыстың тұсаукесерін өз бетінше ұйымдастыру

Бағалау критерийі: Дайын жұмысты мектеп көрмесіне ұсыну.

Ойлау дағдылар деңгейі: Жоғары ойлау деңгейі

Тапсырма: жұмыстың тақырыбы мен авторы бар таңбаны дайындаңыз. Мектептегі көрмеге өтініш беріңіз.

Дескрипторы: білім алушы

- Таңбаны дайындайды;
- Панноға тиісті таңбаны жапсырады;
- Дайын панноны көрмеге ұсынады.

Бағдарламалық талаптар мен әдістемелік ұстанымдар

Қазақстандағы балалар музыка және өнер мектептерінің үлгілік бағдарламасында оқу-тәрбие процесі тұлға, танымдық, коммуникативтік және

әлеуметтік дамуды қамтитын әдістемелік негізге сүйенеді. Сондай-ақ, шығармашылық пен орындаушылық қабілеттерді дамыту, жекелеген тәсіл мен мәселе арқылы оқыту әдістері қолданылады.

Музыка пәні бағдарламасында балаларға композициялық, орындаушылық және теориялық дағдыларды меңгеру міндеттері қойылады; ансамбльде бірге ойнау, музыканы тыңдау мен орындау, заманауи компьютерлік құралдар арқылы білім беру - бәрі де бағдарламалық мақсаттардың құрамдас бөлігі

Интеграцияланған әдістемелік ұсыныстар

А) Пәндік және метапәндік дағдыларды бір сабақта үйлестіру

Музыкалық орындаушылық және шығармашылық шешім қабылдау

Білім алушыларға белгілі шығарманы орындаумен бірге оны шығармашылық тұрғыдан өңдеуге мүмкіндік беру – әдіснамаға шығармашылық импровизация мақсатында пайдалану.

Мысалы: білім алушылар миға шабуыл әдісі арқылы орындау стилін, тембрді немесе ритмді өзгертіп, өз композицияларын жасауға бағытталсын.

Метапәндік дағды – технологияны қолдану

Музыканы цифрлық өңдеу бағдарламаларын (мысалы, Audacity, MuseScore, Sibelius) пайдалана отырып, білім алушылардың жиынтық (компьютерлік сауаттылық), шығармашылық және өздігінен білім алу дағдыларын дамытуға көңіл бөліңіз[7].

Жобалық жұмыс – топтық ынтымақтастық

Қарапайым музыкалық жоба: білім алушылар топ болып, бір музыкалық композицияны таңдап, оны визуалды контентпен (мысалы, әуеннің атмосферасын бейнелейтін суреттер немесе видео көріністер) безендірсін. Бұл жобада:

Пәндік дағдылар: орындау, ритм, музыкалық жанрларды түсіну;

Метапәндік дағдылар: командалық жұмыс, жобаны басқару, цифрлық құралдарды қолдану (мысалы, нейро жүйелер, визуалды контент құру).

16-кесте. Құзыреттер мен метапәндік дағдыларды есепке алу – бағалау ұсынымдары

	Қалай бағалау керек?
Пәндік дағдылар	Музыканы дұрыс орындау, нотаны оқу, ритм, жанр түсінігі
Шығармашылық дағдылар	Импровизация, композициялық тәсіл, музыканы өңдеу
Технологиялық сауаттылық	Музыкалық бағдарламаларды қолдану, цифрлық композиция жасау, жасанды интеллект
Коммуникативтік дағдылар	Топтық жұмыс, идея алмасу, презентация
Рефлексия/бағалау	Білім алушы өз жұмысын талдау, күшті және әлсіз жақтарын атау

Бағалау критерийлерін алдын ала анықтап, білім алушылардың өз жұмыстарын сол критерийлер бойынша бағалауына мүмкіндік беру (өзін-өзі бағалау, серіктестік бағалау).

Әдістемелік ұсыныстар:

Сабақ жоспарын нақтылау

Қандай мақсатты дағдыларды дамыту қажет – пәндік, метапәндік, технологиялық – соларды анықтап, сабақ құрылымын соған сай жасау.

Цифрлық құралдарды тиімді пайдалану

Мысалы, музыканы өңдеу бағдарламалары (Audacity, MuseScore) мен нейрожүйе негізіндегі визуалды құралдар (мысалы, AI негізінде альбом мұқабасын жасау) – білім алушылардың қызығушылығы мен шығармашылығын арттыра алады.

Жобалық әдісті енгізу

Топтық немесе жеке музыкалық жоба: музыканы бастапқы күйінен импровизациямен өзгерту, әуенге визуалды қабат қосу.

Бағалауды жан-жақты ұйымдастыру

Анық әрі ашық бағалау критерийлерін белгілеңіз және білім алушылар өз жұмыстарын соларға сай бағалай алсын.

17-кесте. Бағалаудың құрамдас бөліктері

Бағалау бағыты	Мазмұны мен дағдылар
Пәндік дағдылар	- Музыкалық шығармаларды тыңдау және талдау - Вокалдық немесе аспаптық орындау - Нота сауатын меңгеру
Метапәндік дағдылар	- Өз ойын музыкалық тілде жеткізе білу - Топта ынтымақтаса жұмыс істеу - Өзін-өзі бағалау мен рефлексия жасау
Түйінді құзыреттер	- Шығармашылық қабілет (импровизация, композиция жасау) - Мәдениетаралық түсіністік - Цифрлық ресурстарды қолдану (мысалы, GarageBand, Noteflight)

2. Бағалау тәсілдері

Тәсіл атауы	Сипаттамасы
Формативті бағалау	Сабақ барысында мұғалімнің ауызша кері байланысы, өзара бағалау, өзіндік бағалау.
Жиынтық бағалау	Тоқсан соңында орындалатын жобалар, концерттік орындау, портфолио жұмыстары.
Практикалық жұмыс	Музыкалық шығарманы орындау немесе шығару (импровизация, композиция).
Талдау мен пікір білдіру	Тыңдалған музыкалық шығарманы мазмұндық, эмоциялық тұрғыда сипаттау, пікір білдіру.
Цифрлық платформа қолдану	Виртуалды студияда жұмыс жасау (мысалы, BandLab, Soundtrap), музыкалық редактор арқылы жұмыс нәтижесін бағалау.

3. Бағалау критерийлерінің үлгісі

Бағалау аспектісі	Деңгейлік критерийлер мысалы
Тыңдау және талдау	- Музыкалық құрылым элементтерін (ырғақ, әуен, динамика) ажырата алады - Әсерін сипаттай алады
Орындаушылық	- Ноталық дәлдікпен орындайды - Әуезділік пен ырғақты сақтайды - Эмоциялық реңкпен жеткізеді
Топпен жұмыс	- Топ ішінде тиімді қарым-қатынас орнатады - Өз рөлін жауапкершілікпен орындайды
Шығармашылық жұмыс	- Жаңа әуен немесе ырғақ ойлап табады - Музыкалық идеяны көркем түрде жеткізеді

Цифрлық құзыреттілік	- Музыкалық бағдарламамен жұмыс істей алады - Сандық жазбаны өңдей біледі
----------------------	---

«Музыка» пәнін бағалау жүйесі

Критериалды бағалау.

I. Білім алушының білімі мен түсінігі:

Музыкалық теория:

Ноталарды, ырғақты, кілттерді және басқа музыкалық белгілерді білу.

Аккордтарды, гаммаларды, интервалдарды және басқа гармониялық құрылымдарды түсіну.

Музыкалық формаларды (мысалы, рондо, соната, вариациялар) анықтау және талдау.

Музыкалық терминологияны білу және қолдану.

Музыка тарихы:

Әртүрлі дәуірлер мен стильдер туралы білім (мысалы, барокко, классицизм, романтизм, XX ғасыр).

Белгілі композиторлар мен олардың шығармалары туралы білім.

Музыканың әлеуметтік және мәдени контекстін түсіну.

Тыңдау дағдылары:

Музыкалық шығармаларды мұқият тыңдау және олардың элементтерін (мысалы, мелодия, гармония, ырғақ, тембр) анықтау[12].

Музыкалық шығармаларға талдау жасау және олар туралы пікір білдіру.

II. Орындау дағдылары:

Вокал:

1. дыбысты дұрыс шығару (интонация, дикция, тыныс алу).

2. музыкалық фразаларды дұрыс жеткізу.

3. әртүрлі стильдерде ән айту.

4. аспапта ойнау (егер сабақ аспаптық болса):

5. техникалық дағдылар (саусақтардың жылдамдығы, дәлдігі, координациясы).

6. дыбыстың сапасы (тембр, динамика).

7. музыкалық мәнерді жеткізу (фразировка, артикуляция).

8. шығарманы толық және дұрыс орындау.

9. ансамбльде ойнау (егер сабақ ансамбльдік болса):

10. басқа музыканттармен үйлесімді ойнау.

11. ырғақты сақтау.

12. динамикалық және тембрлік балансты сақтау.

III. Шығармашылық:

Импровизация:

Белгілі бір музыкалық контексте импровизация жасау.

Өз идеяларын музыка арқылы білдіру.

Композиция:

1. қарапайым музыкалық шығармалар жазу.

2. музыкалық идеяларды жүзеге асыру.

3. музыкалық аспаптарға аранжировка жасау.

4. сабаққа қатысу және жұмыс жасау;
5. сабаққа белсенді қатысу.
6. үй тапсырмаларын орындау.
7. ынталылық және жауапкершілік.
8. өзін-өзі бағалау және өзін-өзі дамыту.

1. Дескрипторлық бағалау шкаласы:

Бұл шкалада әр балл үшін нақты дескрипторлар (сипаттамалар) беріледі, білім алушының жұмысының қай деңгейге сәйкес келетінін анықтауға көмектеседі.

18-кесте. Дескрипторлық бағалау шкаласы

Балл	Дескриптор (сипаттама)
10	Өте жақсы (Үздік): Тапсырма толығымен орындалды. Барлық критерийлер бойынша жоғары нәтиже көрсетілді. Терең түсінік, шеберлік және шығармашылық танытылды. Қосымша талаптар орындалды.
7-9	Жақсы: Тапсырма негізінен орындалды. Көптеген критерийлер бойынша жақсы нәтиже көрсетілді. Түсінік пен шеберлік бар, бірақ кей жерлерде жетілдіруді қажет етеді.
4-6	Қанағаттанарлық: Тапсырманың кейбір бөліктері орындалды. Кейбір критерийлер бойынша қанағаттанарлық нәтиже көрсетілді. Негізгі түсінік бар, бірақ шеберлік жеткіліксіз.
1-3	Төмен: Тапсырманың аз бөлігі орындалды. Көптеген критерийлер бойынша төмен нәтиже көрсетілді. Түсінік жеткіліксіз. Көмек қажет. Орындалмады: Тапсырма орындалмады немесе критерийлерге сәйкес келмейді.

2. Рубрикалар (критерийлер бойынша бағалау)

3. Жетілдіру аймақтарын анықтау

Бұл шкала білім алушыға қай бағытта даму керектігін көрсетеді.

Жақсы: Сіз жақсы нәтиже көрсеттіңіз

Жетілдіруді қажет ететін аймақтар бағыттарға көбірек көңіл бөліңіз.

Қосымша жаттығулар жасау немесе теорияны қайта қарау.

Критериалды бағалау шкаласын қолданудың артықшылықтары:

Анықтық: Білім алушылар не үшін бағаланатынын және қалай бағаланатынын біледі.

Әділдік: Барлық білім алушылар бірдей критерийлер бойынша бағаланады.

Объективтілік: Бағалау субъективті емес, нақты жетістіктерге негізделеді.

Дамыту: Білім алушылар қай бағытта даму керектігін түсінеді.

Критериалды бағалау шкаласы музыка сабағының мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келуі керек.

10 балдық жүйемен бағалау

Білім алушылардың жұмысын бағалаудың нақты және градацияланған тәсілін ұсынады.

10 балдық жүйенің жалпы критерийлері мен дескрипторлары:

19-кесте. Музыкалық негізгі ұғымдар:

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау
Ноталар, Ырғақдер, кілттер және басқа музыкалық белгілерді білу	Қысқаша тесттер/сұрақтар арқылы ноталар, Ырғақде тануын тексеру. - Үй тапсырмасында музыкалық белгілерді қолдану. - Сабақта музыкалық белгілерге қатысты сұрақтар қою.	10 балл - Белгілерді толық біледі және қолдана алады. 7–9 балл - Негізгі белгілерді біледі, бірақ кейбір жерлерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Белгілерді шатастырады, көмек қажет. 1-3 балл - Белгілерді мүлдем білмейді.
Аккордтар, гаммалар, интервалдар және басқа гармониялық құрылымдарды түсіну	Қарапайым аккордтарды, гаммаларды, интервалдарды тануға арналған жаттығулар. - Білім алушылардың аккордтарды құру немесе анықтау қабілетін бақылау. - Үй тапсырмасында гармониялық құрылымдарды қолдану.	10 балл - Аккордтарды, гаммаларды, интервалдарды және басқа құрылымдарды толық түсінеді және қолданады. 7-9 балл - Негізгі құрылымдарды біледі, бірақ кейбір жерлерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Құрылымдарды шатастырады, көмек қажет. 1-3 балл - Құрылымдарды мүлдем білмейді.
Музыкалық формаларды анықтау және талдау	Музыкалық формаларды анықтауға арналған тыңдау жаттығулары. - Білім алушылардың музыкалық формалардың схемаларын салу қабілетін бақылау. - Қысқа талдаулар жазу.	10 балл - Барлық музыкалық формаларды анықтайды және талдайды. 7-9 балл - Негізгі формаларды анықтайды, бірақ кейбір талдауларда қиындықтар туындайды. 4-6 балл - Формаларды шатастырады, талдау жасау қиын. 1-3 балл - Формаларды мүлдем анықтамайды.
Музыкалық терминологияны білу және қолдану	Музыкалық терминдер бойынша тесттер. - Сабақта терминдерді қолдану. - Білім алушылардың терминдерді өз сөздерімен түсіндіру қабілетін бақылау.	10 балл - Барлық терминдерді біледі және қолданады. 7-9 балл - Негізгі терминдерді біледі, бірақ кейбір жерлерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Терминдерді шатастырады, қолдану қиын. 1-3 балл - Терминдерді мүлдем білмейді.

20-кесте. Музыкалық білім

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
----------	--------------------	---

Өртүрлі дәуірлер мен стильдер туралы білім	Дәуірлер мен стильдер бойынша сұрақтар. Қысқаша презентациялар жасау. Тарихи музыкалық үзінділерді талдау.	10 балл - Барлық дәуірлер мен стильдерді біледі. 7-9 балл - Негізгі дәуірлер мен стильдерді біледі, бірақ кейбір деректерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Дәуірлер мен стильдерді шатастырады, көмек қажет. 1-3 балл - Дәуірлер мен стильдерді мүлдем білмейді.
Белгілі композиторлар мен олардың шығармалары туралы білімі.	- Композиторлар бойынша баяндамалар. түсіну Шығармалардың қысқаша талдауы. Композиторлардың өмірбаяны бойынша тест.	10 балл - Белгілі композиторлар мен олардың шығармалары туралы толық біледі. 7-9 балл - Негізгі композиторлар мен олардың шығармалары туралы біледі, бірақ кейбір деректерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Композиторларды шатастырады, шығармаларды танымайды. 1-3 балл - Композиторлар туралы ештеңе білмейді.
Музыканың әлеуметтік және мәдени контекстін түсіну	Музыканың тарихи контексті туралы сұрақтар. Музыканың әлеуметтік маңызы туралы пікір таластыру. - Мәдени байланыстарды талдау	10 балл - Барлық музыкалық формаларды анықтайды және талдайды. 7-9 балл - Негізгі формаларды анықтайды, бірақ кейбір талдауларда қиындықтар туындайды. 4-6 балл - Формаларды шатастырады, талдау жасау қиын. 1-3 балл - Формаларды мүлдем анықтамайды.
Музыкалық терминдер бойынша тесттер	Сабақта терминдерді қолдану. - Білім алушылардың терминдерді өз сөздерімен түсіндіру қабілетін бақылау.	10 балл - Музыканың әлеуметтік және мәдени контекстін толық түсінеді. 7-9 балл - Негізгі контекстті түсінеді, бірақ кейбір байланыстарды анықтауда қиындықтар туындайды. 4-6 балл - Контексті шатастырады. 1-3 балл - Контекст туралы ештеңе білмейді

21-кесте. Музыка тыңдау және талдау:

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
Музыкалық шығармаларды мұқият тыңдау және олардың элементтерін анықтау.	Тыңдау жаттығулары, элементтерді (мелодия, гармония, ырғақ, тембр) анықтау. Үзінділерді талдау.	10 балл - Барлық музыкалық элементтерді анықтайды. 7-9 балл - Негізгі элементтерді анықтайды, бірақ кейбір детальдарды жібереді.

	Тыңдау кезінде назар аударуын бақылау.	4-6 балл - Элементтерді шатастырады. 1-3 балл - Элементтерді мүлдем анықтай алмайды. Музыкалық шығармаларға талдау жасау және олар туралы пікір білдіру
Музыкалық шығармаларға қысқаша талдаулар жазу.	Тыңдау туралы эсселер жазу. Сабақта пікір алмасу.	10 балл - Музыкалық шығармаларға терең талдау жасайды және негізді пікір білдіреді. 7-9 балл - Талдау жасайды, бірақ пікірлерде кейбір қиындықтар болуы мүмкін. 4-6 балл - Талдау жасау қиын, пікірлер нашар. 1-3 балл - Талдау жасай алмайды.

22-кесте. Ән орындау

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
Дыбысты дұрыс шығару (интонация, дикция, тыныс алу)	- Интонацияны, дикцияны және тыныс алуды жаттықтыру. - Жеке жаттығулар. - Сабақта орындау кезінде бақылау және кері байланыс беру.	10 балл - Интонация таза, дикция анық, тыныс алу дұрыс. 7-9 балл - Интонацияда кейбір қателіктер бар, дикция жақсы, тыныс алу жақсы. 4-6 балл - Интонация нашар, дикция нашар, тыныс алу қиын. 1-3 балл - Орындау мүмкін емес.
Музыкалық фразаларды дұрыс жеткізу	- Музыкалық фразаларды дұрыс айтуға жаттығу. - Фразировка жаттығулары. - Әндерді орындау кезінде фразировканы бақылау.	10 балл - Музыкалық фразаларды толық және дұрыс жеткізеді. 7-9 балл - Музыкалық фразаларды жақсы жеткізеді, бірақ кейбір жерлерде жетілдіру қажет. 4-6 балл - Музыкалық фразаларды жеткізуде қиындықтар туындайды. 1-3 балл - Музыкалық фразаларды жеткізе алмайды.
Әртүрлі стильдерде ән айту	- Әртүрлі стильдерде әндерді орындау. - Әр стильге тән техниканы меңгеру. - Стильдік ерекшеліктерді түсіну.	10 балл - Барлық стильдерде ән айта алады. 7-9 балл - Көптеген стильдерде ән айтады, бірақ кейбір стильдерде қиындықтар болуы мүмкін.

		4-6 балл - Бірнеше стильді ғана айтады. 1-3 балл - Әртүрлі стильдерде ән айта алмайды.
--	--	--

23-кесте. Аспапта ойнау

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
Техникалық дағдылар (саусақтардың жылдамдығы, дәлдігі, координациясы)	- Техникалық жаттығулар орындау. Жаттығулар кезінде саусақтардың қозғалысын бақылау. Жаттығуларды үнемі қайталау	10 балл - Жоғары техникалық дағдылар, жылдамдық, дәлдік және координация. 7-9 балл - Жақсы техникалық дағдылар, бірақ кейбір жерлерде жетілдіру қажет. 4-6 балл - Техникалық қиындықтар бар. 1-3 балл - Техникалық дағдылар нашар.
Дыбыстың сапасы (тембр, динамика)	Дыбыстың сапасын жақсартуға арналған жаттығулар. - Әртүрлі динамикалық нюанстарды қолдану. - Тембрді өзгертуге жаттығу.	10 балл - Дыбыстың жоғары сапасы, тамаша тембр және динамика. 7-9 балл - Жақсы дыбыс сапасы, жақсы тембр және динамика. 4-6 балл - Дыбыстың сапасы нашар, тембр мен динамика нашар. 1-3 балл - Дыбыстың сапасы жоқ. Музыкалық мәнерді жеткізу (фразировка, артикуляция) Музыкалық фразировка жаттығулары.
Шығармалар орындау кезінде мәнерді бақылау.	Шығарманы толық және дұрыс орындау - Шығармаларды толық орындауға жаттығу. - Жаттығулар кезінде қателіктерді түзету. - Орындау кезінде назар аудару.	10 балл - Музыкалық мәнерді толық және дұрыс жеткізеді. 7-9 балл - Музыкалық мәнерді жақсы жеткізеді, бірақ кейбір жерлерде жетілдіру қажет. 4-6 балл - Мәнерді жеткізуде қиындықтар туындайды. 1-3 балл - Мәнерді мүлдем жеткізе алмайды.

4. Мысал (қысқа сценарий)

Оқу мақсаты: 6.1.2.1 музыкалық шығарманың құрылымын тыңдау және сипаттау

Тапсырма: Қазақ халық әнін тыңдау және оның құрылымдық элементтерін (кіріс, негізгі бөлік, қайырма) анықтап, кестеге толтыру.

Бағалау критерийі:

Музыкалық бөлімдерді дұрыс анықтады

Сипаттамада музыкалық терминдерді пайдаланды

Тыңдалған шығармаға қатысты өз пікірін білдіре алды

Міне, сіздің мысалыңызды толықтырып, нақты музыкалық шығарма атауларын қосып, тапсырма мен бағалау критерийлерін кеңейттім:

Оқу мақсаты:

6.1.2.1 – Музыкалық шығарманың құрылымын тыңдау және сипаттау

Тапсырма:

Білім алушыға қазақ халық әндері ұсынылады. Тыңдау барысында музыкалық құрылым элементтерін (кіріс, негізгі бөлік, қайырма) анықтап, төмендегі кестеге толтырады. Әннің сипатын музыкалық терминдермен сипаттап, шығарманың көркемдік әсері туралы өз пікірін жазады.

«Гүлдерайым», «Япыр-ай», «Сәулем-ай» Орындау нұсқаулығы:

1. Әнді мұқият тыңда.
2. Ән құрылымындағы бөлімдерді (кіріс, негізгі бөлік, қайырма) анықта.
3. Кестені толтыр: әр бөлімге қысқаша сипаттама бер.
4. Музыкалық терминдерді (темп, ырғақ, әуен, динамика, регистр, т.б.) қолдан.
5. Әннен алған әсеріңді сипаттап, жеке пікіріңді жаз

24-кесте Музыкалық шығарманың құрылымын тыңдау және сипаттау

Бөлім	Музыкалық сипаттама
Кіріспе	Мысалы: Баяу темпте, төменгі регистрде орындалған. Қайғылы реңк байқалады.
Негізгі бөлік	Мысалы: Әуен кең диапазонды, ырғақ тұрақты. Мелизматикалық өрнектер жиі кездеседі.
Қайырма	Мысалы: Қайталанатын әуен, қарапайым құрылым. Эмоциялық көтеріліс байқалады.

25-кесте. Бағалау критерийлері:

Критерий	Дескрипторлар
Музыкалық құрылымды анықтау	Ән құрылымының негізгі бөлімдерін (кіріс, негізгі бөлік, қайырма) дәл көрсетті
Музыкалық терминдерді қолдану	Сипаттамада кемінде 2–3 музыкалық терминді дұрыс қолданды
Эстетикалық талдау мен пікір	Әннің эмоционалдық реңкіне баға берді – Жеке әсерін нақты мысалмен сипаттады

Музыканы қабылдау, мазмұнын түсіну және эмоциялық мәнін сезіну. Тыңдалым музыка пәнінің маңызды бөлігі болып табылады. Білім алушылар музыкалық шығарманы тыңдау арқылы оның көркемдік мазмұнын, құрылымын, стилін, жанрын және эмоциялық реңкін таниды. Тыңдалым арқылы музыкалық есту қабілеті, эстетикалық талғам және эмоциялық сезім дамиды.

Музыкалық теорияны меңгеру, ноталық жазу және музыка тілін түсіну. Бұл бағытта білім алушылар ноталарды дұрыс жазуды, музыкалық терминдерді игеруді, теориялық білімді (нота, такт, гамма, интервал, динамика және т.б.) алады. Музыкалық тілде жұмыс жасау маңызды.

Музыкалық шығармаларды орындау үдерісі. Үш бағыттан тұрады:

Ән айту (жеке немесе хорда вокалдық шығармалар орындау, дауысты дамыту);

Аспапта ойнау (фортепиано, домбыра, қобыз және т.б. аспаптарда шеберлік дамыту);

Музыкалық идеяларды жасау және композиция құрастыру үдерісі. Білім алушылар музыкалық ойлауын, қиялын дамытып, өздерінің жеке қабілеттерін ашады. Бұл бағытта әуен ойлап табу, музыкалық образдар құрастыру, шағын музыкалық шығармалар жасау, импровизация жасау қамтылады. Импровизация орындаушылық пен шығармашылықты бірге дамытады

Тыңдалым – музыканы қабылдау, мазмұнын түсіну, эмоциялық мәнін сезіну;

Тыңдалым – музыка пәнінің маңызды құрамдас бөлігі. Бұл бағытта оқушы музыкалық шығарманы тыңдау арқылы оның көркемдік мазмұнын, құрылымын, стилін, жанрын, эмоциялық реңкін және көркемдік құралдарын танып үйренеді. Тыңдалым оқушылардың музыкалық есту қабілетін, эстетикалық талғамын, эмоциялық сезімін дамыта отырып, оларды өнерді терең сезінуге жетелейді.

Орындаушылық – ән айту, аспапта ойнау, ырғақпен жұмыс;

- Орындаушылық – бұл музыкалық шығармаларды орындау үдерісі. Ол үш негізгі бағыттан тұрады:
- Ән айту – жеке немесе хор құрамында вокалдық шығармаларды орындау. Бұл бағытта дауыс диапазоны, дикция, интонация және музыкалық сезімді дамыту маңызды.
- Аспапта ойнау – фортепиано, домбыра, қобыз, скрипка және басқа музыкалық аспаптарда орындаушылық шеберлікті дамыту. Ноталарды оқу, техника мен артикуляция, орындаушылық мәнерге ерекше көңіл бөлінеді.
- Ырғақпен жұмыс – музыкалық шығарманың ритмикалық құрылымын меңгеру. Бұл бағытта метр және өлшем, екпін, синкопа сияқты элементтермен жұмыс жүргізіледі. Ырғақтық дәлдік пен музыкалық есте сақтау қабілеті дамиды.

Музыкалық сауаттылық – теориялық білім, ноталық жазу, музыка тілімен жұмыс.

Музыкалық сауаттылық – бұл оқушылардың музыкалық теория негіздерін меңгеруі, ноталық жазуды үйренуі және музыка тілін түсіну қабілетін дамытуға бағытталған жұмыс. Бұл бағыт музыканы орындау мен тыңдау қабілетін тереңдете түседі.

Негізгі бағыттары:

Теориялық білім – нота, такт, өлшем, екпін, гамма, интервал, аккорд, динамика, темп, музыкалық белгілерді меңгеру.

Ноталық жазу – ноталарды дәптерге дұрыс жазу, дыбыс биіктігін және ұзақтығын белгілеу, қарапайым әуендерді нотамен түсіру.

Музыка тілімен жұмыс – музыкалық терминдер (мысалы: форте, пиано, аллегро, моль, диез) мен олардың мағынасын меңгеру, ноталық диктанттар жазу.

Шығармашылық – музыкалық идеяларды жасау, композиция құрастыру

Шығармашылық – бұл оқушылардың музыкалық ойлауын, қиялын және өзіндік көркемдік көзқарасын дамытуға бағытталған үдеріс. Шығармашылық жұмыс музыка сабағында балалардың жеке дара қабілеттерін ашуға көмектеседі. Негізгі бағыттары:

Музыкалық идеяларды жасау – өз ойынан әуен ойлап табу, берілген тақырыпқа сай музыкалық образдар құрастыру. Бұл балалардың музыкалық қиялын, интонациялық естуін және ішкі музыкалық естуін дамытуға септігін тигізеді.

Композиция құрастыру – шағын музыкалық шығармалар, әуендер немесе ырғақтық формалар шығару. Балалар нотамен немесе импровизация арқылы өз композицияларын жасайды. Бұл тапсырмаларда қарапайым форма (мысалы, А-В-А), музыкалық сөйлемдер мен фразалар құрылымы қолданылады.

Импровизация – дайын әуенге немесе ырғаққа сүйене отырып, бірден музыка шығару. Бұл орындаушылық пен шығармашылықты бір уақытта дамытатын тиімді әдіс.

1-сурет. Музыка пәнінің негізгі мазмұны

Музыканы қабылдау, мазмұнын түсіну, эмоциялық мәнін сезіну

Тыңдалым – білім алушының музыкалық талғамын, эмоциялық қабылдауын, көркемдік-сезімдік дамуын арттыратын маңызды компонент. Осы бағыттағы дұрыс ұйымдастырылған бағалау білім алушының музыкаға деген қызығушылығын оятып, өнерді терең түсінуіне ықпал етеді. Сондықтан тыңдалым үдерісін мақсатты, жүйелі, креативті тәсілмен ұйымдастыру – мұғалімнің басты міндеттерінің бірі.

Музыкалық шығарманы саналы түрде тыңдай білу және мазмұнын түсіну;

Музыкалық құрылым мен көркемдік құралдарды талдай алу;

Музыка арқылы эмоциялық әсер алу және оны сипаттай білу;

Тыңдаған шығарманы мән мәтіндік тұрғыдан бағалай алу (тарихи, мәдени, ұлттық).

27-кесте. Қалыптастырылатын дағдылар:

Дағды	Түсіндірме
Музыкалық тыңдау мәдениеті	Зейін қойып тыңдау, тыңдалған туындыны құрметтеу, тыңдау үдерісіне эмоциялық қатысу
Мазмұнды түсіну	Музыкалық шығарманың тақырыбын, идеясын, көркемдік бейнесін анықтау
Талдау	Музыкалық құрылым (кіріспе, негізгі бөлім, қайырма), тембр, ырғақ, екпін, әуен сынды элементтерді тану
Салыстыру және сипаттау	Өртүрлі музыкалық жанрлар мен стильдерді ажырату, салыстыру
Көңіл күй мен эмоцияны сезіну	Музыкалық шығарманың эмоционалдық әсерін сипаттау, қандай сезім туғызатынын жеткізу

28-кесте. Бағалау критерийлері мен дескрипторлар

Бағалау критерийі	Дескрипторлар
Музыкалық шығарманың мазмұнын түсінеді	Шығарманың тақырыбы мен идеясын айқындайды
Музыкалық бейнелерді сипаттайды	
Музыкадан алған әсерін сипаттай алады	Өз сезімін жеткізеді
Музыкаға қатысты пікір білдіреді	
Музыкалық құрылымды талдайды	Құрылымдық бөлімдерді (кіріспе, қайырма т.б.) ажыратады
Тембр, әуен, ырғақ элементтерін таниды	
Тыңдалған шығармаларды салыстырады	Өртүрлі туындылардың жанрын, стилін ажыратады
Ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтайды	

2. «ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӨНЕР» БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫ БОЙЫНША ПӘНДІК БІЛІМ МЕН DAҒДЫЛАРДЫ, МЕТАПӘНДІК DAҒДЫЛАРДЫ ЖӘНЕ ТҮЙІНДІ ҚҰЗЫРЕТТЕРДІ БАҒАЛАУДЫ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Қазіргі кезде кәсіптік оқытуда оқу-тәрбие үрдісінде 50-ден астам педагогикалық технологиялардың қолданылып жүргені мәлім. Бұл технологиялардың бәрін бір сабақта қолану мүмкін емес. Сондықтан, кәсіптік оқытуда оқыту технологиясын таңдап, іріктеу және оны іс-әрекеттік тұрғыда жетілдіру арқылы білім алушының жетістіктерін арттыруға болады. Мұнда білім алушының әрекеті-технологияны қабылдауы, ынтасы, құштарлығына көңіл бөлінуі тиіс.

Кәсіптік оқытуда білім алушылардың оқу жетістіктерінің өлшеуіштер тәсілдері ретіндегі деңгейлік тапсырмалар жүйесін дайындауға болады. Білім алушының дайындық деңгейін саралау білім алушының жеке танымдық мүмкіндігін ескерудің басты тәсілі ретінде қарастырылуы тиіс. Тапсырмаларды білімді қабылдауға бағдарланған іс-әрекеттік модель ретінде қарастыруға болады. Оқытудан күтілетін нәтижелер тізбесін негізге ала отырып, әр түрлі деңгейдегі тапсырма түрлерін ауызша тексеру, жазбаша тексеру, тапсырма беру, жауапты талдау тапсырмалары, бір ғана дұрыс жауабы бар тапсырмалар, түрлі практикалық сипаттағы тапсырмалар түрінде қарастыруға болады.

Кәсіптік оқытуда оқу-тәрбие процесін білім алушылардың өзара іс-әрекеттері мен мұғалім мен білім алушының өзара қарым-қатынасын дұрыс ұйымдастыру арқылы білім алушының ойлау белсенділігін арттыруға, сабақта интерактивті әдісті пайдалануға болады. Мұнда негізгі және жетекші үрдіс – іс-әрекетті оқытуды ұйымдастыру. Бұл технологияның ерекшелігі білім алушылардың өздері ақпараттар жинап, өздері жаңалық ашуға ұмтылып, ізденіп жауабын тауып, өзінің көзқарасын логикалық түрде дәлелдейді. Ол өз пікірін бір-біріне, топта, сынып алдында айта алады. Мұнда жеке тұлғаның рухын тәрбиелеуге, адамның адамгершілік болмысын қалыптастыруға басты назар аударылуы тиіс. Білім мазмұнын меңгеруде білім алушылардың жаңа процессуалдық біліктілігіне, ақпаратты алдын ала болжау қабілеттерін және қойылған міндетті шығармашылықпен дамытуға көңіл бөлінеді. Техникалық пәндерді оқу барысында білім алушылардың оқу біліктілігімен қатар ойлауы, іс-әрекеті, өзара қарым-қатынасы және өзінің сана-сезімі дамып, қарапайым ойлау операциялары (анализ, синтез, салыстыру, сұрыптау) және шығармашылық іс-әрекеті қалыптасады.

Қазіргі нарықтық экономиканың сұраныстарын қанағаттандыруға және экономиканың, өндіріс салаларының дамуына сай жастарды компетентті тұлға ретінде қалыптастыру үшін мұғалімдер оқытудың қазіргі технологияларын пайдаланып, оны одан әрі заман талабына сай жетілдіруі қажет. Осылай білім алушылардың білім деңгейлерін көтеруге болады.

Кәсіптік оқытуды дамыту бағдарламалары, ең алдымен мазмұнды білім беру технологияларын, оқыту модельдерін өзгертуге, тұлғаның дара ерекшеліктері мен қажеттіліктерін есепке алуға бағытталған.

90-жылдардың басынан бастап білім беруге жаңа көзқарастар пайда болды, оның құрылымы, мақсаттары, мазмұны мен технологиясында жағымды өзгерістер байқалды. Бұл келесі фактілермен дәлелденеді:

- оқытудың әралуан түрлері мен әдістері көбейді;
- педагогтардың инновациялық қызметі белсенділікпен дамуда, оқу орындарында қолданылатын дамытушы спектрі айтарлықтай артуда.
- мектептік экономикалық білім берудің қазірі технологиясы да өзіне тұтастай әдістер жиынтығын біріктіреді.

Оларға мыналарды жатқызуға болады:

- топтық жұмыс дағдыларын дамытатын әдістер (іскерлік ойындары);
- әрекеттерге үйрету (жобалық әдіс);
- нақты ситуацияларды талдау (кейс-стади);
- имитациялық ойындар;
- экономикалық субъектілер және басқадарын зерттеу әдісі[6].

Аталған әдістер мазмұнын қысқаша сипаттасақ:

1 Нақты ситуацияларды талдау case - технологиясы (кейс-стади), яғни, нақты жағдайды зерттеу.

Нақты жағдайды зерттеу әдісі өзінің бастауын Бостондағы Harvard Business School – дан (HBS) алады. Бұл жоғары оқу орнының оқытушылары заң қызметкерлерінің казуистикалық тәжірибесіне сүйеніп, дәстүрлі лекциялардан бас тартты. Олардың орнына оқыту негізіне экономикалық тәжірибеден алынған нақты ситуациялар бойынша пікірталастар алынуда. Сол уақыттан бастап HBS нақты ситуацияларды зерттеу бойынша аса бай материал жинақтады және бұл әдісті оқытудың жеке тұжырымдамасына дейін дамытты. Нақты жағдайды зерттеу әдісі әдебиетте Гарвард әдісі аталуы осыдан. Германияда бұл әдіс, әсіресе, менеджерлерді дайындауда, сондай-ақ жоғарғы оқу орындарындағы экономикалық факультеттерінде таралған. Мектептегі сабақтарды тәжірибедегі нақты жағдайларды зерттеуге жақындатуға ұмтылыс жалпы білім беретін мектептерде, жекелей алғанда, еңбек, қоғамтану, тарих және география сабақтарда гарвард әдісін қолдануының артуынан байқалады. Әдістің негізгі құрылымы білім алушылардың практикада және құрбы-құрдастарымен қарым-қатынаста алатын тәжірибесіне арқа сүйейді. Олар қандай да бір нақты жағдайды талқылайды, оны шешеудің баламаларын іздестіреді, шешімнің өзіндік нұсқасын ұсынады, ол шешімді негіздейді, бұдан соң оны практикада қабылданған шешіммен салыстырады.

Әдіс білім алушылардың шешім қабылдауға қабілетін дамытуға жәрдемдеседі.

2 Топтық жұмыс дағдыларын дамыту әдісі (іскерлік ойындар).

Кез келген іскерлік ойынының негізі ойынды өткізу уақытындағы нақты жағдайларды имитация жасау процесі болып табылады. Іскерлік ойын екі бөліктен тұрады:

- ойын модельдері;
- ойындар.

Модель шеңберді анықтап ойын үшін негіз жасайды. Ойынның өзі ойыншыларға модельге сәйкес шеңберде шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

3 Имитациялық ойындар.

Әдіс ретінде имитациялық ойын өзіне ойын элементтерін енгізетін көптеген оқыту стратегияларында қолданылып келеді. Бұған енетіндер: рөлдік ойындар, тартысты ойындар, шешім қабылдауға арналған ойындар, іскерлік ойын енгізінде компьютерлік имитация және басқалары. Имитациялық ойындар ойынның жарыс, кооперация, ереже секілді сипатты белгілерін үйлесімді ұштастырады. Экономикаға үйретуде рөлдік және іскерлік орындар аса зор маңызға ие.

Рөлдік ойын оқыту әдісі ретінде оқыту процесін ойын әрекеті түрінде қоғам өмірінен нақты ситуацияларды имитациялау түрінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Рөлдік ойынға диалектикалық-әдістемелік ерекше қызығушылық балалар мен үлкендер рөлдік ойындардың арасында тікелей байланыстың болуымен түсіндіріледі. Осылайша, балалар үлкендер өміріндегі болашақ рөлдеріне дайындық жасайды. Рөлдік ойын білім алушыларға нақтылыққа жақын мінез-құлықтың түрлі әлеуметтік формаларын ойын жағдайларында көріп-білуге жәрдемдеседі, бұл жағдайда олар дұрыс емес мінез-құлық үшін жазаланудан қауіптенбейді [3].

4 Жобалай оқыту әдісі (әрекетке үйрету)

«Проект» сөзі латтынның «*projicere*» сөзіннен шыққан және қазіргі тілде «жоспарлау», жобалау, жасап шығару мақсатында қолданылады («жоспарды іске асыру» дегенді білдіреді).

«Проект» ұғымы педагогикалық саламен ғана шектелмейді, сондай-ақ экономикада, басқару мен зерттеулерде қолданылады: сол не өзге шаруашылық, сауда немесе кәсіпкерлік шараларды жүзеге асыру проектісі, құрылыс проектісі, зерттеу проектісі, білім беру бойынша проект және т.б.

Жобалай оқыту әдісі жалпы мақсатқа ие оқытушылар мен білім алушылар проектілік топтың өз оқу және жұмыс қадамдарын бірге жоспарлау, жүзеге асыру және талдауына көмектеседі.

Жобалай оқыту әдісі мынадай мақсаттарда қолданылуы мүмкін:

- 1 өнімге (нәтижеге) және әрекетке бағыттылық;
- 2 білім алушыларға бағыттылық;
- 3 білімнің жағдайға және қоғамға бейімделуі;

Жобалық жұмыс үшін проектінің өту кезеңін жоспарлау аса маңызды болып табылады:

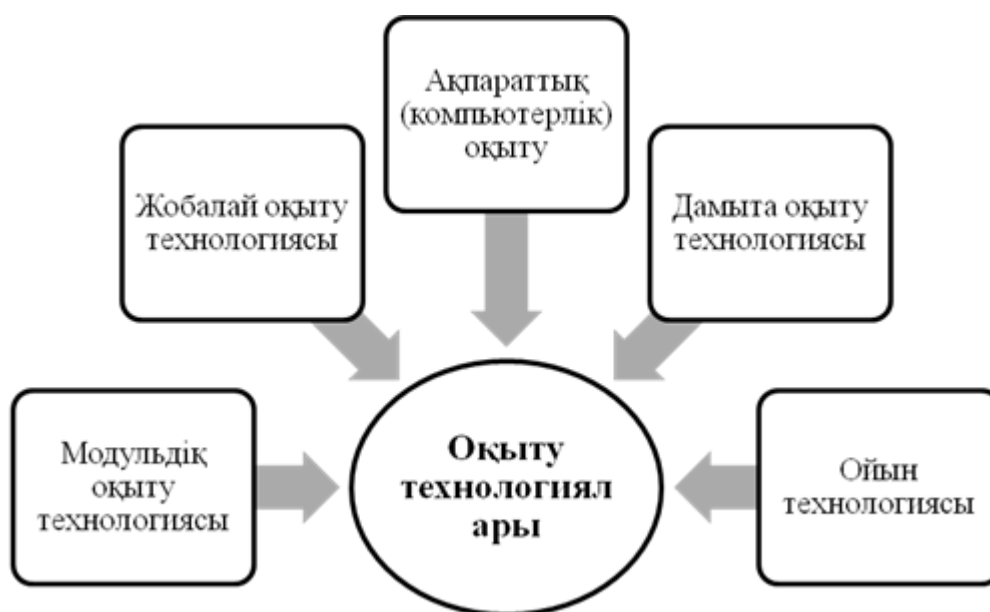
- а) мақсатты белгілеу;
- б) жоспарлау (ресурстар);
- в) орындау (әрекеттер);
- г) бағалау және бақылау (нәтижелер)[64].

Білім алушылар басынан-ақ проектілер мен мақсаттарды таңдауға қатысу мүмкіндігіне ие болуы қажет, одан соң оларды сол ие өзге әдіс-тәсілмен жүзеге

асырады. Алайды, бұл мұғалімнің қатысуын жоққа шығармайды, алғашқы кезең секілді, проектіні жүзеге асыру сатысында да мұғалім араласып отырады.

Педагогикалық технологияны қолдану тәжірибиесі және олардың нәтижесі.

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан – жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін - өзі дамытып, оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

1 сурет. – Метктептерде көркем еңбек пәнін оқытуда қолданылатын педагогикалық технологиялар

Қазіргі заман талабына сай оқыту технологияларын үйренуді арнайы кәсіби тұрғыдан ұйымдастыру керек. Оқу технологиясын таңдап, іріктеу білім алушының, оқу танымдық іс - әрекетін басқарудың негізгі бір буыны. Жаңа технологияны пайдалануда ұстаз жаңашыл педагогтардың озық дидактикалық идеяларымен қарулануы керек.

Енді колледжде пайдаланатын технологияларының бірін эксперимент жүзінде сынап көрсетейік. Ұстаздың мақсаты – осы әдістерді білім алушылардың танымдық белсенділігін дамыту үшін қажетіне қарай дұрыс пайдалана білу. Білім алушының танымдық белсенділігін қалыптастыруда ойын технологиясын қолдану өте маңызды.

Ал, дидактикалық ойындар білім алушылардың сабаққа деген ынтасын оятып, танымдық белсенділігін арттыруға үлкен жол ашады. Тіршілік қауіпсіздігі негіздері пәнін оқытуда қолданылатын ойын түрлері:

Үстелдік ойындар дайын мазмұнға және алдын ала жоспарланған реттілікке ие. Олар нақты белгіленген ережелерге негізделген және белгілі бір

міндетті шешуге бағытталған. Мысалы, «кроссвордты шеш», «кроссворд құрастыр». Басты мақсаты - меңгерілген мазмұнды тексеру, білім алушылар әрекетін ынталандыру. Үстелдік ойындардың маңызды белгісі оның тартымдылығында. Олар қиялды, байқампаздықты, тез ойлауын дамытады, тез және қисынды ойлауға үйретеді және сайыс элементі (кім тезірек жауап береді, кім көбірек біледі, кім дұрыс жауап береді) болады. Ерекше маңыздылығы ойын барысында білім алушылар сабақ мазмұнын меңгере отырып, қуанышқа бөленеді. Оң эмоциялар оқылатын материалдарды меңгеруге және тұлғаның дамуына әсер етеді. Бұл ойындар жеке және топпен, фронтальды жұмыс кезінде де қолданылады. Тіршілік қауіпсіздігі негіздері пәнін оқытуда ұғымдарды меңгеруді тексеру және бекіту үшін кроссворд, ребус, чайнворд, лото, домино сияқты үстелдік ойындар қолданлады. Бұл ойындарды бастапқы кезеңде оқытушы құрастырса, кейінгі кезеңдерде білім алушылар өздері құрастырады.

Қазір бар ойындардың ішінде сайыс ойындар жарыстылығы, тартымдылығы, эмоционалдығы бойынша ерекше орынға ие. Жарыс барысында білім алушылар өз білімін, біліктерін, тұлғалық қасиеттерін салыстырады. Сонымен қатар, таңдау және қорытынды жасап, өздеріне баға беруді және өз көзқарастарын қайта қарап үйренеді. Сайыс ойындарының мазмұны, әдетте сайыстар, кроссвордтар, рольдік жағдаяттар болады, бірақ ең басты ерекшелігі ережелер болып табылады. Білім алушылар үшін маңызды мотив - ұжымдық және жеке сайыстар (турнирлер, викторина, КВН және т.б.).

Шығармашылық ойынға ең басты ерекшелігі роль болатын әртүрлі ойындарды жатқызады. Рольдік ойындар құндылықты айырбас үшін бай мүмкіндікке ие. Ерекшелігі - қатысушылардың проблеманы шешуге жеке тәжірибелерін, нақты детальдарды, эмоционалды жай-күйлерін қосуы. Рольдік ойындарда міндетті технологиялық элементі - ақиқаттардың таңдалған фрагментін шынайылықтың орнын ауыстыру әдісі ретінде көрсететін имитациялық үлгі бар болатындығы. Имитациялық үлгімен қатар мамандардың нақты әрекетімен көрінетін имитация моделі болады. Рольдік ойындардың мазмұны болып нақты тіршілік қауіпсізді проблемалар табылады.

Рольдік ойындарды өткізу нәтижесінде білім алушылар, жалпы адамзаттық құндылықтарды қабылдайды, пікір алмасуға қатысу және әртүрлі жағдаяттарда ұжымдық шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады. Бұл ойындарды пресс-конференция, кездесу, семинар және ғылыми комиссия түрінде жүргізуге болады.

Рольдік ойындары жобалау кезінде келесі моменттерге назар аудару қажет:

- босаңқылық атмосферасында жұмыс істеу мүмкіндіктері;
- ойын мазмұнының білім алушылар мүмкіндіктерінің деңгейіне сәйкестігі;
- ойында кері оперативті байланыстың болуы;
- ойын ережелерін нақты белгілеу, оны бүкіл қатысушылардың түсінуі;
- ойындардың барлық мүмкіндіктерін пайдалану.

Компьютерлік ойындар жиі қолданылады. Ол арқылы білім алушылармен кері байланыс жүзеге асырылады, олардың әрекетіне жауап қайтарылады және жауаптар бағаланады. Компьютерлер арқылы әртүрлі үлгілерді көру,

экономикалық құбылыстарды үлгілеу, кәсіби іс-әрекетке үйрену жүзеге асады. Компьютерлік ойынға қызығушылық дамудың бірнеше кезеңдерден өтеді:

- білім алушының компьютерлік ойындарға жоғары қызығушылығы. Ойын өздігінен қызықтырады;

- ойын бағдарламаларын құруға жоғары қызығушылығы;

- ойындарды өздігінен бағдарламалауға тырысу.

Дидактикалық ойындар білім алушылардың ой әрекеттерінің пәні болатын белгілі бір оқу проблемаларына бағытталған. Дидактикалық ойындарда шешілетін оқу проблемаларының педагогикалық міндеттері:

- сабақ мақсаттарын белгілі бір ұғымдарға қатысты құрылымдау, бастапқы теориялық және эмпирикалық білімдерді және біліктерді белсенділендіру;

- ойындық іс-әрекеттердің мазмұндық және технологиялық негізін құрайтын проблемалық ситуацияларды құру.

Дидактикалық ойындардың ішінен іскерлік ойындарды пайдаланудың мүмкіндіктері мол. Іскерлік ойындарға мақсаттарды таңдап алу кезінде ескерілетін жайттар:

- ойындарды пайдалануға оқу материалының мүмкіншіліктері;

- білім көлемі мен сипаты, оларды меңгерудің қолайлылығы;

- ақыл-ой іс-әрекеті тәсілдерін қалыптастырудың алғышарттары [7].

Іскерлік ойындарда оқытушы сабақ мақсатына жетуі керек. Ол үшін: сыныптағы бағдарлама материалдарға, оның ішінде нақты сабақтардың мазмұнына сай болып, тақырыптың мәнін ашуы, тақырыптың біртіндеп күрделенуін қамтамасыз етуі, іскерлік ойындардың әр түрлі тәсілмен орындалуын қадағалау және олардың тәрбиелік ықпалын күшейтуі, іскерлік ойындар нақты, қызықты, тартымды болуы, іскерлік ойындарда қолданылатын материалдар мен көрнекіліктер қарапайым болып, олардың жасалуы мен дайындалуы тез әрі жеңіл болуы, іскерлік ойындардың нәтижесі объективті тұрғыдан бағалануы керек.

Кез келген ойындардың нәтижелелігі оны ұйымдастыруға байланысты. Ойын технологияларында үш өзара байланысты кезең бар: дайындық, ойынды өткізу, қорытынды.

Іскерлік ойынға дайындалу кезінде білім алушылар ойынға 3-4 жеті қалғанда дайындала бастайды. Оқытушы білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастырады: ойын тақырыбын, жоспарын, шарттары туралы мәлімет береді, қажет әдебиеттерді, қарастырылатын проблемаларды айтады, рольдерді бөледі, консультациялар ұйымдастырады. Оқытушы білім алушылардың жеке қабілеттері мен мүмкіндіктеріне мән беруі қажет. Білім алушылар ойын өтеізіндетін сала мен ережелерді жетік білуі керек. Танымдық белсенділіктің көрсеткіштеріне тұрақтылық, оқу саналығы, шығармашылық қабілеттері, дәстүрден тыс оқу жағдайларындағы тәртібі, оқу міндеттерін шешудегі өз беттілігі, т.б. жатады. Білім алушылардың танымдық белсенділігінің даму деңгейлері төменде көрсетілген [Кесте 3].

29-кесте— Білім алушылардың танымдық белсенділік деңгейлері

№	Білім алушылардың танымдақ белсендіктерінің даму деңгейлері	Білім алушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің сипаттамасы	Баға көрсеткіші
1.	Жоғары деңгей (шығармашылық)	-құбылыстың маңыздылығына қызығушылық танытады; - объектіні тани біледі, сипаттай алады, танымдық міндеттерді өз бетінше қояды; -білімін шығармашылық тұрғыда қолданады, белсенді іс-әрекет дербестігі сақталады, өз әрекеттерін бақылап, бағалайды; -семинар сабақтарда баяндама, реферат жазады, зерттеу жұмыстарына белсенді аралады.	5
2.	Орташа деңгей (эвристикалық)	-танымдық әрекет деңгейін өз бетінше таңдайды, білім мен іс-әрекет тәсілдерін қолданады; -өзіндік жұмысқа шығармашылық қабілеті бар, бірақ өзіндік әрекетін басшылыққа алу қажет; -ынталық пен бейімділіктің өзара толық емес, танымдық әрекеті мұғалімнің көмегімен немесе үлгі бойынша орындалады.	4-3
3.	Төменгі деңгей (жаңғырушы)	-танымдық тапсырмаларды өз бетінше орындай алайды, өздігінен ұмыс істеуді қажетсінбейді; -тапсырманы кітаптағы немесе мұғалімдегі үлгі бойынша баяу орындайды; -танып-білуге белсенділік танытпайды, сабаққа араласуы сирек.	2

Ойынға дайындалудың қажетті элементі - консультация. Консультациялар білім алушыларда ойынға деген оң психологиялық көзқарасын қалыптастырады, өз мүмкіндіктеріне сенуге үйретеді. Консультациялар екі бөлімнен тұрады: ойын мазмұны және ережелері бойынша әңгіме және әдістеме бойынша нұсқау.

Танымдық белсенділік деп білім алушылардың жеке және жас ерекшеліктерін есепке ала отырып ұйымдастырылған таным үрдісінде пайда болатын, бекітілетін, дамитын жеке тұлғалық қасиет ретінде анықтауға болады[6].

«Көркем еңбек» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

«Көркем еңбек» оқу пәнінің 5-9-сыныптарға арналған оқу бағдарламасының мазмұны оқыту мақсаттары жүйесінің шығармашылық әрекет үдерісі барысында тәжірибелік және негізгі білім қалыптастыруға бағытталған үш бөлім бойынша ұйымдастырылған. «Шығармашылық идеяларды дамыту және зерттеу», «Шығармашылық жұмыстарды жасау және дайындау», «Таныстырылым, талдау және шығармашылық жұмыстарды бағалау» бөлімі.

5-9 сынып білім алушылары өтетін әр тақырыптың оқыту мақсаттары «Еңбек» оқу пәні бойынша Үлгілік оқу бағдарламасын іске асырудың ұзақ мерзімді жоспарында нақты көрсетілген.

Оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білім алудағы оқу жетістіктерін бағалау ұзақ мерзімді жоспардағы оқу мақсаттарына жету критерийлері арқылы, бөлім бойынша білім алушылардың жұмыс сапасына қарай, тәжірибелік, шығармашылық жұмысы бойынша бағаланады.

Көркем еңбек сабақтарында Формативті бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру.

Формативті бағалаудың негізгі функциялары

Формативті. Күнделікті тәжірибеде құндылықтар жүйесін құру, қалыптастыру және бекіту.

Ынталандырушы. Білім алушылардың күтілетін нәтижелерге және тиімді прогреске қол жеткізуі үшін қолайлы жағдайлар жасау.

Уәжделеуші. Білім алушылардың оқуға қызығушылығын қолдау және нәтижеге қол жеткізу.

Көркем еңбек сабағындағы формативті бағалаудың негізгі стратегиялары:

- білім алушыларға оқыту мақсаттары мен бағалау критерийлерін айқындау және ұсыну;

- білім алушылардың оқу дәлелдерін жинауға бағытталған сынып ішіндегі оқу қызметін ұйымдастыру;

- білім алушылардың дамуына ықпал ететін сындарлы кері байланыспен қамтамасыз ету;

- білім алушыларды оқу процесіне бір-біріне білім көзі ретінде тарту;

- оқыту және оқу процесінде коллаборативті орта құру;

- білім алушыларға өз оқуының «күрушысы» болуға мүмкіндік беру;

Формативті бағалау тапсырмаларын әзірлеу үшін мұғалімге ұсынылады.

Оқу бағдарламасын, оқу жоспарын зерделеп, оқыту мақсаттарына талдау жүргізу. Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары негізінде бағалау

критерийлерін жасау. Тапсырмаларды құрастыруда сараланған тәсілді қамтамасыз ету үшін бағалау өлшемдерін ойлау дағдыларының деңгейлері бойынша бөлу. Бағалау критерийлері мен ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес тапсырма әзірлеу. Тапсырманы орындаудың негізгі кезеңдерін сипаттайтын дескрипторларды құрастыру.

Формативті бағалау әдістерін оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі кезеңдерінде, тақырыпты түсіндіру, тапсырмаларды орындау барысында, сондай-ақ білім алушыларға кері байланыс беру кезінде қолдануға болады.

Формативті бағалаудың әдістері

Күнделікті тәжірибеде білім алушылардың ілгерілеуін, меңгеру деңгейін өлшеу үшін Формативті бағалаудың түрлі әдістерін қолдануға болады: «Екі жұлдыз, бір тілек», «Қолмен белгі беру», «Бағдаршам», «Жинақтау парақшасының индексі», «Бір минуттық эссе», «Сөйлеу үлгілері», «Үш минуттық үзіліс», «Ауызша бағалау», викториналар, сұрақтар және т.б. Формативті бағалаудың әдістерін, оқу әрекеттерін ұйымдастырудың әр кезеңінде, тақырыпты түсіндіру, тапсырманы орындау, білім алушыларға кері байланыс беру кезінде қолдануға болады. Формативті бағалаудың әдістерін жеке, жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде де қолдануға болады. Формативті бағалаудың ажырамас элементі мұғалім тарапынан және білім алушылар арасында қойылатын сұрақтар (сауал, диалог, әңгімелесу және т.б.) болып табылады. Сондықтан сұрақтарды тиімді құрастыру техникасын меңгеруі, сыныпта диалогті қолдану мәдениетін дамытуы маңызды. Сұрақтардың түрлеріне қарай көптеген топтастырулар бар. Көбінесе қолданылатын сұрақтар тобы: ашық және жабық сұрақтар. Ашық сұрақтар талдауды және бағалау ақпараттарын талап етеді, қиялдауға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ынталандырады. Жабық сұрақтар қысқа жауапты қажет етеді, мысалы, деректің, оқиғаның кезеңін атау, түсінгенін анықтау және т.б. Сұрақты дұрыс қойғанда өз ойын айтуға, ақпарат алмасуға, диалогтік оқуды дамытуға, маңызды кезеңдерге назар аудартуға, оқудағы бастамашылдығын қолдауға мүмкіндік беруі, қызықтыруы мүмкін. Осылайша, сұрақ білім алушы қалайтындай, жауап бере алатындай немесе оқуда, жауап іздеуде қызықтыратындай берілуі қажет. Алайда сұрақты қолдану кезінде кейбір пікір білдірілмейтін, толықтырылмайтын, жауап алу ұзаққа созылатын сұрақтар механикалық түрде қайталана берген жағдайда қиындықтар туындауы мүмкін (Геффрой Э. К., 1997). Осындай қателіктердің алдын алу үшін:

- негізгі және екінші кезектегі мәселелер көтерілген, жетекші және басқа да сұрақтарды қою;
- егер білім алушылар тапсырма жауабын білетінін алдын ала білсеңіз ондай сұрақтарды қоймау;
- сұрақты қысқа етіп құрастыру, әр білім алушы үшін түсінікті, қисынды болуын қамтамасыз ету;
- әлсіз тұстарын анықтауға бағытталған, білім алушыларға өздерінің қателескен тұстарын анықтай алуға мүмкіндік беретін сұрақтар құрастыру;

- оқытудың тиімділігін арттыратындай сұрақтарды алдын ала жоспарлау ұсынылады. Сондай-ақ, қашан, қандай сұрақтарды қоюды, мүмкін жауаптарды, қате жауаптарды қалай жөндеуге болатынын, күтпеген сұрақтарды қалай қабылдайтынын, жауапты қалай жақсартуға болатынын анықтау да ұсынылады. Формативті бағалау әдістерін жеке, жұптық және топтық жұмыстарда қолдануға болады.

Жеке жұмыс кезіндегі формативті бағалау. Формативті бағалау білім алушылардың оқу әрекеттері нәтижелерін ұғынуға бірден-бір мүмкіндік жасайды. Бұл олардың өз оқуын «күрушылар» ретінде жағдай жасауына мүмкіндік береді, алған нәтижелеріне деген жауапкершілігін арттырады. Жеке жұмыс кезінде Формативті бағалауды жүзеге асыру үшін мұғалім білім алушылардың әрекеттерін жүйелі қадағалап және аралық нәтижелерді тіркеп отыруы қажет. Нәтижелерді тіркеу кезінде білім алушылар жұмысының күшті жағына да, әлсіз тұстарына да назар аударып отырған дұрыс. Жеке жұмыс нәтижелерін талқылауды тікелей білім алушылармен бірге жүргізуді есте сақтау қажет. Сондай-ақ, білім алушылардың өз ойын айтуына мүмкіндік беру маңызды болып табылады. Жұмысты әрі қарай жоспарлау кезінде білім алушылардың мүмкіндіктерін, қажеттіліктерін ескерген дұрыс.

Жұптық жұмыс кезіндегі формативті бағалау. Жұптық жұмыс Формативті бағалаудың тиімді формаларының бірі болып табылады. Жұптық жұмыста жалпы мұғалім, жұптар бір-бірін және жұп ішінде бірін-бірі бағалауына болады. Мұндай өзара қарымқатынас кезінде білім алушылардың дайындық деңгейіне қарамастан өзара көмегі, рефлексиясы, өзін-өзі реттеуі белсенді байқала бастайды. Жұптық жұмыста Формативті бағалауды ұйымдастыру, жоспарлау кезінде білім алушылар тапсырманы орындау, оның нәтижесіне бірдей жауапкершілікпен қарау қажет екенін түсінуі керек. Сондықтан оларды өз әрекетімен келісуге, өзара әрекеттесуге, пікір алмасуға, сындарлы (конструктивті) кері байланыс беруге үйрету маңызды.

Топтық жұмыс кезіндегі формативті бағалау. Формативті бағалау кезінде мұғалім белгілі бір дағдыны бағалаудың тиімді тәсілі ретінде қолданып, топтық жұмысты ұйымдастыруына болады. Білім алушылар алдын ала бағалау критерийлерімен таныс болуы тиіс. Топтық жұмыс кезінде мұғалім әр топтағы білім алушылардың талқылауын тыңдайды, қадағалайды: кейбір білім алушылар оқу мақсатына жетуді бағалау критерийлеріне сәйкес тез көрсете алуы мүмкін. Әрі қарай мұғалім білім алушыларға қосымша қолдау көрсетуге қажетті сұрақтар қояды, бақылайды, мысалы:

- Бұл туралы сіз не ойлайсыз?

- Сіздің тобыңызда қандай талқылау болғанын айтып бере аласыз ба?

Егер білім алушылар тәжірибелік тапсырмалар орындайтын болса, онда осы тапсырмаға қатысты сұрақтар болуы мүмкін, мысалы:

- Сіз қазір не істеп жатырсыз?

- Сіз қалай ойлайсыз, әрі қарай не болады?

- Осы тапсырмада ерекше бір нәрсе байқадыңыз ба?

Топтық жұмыс кезінде мұғалім барлық топтың және әр жеке білім алушының жұмыстарын бақылауы қажет. Топтарды бақылауды тапсырма орындау кезінде қатысып, бірлесе жүргізуге де болады. Бұл жағдайда білім алушыларға:

- жаңа идеяны тұжырымдауды;
- екі (одан да көп) идеяларды салыстыруды;
- идеяларды бағалауды;
- топтық талқылау негізінде пікір білдіруді;
- сұрақтарға жауап беруді ұсынуға болады. Жоғарыда аталған бөлімдер белгілі оқу мақсатына жетудің дәлелін көрсетеді.

Формативті бағалау нәтижелерін талдау. Формативті бағалауды ұйымдастырудағы маңызды кезеңдердің бірі – білім алушылар жұмыстарының нәтижелеріне талдау жасау. Формативті бағалау нәтижелеріне талдау жасау білім алушыларда кездесетін қиыншылықтар туралы ақпарат алуға, оның алдын алу шаралары туралы шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Мысалы, тексерілген жұмыстардың нәтижесіне талдау жасау:

- белгілі бір тапсырмалар қиындық тудыратын балалар тобын;
- бөлім, тақырыптар бойынша қиындықтар туындайтын жеке білім алушыларды;
- білім алушылар үшін аса күрделі, қиын сұрақтар, тапсырмалар, тақырыптарды айқындап береді. Нәтижелерге талдау жасау мұғалімдердің тәжірибесіне оң әсер етуі үшін:
- әрекет ету мен шешімді талап ететін нақты, маңызды, тәжірибелік бағыттағы мәселелерді анықтау;
- орындалған тапсырмалар мен нақты мақсаттарға жету үшін талдау жүргізу;
- талдауда дәйектерді, дәлелдерді негізге алу;
- шешімнің сыни нұсқаларын қарастыру, яғни, мәселені шешудің жоспарлылығын, баламалылығын (альтернативтілігін), жетістігін, кемшілігін, жақсы және нашар жақтарын талдау;
- мәселені шешу, кемшілікті жою үшін өз тәжірибесін нақты қалай өзгертуге болатыны туралы іс-әрекеттің толық жоспарын құру;
- талдау нәтижелерін тіркеуде қысқа, түсінікті стильді ұстану (күнделік, портфолио, мақала, таныстырылымдар және т.б.);
- ұжымда өз әрекеті нәтижелерімен бөлісу;
- ұжымға көмектесу, білім алушылардың қажеттілігіне бағыттай отырып, сабақтастықты сақтай отырып, жүйелі талдау жүргізу ұсынылады. Мәліметтерді жинау және талдау жасау үшін мұғалімге бақылау парағын, журналды, күнделікті, басқа да Формативті бағалау нәтижелерін тіркеудің формаларын жүргізу ұсынылады. Бұл мұғалім әрекетінің тиімділігін, оқудың сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Формативті бағалау нәтижелерін талдау мұғалімнің өз шешіміне қарай жүзеге асырылатынын және есеп беру құжаттарын толтыруды қажет етпейтінін атап көрсетуге болады. Сондықтан Формативті бағалау үдерісін жүзеге асыру үшін мұғалім:

- сыныптағы мәдениетті сақтауға және тиімді өзара әрекет ету дағдыларын қалыптастыруға көңіл бөлуі;

- Формативті бағалауда қолданылатын әдістердің әр түрлілігін және сапасын арттыруы;

- кері байланыстың тиімді формасын қолдануы;

- Формативті бағалауды қолдану үдерісін көрсететін сабақ жоспарын құруы;

- рефлексия және тәжірибені жетілдіру үшін сабаққа талдау жасауы (білім алушылар жұмысының сапасы, бағалау құралдарының сапасы, білім алушылардан, әріптестерден, кері байланыс, ата-аналармен әңгімелесу және т.б.) қажет.

«Дене шынықтыру сабақтарында білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау» критериялары

Дене шынықтыру сабақтарында бағалау білім беру процесінде шешуші рөл атқарады. Бұл білім алушылардың физикалық қасиеттерін дамытудағы және моториканы игерудегі жетістіктерін бақылауға мүмкіндік береді. Сындарлы кері байланыс беру арқылы бағалау спортпен шұғылдануға ынталандырады және сіздің денсаулығыңызға саналы көзқарасты қалыптастыруға көмектеседі. Әр баланың жеке ерекшеліктерін анықтай отырып, бағалау оқытудың жеке тәсілін дамытуға ықпал етеді. Нәтижесінде бағдарламаны неғұрлым тиімді игеруге қол жеткізіледі және салауатты өмір салты мәдениеті қалыптасады.

Дене шынықтыру сабақтарында бағалау білім алушылардың физикалық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуына ықпал ететін бірнеше маңызды функцияларды орындайды.

Міне, оның қажеттілігінің негізгі себептері: прогресті бақылау, білім алушылар үшін кері байланыс, ынталандыруды ынталандыру, қауіпсіздік, салауатты әдеттерді қалыптастыру, инклюзивтілік және даралау, әлеуметтік-эмоционалды даму, талаптарды орындау

I. Бағалаудың мақсаты-білім алушылардың дене шынықтырудың теориялық негіздері, салауатты өмір салты, дербес сабақтарды жоспарлау және ұйымдастыру саласындағы дағдылары, сондай-ақ спорттық қызметтегі белсенді өзара іс-қимыл және ынтымақтастық дағдылары саласындағы қозғалыс дағдылары мен дағдыларының қалыптасу деңгейін анықтау.

Бағалау міндеттері:

- білім алушыларды оқу бағдарламасын меңгерудегі бар олқылықтарды жоюға ынталандыру;

- оқу процесінің әр кезеңінде әр білім алушының дайындық деңгейін анықтау;

- оқытудың жоспарланған нәтижелеріне қол жеткізу үшін жеке прогресті қадағалау және білім алушының жеке даму траекториясын түзетуге ықпал ету;

- әр түрлі қызмет түрлерін орындау үшін алынған бағалаудың маңыздылығын саралау;

- оқу бағдарламасының тиімділігін бақылау;

- мұғалім, білім алушы және ата-ана арасындағы кері байланысты қамтамасыз ету.

Білім алушылардың үлгерімін бағалау кезінде мыналар ескеріледі: жеке мүмкіндіктер, физикалық

II. Бағалау компоненттері:

«Дене шынықтыру» пәні бойынша бағалау төрт негізгі компоненттен құралады:

1. Білім (пәннің теориялық негіздері): Дене шынықтыру, денсаулық және денсаулық сақтаудың теориялық негіздері, қауіпсіздік техникасы, жеке гигиена саласындағы білімді бағалау.

2. Техника. (Қозғалыс қызметі): физикалық қасиеттердің даму деңгейі мен динамикасын бағалау)

3. Тактика, өзара әрекеттесу. (Мотор қызметі арқылы шығармашылық және өзара әрекеттесу) бағалау: моторика мен дағдыларды меңгеру.

4. Дене шынықтыру-сауықтыру қызметі және жеке қатысу. (Денсаулық және салауатты өмір салты): дене шынықтыру - сауықтыру қызметін және жеке қатысуды, белсенділік пен мотивацияны бағалау.

III. Әр компонент бойынша бағалау критерийлері:

Бағалау кезінде оқу жетістіктері деңгейінің кестелеріне сүйенуді ұсынамыз.

1.Білім (пәннің теориялық негіздері)

Білімді бағалау кезінде келесі көрсеткіштер ескеріледі: тереңдігі мен толықтығы, ұсынылған дәлелдерді дәлелдей білу, бұл білімді нақты оқу тапсырмаларына, дене жаттығуларын орындау кезінде қолдана білу. Бағалау білім алушыларды пәнді оқуға және білімдерін жетілдіруге ынталандыруы керек. Білімді тексеру үшін келесі әдістер қолданылады: сауалнама, тексеру әңгімелесулері (қатардан шақырусыз), тестілеу.

30-кесте. Оқу жетістіктерінің деңгейлері

<i>Жоғарғы</i>	<i>Орташа</i>	<i>Төменгі</i>
Тереңдігі мен толықтығы: пәннің теориялық негіздерін, соның ішінде оқу бағдарламасының барлық аспектілерін қамтитын кең ауқымды білімді терең және толық түсінуді көрсетеді. Дәлелдеу: өз жауаптарын нақты және қисынды түрде дәлелдей алады, дәлелді дәлелдер келтіре алады,	Тереңдігі мен толықтығы: тақырыптың негізгі теориялық негіздерін жақсы түсінетіндігін көрсетеді, бірақ жеке тақырыптар бойынша кейбір дәлсіздіктер немесе білімдегі олқылықтар болуы мүмкін. Дәлелдеу: жалпы алғанда, ол өз жауаптарын дәлелдей алады, бірақ кейде дәлелдер келтіруде немесе ғылыми	Тереңдігі мен толықтығы: тақырыптың теориялық негіздерін Үстірт немесе жеткіліксіз түсінуді көрсетеді. Білімде айтарлықтай олқылықтар мен дәлсіздіктер бар. Дәлелдеу: жауаптарын дәлелдеуде қиындықтар туындайды, дәлелдер келтіре алмайды немесе ғылыми терминологияны дұрыс пайдаланбайды.

ғылыми терминологияны дұрыс және сауатты қолдана алады. Білімді қолдану: нақты оқу тапсырмалары мен дене жаттығуларын орындау кезінде алған білімдерін тиімді қолдана алады. Теория мен практика арасындағы байланысты түсінуді көрсете отырып, талдау, салыстыру, жалпылау және қорытынды жасай алады. Тексеру әдістері: Сауалнама: сұрақтарға толық және жан-жақты жауаптар береді, ойлау және талдау қабілетін көрсетеді. Тексеру әңгімелері: сұрақтарға сенімді жауап береді, материалды түсінуді көрсетеді, мысалдарды дербес тұжырымдай алады және ұқсастықтарды келтіре алады. Тестілеу: материалды терең түсінуді көрсете отырып, максималды балл немесе оған жақын сынақтарды орындайды.	терминологияны қолдануда қиындықтарға тап болады. Білімді қолдану: көптеген оқу тапсырмалары мен жаттығуларды орындау кезінде алған білімдерін қолдануға қабілетті, бірақ кейде стандартты емес жағдайларда білімді қолдану қиынға соғады. Тексеру әдістері: Сауалнама: сұрақтарға жауап береді, негізінен сұрақтың мәнін ашады, бірақ кішігірім дәлсіздіктер немесе толық емес болуы мүмкін. Тексеру әңгімелері: материалды түсінуді көрсететін сұрақтарға жауап береді, бірақ кейде қосымша түсініктеме немесе жетекші сұрақтар қажет. Тестілеу: Жақсы нәтиже беретін сынақтарды орындайды, бірақ кейбір қателіктер жібереді.	Білімді қолдану: оқу тапсырмалары мен дене жаттығуларын орындау кезінде алған білімдерін қолдануда қиындықтар туындайды. Теория мен практика арасындағы байланысты түсінбейді. Тексеру әдістері: Сауалнама: сұрақтарға толық емес немесе дұрыс емес жауаптар береді, тақырыпты ашуда қиындықтар туындайды. Тексеру әңгімелері: сұрақтарға жауап беру қиын, материалды нашар түсінетіндігін көрсетеді. Тестілеу: Төмен баллдық сынақтарды орындайды, көптеген қателіктер жібереді.
--	--	---

2. Техника. Орындау техникасының білімі мен дағдыларын бағалау бірнеше санатқа бөлуге болатын әртүрлі әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылады: бақылау және талдау, көрсету, жаттығулар жасау, тестілеу және бақылау тапсырмалары, өзін-өзі бағалау және өзара бағалау, аралас әдіс. Білім алушылардың білімі мен дағдыларының толық және объективті бейнесін алу үшін бағалаудың әртүрлі әдістерін біріктіру маңызды. Бағалау әдістерін таңдау кезінде білім алушылардың жас ерекшеліктері мен дайындық деңгейін ескеру қажет.

31-кесте. Оқу жетістіктерінің деңгейлері

<i>Жоғарғы</i>	<i>Орташа</i>	<i>Төменгі</i>
Демонстрация: техникалық әдістерді дәл көрсету және қателіктер жоқ. Қозғалыс дағдыларын сенімді меңгергендігін көрсете отырып, жаттығуларды оңтайлы жылдамдықпен, үйлестірумен және тиімділікпен орындау. Бақылау және талдау: өз техникасын дербес талдауға және қателерді анықтауға, сондай-ақ алған білімдерін жақсарту үшін тиімді қолдануға қабілетті. Тестілеу: биомеханикалық нәтижелерді жақсы түсінетіндігін көрсететін техникалық сынақтардағы жоғары нәтижелер.	Демонстрация: түзетулерді қажет ететін кішігірім қателіктері бар техникалық әдістерді көрсету Бақылау және талдау: өз техникасын талдай алады және кейбір қателіктерді анықтай алады, бірақ оларды әрдайым тиімді түзете алмайды. Тестілеу: негізгі қарсыластардың жеткілікті түсінігін көрсететін техникалық сынақтардағы орташа нәтижелер.	Демонстрация: өрескел қателіктермен техникалық әдістерді көрсету. Бақылау және талдау: біз өз техникамызды талдай алмаймыз және қателіктерді анықтай алмаймыз. Тестілеу: техникалық сынақтардағы төмен нәтижелер негізгі қарсыластың нашар түсінігін көрсетеді.

3. Тактика және өзара әрекеттесу. Спорттық ойындардағы командадағы тактикалық әрекеттер мен өзара әрекеттесулерді бағалау әртүрлі әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылады. келесі санаттарға бөлінеді: бақылау және талдау, демонстрация, тестілеу және бақылау тапсырмалары, сауалнама және әңгіме, өзін-өзі бағалау және өзара бағалау, статистикалық талдау, аралас әдіс. Білім алушылардың білім деңгейі мен олардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, білім алушылардың білімі мен дағдыларының толық және объективті бейнесін алу үшін бағалаудың әртүрлі әдістерін біріктіру маңызды.

32-кесте. Оқу жетістіктерінің деңгейлері

<i>Жоғарғы</i>	<i>Орташа</i>	<i>Төменгі</i>
Тактика: Бақылау және талдау: ойын жағдайларын тез және дұрыс бағалайды, оңтайлы тактикалық шешімдерді таңдайды. Жаттығулар мен бақылау тапсырмалары: ойын жағдайында күрделі	Тактика: Бақылау және талдау: негізінен ойын жағдайларын дұрыс бағалайды, бірақ кейде тактикалық шешімдерді таңдауда қателіктер жібереді. Жаттығулар мен бақылау тапсырмалары: тактикалық схемалар мен стратегияларды	Тактика: Бақылау және талдау: ойын жағдайында қиын, жиі дұрыс емес тактикалық шешімдер қабылдайды. Жаттығулар мен бақылау тапсырмалары: тактикалық схемалар мен

тактикалық схемалар мен стратегияларды сәтті қолданады. Сауалнама және әңгіме: Тактикалық әдістерді терең түсінуді көрсетеді, өз шешімдерін дәлелдей алады және тактиканы нәтижелерге сәйкес реттей алады. Тестілеу: Ойын стратегиясын жақсы түсінуді көрсететін тактикалық сынақтардағы жоғары нәтижелер.	қолданады, бірақ әрқашан тиімді бола бермейді. Сауалнама және әңгіме: негізгі тактикалық принциптерді түсінеді және қиын жағдайды талдау кезінде мәселелерді шеше алады. Тестілеу: Ойын стратегиясының негіздерін жеткілікті түсінуді көрсететін тактикалық сынақтардағы орташа нәтижелер.	стратегияларды тиімді қолдана алмайды. Сауалнама және әңгіме: Тактикалық шешімдерді нашар түсіну тактикалық жағдайларды талдай алмайды. Тестілеу: Ойын стратегиясын нашар түсінетіндігін көрсететін тактикалық тесттердегі төмен нәтижелер.
Өзара әрекеттесу: Бақылау және талдау: серіктестермен жақсы қарым-қатынас жасайды, олардың әрекеттерін түсінеді және болжайды, өзгеретін жағдайларға тез бейімделеді. Жаттығуларды орындау: ойында немесе ойын жағдайында үйлесімді командалық жұмысты көрсетеді. Өзін-өзі бағалау және өзара бағалау: командалық ойынға қосқан үлесін және серіктестердің үлесін объективті бағалайды, сындарлы кері байланысты қамтамасыз етеді. Статистикалық талдау: Статистикалық көрсеткіштер командадағы өзара әрекеттесудің жоғары тиімділігін растайды.	Өзара әрекеттесу: Бақылау және талдау: командалық серіктестермен өзара әрекеттеседі, бірақ кейде түсініспеушіліктер болады. Жаттығуларды орындау: ойында немесе ойын жағдайында қанағаттанарлық командалық жұмысты көрсетеді. Өзін-өзі бағалау және өзара бағалау: командалық ойынға қосқан үлесін және серіктестердің үлесін бағалайды, бірақ кейде дәлсіздікке жол береді. Статистикалық талдау: Статистикалық көрсеткіштер командадағы тиімді өзара әрекеттесуді көрсетеді.	Өзара әрекеттесу: Бақылау және талдау: командалық серіктестермен нашар қарым-қатынас жасайды, олардың әрекеттерін түсінбейді, өзгеретін жағдайларға бейімделмейді. Жаттығуларды орындау: жаттығуда командалық жұмысты орындай алмайды. Өзін-өзі бағалау және өзара бағалау: командалық ойынды бағалаудың және серіктестермен өзара әрекеттесудің әлсіз дағдыларын көрсетеді Статистикалық талдау: Статистикалық көрсеткіштер командадағы өзара әрекеттесудің төмен деңгейін көрсетеді.

3. Денсаулық және салауатты өмір салты. Білімді бағалау келесі әдістерді қолдана отырып жүзеге асырылады: тестілеу, педагогикалық бақылау, өзін-өзі бағалау және өзін-өзі талдау, студенттердің командалық және сауықтыру шараларына қатысуын талдау. Бағалау кезінде жаттығулар мен

тесттердің нәтижелерін ғана емес, сонымен қатар білім алушының оқу процесіне белсенді қатысуын, өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылысын және алған білімдері мен дағдыларын сабақ барысында қолдана білуін ескеру қажет.

33 -кесте. Оқу жетістіктерінің деңгейлері

<i>Жоғарғы</i>	<i>Орташа</i>	<i>Төменгі</i>
Білім: салауатты өмір салтының (СӨС) барлық теориялық аспектілерін, соның ішінде дұрыс тамақтану, гигиена, күн тәртібі, аурулардың алдын алу және жаман әдеттерді толық және терең түсіну. Қолдану: алынған білімді дене шынықтыру сабақтарында және күнделікті өмірде практикалық іс-әрекетте белсенді және саналы түрде қолдану. Салауатты өмір салты тұрғысынан жағдайларды талдау және дұрыс шешім қабылдау мүмкіндігі. Денсаулыққа байланысты әрекеттеріңізді түсіндіре және дәлелдей білу. Қатысу: командалық және сауықтыру іс-шараларына белсенді және белсенді қатысу. Көшбасшылық қасиеттер, басқаларды СӨС жүргізуге ынталандыру қабілеті. Денсаулық тақырыбын терең зерттеуге қызығушылық таныту. Өзін-өзі бағалау және интроспекция: СӨС саласындағы өз білімі мен дағдыларын барабар және сыни өзін-өзі бағалау. Интроспекция, өз проблемаларын анықтау және оларды шешудің жолдарын табу мүмкіндігі.	Білім: СӨС-тің негізгі теориялық аспектілерін жақсы түсіну. Білімде кейбір олқылықтар немесе дәлсіздіктер болуы мүмкін. Қолдану: алған білімдерін көптеген практикалық жағдайларда дене шынықтыру сабақтарында қолдана білу. Қиын немесе стандартты емес жағдайларда қиындықтар туындауы мүмкін. Қатысу: командалық және сауықтыру іс-шараларына белсенді қатысу, бірақ ерекше бастама көрсетпестен. Өзін-өзі бағалау және интроспекция: жалпы, өзін-өзі бағалау жеткілікті, бірақ өз білімі мен дағдыларын бағалауда кейбір дәлсіздіктер болуы мүмкін. Нәтижелер: материалды жеткілікті түсінуді көрсететін тестілеудің жақсы нәтижелері.	Білім: СӨС-тің негізгі теориялық аспектілерін нашар түсіну. Терминдерді түсінбей, білімдегі елеулі олқылықтар. Қолдану: алынған білімді практикада қолданудағы қиындықтар. Салауатты өмір салты тұрғысынан жағдайларды талдай алмау және дұрыс шешім қабылдау. Қатысу: командалық және сауықтыру іс-шараларына пассивті қатысу немесе қатысудан бас тарту. Өзін-өзі бағалау және интроспекция: өзін-өзі бағалаудың жеткіліксіздігі, көбінесе шамадан тыс. Интроспекция және табиғи проблемаларды анықтау мүмкін .стігі. Нәтижелер: материалды жеткіліксіз түсінуді көрсететін тестілеудегі төмен нәтижелер.

Нәтижелер: терең түсінуді тестілеудегі нәтижелер.	материалды көрсететін тамаша		
---	------------------------------------	--	--

IV. Бағалау жүйесі

Дене шынықтыру сабағын бағалау жүйесі пәннің ерекшелігін ескере отырып, критериалды бағалау негізінде әзірленген.

Бөлімге жиынтық бағалау жүргізу процесі.

“Дене шынықтыру” пәні бойынша тоқсандық бағалау бөлім үшін формативті және жиынтық бағалаудан (бұдан әрі-БЖБ) тұрады. Бөлім үшін жиынтық бағалау-оқу бағдарламасына сәйкес бөлімдерді (гимнастика, баскетбол, волейбол, футбол, жеңіл атлетика, шаңғы жаттығулары және ұлттық ойындар) зерттеу аяқталғаннан кейін жүргізілетін бағалау түрі.). Бөлімге жиынтық бағалау оқу тоқсанында 2 рет, жылына 8 рет жүргізіледі.

Пәннің ерекшелігін ескере отырып, бір бөлімде білім алушылардың моторикасын бағалау мүмкін емес. Ұзақ мерзімді жоспардың бір бөлімінде бір бөлімге кемінде 3 формативті бағалау және 1 жиынтық бағалау жүргізіледі.

Балл (бағалау) түріндегі тоқсанның қорытынды белгісі формула бойынша шығарылады:

$$\text{тоқсан бойынша баға} = \frac{(\Phi_1 + \Phi_2 + \Phi_3 + \dots): \Phi_n + (COP1 + COP2): 2}{2}$$

Мұндағы, Ф-формативті бағалау

Φ_н-тоқсандағы формативті бағалар саны

БЖТ-бөлім үшін бағалау (бөлім үшін жиынтық бағалау).

Сонымен бірге БЖБ және пән бойынша формативті бағалау бір күнде жүргізілмейді. Оқу жылындағы үлгерімді бағалау оқу тоқсанындағы бағалар негізінде жүргізіледі.

Критериалды бағалау талабына сәйкес келесі әзірленген критерийлер пайдаланылады: ең жоғары баға – БЖТ үшін 10 балл. Төрттен бірінің қорытындысы бес балдық шкала бойынша шығарылады.

Бағаларды аудару шкаласы			
	бастап	бойынша	баға
1	85%	100%	5
2	65%	84%	4
3	40%	64%	3
4	0%	39%	2

Дене шынықтыру сабағынан ұзақ мерзімге босатылған білім алушыларға «босатылған» деген белгі қойылады.

Уақытша дене жүктемесінен босатылған білім алушылар оқу үдерісінен босатылмайды. Мұндай білім алушылар үшін мұғалім олардың физикалық жағдайын ескере отырып, оқу бағдарламасына сай бейімделген тапсырмалар немесе тест түріндегі СОР (суммативті бағалау) әзірлейді.

Формативті (ағымдағы) бағалау кезінде білім алушылар теориялық сұрақтарды меңгереді, физикалық жүктемені қажет етпейтін бейімделген тапсырмаларды орындайды: төрешілікке қатысады, шахмат, «Тоғызқұмалақ», «Бестас», «Бес асық» және т.б. сияқты жарыстарға тартылады, қозғалыс техникасын бағалайды, нәтижелерді есептейді және т.б., яғни оқу үдерісіне белсенді түрде тартылып отырады.

Дене шынықтыру сабағында білім алушыларды бағалау критерийлері:

«1-4» (қанағаттанғысыз) бағасы келесі шарттарға байланысты қойылады:

- білім алушы ауа райына және спорт түріне сай спорттық киім кимеген, қауіпсіздік техникасы талаптарын орындамайды;

- білім алушының дене шынықтырумен айналысуға медициналық қарсы көрсетілімі болмаса да, белсенділік танытпайды және дене дайындығында ешқандай ілгерілеушілік байқалмайды;

- білім алушы дағдыларды, іскерліктерді, моральдық-ерік немесе дене қасиеттерін дамытуда елеулі өзгерістер көрсеткен жоқ;

- білім алушы мұғалімнің теориялық немесе басқа да тапсырмаларын орындамайды, өзіне қолжетімді деңгейде өз бетінше жаттығу жасау дағдыларын және дене тәрбиесі саласындағы қажетті теориялық әрі практикалық білімдерді меңгермеген. «5-6» (қанағаттанарлық) бағасы келесі шарттарға байланысты қойылады:

- білім алушы қауіпсіздік техникасы талаптарын және спорт залында, стадионда өзін ұстау ережелерін орындайды, гигиеналық талаптарды сақтайды;

- білім алушының денсаулығында айқын ауытқулар болғанымен, ынталы, дене жаттығуларымен шұғылдануға талпынады. Мұғалім байқай алатын аздаған, бірақ оң өзгерістер бар;

- білім алушы тоқсан немесе жарты жыл ішінде дағдыларды, іскерліктерді, сондай-ақ дене және моральдық-ерік қасиеттерін дамытуда елеусіз ілгерілеушіліктер көрсетті;

- білім алушы мұғалімнің теориялық тапсырмаларын жартылай орындайды, өзіне қолжетімді деңгейде өз бетінше жаттығу жасау дағдыларын және дене тәрбиесі саласындағы қажетті теориялық және практикалық білімдерді меңгерген. «7-8» (жақсы) бағасы келесі шарттарға байланысты қойылады:

- білім алушы спорттық киім киіп келеді, қауіпсіздік техникасы талаптарын орындайды, дене жаттығуларын орындау барысында гигиеналық талаптарды сақтайды;

- білім алушының денсаулығында айқын ауытқулар болса да, дене жаттығуларымен шұғылдануға ынтасы бар. Мұғалім тарапынан оның дене мүмкіндіктерінің оң өзгерістері байқалады;

- білім алушы тоқсан, жарты жыл немесе жыл бойы дене және моральдық-ерік қасиеттерін дамытуда, дағдылар мен іскерліктерді қалыптастыруда елеулі ілгерілеушілікті тұрақты түрде көрсетіп отырады, өзінің жасына сәйкес дене шынықтыру сабағында талап етілетін нормативтердің 80%-ын сәтті тапсырады немесе орындайды;

- білім алушы мұғалімнің барлық теориялық және басқа да тапсырмаларын орындайды, өзіне қолжетімді деңгейде өз бетінше жаттығу жасау дағдыларын меңгерген, сабақ ұйымдастыруға немесе төрешілікке қолғабыс көрсете алады, сондай-ақ дене тәрбиесі саласындағы қажетті теориялық және практикалық білімдерге ие. «9-10» (өте жақсы) бағасы келесі шарттарға байланысты қойылады:

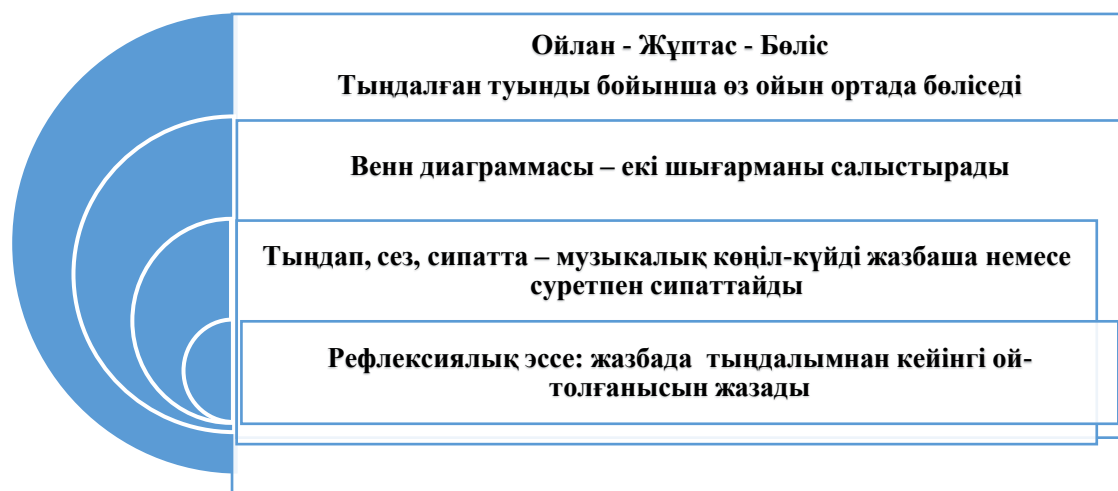
- білім алушы спорттық киім киіп келеді, қауіпсіздік техникасы талаптарын толық орындайды, дене жаттығуларын орындау барысында гигиеналық талаптар мен еңбекті қорғау ережелерін сақтайды;

- білім алушының денсаулығында айқын ауытқулар болса да, дене жаттығуларымен шұғылдануға ынтасы жоғары. Мұғалім тарапынан білім алушының дене мүмкіндіктерінің айтарлықтай жақсаруы байқалады;

- білім алушы тоқсан, жарты жыл бойы дене немесе моральдық-ерік қасиеттерін дамытуда, дағдылар мен іскерліктерді қалыптастыруда елеулі ілгерілеушілікті үнемі көрсетіп отырады;

- білім алушы өзінің жасына сәйкес дене шынықтыру сабағында барлық талап етілетін нормативтерді сәтті тапсырады немесе орындайды;

- білім алушы мұғалімнің барлық теориялық немесе басқа да тапсырмаларын орындайды, өз бетімен жаттығу жасау дағдыларын меңгерген, мектепшілік жарыстарда төрешілікке көмектесе алады немесе сыныптық спорттық іс-шараларды ұйымдастыруға қатыса алады, сондай-ақ дене тәрбиесі саласындағы қажетті теориялық және практикалық білімдерге ие.

3-сурет. Қолдануға болатын әдіс-тәсілдер:

Цифрлық ресурстарды қолдану

«Цифрлық ресурстарды қолдану» бөлімі музыка сабағын заманауи, интерактивті және қызықты етуге көмектеседі. Бұл әдіс білім алушылар білімге деген қызығушылығын арттырып, музыкалық дағдыларын жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді.

Мақсаты: Оқу процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану арқылы музыкалық білім мен дағдыны тиімді меңгерту.

Қолдануға болатын цифрлық ресурстар түрлері:

Интерактивті бағдарламалар мен қосымшалар:

Chrome Music Lab – дыбыс, Ырғақ, әуен, гармония, спектр сияқты музыка элементтерін зерттеуге арналған тегін онлайн құрал.

Flat.io, Noteflight – ноталарды жазуға, әуен құрастыруға және тыңдауға арналған платформалар.

Solfa, EarMaster, Music Theory – музыкалық сауаттылық пен есту қабілетін дамытуға арналған жаттықтырғыш қосымшалар.

Аудио-визуалды материалдар:

YouTube – классикалық және заманауи музыкалық шығармаларды көру, орындаушыларды таныстыру, музыкалық стильдерді түсіндіру.

Kahoot, Wordwall, Quizizz – музыка теориясы бойынша ойын түріндегі тесттер мен викториналар жасау.

Музыкалық аспап эмуляторлары:

Онлайн пианино, гитара, барабан тренажерлері (мысалы: Virtual Piano, Musicca).

Сандық домбыра қосымшалары: **DombrNotes**

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.kishonization.dombrnotes&pcampaignid=web_share

Сабақ презентациялары мен бейнесабақтар:

PowerPoint, Canva, Genially арқылы жасалған визуалды сабақ материалдары. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.canva.editor>

Мұғалім түсіндіруін бейнеролик түрінде жазып, білім алушылармен бөлісе алады (мысалы: YouTube немесе Google Classroom арқылы).

[MO 00003A01 169 EN WZN 20220518 MG](#)

Қолдануға арналған нақты тапсырмалар:

1. Мысалы Chrome Music Lab-пен әуен құрастыру

Тапсырма: “Spectrogram немесе Song Maker құралын пайдаланып өз әуеніңді құрастыр да, сыныптастарыңа тыңдат.”

2. Quizizz арқылы онлайн-викторина

Тапсырма: «Музыкалық сауаттылық» бөлімі бойынша 10 сұрақтан тұратын Kahoot/Quizizz ойынына қатысу.

3. Noteflight/Flat арқылы ноталық жазу

Музыка сабағында цифрлық ресурстарды қолдану білім алушылар музыкалық білімін тереңдетіп, шығармашылық қабілетін арттыруға мүмкіндік

береді. Бұл әдіс оқу үдерісін заманауи технологиялармен ұштастырып, сабақтың қызықтылығын және тиімділігін арттырады.

Негізгі мүмкіндіктері:

Интерактивті қосымшалар арқылы әуен құрастыру, ырғақпен жұмыс істеу (мысалы: Chrome Music Lab, Flat.io).

Музыкалық сауаттылықты дамытуға арналған жаттығу платформалары (Solfa, EarMaster).

Аудио және бейнематериалдар арқылы тыңдау, көру арқылы қабылдауды жақсарту (YouTube, Quizizz).

Онлайн аспап эмуляторлары арқылы орындаушылық шеберлікті жетілдіру.

Білім алушылар музыкалық қызығушылығы артады, теориялық білім мен практикалық дағдыны біріктіреді, жеке және топтық жұмыс формалары дамиды.

5-сурет. Интерактивті қосымшалар:

2. Орындаушылық – бұл музыкалық шығармаларды орындау үдерісі. Ол үш негізгі бағыттан тұрады:

Ән айту – жеке немесе хор құрамында вокалдық шығармаларды орындау. Бұл бағытта дауыс диапазоны, дикция, интонация және музыкалық сезімді дамыту маңызды.

Ән айту – бұл жеке дауыспен немесе вокалдық ансамбль мен хор құрамында музыкалық шығармаларды орындау үдерісі. Вокалдық орындаушылық – музыкалық өнердің маңызды салаларының бірі ретінде, орындаушының вокалдық мүмкіндіктерін, музыкалық талғамын және көркемдік сезімін дамытады.[9]

34-кесте. Ән айтудағы негізгі дағдылар.

Дұрыс тыныс алу техникасы	ән айту барысында ұзақ әрі тұрақты дыбыс шығару үшін диафрагмалық тыныс алуды меңгеру.
Дикция және артикуляция	ән мәтінін анық, түсінікті жеткізу арқылы көркем мазмұнын ашу.

Интонациялық дәлдік	музыкалық фразалар мен әуендерді таза, дұрыс интонациямен орындау.
Көркемдік және эмоциялық жеткізу	шығарманың мазмұнын сезініп, ыңдаушыға әсерлі түрде жеткізу шеберлігі

Аспапта ойнау – фортепиано, домбыра, қобыз, скрипка және басқа музыкалық аспаптарда орындаушылық шеберлікті дамыту. Ноталарды оқу, техника мен артикуляция, орындаушылық мәнерге ерекше көңіл бөлінеді.

Ырғақпен жұмыс – музыкалық шығарманың Ырғақикалық құрылымын меңгеру. Бұл бағытта метр және өлшем, екпін, синкопа сияқты элементтермен жұмыс жүргізіледі. Ырғақтық дәлдік пен музыкалық есте сақтау қабілеті дамиды.

Аспапта ойнау – бұл фортепиано, домбыра, қобыз, скрипка және басқа да музыкалық аспаптарда орындаушылық шеберлікті қалыптастырып, дамыту үдерісі. Бұл бағытта білім алушының музыкалық ойлауын, моторлық дағдыларын және көркемдік талғамын жетілдіру көзделеді.

35-кесте. Аспаптық орындаушылықтағы маңызды аспектілер.

	музыкалық мәтінді оқу, интервалдар мен ырғақтарды тану және орындау қабілеті
	эртүрлі дыбыстау тәсілдері арқылы шығарманың мәнерлік сипатын ашу
	өз ойнауын бақылап, сапасын талдай алу қабілеті
	саусақтар мен қолдың еркін қозғалысы, позиция ауыстыру, дыбыстың сапасын бақылау және жылдамдықты меңгеру
	стиль ерекшеліктерін ескере отырып, музыкалық шығарманы көркем және әсерлі жеткізу

Аспапта ойнау жеке және ансамбльдік орындаушылық мәдениетті дамыта отырып, сахналық тәжірибе мен шығармашылық еркіндікті қалыптастырады.

Ырғақпен жұмыс – музыкалық шығарманың Ырғақикалық құрылымын тану және оны дәл жеткізу қабілетін дамытуға бағытталған оқу саласы. Бұл бағыт музыкалық есту мен ішкі ырғақтық сезімді қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Ырғақпен жұмыс жасау білім алушының музыкалық ойлауын жүйелеп, шығарманы сезіммен және сенімді орындауына негіз қалайды.

Жұмыс бағыттары: Ырғақпен жұмыс (аспаптық орындаушылықта) – бұл музыкалық шығарманың Ырғақикалық құрылымын аспапта нақтылықпен жеткізе білуге бағытталған маңызды орындаушылық дағды. Аспапта ойнауда ырғақтық дәлдік шығарманың мазмұнын ашу мен көркемдік әсерін арттыруда шешуші рөл атқарады.

36-кесте. Ырғақпен жұмыс

Ырғақпен жұмыс			
Метр және өлшем - музыкалық	Екпін және синкопа - ырғақтық	Ритмикалық дәлдік - метрономмен және	Музыкалық есте сақтау - ырғақтық

шығарманың құрылымдық негізін түсіну	әртүрлілікті меңгеру және орындаушылықта дұрыс қолдану	сүйемелдеумен жұмыс істеу арқылы тұрақты ырғақтық сезімді дамыту	үлгілерді тыңдау арқылы есте сақтау және оларды дәл қайталау қабілетін жетілдіру
--------------------------------------	--	--	--

1. Метр және өлшем

Метр - музыкалық шығарманың ішкі құрылымдық тәртібін көрсететін жүйе.

Өлшем – уақыттың тұрақты бөлшектерге (мысалы, 2/4, 3/4, 4/4) бөлінуі.

Білім алушылар музыкалық өлшемді түсіну арқылы ырғақтың негізін меңгереді.

2. Екпін және синкопа

Екпін – дыбыстың басқа дыбыстарға қарағанда күшті естілуі (акцент). Синкопа-екпіннің күтпеген жерге ауысуы (мысалы, әлсіз үлеске түсуі). Бұл элементтер музыканы мәнерлі орындауға көмектеседі.

3. Ырғақтық дәлдік. Музыканы тұрақты ырғақпен, дәл орындау қабілеті. Метроном немесе сүйемелдеу арқылы білім алушыда ырғақ сезімін дамыту.

4. Музыкалық есте сақтау. Музыкалық ырғақтарды тыңдап, оларды есте сақтап, дәл қайталау қабілетін дамыту. Бұл -музыкалық ес пен орындаушылық шеберлікті жетілдіреді.

Метр мен өлшемді нақты сақтау – әрбір шығарманың уақыттық құрылымын дұрыс сезіну; Ырғақикалық формулаларды (нота ұзақтықтары, үзілістер, синкопа, пунктирлік Ырғақдер) аспапта еркін және сенімді орындау; метро-Ырғақикалық дәлдік- метрономмен жұмыс істеу арқылы ырғақты тұрақты ұстап тұру; күрделі өлшемдер мен ырғақтық фигураларды меңгеру – әсіресе заманауи немесе ұлттық музыкада жиі кездесетін ерекше ырғақтарды игеру; ансамбль құрамында ырғақты сәйкестендіру – бірге орындау кезінде әр музыканттың бір ырғақтық құрылымда жұмыс істеуін қамтамасыз ету, ырғақпен жұмыс жасау білім алушының есту арқылы Ырғақді тану, музыкалық есте сақтау, реакция жылдамдығы мен ішкі метрлік сезімді дамытады. Бұл аспапта орындау шеберлігін жаңа деңгейге көтеруге көмектеседі.

Шығармашылық – музыкалық идеяларды жасау, композиция құрастыру» бөліміне арналған нақты тапсырмалар, ойындар және шығармашылық жобалар үлгілері ұсынылған. Бұл жаттығулар бастауыш және орта буын білім алушыларына тиімді.

1. Музыкалық идея ойлап табу тапсырмасы

Мақсаты: Әуен мен музыкалық ойды қиялдан шығару.

Тапсырма:

«Сенің көңіл күйің бүгін қандай?» Сол көңіл күйінді білдіретін қысқа әуен құрастыр.

Білім алушылар дауыс немесе аспап арқылы көңілді, мұңды, сабырлы немесе көңілсіз көңіл күйді білдіретін әуен ойлап табады.

Мұғалім оларға ырғақ пен дыбыс биіктігіне мән беруді ескертеді.

2. Композиция құрастыру ойыны – «Музыкалық сөйлем»

Мақсаты: Музыкалық сөйлем құрастыру арқылы шығарманың құрылымын түсіну.

Тапсырма:

Берілген 4 дыбысты пайдаланып (мысалы: до, ре, ми, соль), өзіңнің қысқа әніңді құрастыр. Ән 2 жолдан тұруы керек (А-В формасы).

Білім алушылар әуенді аспапта немесе дауыспен орындайды.

Қаласа, бұл композицияны қағаз бетіне нота арқылы түсіреді.

3. Ырғақтық импровизация – «Ырғақ тап»

Мақсаты: Ырғақтық сезімді дамыту және шығармашылықпен жұмыс істеу.

Тапсырма:

Мұғалім қол шапалақтап белгілі бір ырғақты береді. Білім алушы өз нұсқасымен жауап қайтарып, сол ырғаққа жаңа нұсқа қосып отырады.

Мысалы: мұғалім – ♪ ♪ ♪ ♪, білім алушы – ♪ ♪ ♪ ♪

Бұл ойынды дөңгелек тәрізді топпен ойнатуға болады.

4. Шығармашылық жоба – «Менің кішкентай симфониям»

Мақсаты: Кешенді музыкалық шығарма ойлап табу.

Жоба шарты:

Білім алушы өз қиялындағы бір оқиғаны (мысалы: «Жазғы демалыс», «Жаңбыр жауып тұр», «Ғарышқа саяхат») музыка арқылы бейнелейді.

3 бөлімнен тұратын композиция жасайды:

Басталуы (кіріспе)

Негізгі бөлім (оқиға дамуы)

Қорытынды (аяқталуы)

әдістемелік қолдау Жоба соңында білім алушы оны орындап, қысқаша түсіндіреді: «Бұл бөлікте не айтқым келді?»

4. Музыкалық сауаттылық

Музыкалық сауаттылық – бұл білім алушылар музыкалық теория негіздерін меңгеруі, ноталық жазуды үйренуі және музыка тілін түсіну қабілетін дамытуға бағытталған жұмыс. Бұл бағыт музыканы орындау мен тыңдау қабілетін тереңдете түседі.

Негізгі бағыттары:

Теориялық білім – нота, такт, өлшем, екпін, гамма, интервал, аккорд, динамика, темп, музыкалық белгілерді меңгеру.

Ноталық жазу – ноталарды дәптерге дұрыс жазу, дыбыс биіктігін және ұзақтығын белгілеу, қарапайым әуендерді нотамен түсіру.

Музыка тілімен жұмыс – музыкалық терминдер (мысалы: форте, пиано, аллегро, моль, диез) мен олардың мағынасын меңгеру, ноталық диктанттар жазу.

Тапсырмалар мен жаттығулар үлгілері:

1. Нота таныту тапсырмасы – «Нотаны тап!»

Мақсаты: Нота атауларын және олардың ноталық сызықтағы орнын тану.

Тапсырма:

Мұғалім тақтаға нота сызбасында (нота сызығы) бірнеше нота салады

Тапсырма: Гамма ноталарын жазу және оқу

Төмендегі нота жүйесіне **до мажор** гаммасын (екі октава) жазыңыз және әр нотаның астына сольфеджио аттарын (до, ре, ми...) белгілеңіз.

Нұсқаулық:

Төрт өлшем (4/4) өлшемін сақтаңыз.

Гамма төменгі фа нотасынан басталып, жоғарғы до нотасымен аяқталуы керек.

Барлық ноталар төрттік нота түрінде жазылуы тиіс.

Кілт белгісі: соль кілті

Білім алушылар олардың атауын айтады және дәптерге қайталайды.

Қосымша: Білім алушыларға ноталарды бояу немесе өз әуенін жазу тапсырмасы беріледі.

2. Теориялық ойын – «Қай белгі?»

Мақсаты: Музыкалық белгілер мен терминдерді есте сақтау.

Тапсырма:

Мұғалім Бұл қандай белгі? деп карточка көтереді. Білім алушылар атауын айтып, не үшін қолданылатынын түсіндіреді.

3. Ноталық диктант

Мақсаты: Музыкалық есту мен ноталық жазуды дамыту.

Тапсырма:

Мұғалім 4–5 нотадан тұратын қарапайым әуен ойнайды (мысалы: до-ми-соль-фа).

Білім алушылар бұл дыбыстарды дәптерге ноталық жазумен түсіреді.

4. Музыкалық кроссворд немесе пазл

Мақсаты: Білім алушылар музыкалық терминдер мен түсініктерді ойлау арқылы бекітуі.

Тапсырма:

Алдын ала дайындалған кроссвордта мынадай сұрақтар болуы мүмкін:

– «Музыкада дыбыс қатты орындалуы керек» (жауабы: форте)

– «# қандай белгі?» (жауабы: диез)

Қаласаңыз, осы бөлімге арнайы:

Ноталық диктант парақтары

Музыкалық белгілер картасы

Балаларға арналған теориялық презентация

Жаттығу дәптері үлгісі

дайындап бере аламын. Қайсысын қалайсыз?

Музыка пәні басқа оқу пәндерімен табиғи байланыс орнатып, білім алушылар метапәндік дағдыларын (мысалы, сын тұрғысынан ойлау, коммуникация, зерттеу, өзін-өзі реттеу, топпен жұмыс, рефлексия) тиімді дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай дағдылар білім алушыны тек оқу үдерісінде ғана емес, өмірде кездесетін әртүрлі жағдаяттарда да табысты әрекет етуге дайындайды.

Бүгінгі таңда оқу жетістіктерін бағалауда тек пәндік біліммен шектелу жеткіліксіз. Білім беру үдерісінде пәндік дағдыларды, сонымен бірге метапәндік

дағдылар мен түйінді құзыреттерді (мысалы: шығармашылық, мәдени сауаттылық, жеке және әлеуметтік жауапкершілік, цифрлық сауаттылық) интеграциялау арқылы бағалау – білім алушылар шынайы жетістігін айқындауға және оқу үдерісін жекелендіруге бағытталған тиімді тәсілге айналуға [9].

Музыка пәні бойынша білім алушылар оқу жетістіктерін кешенді бағалау жүйесін ұсыну. Атап айтқанда:

Пәндік білім мен дағдыларды (мысалы, музыкалық шығармаларды тындау, орындау, талдау);

Метапәндік дағдыларды (мысалы, топпен жұмыс, өзіндік рефлексия, ақпаратпен жұмыс істеу);

Түйінді құзыреттерді (мысалы, шығармашылық, мәдениетаралық түсіністік, цифрлық құралдарды қолдану)

біріктіре отырып, оқу мақсаттарына жетуге бағытталған бағалау тәсілдері мен критерийлерін ұсыну.

Бұл әдістемелік ұсыным мына мәселелерге жауап береді:

Музыка пәні мазмұны мен құндылықтарын құзыреттілік тәсілімен бағалау жолдары;

Пәндік, метапәндік және құзыреттік өлшемдерге негізделген бағалау критерийлері;

Интеграциялық тапсырма үлгілері, бағалау құралдары және әдіс-тәсілдер;

Мұғалімдердің кәсіби қызметін жетілдіруге арналған.

Ұсынымдар негізгі орта (5–6 сынып) және жалпы орта білім беру деңгейінде музыка пәнін тиімді оқыту мен бағалауды ұйымдастыруға бағытталған. Олар жалпы білім беретін мектептерде музыка пәні мұғалімдеріне, әдіскерлерге, білім беру ұйымдарының педагогикалық ұжымдарына арналып жасалған.

Оқыту мен бағалаудың жаңа парадигмасы: пәндік білімнен кешенді құзыреттілікке өту

Музыка пәнінің тәрбиелік, дамытушылық және білімдік рөлі

Бағалаудың пәндік, метапәндік және түйінді құзыреттерді интеграциялау маңызы

Метапәндік дағдыларды бағалаудың негізі

Метапәндік дағдылар ұғымы

Метапәндік дағдылар – бұл бір ғана пән шеңберінде емес, түрлі оқу салаларында, күнделікті өмірде қолдануға болатын әмбебап, функционалды дағдылар. Олар білім алушының ойлау, әрекет ету, өзара қатынас жасау, ақпаратпен жұмыс істеу сияқты қабілеттерін қалыптастырады және дамытуға бағытталған.

Музыка пәнінде метапәндік дағдылар көркемдік тәжірибе арқылы дамиды және білім алушылар:

- өз ойын айтуы,
- музыканы талдауы,
- топта жұмыс істеуі,
- тың идея ұсынуы,

- технологияны пайдалануы сияқты әрекеттері арқылы жүзеге асады.

37-кесте. Музыка пәнінде дамытылатын негізгі метапәндік дағдылар:

Метапәндік дағды	Музыка пәніндегі көрінісі	Бағалау тәсілдері
Сын тұрғысынан ойлау	Музыкалық шығарманы салыстыру, талдау, оның мазмұнын бағалау	Дәлелдеу сұрақтары, пікірталас, эссе жазу, сипаттама беру
Коммуникативтік дағды	Өз ойын жеткізу, топпен ән айту, бірлескен жұмыс жасау	Топтық орындау, презентация қорғау, пікір алмасу сессиясы
Зерттеу және ақпаратпен жұмыс	Композиторлар, жанрлар, стильдер туралы дерек жинау, өңдеу	Ақпараттық жоба, цифрлық постер, баяндама
Рефлексия және өзін-өзі реттеу	Өзін бағалау, оқу мақсаттарына талдау жасау, даму бағытын анықтау	Рефлексиялық күнделік, «Бүгін мен не білдім?» парағы
Шығармашылық ойлау	Өз әуенін, Ырғақін немесе ән мәтінін құрастыру	Музыкалық композиция, сахналық қойылым, авторлық идеяны қорғау
Топпен жұмыс және көшбасшылық	Оркестр, ансамбльде бірлесе әрекет ету, рөл бөлу	Ортақ жоба, рөлдік ойын, топтық концерт дайындау

Метапәндік дағдыларды бағалаудың ерекшеліктері

Көп қырлы бағалау

Бір тапсырмада бірнеше дағды бағалануы мүмкін. Мысалы, жоба жұмысы арқылы:

ақпаратпен жұмыс (зерттеу),

идеяны жеткізу (коммуникация),

топтық әрекет (бірлескен жұмыс),

презентация (өзін көрсету, шығармашылық)

Бағалау құралы – бақылау парағы, рубрика, ауызша пікір Мұғалім білім алушының әрекетін, қатысу белсенділігін, ынтасын бақылап, сапалы кері байланыс береді.

Сын тұрғысынан ойлау

Тапсырма: Қазақтың халық әні мен заманауи әнді салыстыру
Бағалау критерийі:

Екі музыкалық туындыны салыстыра алады

Әрқайсысының ерекшелігін дәлелмен түсіндіреді

Өз пікірін нақты, құрылымды жеткізеді

Сын тұрғысынан ойлау тапсырмасы

Тақырып: Қазақтың халық әні мен заманауи әнді салыстыру

Мақсаты: білім алушылар қазақтың дәстүрлі халық әні мен заманауи (эстрадалық, поп, рок, т.б.) әндердің құрылымдық, көркемдік, орындаушылық және мазмұндық ерекшеліктерін салыстырып, өзіндік көзқарасын дәлелмен білдіреді.

Тапсырма сипаттамасы:

Білім алушыға екі музыкалық шығарманы тыңдатып, мына сұрақтар бойынша салыстыру тапсырылады:

1. Әндердің шығу тегі мен мазмұндық бағыты қандай?
2. Әннің құрылымы (мелодия, ырғақ, формасы) қалай ерекшеленеді?
3. Орындаушылық мәнері мен қолданылған музыкалық құралдар қандай?
4. Әсер ету күші – қайсысы не себепті жүрекке жақын?
5. Бұл әндер заманауи тыңдаушыға қалай әсер етеді?

Тапсырма түрі: жазбаша эссе және пікірталас немесе ауызша презентация (мұғалім таңдауы бойынша)

38-кесте. Бағалау критерийлері:

№	Критерий	Дескрипторлар
1	Екі музыкалық туындыны салыстыра алады	Халық әні мен заманауи әнге сипаттама береді Екеуінің ұқсастығы мен айырмашылығын анықтайды
2	Әрқайсысының ерекшелігін дәлелмен түсіндіреді	Әндердің музыкалық құрылымына (мелодия, ырғақ, мәтін) нақты мысал келтіреді Орындаушылық стилін салыстырып, дәлелді түсініктеме береді
3	Өз пікірін нақты, құрылымды жеткізеді	Өз көзқарасын білдіреді Ойы жүйелі, дәйекті және сауатты баяндалады Тілдік нормаларды сақтайды

Мысалы: Халық әні: Гауһар тас, Екі жирен, Япурай.

Заманауи ән: МузАрт – Сағындым Алматымды, Роза Рымбаева – Атамекен, Ninety One – Ah! Yah!

Коммуникативтік дағды

Тапсырма: Топпен бір әнді орындау және оны сынып алдында таныстыру
Бағалау критерийі:

Топта белсенділік танытады

Өз ойын түсінікті жеткізеді

Басқалармен тиімді әрекеттеседі

Ақпаратпен жұмыс

Тапсырма: Белгілі бір композитор жайлы ақпарат іздеу және презентация дайындау

Бағалау критерийі:

Ақпарат көздерін дұрыс пайдаланады

Маңызды мәліметтерді іріктейді

Презентацияны түсінікті, көркем жеткізеді

Метапәндік дағдыларды бағалау құралдары

39-кесте. Бағалау критерийлері.

Бағалау түрі	Құрал	Мақсаты
--------------	-------	---------

Формативті	Рефлексия парағы, бақылау парағы, ауызша кері байланыс	Үдеріс барысындағы жетістікті бақылау
Жиынтық	Рубрика, жоба жұмысы, топтық бағалау	Тақырып соңындағы нәтижені анықтау
Өзін-өзі бағалау	Рефлексиялық сұрақтар, “Бағалау парағы”	Білім алушының өз әрекетін саралауы

Метапәндік дағдыларды музыка пәнінде бағалау – бұл білім алушының ойлау, пікір айту, топпен әрекет ету және шығармашылық қабілетін дамытатын қуатты құрал. Мұндай дағдылар білім алушыларды тек музыка пәні үшін ғана емес, өмірлік табысқа жетуге де дайындайды. Сондықтан бағалау жүйесі міндетті түрде пәндік мазмұнмен қатар, осы дағдылардың дамуын көрсететін тәсілдермен толықтырылуы қажет.

Бағалаудың теоретикалық негіздері

Пәндік білім мен дағдылардың мәні

Метапәндік дағдылардың ерекшеліктері:

сын тұрғысынан ойлау

коммуникация

ақпараттық сауаттылық

топтық жұмыс дағдылары

Түйінді құзыреттердің сипаттамасы (шығармашылық, мәдени сауаттылық, жауапкершілік, цифрлық сауаттылық)

Бағалаудың интеграциялық тәсілі және оның педагогикалық маңызы

Бағалаудың теоретикалық негіздері

Бағалаудың педагогикалық мәні

Қазіргі білім беру жүйесінде білім алушының жетістігін бағалау – тек қорытынды нәтиже емес, оқу үдерісін басқару мен жетілдіру құралы ретінде қарастырылады. Бағалау білім алушының даму деңгейін анықтап қана қоймай, оның білім алуға, шығармашылыққа және дербес ойлауға деген мотивациясын арттырады.

Музыка пәні – тек көркемдік тәжірибе беріп қана қоймай, білім алушылар өмірмен байланыс орната алатын құзыретті тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Сондықтан музыка сабағындағы бағалау білім, дағды, көзқарас пен құндылықтардың жиынтығын ескеруі тиіс.

Пәндік білім мен дағдыларды бағалаудың негізі

Музыка пәніндегі пәндік білім мен дағдылар – бұл білім алушының музыкалық шығармаларды тыңдау, орындау, талдау және өз музыкалық идеяларын білдіру қабілеттері.

Пәндік бағалаудың бағыттары:

Тыңдалым – музыканы тыңдау, талдау, эмоциялық мазмұнын тану;

Орындаушылық – вокалдық және аспаптық шеберлікті көрсету;

Шығармашылық – музыкалық идеялар мен туындылар жасау;

Музыка сауаты – ноталық жазу мен музыкалық терминдерді қолдану.

Бұл бағыттар білім мазмұнына сәйкес бағалау критерийлері арқылы бағаланады.

Метапәндік дағдыларды бағалаудың негізі

Метапәндік дағдылар – бұл түрлі пәндерде және өмірлік жағдаяттарда қолданылатын кеңірек, әмбебап дағдылар.

40-кесте. Музыка пәнінде бұл дағдылар келесі түрде көрініс табады

Метапәндік дағды	Музыка пәніндегі көрінісі
Сын тұрғысынан ойлау	Музыканы салыстыру, талдау, өз пікірін дәлелдеу
Коммуникативтік дағды	Бірге орындау, пікірталас, өз ойын білдіру
Зерттеу және ақпаратпен жұмыс	Композиторлар, жанрлар туралы ақпарат іздеу, сараптау
Өзін-өзі реттеу, рефлексия	Білім алушы өз жұмысын бағалау, жетістігін саралау

Метапәндік дағдыларды бағалау үшін топтық жұмыс, пікірталас, рефлексиялық жазбалар, жоба жұмыстары сияқты әдістер тиімді қолданылады.

Түйінді құзыреттерді бағалаудың негізі

Түйінді құзыреттер – бұл білім алушының өмір бойы білім алуына, қоғамға бейімделуіне және өздігінен әрекет етуіне мүмкіндік беретін кешенді қабілеттер.

41-кесте. Музыка пәнінде келесі түйінді құзыреттер бағаланады:

Түйінді құзырет	Музыка пәніндегі қолданылуы
Шығармашылық	Жаңа әуен, Ырғақ, музыкалық идеялар ұсыну
Мәдени сауаттылық және көркемдік-эстетикалық талғам	Ұлттық және әлемдік музыкаға құрмет, жанрларды тану
Коммуникация және командалық жұмыс	Оркестр, ансамбль, топтық ән айту
Цифрлық сауаттылық	Музыкалық бағдарламалар мен платформалар қолдану (мысалы: BandLab, Soundation, YouTube)
Жеке және әлеуметтік жауапкершілік	Топпен жұмыс барысында рөлдерді бөлісу, келісімге келу

Бағалау осы құзыреттердің дамуына ықпал ететін нақты әрекеттерге (жоба, сахналық жұмыс, рефлексия, талдау) негізделіп құрылады.

Интеграцияланған бағалау моделінің маңыздылығы

Интеграциялық бағалау – бұл пәндік, метапәндік және құзыреттік тәсілдерді бір жүйеге біріктіре отырып, білім алушыны тұтас тұлға ретінде бағалау.

Білім алушы қазақтың халық әнін тыңдайды (тыңдалым – пәндік), жанрын талдайды (сын тұрғысынан ойлау – метапәндік), өз ойын ортаға салады (коммуникация – түйінді құзырет), одан шабыттанып өзі шығарма жазады (шығармашылық – түйінді құзырет). Осы әрекеттердің барлығы бір тапсырма ішінде бағаланып, кешенді нәтиже береді.

Музыка сабағындағы бағалау – білім алушының көркемдік әлеуетін ғана емес, өмірге бейімделу дағдыларын, жеке пікірін білдіру қабілетін, шығармашылық ойлауын дамытудың маңызды құралы. Сондықтан да бағалау жүйесі пәндік, метапәндік және құзыреттік тәсілдерді өзара сабақтастырып жүргізілуі қажет.

3. Музыка пәні бойынша пәндік білім мен дағдыларды бағалау критерийлері

Тыңдалым дағдылары (эмоцияны тану, музыкалық форманы анықтау, жанрлармен жұмыс)

Орындаушылық дағдылар (орындау техникасы, мәнерлілік, топтық үйлесім)

Шығармашылық дағдылар (әзірлеу, композиция, музыкалық идеяларды қорғау)

Музыкалық сауаттылық (ноталық сауат, теориялық білім)

4. Метапәндік дағдыларды бағалау

Сын тұрғысынан ойлау: музыкалық шығармаларды талдау, салыстыру

Коммуникативтік дағдылар: топтық жобалар, пікір алмасу

Ақпараттық сауаттылық: музыкалық ақпараттарды іздеу, цифрлық құралдарды пайдалану

Өзін-өзі реттеу және рефлексия

5. Түйінді құзыреттерді бағалау

Шығармашылық құзырет: музыкалық шығармашылық қызметтерін бағалау

Мәдени құзырет: ұлттық және әлемдік мәдени мұраны түсіну мен құрметтеу

Жеке және әлеуметтік жауапкершілік: топтық жұмыстағы қатысу және қарым-қатынас

Цифрлық құзыреттілік: музыкалық технологияларды қолдану

6. Бағалауды ұйымдастырудың әдістемелік тәсілдері

Интеграциялық тапсырмалар мен жобалар құру

Бағалау формалары: Формативті, жиынтық, өзін-өзі және әріптестерін бағалау

Рубрикаларды әзірлеу және қолдану

Электрондық портфолио жүйесін енгізу

Рефлексия мен кері байланыс құралдары

7. Практикалық ұсыныстар мен үлгілер

Бағалау критерийлері мен дескрипторларының үлгілері

Тапсырма үлгілері (тыңдалым, орындаушылық, шығармашылық, теориялық)

Рубрикалар мен бағалау парақтары

Мультимедиялық және цифрлық ресурстарды қолдану үлгілері

8. Қорытынды

Бағалаудың интеграциялық тәсілі білім сапасын арттырудың тиімді жолы

Музыка пәнінде білім алушылар жан-жақты дамуының кепілі

Мұғалімдердің кәсіби өсуі мен инновациялық тәжірибесін кеңейту

Қосымша материалдар

Бағалау құралдарының шаблондары (бағалау парақтары, рефлексиялық журналдар, портфолио үлгілері)

Электрондық ресурстарға сілтемелер

Әдебиеттер тізімі

Егер толық мәтін немесе әр бөлім бойынша нақты мазмұн керек болса, хабарласыңыз — толық ұсынымды әзірлеп бере аламын. Сонымен қатар, сіздің сынып деңгейіңізге және оқу бағдарламасына сәйкес нақтылау да жасаймын.

Музыка пәні бойынша әдістемелік ұсынымдар

42-кесте. Бағалау түрлерін интеграциялау:

Бағалау түрі	Мақсаты	Әдіс-тәсілдер	Құралдар
Формативті бағалау	Білім алушының оқу үдерісін қолдау және кері байланыс беру	Сұрақ-жауап, бақылау, пікірлесу, өзін-өзі бағалау, топтық жұмыс нәтижелерін бағалау	Бағалау парағы, бақылау парағы, өзін-өзі бағалау парағы
Жиынтық бағалау	Оқу нәтижелерін қорытындылау	Практикалық тапсырма орындау, музыкалық шығарма талдау, тыңдау және орындау	Рубрика, критерийлерге негізделген бағалау парағы

43-кесте. Пәндік білім мен дағдыларды бағалау

Дағды	Бағалау критерийі	Мысал тапсырма
Тыңдалым	Музыка шығармасын тыңдап, мазмұнын, құрылымын сипаттайды	Композитордың шығармасын тыңдап, эмоциялық әсерін сипаттау
Орындаушылық	Ән немесе аспаптық шығарманы дұрыс және мәнерлі орындайды	Топпен немесе жеке ән айту, музыкалық аспапта ойнау
Шығармашылық	Өз идеясына сүйеніп, музыка шығарады	Қарапайым ырғақ немесе әуен құрастыру, топпен композиция жасау
Музыка сауаты	Ноталық жазуды таниды, қарапайым теориялық түсініктерді қолданады	Ноталарды атау, өлшемді анықтау, музыкалық терминдерді түсіндіру

44-кесте. Метапәндік дағдыларды бағалау

Метапәндік дағды	Қалыптастыру жолдары	Бағалау мысалы
Сын тұрғысынан ойлау	Музыканы талдау, салыстыру, дәлелдеу	Әртүрлі жанрдағы әндерді салыстырып, қайсысы ұнайтынын дәлелдеу
Коммуникативтік дағды	Бірлескен жобалар, пікір алмасу	Топпен композиция жасау, жұмысты қорғау
Ақпаратпен жұмыс істеу	Композиторлар жайлы ақпарат іздеу, талдау	Белгілі бір композитор жайлы презентация жасау
Цифрлық сауаттылық	Музыкалық бағдарламалар пайдалану	GarageBand немесе Audacity арқылы әуен құрастыру

45-кесте. Түйінді құзыреттерді бағалау

Түйінді құзырет	Мазмұны	Бағалау мысалы
Шығармашылық	Өз идеясын өнер арқылы жеткізе білу	Авторлық ән немесе музыкалық қойылым жасау
Коммуникация	Өз ойын түсінікті жеткізу	Ән, би немесе музыкалық сахна арқылы өз ой-пікірін білдіру
Жеке және әлеуметтік жауапкершілік	Топтық жұмысқа қатысу, тәртіп сақтау	Топтық орындау кезіндегі ынтымақтастық пен жауапкершілік
Мәдени сауаттылық	Музыкалық мұраны тану және құрметтеу	Қазақ халық әндерінің ерекшеліктерін тану және орындау

46-кесте. Әдістемелік ұсыныстар:

Интеграцияланған тапсырмалар құру:	Музыканы әдебиет, тарих, бейнелеу өнері сияқты пәндермен байланыстыра отырып тапсырмалар беру.
Жоба негізінде оқыту:	Музыкалық қойылым, презентация, подкаст жазу.
Рефлексия элементтерін қосу:	Сабақ соңында «Не үйрендім?», «Не қиын болды?» деген сұрақтар арқылы өзін-өзі бағалау.
Әр деңгейге сай саралау:	Деңгейлік тапсырмалар беру (мысалы, 5-сынып — қарапайым ырғақ, 6-сынып — күрделі музыкалық форма).
Электрондық портфолио:	Білім алушылардың жұмыстарын жинақтап, даму траекториясын бақылау.

Музыка пәні бойынша бағалау критерийлері (5–6 сынып)

47-кесте. Тыңдалым бағыты

Критерий	Дескрипторлар
Музыкалық шығарманың құрылымын анықтайды	– Музыканың кіріспе, негізгі бөлім, қорытындысын ажыратады– Қайырмасын немесе куплетін таниды
Музыкалық шығарманың эмоциялық мазмұнын сипаттайды	– Музыка тыңдап, сезімін сөзбен жеткізеді (қуаныш, мұң, қорқыныш т.б.)– Музыканың мінезін (жылдам, баяу, ойнақы т.б.) сипаттайды
Музыкалық жанрды немесе стильді ажыратады	– Музыканың қандай жанрға (ән, марш, күй, би) жататынын айтады– Қазақ және әлем музыкасының ерекшеліктерін салыстырады
Композитор немесе орындаушы туралы ақпарат береді	– Тыңдаған шығарманың авторын атайды– Композитордың шығармашылығына қысқаша сипаттама береді

48-кесте. Орындаушылық бағыты

Критерий	Дескрипторлар
Әнді/шығарманы дұрыс орындайды	– Әуенді ноталарға сәйкес орындайды– Тексті анық әрі дұрыс айтады
Мәнерлілікпен орындайды	– Дыбыс күшін, қарқынын дұрыс қолданады– Эмоциялық көңіл күйді жеткізеді

Топпен орындау кезінде үйлесімділікті сақтайды	– Басқа білім алушылармен бірге бір ырғақта орындайды– Бір-бірін тыңдай отырып орындауға қатысады
Музыкалық аспапта ойнайды (егер бағдарламада бар болса)	– Қарапайым әуенді немесе ырғақты орындайды– Дұрыс техника мен қол қозғалысын қолданады

49-кесте. Шығармашылық бағыты

Критерий	Дескрипторлар
Қарапайым ырғақ немесе әуен құрастырады	– 2–4 тактілі әуен немесе ырғақ ойлап табады– Дыбыс биіктігі мен ұзақтығын ескереді
Музыкалық идеяны жеткізе алады	– Шығармасын қандай көңіл күйде шығарғанын түсіндіреді– Өз шығармасын қорғап, түсіндіре алады
Композицияны топпен жасай алады	– Басқалармен бірге музыкалық туынды құрастырады– Топ мүшелерімен өзара пікір алмасады
Цифрлық құралдарды қолданады (қажет болса)	– Онлайн платформаларда музыка жасайды (мыс: BandLab, Soundation)– Жазбасын редакциялайды

50-кесте. Музыка сауаты бағыты

Критерий	Дескрипторлар
Музыкалық белгілер мен терминдерді таниды	– Нота, өлшем, пауза, кілттерді ажыратады– Forte, piano, allegro сияқты терминдерді қолданады
Ноталық жазбаны оқиды және жазады	– Қарапайым ноталық жазбаны оқып, орындайды– Әуен немесе ырғақты қағазға жаза алады
Теориялық білімін тәжірибеде қолданады	– Өлшемді анықтап, сәйкес ырғақпен орындайды– Интервал немесе гамма туралы білімін қолданады

Пайдалану жолдары:

Әр критерийге 3 деңгейлі дескриптор беруге болады (мысалы: жоғары – толық орындайды, орташа – қате жібереді, төмен – орындамайды).

Бағалау рубрикасы мен бақылау парақтары негізінде жүзеге асырылады.

Бұл критерийлер Формативті және жиынтық бағалауға да қолданылады.

Оқу мақсаты:

Музыкалық шығармаларды тыңдап, жанрын, стилін, эмоциялық мазмұнын анықтау

Тапсырма:

Тыңдалған музыкалық шығарманың (мысалы: қазақ халық күйі немесе классикалық туынды)

жанрын анықтаңыз;

эмоциялық мазмұнын сипаттаңыз;

қандай аспаптар орындалғанын атаңыз.

Өзің қалаған тақырыпта қысқаша 3–5 жол өлең жазыңыз және оған ырғақтық әуен ойлап табыңыз (ауызша немесе жазбаша сипаттау).

Бағалау критерийлері:

Музыкалық терминдерді дұрыс қолданады;

Эмоциялық мазмұнды сипаттай алады;

Шығармашылық идея ұсынады.

Төменде негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлері үшін «Музыка» пәні бойынша жиынтық бағалау тапсырмаларының үлгілері ұсынылады. Бұл тапсырмалар пәндік білім, метапәндік дағдылар және түйінді құзыреттерді бағалауға бағытталған.

6.1.2.1 музыкалық шығармаларды талдау барысында композитордың идеясын анықтау;

6.2.3.1 әртүрлі жанрда және стильде қысқа музыкалық үзінді құрастыру.

Тапсырма

Берілген аудио үзіндіні тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз:

Шығарма қандай жанрға жатады?

Бұл музыканың көңіл-күйін қалай сипаттар едіңіз?

Композитордың идеясын қалай түсіндіңіз?

Тапсырма

Тақырыпқа сай шағын ән мәтінін немесе өлең жазып, оған ырғағына сай әуен ойластырып, сипаттап беріңіз (ауызша немесе жазбаша).

Бағалау критерийлері:

Музыкалық терминдерді қолдана алады

Музыкалық тыңдалым арқылы идеяны түсінеді

Шығармашылық ұсыныс жасай алады

- әртүрлі стильдегі музыкалық шығармаларды салыстыру және өз ойын дәлелдеу;

- топпен немесе жеке орындауға арналған шағын музыкалық туынды құрастыру.

Тапсырма:

Классикалық және заманауи музыканың бір-бірінен айырмашылығын 2 музыкалық шығарма мысалында салыстырыңыз.

Музыкалық аспаптарды пайдалана отырып, шағын топпен (немесе жеке) музыкалық шығарма жазыңыз (музыкалық редактор қолдануға болады). Шығармаңыздың мақсаты мен идеясын сипаттаңыз.

Бағалау критерийлері:

Музыкалық стильдерді салыстырып сипаттайды

Өз идеясын негіздейді

Шығармашылық жұмысты жоспарлайды және орындайды

Топта/жеке жұмыс істей алады

Музыкалық шығармалардағы ұлттық және әлемдік көркемдік идеяларды талдау;

- музыкадағы көркемдік бейнені жеткізудің түрлі тәсілдерін қолдану.

Тапсырма:

Бір қазақтың халық әнін және бір әлемдік классикалық музыкалық шығарманы тандап, олардың тақырыбы мен көркемдік идеясын салыстырыңыз.

Музыкалық бейне немесе аудио жоба жасаңыз (мысалы: «Табиғат көрінісі», «Ұлттық мұра»), оған графика немесе мәтін қосыңыз. Музыкалық редакторды пайдалануға болады.

Бағалау критерийлері:

Музыкалық идеяны талдай алады

Ұлттық және әлемдік музыканы салыстырады
Цифрлық құралдарды шығармашылықпен қолданады
Өз жұмысын таныстырып, түсіндіре алады
Жиынтық бағалау тапсырмалары:

Музыкалық тыңдау, талдау, орындау, шығармашылық әрекеттерді қамтиды;

Пәндік біліммен қатар, білім алушының креативтілігі, өзіндік ойы, талдауы, технологияны қолдануы бағаланады;

Жұмыстарды жазбаша, ауызша, музыкалық немесе цифрлық форматта орындауға мүмкіндік беріледі.

Егер қажет болса, әр сыныпқа арналған Word/PDF форматындағы бағалау тапсырмаларын дайындап бере аламын.

«Технология және өнер» білім беру саласы бойынша пәндік білім мен дағдыларды, метапәндік дағдыларды және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау білім беру мазмұнын жаңарту аясында білім алушылардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырылады. Бұл бағыттағы әдістемелік ұсынымдар оқыту мен бағалау үдерісін үйлесімді байланыстыруға, білім алушының функционалдық сауаттылығын, шығармашылық ойлауын және өмірлік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Пәннің мазмұнына сәйкес білім алушылардың теориялық білімін, практикалық дағдыларын, шығармашылық жұмыстарды орындау барысындағы дәлдігін, құрал-жабдықтарды дұрыс қолдануын бағалау көзделеді. Әр тапсырма нақты оқу мақсаттарына негізделіп, білім алушының пән бойынша білімді қалай меңгергенін көрсетуге мүмкіндік береді.

Бұл бағытта білім алушылардың сыни ойлау, талдау, ақпаратты өңдеу, проблемаларды шешу, зерттеу жүргізу, ынтымақтастықта жұмыс жасау, рефлексия жасау сияқты дағдылары бағаланады. Тапсырмалар білім алушылардың тек білімін емес, сол білімді түрлі жағдайларда қолдана алу қабілетін анықтауға бағытталады.

Білім алушылардың өмірде қолдана алатын құзыреттіліктерін – коммуникативтік, шығармашылық, әлеуметтік, цифрлық сауаттылық және өзін-өзі дамыту дағдыларын бағалауға арналған тапсырмалар қарастырылған. Бұл құзыреттер пәнаралық байланыстар арқылы қалыптасып, білім алушылардың дербестігін, бастамашылдығын және жауапкершілігін дамытуға ықпал етеді.

Білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін, эстетикалық талғамын, салауатты өмір салтын ұстану мәдениетін қалыптастыруға бағытталған. Осы пәндер бойынша бағалауды интеграциялау білім алушылардың тек пәндік білімін емес, сонымен қатар метапәндік дағдыларын және түйінді құзыреттерін де бағалауға мүмкіндік береді.

Музыка сабағында бағалау білім алушының музыкалық есту, ырғақты сезіну, шығармашылық ойлау, ән айту және музыкалық шығармалар орындау қабілеттерін анықтауға бағытталады.

Пәндік бағалау: Ән айту, аспапта ойнау, музыкалық шығармаларды талдау, тыңдалған музыканы сипаттау сияқты нақты әрекеттер бағаланады.

Метапәндік дағдылар: Тыңдалым, шығармашылық жұмыс жасау, топта жұмыс істеу, эмоцияны музыкалық құралдармен жеткізе білу дағдылары дамиды.

Түйінді құзыреттер: Цифрлық ресурстар арқылы музыка жазу, әлемдік музыкалық стильдермен танысу, өз жобаларын онлайн платформада таныстыру арқылы музыкалық сауаттылықты және коммуникативтік дағдыларды арттыру көзделді.

Ұсынымдарда бағалау критерийлерін әзірлеу, тапсырмаларды саралау, Білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне қарай бағалау әдістерін қолдану жолдары көрсетілген. Педагогтерге арналған мысалдар мен нұсқаулықтар арқылы бағалау үдерісін сапалы ұйымдастыруға мүмкіндік беріледі.

Әдістемелік ұсынымдар «Технология және өнер» саласындағы бағалауды жаңғыртып, білім алушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға, білімін өмірде қолдана алуына, ал педагогтің кәсіби шеберлігін арттыруға бағытталған әдістемелік ұсыным.

51-кесте. Музыкалық тыңдалым және талдау

Оқу әрекеті	Бағалау критерийі	Дескрипторлар (мүмкін жауаптар)
Музыканы тыңдау	Музыкалық шығарманың сипатын ажыратады	– Музиканың көңіл күйін сипаттайды (қуанышты, мұңды, жеңіл, ауыр т.б.) – Музыкада естіген аспапты атай алады – Музиканың түрін ажыратады (ән, күй, марш)
Музыка туралы ойын айту	Музыкаға қатысты өз пікірін білдіреді	– Ұнаған немесе ұнамаған себебін түсіндіреді – Өз ойын 2–3 сөйлеммен жеткізеді

52-кесте. Ән айту және орындау

Оқу әрекеті	Бағалау критерийі	Дескрипторлар
Ән айту	Әнді нақышына келтіріп орындайды	– Дыбыс биіктігін дұрыс сақтайды– Әннің мәтінін анық, дұрыс айтады – Ырғақты дұрыс орындайды
Хормен орындау	Топпен үйлесімді айтады	– Басқалармен бір уақытта бастайды және аяқтайды– Дыбыс күшін дұрыс реттейді– Ансамбльмен бірге айтады

53-кесте. Аспапта ойнау (қарапайым ұрмалы/ұлттық аспаптар)

Оқу әрекеті	Бағалау критерийі	Дескрипторлар
-------------	-------------------	---------------

Ырғақтық сүйемел	Ырғақты дәл орындау	– Белгіленген ырғақты дәл келтіреді– Қарапайым әуенмен сүйемел жасайды
Аспапта ойнау	Нұсқау бойынша қарапайым әуенді орындайды	– Аспапты дұрыс ұстайды– Мұғалім көрсеткен әуенді қайталай алады

54-кесте. Шығармашылық жұмыс және импровизация

Оқу әрекеті	Бағалау критерийі	Дескрипторлар
Өлең, би, сурет арқылы музыкаға жауап беру	Музыка мазмұнын шығармашылықпен жеткізеді	– Музыка сипатына сай сурет салады– Әуенге сай би немесе қимыл көрсетеді
Өлең құрастыру, импровизация	Өз идеясын шығармашылықпен ұсынады	– Берілген тақырыпқа шағын шумақ шығарады– Музыкаға байланысты қимыл, дауыс ойлап табады

55-кесте. Өзіндік және өзара бағалау

Оқу әрекеті	Бағалау критерийі	Дескрипторлар
Басқалардың жұмысын бағалау	Өз және сыныптасының жұмысын шынайы бағалайды	– «Ұнады, себебі...» деген үлгімен пікір айтады – Жақсартуға ұсыныс айтады
Өзін-өзі бағалау	Өз жетістігін бағалайды	– «Мен бүгін...» үлгісімен қорытынды жасайды – Не үйренгенін айта алады

56-кесте. Формативті бағалау бойынша 10 балдық бағалау шкаласы

Ұпай	Бағалау	Сипаттамасы
10 балл	Өте жоғары деңгей (үздік)	Барлық талаптарды толық және шығармашылықпен орындады; өз ойын анық, сенімді жеткізеді; ырғақ, интонация, көркемдік жағы өте жақсы.
9 балл	Жоғары деңгей	Кемшіліксіз орындады, көркемдік және техникалық жағынан жақсы меңгерген. Шағын ауытқулар болуы мүмкін, бірақ жалпы сапаға әсер етпейді.
8 балл	Жақсы деңгей	Барлық негізгі талаптар орындалған. Интонация, ырғақта аздаған кемшіліктер болуы мүмкін. Өз бетінше орындауда сенімді.
7 балл	Ортадан жоғары	Жалпы дұрыс орындады, бірақ кей тұстарда сенімсіздік, ырғақта немесе мәтінде кішігірім қателер бар.
6 балл	Орташа деңгей	Нұсқауды орындады, бірақ көркемдік немесе ырғақ жағынан әлсіз. Қосымша көмек қажет болды.
5 балл	Төмен деңгей	Орындау барысында айқын қателер кетті (ырғақ, сөз ұмыту, интонацияда ауытқу). Түсінігі бар, бірақ жеткізуі әлсіз.

4 балл	Өте төмен	Нұсқауды толық орындай алмады. Орындау барысында көп қателік жіберді.
3 балл	Әлсіз	Музыкалық материалды түсінуде немесе орындауда үлкен қиындықтар бар. Мұғалім көмегінсіз жұмыс істей алмайды.
2 балл	Өте әлсіз	Нұсқауға толық жауап бере алмады. Іс-әрекетке енжар қатысты.
1 балл	Орындамады	Тапсырманы орындаудан бас тартты немесе тапсырма орындалмады.

Қолдану мысалы (пән бөлімдері бойынша)

3-сыныпқа арналған «Музыка» пәнінен «Менің туған өлкем» бөлімі бойынша жиынтық бағалау тапсырмалары.

3-Бөлім. Менің туған өлкем

Сынып: 3

Бағалау түрі: Жиынтық бағалау

Бағалау уақыты: 1 сабақ (40 минут)

Мақсаты:

- Туған өлкеге арналған әндерді мәнерлеп орындау
- Музыкалық шығарманың сипатын түсініп, талдау
- Музыка арқылы туған өлке туралы ой бөлісу
- Шығармашылық жұмыс ұсыну

1-тапсырма. Ән орындау

Нұсқау: Туған өлке туралы халық әнін немесе композиторлық әнді жатқа орында.

Мысал әндер:

- «Менің Қазақстаным»
- «Отан» (балалар әні)
- «Атамекен» (жеңілдетілген нұсқасы)

Бағалау критерийлері (3 ұпай):

2-тапсырма. Тыңдау және сипаттау

Нұсқау: Мұғалім тыңдатқан туған өлке тақырыбындағы музыканы тыңдап, сұрақтарға жауап бер.

Сұрақтар:

- Музыканың көңіл-күйі қандай?
- Қандай аспаптар естілді?
- Музыка саған не туралы айтты деп ойлайсың?

57-кесте. Бағалау критерийлері (2 ұпай):

Критерий	Ұпай
Музыканың сипатын дұрыс анықтады (көңілді/мұңды, т.б.)	1
Тыңдағаннан кейін өз ойын жеткізе алды	1

3-тапсырма. Шығармашылық жұмыс

Нұсқау: Туған өлкеңе арнап қысқа 2-4 жол өлең немесе сурет, би қимылы, музыкалық импровизация (асатаяқпен, домбырамен, т.б.) ұсын.

58-кесте Бағалау критерийлері (3 ұпай):

Критерий	Ұпай
Тақырыпқа сай идея ұсынды	1
Музыкалық немесе көркемдік түрде жеткізе алды	1
Шығармашылықта өз ойын көрсетті	1

4-тапсырма. Өзара/өзіндік бағалау

Нұсқау: Қасындағы білім алушының орындауын тыңдап,

- не жақсы шықты?

- нені жақсартуға болады? деген сұраққа жауап бер.

59-кесте Бағалау критерийлері (2 ұпай):

Критерий	Ұпай
Басқаның жұмысын сипаттай алды	1
Кері байланыс бере алды	1

60-кесте. Қорытынды бағалау шкаласы (10 балл):

Ұпай саны	Баға
9–10	Өте жақсы
7–8	Жақсы
5–6	Қанағаттанарлық
0–4	Қосымша жұмыс қажет

«Музыка» оқу пәнінің 1-6-сыныптарға арналған оқу бағдарламасының мазмұны оқыту мақсаттары жүйесінің шығармашылық әрекет үдерісі барысында тәжірибелік және негізгі білім қалыптастыруға бағытталған төрт бөлім бойынша ұйымдастырылған. «Музыка» пәні бойынша Формативті бағалау өткізіледі. Пән бойынша білім алушылардың Формативті бағалау нәтижелері білім алушылар мен ата-аналарға берілетін кері байланыс үшін материал болып саналады. «Музыка» пәні бойынша жартыжылдық соңында және оқу жылының соңында «есептелінді»/ «есептелінген жоқ» бағасы сынып журналына қойылады.

1-6 сынып білім алушылары өтетін әр тақырыптың оқыту мақсаттары «Музыка» оқу пәні бойынша оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білім алудағы оқу жетістіктерін бағалау ұзақ мерзімді жоспардағы оқу мақсаттарына жету критерийлері арқылы есептелінеді.

Музыка сабағындағы Формативті бағалаудың негізгі стратегиялары:

- оқыту мен оқу үдерісінің бөлігі ретінде формативті бағалау жүргізу;
- формативті бағалауды ұйымдастыру және жоспарлау;
- формативті бағалау әдістерін таңдау;
- формативті бағалау нәтижелерін талдау;
- білім алушыларға оқыту мақсаттары мен бағалау критерийлерін айқындау және ұсыну;

- білім алушылардың оқу дәлелдерін жинауға бағытталған сынып ішіндегі оқу қызметін ұйымдастыру;
- білім алушылардың дамуына ықпал ететін сындарлы кері байланыспен қамтамасыз ету;
- білім алушылардың орындаушылық және музыкалық қабілеттерін шыңдау;
- бағалау үдерісіне қалыпты көзқарас тудыру.

Формативті бағалаудың үдерісі пәндік терминдер мен ұғымдар бойынша терең білімін және түсінігін көрсетеді, қиын тапсырмаларды орындайды және кең өрістегі жағдайларда білімін сәтті түрде қолданады, әр түрлі дереккөздерден алынған ақпаратты жалпылайды және толық негіздей отырып қорытынды жасайды, алынған нәтижелерге қатысты логикалық бірізді аргументтерді келтіре алады, қиын тапсырмалардағы үлгілерді ажыратады, шешудің альтернативті және стандартты емес жолдарын ұсынады және қолданады, тапсырмалардың кең өрісін шешу үшін оқу бағдарламасының басқа өрістерінен білімін, дағдыларын кіріктіреді, әр түрлі стратегияларды қолданады, алынған нәтижелердің маңыздылығын және негізділігін бағалайды, ұжымда өз әрекеті нәтижелерімен (ән орындау немесе аспапта ойнау) бөлісу; ұжымға көмектесу, білім алушылардың қажеттілігіне бағыттай отырып, сабақтастықты сақтай отырып, жүйелі талдау жүргізу ұсынылады.

Оқу үдерісінде білім алушылардың ілгерілеуін, меңгеру деңгейін өлшеу үшін формативті бағалаудың төмендегі ұсынылған әдістерін қолдануға болады: «Бұрыштар», «Ойлан-жұптас-бөліс», «Stop-кадр», «Дыбыстау», «Серпілген сауал», «Сұрақты қағып ал», «Допты лақтыру», «Сөзді тап», «Конверттегі сұрақ», «Пікір алмасу», «Элективті тест» секілді көптеген педагогтеріміз қолданып жүрген бағалаулар.

Формативті бағалаудың әдістерін, оқу әрекеттерін ұйымдастырудың әр кезеңінде, тақырыпты түсіндіру, тапсырманы орындау, білім алушыларға кері байланыс беру кезінде қолдануға болады. Формативті бағалаудың әдістерін жеке, жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде де қолдануға болады. Мысалы:

Тақырып Симфониялық музыка **Бағдарламаға сай оқу мақсаты:**

6.1.1.1 Тыңдаған музыкалық шығарманы талдау және өнердің түрлері, стилі және жанрларын, сонымен қатар, өнердің өзге түрлерімен байланысын анықтау

Бағалау критерийі *Білім алушы*

Музыкалық шығармадағы аспаптың, өнердің түрлерін, стилін, жанрын және үндестік ерекшеліктерін анықтайды

Тапсырма

Вена классиктерін атаңыз. Олардың музыкалық шығармаларындағы жанрды, стилді таныстырылымда талдап, ерекшеліктерін көрсетіңіз.

Дескриптор *Білім алушы*

Вена классиктерін анықтайды;
шығармалардың ұқсастығы мен айырмашылығын
ажыратады;

музыкалық жанрын, стилін анықтайды.

Формативті бағалаудың ажырамас элементі мұғалім тарапынан және білім алушылар арасында қойылатын сұрақтар (сауал, диалог, әңгімелесу және т.б.) болып табылады. Көбінесе қолданылатын сұрақтар тобы: ашық және жабық сұрақтар. Ашық сұрақтар талдауды және бағалау ақпараттарын талап етеді, қиялдауға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ынталандырады. Жабық сұрақтар қысқа жауапты қажет етеді, мысалы, деректің, оқиғаның кезеңін атау, түсінгенін анықтау.

Тақырып Симфониялық музыка

Оқу мақсаты 6.1.1.2 Оркестрлер түрлеріндегі музыкалық аспаптардың дыбысталуын ажырату, оларды топтар бойынша жіктеу

Тапсырма:

1. Симфониялық оркестр орындауындағы аспаптарды жіктелуіне қарай топтастырып, постер қорғаңыз.

2. Бос орынға оркестр түрлерін жазыңыз.

Дескриптор Білім алушы

- симфониялық оркестр аспаптарын жіктейді;
- топтастырып, постер түрінде қорғайды;
- оркестр түрлерін анықтайды, -секілді жұмыстарды ұсынуға болады.

Жеке жұмыс кезіндегі Формативті бағалау. Формативті бағалау білім алушылардың оқу әрекеттері нәтижелерін ұғынуға бірден-бір мүмкіндік жасайды. Жеке жұмыс кезінде Формативті бағалауды жүзеге асыру үшін мұғалім білім алушылардың әрекеттерін жүйелі қадағалап және аралық нәтижелерді тіркеп отыруы қажет. Нәтижелерді тіркеу кезінде білім алушылар жұмысының күшті жағына да, әлсіз тұстарына да назар аударып отырған дұрыс. Сондай-ақ, білім алушылардың музыкалық шығармаларды нақышына келтіріп орындауына да мүмкіндік беру маңызды болып табылады. Жұмысты әрі қарай жоспарлау кезінде білім алушылардың мүмкіндіктерін, қажеттіліктерін ескерген дұрыс, және осы тектес тапсырмалар ұсынылған абзал:

Тақырып Музыка және поэзия

Оқу мақсаты: 6.1.2.3 Көркем бейнені құруда музыка және өнердің басқа түрлерінің көркемдеуші құралдарын салыстыру

Тапсырма:

«Қараңғы түнде тау қалғып» ән-романсы мен А. Гусейновтың «Көк теңіз» суретін салыстырып, талдаңыз.

Дескриптор Білім алушы бейнелеу өнері мен музыканың байланысын талдайды.

Жұптық жұмыс кезіндегі Формативті бағалау. Жұптық жұмыс Формативті бағалаудың тиімді формаларының бірі болып табылады. Жұптық жұмыста жалпы мұғалім, жұптар бір-бірін және жұп ішінде бірін-бірі бағалауына болады. Мұндай өзара қарымқатынас кезінде білім алушылардың дайындық деңгейіне

қарамастан өзара көмегі, рефлексиясы, өзін-өзі реттеуі белсенді байқала бастайды. Сондықтан оларды кері байланыс беруге үйрету маңызды.

Тақырып Музыка және театр

Оқу мақсаты 6.2.1.1 Музыкалық шығармашылық жұмыс жасау үшін идеялар ұсыну, жоспарлау және музыкалық материалға интерпретация жасау

Тапсырма:

Қазақстан театрларына ойша саяхат жасау арқылы қойылымның музыкалық шығармасын таңдаңыз. Өз шығармашылық жұмысыңызды жоспарлаңыз. Театр қызметкерлерінің рөлдерін шығармашылық жұмысыңыздың жоспарына сай сахналаңыз.

Дескриптор Білім алушы таңдаған шығарма негізінде өз жұмысын жоспарлайды;

театр қызметкерлерінің рөлін сахналайды;

өз шығармашылық жұмысын қорғайды.

Тақырып Музыка және кино

Оқу мақсаты 6.1.3.1 Әуеннің көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізе отырып, екі дауыспен немесе канон элементтерін қолдана отырып, әртүрлі стильдегі және жанрдағы әндерді орындау

Бағалау критерийі Білім алушы

Әуеннің әсерін, көркем бейнесін жеткізеді

Әртүрлі стильдегі, жанрдағы әндерді екі дауыспен

немесе канон элементтерін қолданып, орындайды

Тапсырма:

Мектеп өмірімен байланыстырып, «Балдәурен» әнін екі дауыспен немесе канон элементтерін қолданып орындаңыз.

Дескриптор Білім алушы әннің көңіл-күйін жеткізеді;

әнді орындау ережесіне сай орындайды.

Мәліметтерді жинау және талдау жасау үшін мұғалімге бақылау парағын, журналды, күнделікті, басқа да Формативті бағалау нәтижелерін тіркеудің формаларын жүргізу ұсынылады. Бұл мұғалім әрекетінің тиімділігін, оқудың сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Формативті бағалау нәтижелерін талдау мұғалімнің өз шешіміне қарай жүзеге асырылатынын және есеп беру құжаттарын толтыруды қажет етпейтінін атап көрсетуге болады.

«Музыка» пәнін бағалау жүйесі

I. Білім алушының білімі мен түсінігі:

Музыкалық теория:

- Ноталарды, ритмдерді, кілттерді және басқа музыкалық белгілерді білу.
- Аккордтарды, гаммаларды, интервалдарды және басқа гармониялық құрылымдарды түсіну.
- Музыкалық формаларды (мысалы, рондо, соната, вариациялар) анықтау және талдау.
- Музыкалық терминологияны білу және қолдану.
- Музыка тарихы:

- Өртүрлі дәуірлер мен стильдер туралы білім (мысалы, барокко, классицизм, романтизм, XX ғасыр).
- Белгілі композиторлар мен олардың шығармалары туралы білім.
- Музыканың әлеуметтік және мәдени контекстін түсіну.
- Тыңдау дағдылары:
- Музыкалық шығармаларды мұқият тыңдау және олардың элементтерін (мысалы, мелодия, гармония, ырғақ, тембр) анықтау.
- Музыкалық шығармаларға талдау жасау және олар туралы пікір білдіру.

II. Орындау дағдылары:

Вокал:

- Дыбысты дұрыс шығару (интонация, дикция, тыныс алу).
- Музыкалық фразаларды дұрыс жеткізу.
- Өртүрлі стильдерде ән айту.
- Аспапта ойнау (егер сабақ аспаптық болса):
- Техникалық дағдылар (саусақтардың жылдамдығы, дәлдігі, координациясы).
- Дыбыстың сапасы (тембр, динамика).
- Музыкалық мәнерді жеткізу (фразировка, артикуляция).
- Шығарманы толық және дұрыс орындау.
- Ансамбльде ойнау (егер сабақ ансамбльдік болса):
- Басқа музыканттармен үйлесімді ойнау.
- Ритмді сақтау.
- Динамикалық және тембрлік балансты сақтау.

III. Шығармашылық:

Импровизация:

Белгілі бір музыкалық контексте импровизация жасау.

Өз идеяларын музыка арқылы білдіру.

Композиция:

- қарапайым музыкалық шығармалар жазу.
- музыкалық идеяларды жүзеге асыру.
- музыкалық аспаптарға аранжировка жасау.
- iv. сабаққа қатысу және жұмыс жасау:
- сабаққа белсенді қатысу.
- үй тапсырмаларын орындау.
- ынталылық және жауапкершілік.
- өзін-өзі бағалау және өзін-өзі дамыту.

1. Дескрипторлық бағалау шкаласы:

Бұл шкалада әр балл үшін нақты дескрипторлар (сипаттамалар) беріледі, білім алушының жұмысының қай деңгейге сәйкес келетінін анықтауға көмектеседі.

61-кесте. Дескрипторлық бағалау шкаласы.

Балл	Дескриптор (сипаттама)
------	------------------------

10	Өте жақсы (Үздік): Тапсырма толығымен орындалды. Барлық критерийлер бойынша жоғары нәтиже көрсетілді. Терең түсінік, шеберлік және шығармашылық танытылды. Қосымша талаптар орындалды.
7-9	Жақсы: Тапсырма негізінен орындалды. Көптеген критерийлер бойынша жақсы нәтиже көрсетілді. Түсінік пен шеберлік бар, бірақ кей жерлерде жетілдіруді қажет етеді.
4-6	Қанағаттанарлық: Тапсырманың кейбір бөліктері орындалды. Кейбір критерийлер бойынша қанағаттанарлық нәтиже көрсетілді. Негізгі түсінік бар, бірақ шеберлік жеткіліксіз.
1-3	Төмен: Тапсырманың аз бөлігі орындалды. Көптеген критерийлер бойынша төмен нәтиже көрсетілді. Түсінік жеткіліксіз. Көмек қажет. Орындалмады: Тапсырма орындалмады немесе критерийлерге сәйкес келмейді.

2. Рубрикалар (критерийлер бойынша бағалау)

3. Жетілдіру аймақтарын анықтау:

Бұл шкала білім алушыға қай бағытта даму керектігін көрсетеді.

Жақсы: Сіз жақсы нәтиже көрсеттіңіз

Жетілдіруді қажет ететін аймақтар бағыттарға көбірек көңіл бөліңіз.

Қосымша жаттығулар жасау немесе теорияны қайта қарау.

Критериалды бағалау шкаласын қолданудың артықшылықтары:

Анықтық: Білім алушылар не үшін бағаланатынын және қалай бағаланатынын біледі.

Әділдік: Барлық білім алушылар бірдей критерийлер бойынша бағаланады.

Объективтілік: Бағалау субъективті емес, нақты жетістіктерге негізделеді.

Дамыту: Білім алушылар қай бағытта даму керектігін түсінеді.

Критериалды бағалау шкаласы музыка сабағының мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келуі керек.

10 балдық жүйемен бағалау

Білім алушылардың жұмысын бағалаудың нақты және градацияланған тәсілін ұсынады.

10 балдық жүйенің жалпы критерийлері мен дескрипторлары:

62-кесте. Музыкалық негізгі ұғымдар:

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
Ноталар, ритмдер, кілттер және басқа музыкалық белгілерді білу	Қысқаша тесттер/сұрақтар арқылы ноталар, ритмдерді тануын тексеру. - Үй тапсырмасында музыкалық белгілерді қолдану. - Сабақта музыкалық белгілерге қатысты сұрақтар қою.	10 балл - Белгілерді толық біледі және қолдана алады. 7-9 балл - Негізгі белгілерді біледі, бірақ кейбір жерлерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Белгілерді шатастырады, көмек қажет. 1-3 балл - Белгілерді мүлдем білмейді.

Аккордтар, гаммалар, интервалдар және басқа гармониялық құрылымдарды түсіну	Қарапайым аккордтарды, гаммаларды, интервалдарды тануға арналған жаттығулар. - Білім алушылардың аккордтарды құру немесе анықтау қабілетін бақылау. - Үй тапсырмасында гармониялық құрылымдарды қолдану.	10 балл - Аккордтарды, гаммаларды, интервалдарды және басқа құрылымдарды толық түсінеді және қолданады. 7-9 балл - Негізгі құрылымдарды біледі, бірақ кейбір жерлерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Құрылымдарды шатастырады, көмек қажет. 1-3 балл - Құрылымдарды мүлдем білмейді.
Музыкалық формаларды анықтау және талдау	Музыкалық формаларды анықтауға арналған тыңдау жаттығулары. - Білім алушылардың музыкалық формалардың схемаларын салу қабілетін бақылау. - Қысқа талдаулар жазу.	10 балл - Барлық музыкалық формаларды анықтайды және талдайды. 7-9 балл - Негізгі формаларды анықтайды, бірақ кейбір талдауларда қиындықтар туындайды. 4-6 балл - Формаларды шатастырады, талдау жасау қиын. 1-3 балл - Формаларды мүлдем анықтамайды.
Музыкалық терминологияны білу және қолдану	Музыкалық терминдер бойынша тесттер. - Сабақта терминдерді қолдану. - Білім алушылардың терминдерді өз сөздерімен түсіндіру қабілетін бақылау.	10 балл - Барлық терминдерді біледі және қолданады. 7-9 балл - Негізгі терминдерді біледі, бірақ кейбір жерлерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Терминдерді шатастырады, қолдану қиын. 1-3 балл - Терминдерді мүлдем білмейді.

63-кесте. Музыкалық білім

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
Әртүрлі дәуірлер мен стильдер туралы білім	Дәуірлер мен стильдер бойынша сұрақтар. Қысқаша презентациялар жасау. Тарихи музыкалық үзінділерді талдау.	10 балл - Барлық дәуірлер мен стильдерді біледі. 7-9 балл - Негізгі дәуірлер мен стильдерді біледі, бірақ кейбір деректерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Дәуірлер мен стильдерді шатастырады, көмек қажет. 1-3 балл - Дәуірлер мен стильдерді мүлдем білмейді.
Белгілі композиторлар мен	- Композиторлар бойынша баяндамалар. түсіну	10 балл - Белгілі композиторлар мен олардың шығармалары туралы толық

олардың шығармалары туралы білімі.	Шығармалардың қысқаша талдауы. Композиторлардың өмірбаяны бойынша тест.	біледі. 7-9 балл - Негізгі композиторлар мен олардың шығармалары туралы біледі, бірақ кейбір деректерде қателіктер жібереді. 4-6 балл - Композиторларды шатастырады, шығармаларды танымайды. 1-3 балл - Композиторлар туралы ештеңе білмейді.
Музыканың әлеуметтік және мәдени контекстін түсіну	Музыканың тарихи контексті туралы сұрақтар. Музыканың әлеуметтік маңызы туралы пікір таластыру. - Мәдени байланыстарды талдау	10 балл - Барлық музыкалық формаларды анықтайды және талдайды. 7-9 балл - Негізгі формаларды анықтайды, бірақ кейбір талдауларда қиындықтар туындайды. 4-6 балл - Формаларды шатастырады, талдау жасау қиын. 1-3 балл - Формаларды мүлдем анықтамайды.
Музыкалық терминдер бойынша тесттер	Сабақта терминдерді қолдану. - Білім алушылардың терминдерді өз сөздерімен түсіндіру қабілетін бақылау.	10 балл - Музыканың әлеуметтік және мәдени контекстін толық түсінеді. 7-9 балл - Негізгі контекстті түсінеді, бірақ кейбір байланыстарды анықтауда қиындықтар туындайды. 4-6 балл - Контексті шатастырады. 1-3 балл - Контекст туралы ештеңе білмейді

64-кесте. Музыка тыңдау және талдау:

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
Музыкалық шығармаларды мұқият тыңдау және олардың элементтерін анықтау.	Тыңдау жаттығулары, элементтерді (мелодия, гармония, ырғақ, тембр) анықтау. Үзінділерді талдау. Тыңдау кезінде назар аударуын бақылау.	10 балл - Барлық музыкалық элементтерді анықтайды. 7-9 балл - Негізгі элементтерді анықтайды, бірақ кейбір детальдарды жібереді. 4-6 балл - Элементтерді шатастырады. 1-3 балл - Элементтерді мүлдем анықтай алмайды. Музыкалық шығармаларға талдау жасау және олар туралы пікір білдіру
Музыкалық шығармаларға қысқаша талдаулар жазу.	Тыңдау туралы эсселер жазу. Сабақта пікір алмасу.	10 балл - Музыкалық шығармаларға терең талдау жасайды және негізді пікір білдіреді.

		7-9 балл - Талдау жасайды, бірақ пікірлерде кейбір қиындықтар болуы мүмкін. 4-6 балл - Талдау жасау қиын, пікірлер нашар. 1-3 балл - Талдау жасай алмайды.
--	--	--

65-кесте. Ән орындау

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
Дыбысты дұрыс шығару (интонация, дикция, тыныс алу)	- Интонацияны, дикцияны және тыныс алуды жаттықтыру. - Жеке жаттығулар. - Сабақта орындау кезінде бақылау және кері байланыс беру.	10 балл - Интонация таза, дикция анық, тыныс алу дұрыс. 7-9 балл - Интонацияда кейбір қателіктер бар, дикция жақсы, тыныс алу жақсы. 4-6 балл - Интонация нашар, дикция нашар, тыныс алу қиын. 1-3 балл - Орындау мүмкін емес.
Музыкалық фразаларды дұрыс жеткізу	- Музыкалық фразаларды дұрыс айтуға жаттығу. - Фразировка жаттығулары. - Әндерді орындау кезінде фразировканы бақылау.	10 балл - Музыкалық фразаларды толық және дұрыс жеткізеді. 7-9 балл - Музыкалық фразаларды жақсы жеткізеді, бірақ кейбір жерлерде жетілдіру қажет. 4-6 балл - Музыкалық фразаларды жеткізуде қиындықтар туындайды. 1-3 балл - Музыкалық фразаларды жеткізе алмайды.
Әртүрлі стильдерде ән айту	- Әртүрлі стильдерде әндерді орындау. - Әр стильге тән техниканы меңгеру. - Стильдік ерекшеліктерді түсіну.	10 балл - Барлық стильдерде ән айта алады. 7-9 балл - Көптеген стильдерде ән айтады, бірақ кейбір стильдерде қиындықтар болуы мүмкін. 4-6 балл - Бірнеше стильді ғана айтады. 1-3 балл - Әртүрлі стильдерде ән айта алмайды.

66-кесте. Аспапта ойнау

Критерий	Формативті бағалау	Жинақтаушы бағалау (10 баллдық жүйедегі балл)
----------	--------------------	---

Техникалық дағдылар (саусақтардың жылдамдығы, дәлдігі, координациясы)	- Техникалық жаттығулар орындау. Жаттығулар кезінде саусақтардың қозғалысын бақылау. Жаттығуларды үнемі қайталау	10 балл - Жоғары техникалық дағдылар, жылдамдық, дәлдік және координация. 7-9 балл - Жақсы техникалық дағдылар, бірақ кейбір жерлерде жетілдіру қажет. 4-6 балл - Техникалық қиындықтар бар. 1-3 балл - Техникалық дағдылар нашар.
Дыбыстың сапасы (тембр, динамика)	Дыбыстың сапасын жақсартуға арналған жаттығулар. - Әртүрлі динамикалық нюанстарды қолдану. - Тембрді өзгертуге жаттығу.	10 балл - Дыбыстың жоғары сапасы, тамаша тембр және динамика. 7-9 балл - Жақсы дыбыс сапасы, жақсы тембр және динамика. 4-6 балл - Дыбыстың сапасы нашар, тембр мен динамика нашар. 1-3 балл - Дыбыстың сапасы жоқ. Музыкалық мәнерді жеткізу (фразировка, артикуляция) Музыкалық фразировка жаттығулары.
Шығармалар орындау кезінде мәнерді бақылау.	Шығарманы толық және дұрыс орындау - Шығармаларды толық орындауға жаттығу. - Жаттығулар кезінде қателіктерді түзету. - Орындау кезінде назар аудару.	10 балл - Музыкалық мәнерді толық және дұрыс жеткізеді. 7-9 балл - Музыкалық мәнерді жақсы жеткізеді, бірақ кейбір жерлерде жетілдіру қажет. 4-6 балл - Мәнерді жеткізуде қиындықтар туындайды. 1-3 балл - Мәнерді мүлдем жеткізе алмайды.

«Қазақ халқының музыкалық мұрасы» бөлімі бойынша жиынтық бағалау үлгісі

Оқу мақсаты

5.2.1.1 қазақ халқының дәстүрлі тұрмыс-салт әндері мен туған өлке музыкасының ерекшеліктерін ажырату; заманауи интерпретациясымен салыстыру;

5.2.1.3 дәстүрлі халық әндерін, аспаптық музыка жанрларын және айтыстың түрлерін көркемдеуіш құралдар арқылы анықтау;

5.2.1.4 қазақ халқының және әлем халықтары музыкалық шығармаларының құрылымын анықтау;

5.3.1.1 әнді орындау барысында музыканың көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізу

Бағалау критерийі

Білім алушы

қазақ халқының дәстүрлі әндері мен туған өлке музыкасының ерекшеліктерін ажыратады.

заманауи интерпретациясымен салыстыру әнді орындау барысында музыканың көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізеді
қазақ халқының және әлем халықтары музыкалық шығармаларының құрылымын анықтау.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну

Орындау уақыты 20 минут

1 тапсырма

Музыканы тыңдап, әннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуіш құралдарын анықтап, ажырат.

Д.Нұрпейсованың «Бұлбұл» күйінің шығу тарихын тыңда.

https://youtu.be/pxb27al6tLY?si=Hq0XQncfo_wG4xvX

Л.Хамиди «Бұлбұл» әнін тыңда.

https://youtu.be/iatk_19nAkI?si=qNCmwQwDYwiRGLfw

Сұрақтарға жауап бер:

1. Бұл шығармалардан не түсіндің?
2. Шығарманы тыңдаған кезде көз алдыңа не елестеді?
3. Орындаушы шығарманы қалай жеткізді?
4. Шығарманың көңіл күйі қандай?

Венн диаграммасын толтыр.

Білім алушы: сұрақтар негізіне қарап, шығармалардың ұқсастығы мен айырмашылығын, сипаты мен мазмұны туралы жазады

2 тапсырма

Абайдың «Желсіз түнде жарық ай» әнін тыңда және сұрақтарға жауап бер.

<https://youtu.be/hQoREJvxPxx?si=FWeVZLXuKXqLT783>

1. Шығарманың жанрын және стилін анықта.
2. Ән не жайында?
3. Әннің көңіл күйі қандай?
4. Ән қалай орындалып тұр? Дыбыс биіктігі қандай?

Әнді суреттегі нотаның ырғағымен орында.

Дескриптор

Білім алушы

Дескрипторлар үлгісі.

Бағалау критерийі	Тапсырма №	Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Музыканы тыңдап, әннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуіш құралдарын анықтап, ажыратады	1	Шығармаларды тыңдап, олардың көркемдеуіш құралдарын ажыратады.	1 1 1 1
Шығарманың жанрын және стилін анықтайды Ән мазмұны туралы айтады. Әннің көңіл күйі туралы нақты айтады Ән нотамен орындайды	2	музыкалық шығарманың жанрын, стилін анықтайды; әннің көңіл күйін ажыратады; дыбыс биіктігін анықтайды; әннің әуенін нотамен орындайды.	1 1 1 1 1
Барлығы			10

Қысқа мерзімді жоспарлар үлгілері

Пән	Музыка		
Бөлімі	ІІІ тоқсан. Музыка және өнер түрлері		
Мектеп	Сұлтанбек Қожанов атындағы №64 мектеп-лицейі		
Педагогтің аты жөні:	Кудерина Жанар Агзамовна		
Күні:			
Сынып:	6		
Сабақтың тақырыбы:	Музыка және поэзия		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	6.1.1.1 – тыңдаған музыкалық шығарманы талдау және өнердің түрлері, стилі және жанрларын, сонымен қатар, өнердің өзге түрлері мен байланысын анықтау		

	6.3.1.1 – шығармашылық көрсетілімнің бағдарламасын құрастыру, оларды критерияларға сәйкес бағалау, өзінің және өзгелердің жұмысын жақсарту үшін түрлі ұсыныстар енгізу 6.1.3.2 - әртүрлі стильдегі және жанрдағы әндердің орындау түрлерін салыстыру			
Сабақтың мақсаты:	- Музыка мен поэзия арасындағы байланыс түрлерін түсінеді - Музыкалық және поэтикалық шығарма мазмұнын талдайды - Сөз бен әуенді үйлестіріп, шағын шығармашылық жұмыс жасайды			
Бағалау крестерілері:	- Музыка мен поэзия арасындағы ұқсастық пен айырмашылықты айқындайды - Тыңдалған шығармадан идея мен көңіл күйді сипаттайды - Өлең жолдарына сәйкес музыкалық әуен таңдайды/құрастырады			
Түйінді құзыреттер:	- Коммуникативтік (ойын жеткізу, талқылау) - Шығармашылық (сөз бен әуенді үйлестіру) - Әлеуметтік (топпен жұмыс, тыңдау, пікірге құрмет)			
Метапәндік дағдылар:	- Сыни ойлау (музыка мен поэзиядағы ой мен сезім байланысын анықтау) - Ақпаратпен жұмыс (өлең мен ән мәтіндерін салыстыру) - Ынтымақтастық (жұптық, топтық әрекет)			
Дескриптор	Білім алушы - поэзия мен музыканың байланысын анықтай алады - музыкалық шығармадағы аспаптарды ажыратады; - буын саны мен ұйқас ерекшелігін түсінеді.			
Сабақтың барысы:				
Сабақтың кезеңі (уақыты)	Педагог әрекеті	Білім алушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
1)Сабақтың басы Ұйымдастыру (2 минут) 2)Білімді өзектендіру (5 минут)	Амандасу. Сәлемдесу, сабақ мақсаты мен бағалау критерийлерін таныстыру «Өлең мен әуен» – қандай байланыс бар? (ашық сұрақ, ой бөлісу) 1- тапсырма Әңгіме. Абай Құнанбаевтың өлеңін оқып беруге тапсырма беру. Бүгінгі сабақтың басты	1 тапсырма Сабақтың басты тақырыбына кіріспе ретінде өлең оқып, білім алушылар сабақ барысы не туралы болатынын өздері анықтайды.	Формативті бағалау. Балалар қойылған сұрақтарға жауап беріп өз ойларымен	Жеке тапсырмалар

3)Жаңа тақырып (15 минут)	тақырыбын анықтаңдар. Сұрақ ілмегі әдісі Балалар, бүгін біз не туралы айтатын боламыз? Қазақ поэзиясының заңдылықтары мен өлшемдері. Қазақ өнерінде музыка мен поэзия әрдайым егіз, біртұтас болып келеді. Қазақ әнінің әр тармағында буын санының өзгермеу заңдылығы тән. Оны силлабика дейміз. Сондықтан дәстүрлі әндерде кездесетін өлең түрлері: 11 буыннан тұратын «қара өлең» және «жыр» деп аталатын 7–8 буынды өлеңдерден құралады. Қазақ ән құрылымы туралы дерек (буын, шумақ, қайырма) Сал, серілер туындыларында өлең жолы аяқталғанда ән әуені келесі жолға өтіп, өлеңнің екі жолын жалғап отырады (өлең мен әннің асинхронды сабақтасуы). Абай мен Шәкәрім әндерінде тұңғыш рет жаңа өлең өлшемдері қолданылды. Мыс: (3+3) және (4-4-7-4-4-7)	Сұраққа жауап береді Өзің білетін әннің буын санын санап, өлең құрылымының кестесін жаса.	бөліседі. Бір бірін «Бас бармақ бағамдары арқылы бағалайды «Бас бармақ» әдісі, смайлик арқылы бағалайды.	Оқулық
		Халық әні «Қамажайда» әннің асинхронды сабақтасуы кездеседі топпен тауып әнді үйрену және топпен орындау – Дауыс, ырғақ, екпінге назар аудару «Көзімінің қарасы» әнін тыңдау. Тыңдалған әнге қысқаша ой-толғау жасап, поэзия мен музыка өнерінің өзара байланыстылығын ажыратады Бұл туындының өлең өлшемін санау.	 Смайлик Ауызша жауап, жұптық ән айту, сұрақтарға жауап арқылы Формативті бағалау	Оқулық
4)Тапсырма (7 минут)				Смайлик Аудиоматериал https://www.youtube.com/watch?v=gDmxq8p7PjU

5.тапсырма (10 минут)	– Тыңдау және талдау: Абайдың «Көзімнің қарасы» – Шығарма мазмұнын, көңіл күйін, көркемдік құралдарын талдау - Осы шығарманың авторы кім? - Әнді талдап, қандай стильде және жанрда жазылғанын анықтаңыз? - Композитор шығармасында адамның көңіл-күйі мен басты тұлғаны қалай аша білген? Неге? Жұппен жұмыс: берілген шағын өлеңге сәйкес әуен (ырғақ, екпін, көңіл күй) таңдау немесе импровизация жасауға тапсырма беру	Жұппен жұмыс: берілген шағын өлеңге сәйкес әуен (ырғақ, екпін, көңіл күй) таңдау немесе импровизация жасау -Әр топ өз жұмысын ұсынады		
6) Бағалау	Жасымда ғылым бар деп ескермедім, Пайдасын көре тұра тексермедім. Ержеткен соң түспеді уысыма, Қолымды мезгілінен кеш сермедім. «Сөз бен музыка қалай әсер етеді?» сұрағы арқылы рефлексия – Мұғалім кері байланыс береді Тақырып бойынша сұрақ-жауап – Музыка мен поэзия байланысы қандай? – Абай қандай жаңашылдық енгізді?	Ауызша жауап, жұптық ән айту, сұрақтарға жауап арқылы Формативті бағалау		Кері байланыс тақтайшасы

	Орындауыңызда не жақсы шықты? Кері байланыс: – Нені одан әрі жақсартуға түсуге болады?			
--	--	--	--	--

Бөлім	Заманауи музыка мәдениеті						
Мұғалімнің аты-жөні	Мустафанов Юрий Джадагирович						
Сынып 6	Қатысқандар саны				Қатыспағандар саны		
Сабақ тақырыбы	Заманауи музыкалық жанрлар						
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	6.1.1.1 – туған өлкенің жыршы-термеші, әнші және сазгерлерінің шығармашылығы туралы тыңдаған музыкалық шығарманы талдау және өнердің түрлері, стилі мен жанрларын, сонымен қатар, өнердің өзге түрлері мен байланысын анықтау.						
Сабақтың мақсаты:	Заманауи музыкалық жанрлардың ерекшеліктерін танып білу; тыңдалған шығарманы талдау; музыканы басқа өнер түрлерімен байланыстыру; топтық жұмыс арқылы пікір білдіру және бағалау.						
Сабақтың міндеттері	Пәндік Заманауи музыкалық жанрлар туралы білімін тереңдету; жанрды ажырата алу; шығарманы талдау. Метапәндік Ақпаратты салыстырып, талдау (сыни ойлау); пікір айту, дәлелдеу (коммуникативтік дағды); шығармашылық шешім қабылдау. Құзыреттіліктер Топпен жұмыс істеу; өзін-өзі бағалау; цифрлық құралдарды пайдалану; өмірмен байланыстыру (заманауи музыка әсері).						
Сабақ барысы							
Сабақ кезеңдері	Мақсаты	Дескрипторлар	Мұғалім әрекеті	Білім алушы әрекеті	Әдіс-тәсілдер	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру кезеңі (3 мин)	Сабаққа қызығушылық ояту	Ойымен бөліседі	Сәлемдесу, сұрақ: «Қандай заманауи жанрларды білесіңдер?»	Өз ойларын айтады	«Миға шабуыл»	Белсенділік	—

Білімді өзектендіру (5 мин)	Алдыңғы білімді еске түсіру	Жанрларды атайды	Заманауи жанрлар туралы қысқаша түсінік береді (поп, рок, рэп, джаз)	Тыңдайды, жауап береді	«INSERT» әдісі	Жауаптарының толықтығы	Презентация
Жаңа білім (10 мин)	Жанр ерекшелігін талдау	Жанрды анықтайды; айырмашылықтарын табады	Қазақстандық орындаушының заманауи әнін тыңдатады	Тыңдайды, талдайды	«Think-Pair-Share»	Жанрды дұрыс анықтау	Аудиожазба
Топтық жұмыс (12 мин)	Музыканы басқа өнермен байланыстыру	Постер жасайды	3 топқа тапсырма береді: 1) Жанр ерекшелігін жазу; 2) Музыка мен би/сурет/кино байланысын көрсету; 3) Заманауи музыканың жастарға әсері	Постер жасап, қорғайды	«Gallery Walk»	Топтық өзара бағалау	Қағаз, маркер
Практикалық жұмыс (10 мин)	Шығармашылық қабілетін дамыту	Шығармашылық ой ұсынады	Әннің үзіндісін береді, білім алушыларға жаңа ритм немесе әуенмен орындауды ұсынады	Өз нұсқаларын көрсетеді	Топтық орындау, импровизация	Формативті бағалау (ұсыныс, қолдау)	Интерактивті тақта, аудио

Рефлексия (5 мин)	Өзін-өзі бағалау	Өз ойын айтады	Сұрақ: «Саған қай жанр ұнады? Неге?» «Бағдаршам» әдісі	Жауап береді, түсті таңдайды	«Бағдаршам»	Өзін-өзі бағалау	Стикер
Сабақтың қорытындысы: Білім алушылар заманауи жанрларды таныды. Музыканы талдап, өнердің басқа түрімен байланыстырды. Топпен жұмыс жасап, постер қорғады. Өзін-өзі бағалап, сабақтан алған әсерін жеткізді.							

Бөлім	Заманауи музыка мәдениеті						
Мұғалімнің аты-жөні:	Мустафанов Юрий Джадагирович						
Сынып	6		Қатысқандар саны:				
Тема урока	Заманауи музыкалық жанрлар мен стильдер						
Оқу мақсаттары:	6.1.3.1 – әуеннің көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізе отырып, екі дауысты немесе канон элементтерін пайдаланып, әртүрлі стильдегі және жанрдағы әндерді орындау; 6.2.2.1 – музыканың көркем құралдарын, музыкалық аспаптар мен дауысын қолдана отырып, музыкалық композициялар шығару және импровизация жасау.						
Сабақ мақсаты:	Заманауи музыкалық жанрлар мен стильдердің ерекшелігін түсіну; Екі дауысты немесе канондық элементтермен ән орындау; Импровизация арқылы шығармашылық қабілетін дамыту.						
Сабақ міндеттері :	Пәндік: Әртүрлі заманауи музыкалық жанрлар мен стильдердің ерекшеліктерін анықтау; Ән айту барысында екі дауысты немесе канон элементін қолдану; Музыкалық композиция ойлап табу. Метапәндік: Тыңдалған музыканы талдау (сыни ойлау); Өз ойын, әсерін жеткізе білу (коммуникация); Топпен жұмыс жасау, идея ұсыну. Кілтті құзыреттер: Топпен жұмыс (ансамбльдік орындау); Шығармашылық шешім қабылдау (импровизация); Цифрлық сауаттылық (бейне/аудио арқылы жанрларды тыңдау).						
Сабақ барысы							
Сабақ кезеңдері	Оқу мақсаттары міндеттері	Дескрипторлар	Мұғалім әрекеті	Білім алушы әрекеті	Әдіс-тәсілдер	Бағалау (интеграцияланған)	Ресурстар

Ұйымдастыру кезеңі (5 мин)	Эмоциялық ахуал орнату	Сәлемдеседі, белсенділік танытады	Сұрақ: «Сен қандай заманауи музыкансың?»	Өз ойымен бөліседі	«Шаттық шеңбері», әңгіме	Қатысу белсенділігі (коммуникация, өзін-өзі тану)	
Актуализация (5 мин)	Заманауи жанрларды білу	2–3 жанрды атайды	Жанрларды (поп, рок, джаз, рэп) қысқаша таныстырады	Өз мысалдарын келтіреді	«Миға шабуыл»	Метапәндік: пікір білдіру	Слайд, суреттер
Жаңа білімді меңгеру (15 мин)	Жанрмен стильді ажырату, салыстыру	Ортақ және айырмашылықтарын табады	Әртүрлі жанрдағы әуен тыңдатады, ерекшеліктерін түсіндіреді	Тыңдайды, салыстырады	«Салыстырмалы талдау»	Пәндік: жанрды анықтау; метапәндік: сыни ойлау	Аудиожазбалар, презентация
Практикалық жұмыс (15 мин)	Канон элементін қолдану; импровизация	Әнді дұрыс орындайды; шағын әуен құрайды	Канондық элементпен қысқа ән үйретеді. Топтарға тапсырма: шағын әуен ойлап табу	Әнді орындайды; топпен шағын әуен шығарады	«Ансамбль», «Импровизация»	Интеграция: пәндік — орындағандысы; метапәндік — жоспарлау; құзыреттілік — топпен жұмыс	Интерактивті тақта, нота мәтіндері, аспаптар
Рефлексия және бағалау (5 мин)	Сабақтағы әсерін бағалау, өзін-өзі бағалау	Өз сезімін жеткізеді	Сұрақ: «Қай жанр сенің көңіліңе жақын болды? Неге?» «Светофор» әдісі	Жауап береді, түстер арқылы пікірін білдіреді	«Светофор», ауызша кері байланыс	Пәндік: жанрды білу; метапәндік: ойын білдіру; құзыреттілік: өзін-өзі бағалау	—

Сабақ қорытындысы:

Білім алушылар заманауи музыкалық жанрлар мен стильдердің ерекшеліктерімен танысты.

Канон немесе екі дауысты элементпен ән орындады.

Импровизация арқылы шағын музыкалық әуен құрастырды.

Интеграцияланған бағалау арқылы пәндік білім, метапәндік дағдылар мен құзыреттіліктер бірге ескерілді.

«Заманауи музыкалық жанрлар мен стильдер» тақырыбын оқытуда сіз көрсеткен мақсаттарға жету үшін әдіс-тәсілдерді үш бағытта қарастыруға болады: пәндік білімді тереңдету, өмірлік маңызды дағдыларды қалыптастыру, оқытуды шынайы өмірмен байланыстыру. Сонымен бірге интеграцияланған бағалау тәсілдерін де қолдануға болады.

1. Пәндік білімді тереңдететін әдістер

«Музыкалық жанрларды салыстыру» әдісі – эстрада, рок, джаз, рэп, классика элементтерін тыңдатып, айырмашылықтары мен ұқсастықтарын Венн диаграммасы арқылы көрсету.

Практикалық орындау – екі дауысты ән айту, канонмен орындау, жанрға сай ырғақпен сүйемелдеу.

«Музыка тілін шешу» – әуеннің көңіл-күйін анықтау, қандай аспаптар қолданылғанын талдау.

2. Өмірлік маңызды дағдыларды қалыптастыратын әдістер

Шағын топтық жоба – әр топ өз жанрын тандап (рэп, поп, джаз), қысқа композиция құрастырады. Бұл шығармашылық, бірлескен жұмыс, сыни ойлау дағдыларын дамытады.

Импровизация ойыны – бір білім алушы ырғақ берсе, екіншісі әуен қосады, үшіншісі сөз ойлап табады. Бұл білім алушының батылдығын, сөйлеу және музыкалық еркіндігін дамытады.

Рөлдік ойын – «әнші», «сазгер», «тыңдаушы», «сыншы» рөлдерін бөліп, музыкалық шығармаға пікір білдіру.

3. Оқытуды шынайы өмірмен байланыстыратын әдістер

Музыканы өмірлік жағдаймен байланыстыру – мысалы, тойдағы әндер, спорттағы марштар, фильмдегі саундтректер, жарнамадағы әуен. Білім алушылар осы мысалдар арқылы музыканың өмірдегі рөлін түсінеді.

«Музыкалық сұхбат» әдісі – білім алушылар қазақстандық немесе әлемдік заманауи әншілердің шығармашылығы туралы сұхбат түрінде таныстырады.

Медиа-талдау – белгілі бір бейнебаянды көрсетіп, стилі мен жанрын анықтау, оның жастарға әсерін талдау.

Интеграцияланған бағалау тәсілдері

Формативті бағалау

«Екі жұлдыз, бір тілек» – топтардың орындауын өзара бағалау.

«Музыкалық шеңбер» – әр білім алушы орындағаннан кейін басқалары қысқаша пікір айтады.

Өзін-өзі бағалау

«Бағалау парағы» – білім алушы өзіне «әуенді дұрыс жеткіздім бе?», «жанрды ажырата алдым ба?», «топтық жұмыста белсенді болдым ба?» деген сұрақтар қояды.

Интеграцияланған өнім арқылы бағалау

Топтық мини-композиция немесе қысқа ән шығару. Мұнда пәндік білім (музыка теориясы), шығармашылық (өнер), коммуникация (тілдік дағдылар), ІТ (фонограмма, фон) бірге қолданылады.

Әнді орындап, бейнежазба түсіру – білім алушылар өз өнерін көріп, талдау жасайды.

Ұсынылатын әдістер:

«Венн диаграммасы» (жанрларды салыстыру үшін)

«Жоба әдісі» (мини-композиция жасау)

«Импровизациялық шеңбер» (шығармашылық еркіндік)

«Рөлдік ойын» (музыка әлеміндегі мамандықтарды сезіну)

«Екі жұлдыз, бір тілек» (бағалау)

Пән	Музыка		
Бөлімі	ІҮ тоқсан. Музыка- өмір тынысы		
Мектеп	№97 мектеп-гимназия		
Педагогтің аты жөні:	Каракеева Закира Курманбековна		
Сынып:	6		
Сабақтың тақырыбы:	Жан жадыратар әуен		
Оқу бағдарламасын а сәйкес оқыту мақсаттары:	6. 1. 1. 1 туған өлкенің жыршы-термеші, әнші және сазгерлерінің шығармашылығы туралы тыңдаған музыкалық шығарманы талдау және өнердің түрлері, стилі мен жанрларын, сонымен қатар, өнердің өзге түрлері мен байланысын анықтау; 6. 2. 2. 1 музыкалық көркем құралдарын, музыкалық аспаптар мен дауысын қолдана отырып, музыкалық композициялар шығару және импровизация жасау; 6. 1. 3. 1 әуеннің көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізе отырып, екі дауысты немесе канон элементтерін пайдаланып, әртүрлі стильдегі және жанрдағы әндерді орындау; 6. 1. 2. 4 ауызша және жазбаша жұмыстар орындау барысында музыкалық терминологияны пайдалану		
Сабақтың мақсаты:	Тыңдаған музыкалық шығарманы талдайды, өнердің түрлерін стилін және жанрдың сонымен қатар өнердің өзге түрлерімен байланысын анықтайды. Музыкалық аспаптар мен дауысын қолдана отырып, музыкалық композициялар шығара отырып импровизация шығарады.		
Түйінді құзыреттер:	-Мәдениеттанушылық құзыреттілік (Білім алушылар қазақ халқының дәстүрлі музыкалық мұрасымен, композиторлар шығармашылығымен таныса отырып, ұлттық мәдениетке деген құрметін қалыптастырады) - Коммуникативтік құзыреттілік (Білім алушылар топпен жұмыс істеу барысында өз ойын еркін жеткізуге, пікір алмасуға және тыңдай білуге дағдыланады.		

	Музыка туралы ауызша және жазбаша түрде сөйлеу, сипаттау, бағалау қабілеті дамиды) -Ақпараттық-танымдық құзыреттілік (Музыкалық шығармаларды тыңдай отырып, оларды жанр, стиль, мазмұн тұрғысынан саралай біледі. Музыкалық терминдерді қолдану арқылы музыканы тану, түсіну, салыстыру дағдысы қалыптасады) -Шығармашылық және проблеманы шешу құзыреттілігі (Әнді орындау, талдау, импровизация жасау барысында шығармашылық қабілеті дамиды. Музыкалық тапсырмаларды орындауда логикалық ойлау, шешім қабылдау дағдылары жетіледі) -Әлеуметтік құзыреттілік (Топтық жұмыстар арқылы білім алушы жауапкершілік, өзара көмек, сыйластық сияқты құндыларды меңгереді. Отбасылық, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға құрметпен қарайды)
Метапәндік дағдылар:	Ойлау дағдылары (Салыстыру – Әсет, Абай, Дәнештің шығармашылық ерекшеліктерін салыстырады. Саралау және жіктеу – әндердің стилін, жанрын, құрылымын ажыратады. Талдау және қорытынды жасау – тыңдалған музыкалық шығармалардың көркемдік бейнесін талдайды, қорытынды пікір айтады) Коммуникация дағдылары. (Топта тиімді қарым-қатынас жасау – топтық тапсырмалар кезінде пікір алмасады, бірін-бірі тыңдайды. Ойын еркін жеткізу – өзіндік пікірін музыкалық терминдер арқылы айта біледі. Жауапкершілікпен сөйлеу – ән айту, шығарманы сипаттау кезінде нақты әрі түсінікті сөйлейді) Ақпаратпен жұмыс жасау дағдылары (Ақпаратты іздеу және сұрыптау – композиторлар туралы деректерді анықтап, қажеттісін бөліп алады. Мазмұнды түсіну – музыкалық шығармаларды тыңдап, олардың мазмұны мен идеясын түсінеді. Талдау – ән мен мәтін арасындағы байланысты түсінеді) Шығармашылық және өнер арқылы өзін-өзі таныту дағдылары (Музыкалық шығармашылық – ән үйрену, орындау барысында музыкалық көркем құралдарды пайдаланады. Өзіндік интерпретация жасау – тыңдалған шығарманы өз сезімі арқылы қабылдап, сипаттайды. Эстетикалық қабылдау – музыкалық туындының эмоциялық әсерін бағалайды)

Жеке және әлеуметтік дағдылар (Өзін-өзі бағалау және рефлексия – өз жұмысын және топ жұмысына қосқан үлесін бағалайды. Ынтымақтастық – топтық жұмыс кезінде ортақ шешім қабылдайды, бір-біріне көмектеседі. Мәдениетке және ұлттық құндылықтарға құрметпен қарау – қазақ халқының музыкасын бағалап, ұлттық болмысқа қызығушылық танытады)				
Сабақтың барысы:				
Сабақтың кезеңі (уакыты)	Педагог әрекеті	Білім алушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Ұйымдастыру	Амандасу. Сәлемдесу, сабақ мақсаты мен бағалау критерийлерін таныстыру Білім алушыларды шеңберге тұрғызып, мұғалім қолындағы асығын оң жағындағы білім алушыға ұсынып тұрып «Мен бүгінгі жаңа сабақты сіздерге түсіндіруге асықпын» дейді. Ол білім алушы келесі білім алушыға өзінің жылы сөзін айтып асығын ұсынады «Мен бүгінгі сабақты ұғынуға асықпын» Асықтың түсіне қарай білім алушылар «Абай ауылы» «Әсет ауылы» «Дәнеш ауылы» болып бөлініп отырады. «Абай ауылы»	Жылы сөздер айтып, ойын еркін жеткізеді Асықты келесі білім алушыға ұсынып, шеңберге белсенді қатысады Топқа (Абай, Әсет, Дәнеш ауылы) дұрыс бөлінеді Мұғалімді тыңдайды.	Мұғалімнің мадақтау сөзі немесе «Бас бармақ» әдісі Формативті бағалау. Тапсырмаларды топпен орындайды. Абай Құнанбаевтың Желсіз түнде жарық ай», Әсет Найманбайұлының «Қысмет», «Жетісу», Дәнеш Рақышевтың «Саясында алманың» әндерінен үзінділер тыңдайды. Білім алушылар шығармаларды тыңдайды. Бірге қосылып орындайды.	Музыка 6 сынып Алматы 2018ж. А.Мұсақожаева, Ә.Сабырова, М.Әбуғазы.Г.Ғизатов.

Жаңа білім	 «Әсет ауылы» «Дәнеш ауылы» Абадың «Желсіз түнде жарық ай» әні қосылып тұрады Тамылжыған сазды әуезді үн адам жанын ерекше тербейтін тылсым күшке ие екендігін талай ғұламалар ғалымдар мен ойшылдар айтып кеткен. Данышпан Абай Құнанбаев ән күй немесе жақсы әуеннің адам санасына әсері қандай болатыны туралы көптеген тереңінен үлгілі пікірлер айтты. Ақын, әнші, композитор Әсет Найманбайұлы 1867 жылы қазіргі Шығыс Қазақстан облысы, Үржар ауданы, Бақты ауылында дүниеге келген. Әсеттің әке шешесі кедей, шаруа адамар болса да, Әсет ескіше оқыған, көзі ашық, сауатты адам болған. Оның «Інжу-Маржан», «Қарагөз», «Мақпал», «Кіші Ардақ» «Үлкен	Дескрипторлар: Абай Құнанбаевтың кім екенін біледі Ең кемі 2 әнінің атауын жазады Абайдың музыкалық мұрасындағы ерекшелікті сипаттайды Абайдың күй немесе сазгерлік қырын атап өтеді Әсет Найманбайұлының туған жерін дұрыс атайды Кемі 2 әнін жазады Оның әншілік мәнері мен ерекшелігіне тоқталады, ізін жалғастырған өнер иелерін (мысалы, Дәнеш Рақышев) атай алады Дәнеш Рақышевтың өнерін сипаттау	 Әр дұрыс жауап үшін 1 астық Топтық ұпай Әр дұрыс жауап үшін 1 астық Топтық ұпай жинау 1 дұрыс жауап = 1 астық Топтық ынталандыру Дұрыс жауаптар үшін астық беріледі Қорытындыда топ бағаланады	«Желсіз түнде жарық ай» әнінің сілтемесі https://www.youtube.com/watch?v=hQoREJvxPw&list=RDhQoREJvxPw&start_radio=1 Әсет Найманбайұлының «Қысмет» Әнінің сілтемесі https://www.youtube.com/watch?v=MeMSPb_ew7s&list=RDMSPb_ew7s&start_radio=1 (үзінді тыңдау)
------------	--	--	---	---

	Ардақ» т.б. әндері бар. Халықтық өнердің інжу маржанын бойына терең дарытқан өр талант иесі,бұл бұл үнді жезтаңдай әнші-Дәнеш Рақышов есімі барша қазақ халқынына өнер сүйер қауымға кеңінен танымал. Жетісудың бұлбұлы атанған Қазақстанның халық артисі Дәнеш Рақышев 1926 ж.Жаркент өңірінде дүниеге келген. «Саясында алманың», «Жетісу», «Балжан-ай», «Соға кет» т.б. әндері бар. Тапсырмалар: «Абай ауылы» тобына тапсырма: Абайдың кім екенін, қандай әндері бар,күйлерінің атауын толық жазу. «Әсет ауылы » тобына тапсырма: Әсет кім оның қандай әндері бар? Оның ізін	Дескриптор лар: Дәнештің кім екенін біледі (халық әртісі, Жетісу бұлбұлы) Кемі 1-2 әнін атайды. Ұстаздық, ізбасарлық байланысын сипаттайды (мыс: Әсеттің жолын жалғастырушы) Ән айту мәнерін қысқаша сипаттайды. Музыкалық шығарма орындау, көркемдік бейнесін жеткізу Дескриптор лар: Әуенді мұқият тыңдайд	1 жұлдыз = әнге қосылды 2 жұлдыз = таза, ырғақпен орындады 3 жұлдыз = сезіммен жеткізді Топқа жалпы ұпай ретінде асық қосылады Сабақ соңында әр топ жинаған асықтар саны бойынша бағаланады: Асық санының Бағалау түрі 10–12 асық «Өте жақсы!» 7–9 асық «Жарайсыңдар!» 4–6 асық «Тырысыңдар!» Смайликтер арқылы Қағаз бетінене ауызша кері байланыс беру	Дәнеш Рақышевтың әні «Аңшының әні» сілтемесі https://www.youtube.com/watch?v=G-5jbUr3Ps&list=RD-G-5jbUr3Ps&start_radio=1 (үзінді тыңдау) «Әжетайым» әнінің сілтемесі. https://youtu.be/Bq9WLWTH5No Әуенге қосылып, дұрыс ырғақпен орындайды Әннің сөзін анық, дұрыс айтады Әннің көңіл күйін, мазмұнын сезіммен жеткізеді Сабақта не үйренгенін нақты айтып бере алады
--	--	---	--	---

Сабақтың соңы	жалғастырушылар кімдер? «Дәнеш ауылы» тобына тапсырма Дәнештің орындауында қандай әндер бар? Ол кімнің шәкірті? «Әжетайым» әнін үйрену. Әннің әуенін тыңдату. Әуеніне қосылып орындату Сабақтың соңы – Рефлексия («Мен бүгін...») Білім алушының өзін-өзі бағалауы, сабақтан алған әсерін білдіру Кері байланыс «Түрлі- түсті смайликтер»			Сабақтағы көңіл күйі мен қызығушылығын сипаттайды Өз белсенділігі мен үлесін бағалай алады (ауызша немесе жазбаша)
---------------	--	--	--	---

Бөлімі:	Сәндік қолданбалы өнер	
Пәні:	Көркем еңбек	
Педагогтың аты-жөні	Мұратханқызы Ә.	
Күні:		
Сынып: 8 -сынып	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Қазақтың ұлттық сәндік -қолданбалы бұйымдары (ши тоқу, киіз басу)	

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:		8.1.2.1-Тарихи және мәдени шығу тегі әртүрлі өнер, қолөнер мен дизайн туындыларының ерекшеліктері туралы түсінігін көрсету 8.1.3.1-Шығармашылық идеяларды дамыту мен іске асыруда өз бетінше таңдаған ақпарат көздерін қолдану (оның ішінде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдану арқылы)			
Сабақтың мақсаты:		Барлық білім алушылар: Қазақтың дәстүрлі қолөнері туралы түсінік қалыптастыру ; Білім алушылардың басым бөлігі: Ши тоқу мен киіз басудың технологиялық әдістерін таныстыру; Кейбір білім алушылар Ұлттық мұраны бағалауға және шығармашылық жұмысқа баулу.			
Сабақ барысы:					
Уақыты	Кезеңдері	Педагогтің әрекеті	Білім алушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
1 мин 6мин	Сабақтың басы	Сәлемдесу, білім алушылардың назарын аудару. Топтастыру Сұрақтар: 1. Сәндік-қолданбалы өнер дегеніміз не және оның қандай түрлері бар? 2. Ши тоқу мен киіз басу өнерінің ерекшеліктері мен айырмашылықтары қандай? 3. Қазақ халқының қандай қолданбалы бұйымдары күнделікті өмірде пайдаланылған? 4. Сәндік-қолданбалы өнер арқылы халқымыздың қандай құндылықтары көрінеді?	“Timed Round Robin” “УАҚЫТТЫ РАУНД РОБИН” әдісі Мұғалім сұрақ қояды, ойлануға уақыт береді,әр білім алушыға жауап беру үшін белгіленген уақытты (30 секунд) және кім бірінші болып жауаппен бөлісе алатын білім алушы бастайды. Білім алушылар өткен тақырыпты	Жарайсыз, дұрыс т.б. толықтыру сөйлемдері Дескриптор : -1-ші сұраққа жауап береді. -2-ші сұраққа жауап береді. Әрбір дұрыс жауапқа 1 балл қойылады	

			еске түсіріп сұраққа жауап береді.		
13 мин	Жаңа сабақ	Бейнематериалдарды сабаққа қосу білім алушыларға шығармашылық идеяларды береді. 	Бейнероликтер де ши тоқу, киіз басу, кілем және құрақ көрпе сияқты ұлттық қолөнер түрлері толық көрсетіліп, тарихи маңызы мен технологиялық кезеңдерін көреді.	Дескриптор - Бұйымдардың түрлерін біледі; - Қолданудың маңызын түсінеді; - Бұйымдардың жасалу жолдарын біледі Білім алушылар бір-бірінің сабаққа қатысу белсенділігіне қарай «Мадақтау сөздері» әдісі арқылы бірін-бірі бағалайды. <i>Жарайсың!,, Керемет!,, Жақсы!,, Талтын!,,</i>	https://youtu.be/tWEMLjRChps
10мин	Сабақтың ортасы	(суретпен жұмыс) Дайын фотосуреттер (ши, киіз, кілем, түскиіз т.б.) үлестіріп, әр білім алушы сипаттама береді: Интерактивті тапсырма – «Өзің жобала»	-Бұл бұйым қалай жасалады? -Қандай түстер мен өрнектер қолданылған? -Қайда және не үшін пайдаланылады? Қарапайым материалдардан (жіп, қағаз,	Дескриптор	жіп, қағаз, түрлі-түсті картон Padlet / Jamboard
10мин					

			түрлі-түсті картон) ши немесе киіз бұйымының шағын макетін жасау. Padlet / Jamboard-та құрақ көрпе, өрнек композициясын құрастыру	- Бұйымдардың түрлерін біледі; - Қолданудың маңызын түсінеді; - Бұйымдардың жасалу жолдарын біледі Бағалау: Әрбір дұрыс жауапқа 1 балл қойылады	
5мин	Сабақ Соңы	Бүгінгі сабақта не үйрендім? Ши тоқу және киіз басу техникасын түсіндім киіз басу кезеңдерін меңгердім Ши тоқу мен киіз басудың шығу тарихын еске түсірдім Өліде толықтыруды қажет етемін Рефлексия.	Тақырыпты меңгергенін анықтау	Кері байланыс. 	https://www.canva.com/design/DA-GqHB4OIUQ/ZcUW0xk-S4SsGM3Koiieaw/edit
Саралау. Сіз қандай тәсілмен көбірек қолдау көрсетпексіз? Сіз қабілетті білім алушылардың алдына қандай тапсырмалар қоясыз?		Бағалау. Сіз білім алушылардың материалды игеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлап отырсыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасын сақтау		
«Диалог және қолдау көрсету», «Тапсырма», «Жіктеу».		10 баллдық жүйе	Сынып бөлмесін сабақтан бұрын желдету. Сыныптағы орындық парталардың түзу тұруына назар аудару.		

Қажеттілігіне қарай тапсырмалар беремін. Ерекше білімді қажет ететін білім алушыларға көмек көрсету.	бойынша бағалау	
Жалпы бағалау Сабақтың қандай екі аспектісі жақсы өтті? Оқыту туралы да, сабақ беру туралы да ойланыңыз. 1: 2: Сабақты жақсартуға не жәрдемдесер еді? Оқыту туралы да, сабақ беру туралы да ойланыңыз. 1: 2: Сабақ кезінде, сынып немесе жекелеген білім алушылардың жетістіктері/қиыншылықтары туралы мен нені анықтадым? Келесі сабақтарда неге назар аудару керек? 1: 2:		

Бөлімі:		Сәндік қоданбалы өнер			
Пәні:		Көркем еңбек			
Педагогтың аты-жөні		Мұратханқызы Ә.			
Сынып: 8 -сынып		Қатысқандар саны:		Қатыспағандар саны:	
Сабақтың тақырыбы:		Қазақтың ұлттық сәндік -қолданбалы бұйымдары (ши тоқу, киіз басу)			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:		8.1.2.1-Тарихи және мәдени шығу тегі әртүрлі өнер, қолөнер мен дизайн туындыларының ерекшеліктері туралы түсінігін көрсету 8.1.3.1-Шығармашылық идеяларды дамыту мен іске асыруда өз бетінше таңдаған ақпарат көздерін қолдану (оның ішінде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдану арқылы)			
Сабақтың мақсаты:		Барлық білім алушылар: Қазақтың дәстүрлі қолөнері туралы түсінік қалыптастыру ; Білім алушылардың басым бөлігі: Ши тоқу мен киіз басудың технологиялық әдістерін таныстыру; Кейбір білім алушылар Ұлттық мұраны бағалауға және шығармашылық жұмысқа баулу.			
Сабақ барысы:					
Уақыты	Кезеңдері	Педагогтің әрекеті	Білім алушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
1 мин	Сабақтың басы	Сәлемдесу, білім алушылардың назарын аудару.	«Timed Round Robin»	Жарайсыз, дұрыс т.б.	
6мин		Топтастыру	«УАҚЫТТЫ РАУНД	толықт	

	 Сұрақтар: 1. Сәндік-қолданбалы өнер дегеніміз не және оның қандай түрлері бар? 2. Ши тоқу мен киіз басу өнерінің ерекшеліктері мен айырмашылықтары қандай? 3. Қазақ халқының қандай қолданбалы бұйымдары күнделікті өмірде пайдаланылған? 4. Сәндік-қолданбалы өнер арқылы халқымыздың қандай құндылықтары көрінеді?	РОБИН» әдісі Мұғалім сұрақ қояды, ойлануға уақыт береді, әр білім алушыға жауап беру үшін белгіленген уақытты (30 секунд) және кім бірінші болып жауаппен бөлісе алатын білім алушы бастайды. Білім алушылар өткен тақырыпты еске түсіріп сұраққа жауап береді.	ыру сөйлемдері Дескриптор: -1-ші сұраққа жауап береді. -2-ші сұраққа жауап береді. Әрбір дұрыс жауапқа 1 балл қойылады	
--	--	--	--	--

13 мин	Жаңа сабақ	Бейнематериалдарды сабаққа қосу білім алушыларға шығармашылық идеяларды береді. 	Бейнероликтерде ши тоқу, киіз басу, кілем және құрақ көрпе сияқты ұлттық қолөнер түрлері толық көрсетіліп, тарихи маңызы мен технологиялық кезеңдерін көреді.	Дескриптор -Бұйымдардың түрлерін біледі; -Қолданудың маңызын түсінеді; -Бұйымдардың жасалу жолдарын біледі Білім алушылар бір-бірінің сабаққа қатысу белсенділігіне қарай <i>«Мадақтау сөздері» әдісі</i> арқылы бірін-бірі бағалайды. <i>Жарайсың!», Керемет!», Жақсы!», Талпын!»,</i> https://youtu.be/tWEMLjRChps	
10мин	Сабақтың ортасы	(суретпен жұмыс) Дайын фотосуреттер (ши, киіз, кілем, түскиіз т.б.) үлестіріп, әр білім алушы сипаттама береді:	-Бұл бұйым қалай жасалады? -Қандай түстер мен өрнектер қолданылған? -Қайда және не үшін пайдаланылады? Қарапайым материалдардан (жіп, қағаз, түрлі-түсті картон) ши немесе киіз бұйымының шағын макетін жасау. Padlet / Jamboard-та	Дескриптор - Бұйымдардың түрлерін біледі; - Қолданудың маңызын түсінеді; - Бұйымдардың жасалу жолдарын біледі Бағалау: Әрбір дұрыс жауапк	жіп, қағаз, түрлі-түсті картон Padlet / Jamboard
10мин		Интерактивті тапсырма – «Өзің жобала»			

			құрак көрпе, өрнек композиция сын құрастыру	а 1 балл қойыла ды	
5ми н	Саба қ Соң ы	Бүгінгі сабақта не үйрендім? Ши тоқу және киіз басу техникасын түсіндім киіз басу кезеңдерін меңгердім Ши тоқу мен киіз басудың шығу тарихын еске түсірдім Әліде толықтыруды қажет етемін Рефлексия.	Тақырыпты меңгергенін анықтау	Кері байлан ыс. 	https://www.canva.com/design/DAGqHB4OIUQ/ZcUW0xk-S4SsGM3Koieaw/edit
Саралау. Сіз қандай тәсілмен көбірек қолдау көрсетпексіз? Сіз қабілетті білім алушылардың алдына қандай тапсырмалар қоясыз?		Бағалау. Сіз білім алушылардың материалды игеру	Денсаулық және қауіпсіздік техникасын сақтау		

	деңгейін қалай тексеруді жоспарлап отырсыз ?	
«Диалог және қолдау көрсету», «Тапсырма», «Жіктеу».	10 баллды к жүйе бойынша бағалау	Сынып бөлмесін сабақтан бұрын желдету. Сыныптағы орындық парталардың тұзу тұруына назар аудару.
Қажеттілігіне қарай тапсырмалар беремін. Ерекше білімді қажет ететін білім алушыларға көмек көрсету.		
Жалпы бағалау Сабақтың қандай екі аспектісі жақсы өтті? Оқыту туралы да, сабақ беру туралы да ойланыңыз. 1: 2: Сабақты жақсартуға не жәрдемдесер еді? Оқыту туралы да, сабақ беру туралы да ойланыңыз. 1: 2: Сабақ кезінде, сынып немесе жекелеген білім алушылардың жетістіктері/қиыншылықтары туралы мен нені анықтадым? Келесі сабақтарда неге назар аудару керек? 1: 2:		

Бөлім:	Дизайн және технология			
Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты (болған жағдайда):				
Күні:				
Сабақтың тақырыбы:	Идея ойластыру. Нобай дайындау. Құрал жабдықтар мен материалдар дайындау			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	8.1.5.-Функционалдық, эстетикалық, эргономикалық, экологиялық талаптарға сай нысан дизайнын дайындау бойынша тапсырмаларды орындау. 8.1.5.2. -Әр түрлі графика тәсілдерін қолданып, бұйым дайындаудың реттілігі мен тиімді тәсілін анықтай отырып (оны ақпаратты-коммуникативтік технологияларды қолданып), графикалық және технологиялық құжаттар дайындау			
Сабақтың мақсаты:	Білім алушыларға киім дизайнындағы идея ойластыру мен шығармашылық нобайлар дайындаудың	Білім алушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар

	негідері туралы түсінік беру. Олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, киім үлгілерін жобалау барысында еркін ойлау дағдыларын қалыптастыру. Сондай ақ, нобайлар жасау арқылы дизайнерлік жұмысқа деген қызығушылықтарын арттыру.			
Ұйымдастыру. Өзін-өзі тексеру Өткен білімді еске түсіру	Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру. Бүгінгі сабағымызды ерекше шеңбер құру, дөңгелек таратып беру, Егер дөңгелекте күлімдеу белгісі тұрса, бір-біріне күлімдеп ишаратпен амандасу, егер алақан суреті тұрса, қолдасып амандасу; амандасу Білім алушылардың сабаққа дайындығын тексеру, сұрақтар қою	Құрал-жабдықтарын дайындайды, сұрақтарға жауап береді.	Өзін-өзі бағалау (білім алушыларға берілген тапсырманы орындауларына ескере бағалау)	Үлгі суреттер, интерактивті-панель тақтасы, бейне ролик Canva тақтасы
Өткен сабақты қайталау Халықтық пішім негізінде киім үлгісінің дизайны. Жеңдер түрлерін ата, айырмашылығы неде Сән дизайнері деген кім? Өзін-өзі бағалау (білім алушыларға берілген тапсырманы орындауларына ескере бағалау)				
Жаңа білім	Сынып жұмысына қажетті материалдар және техника қауіпсіздігін ескеру. Жаңа тақырып: Идея ойластыру. Нобай дайындау. Білім алушыларды киім стильдеріне байланысты үш топқа бөлу. Жаңа мәліметпен таныстырады. Киім тігу үшін алдымен модель дайындауға керек материал	Білім алушылар топқа бөлінеді. Білім алушылар топтасып, пікір шығарып, пікірлерімен бөліседі. Жаңа тақырыпқа байланысты мәлімет алады. Дереккөз (интернеттен) зерделеп, киім дайындауға қатысты қызықты	Дескриптор Өз жұмысын жетістігі мен кемшілігін талдайды; Сыныптастарының жұмысын талқылау, ақ қатысады; Алғашқы идея мен	интерактивті-панель тақтасы, қарындаш, фломастер, шаблон, ақ қағаз Интернет, ютуб арнасы

	ытандап, нобайды ойластырып алу керек. Дереккөзді зерделеп, киім дайындауға қатысты қызықты идеяларды жазуға тапсырма беру. Сынып жұмысына қажетті материалдар және техника қауіпсіздігін ескеру. Идея ойластыру. Идея ойластыру әдістерін үйрету. Киім нобайының графикалық көрінісі болады. Дене бітімі шартты, нобай түрінде беріледі. Сурет әдемі, айқын болуы керек, киім үлгісінің пропорциясы көрініп тұруы керек. Нобайда силуэт бейнелеуі қажет. -Фор нобай (бұйым пішінінің алдын ала тез салынған суреттері) дайындаңдар, Ойларңыз жеткізе білу	идеяларды жазады. Суреттер бойынша әңгімелеу. Білім алушылар нобай салмастан бұрын ойларын қағазға түсіреді; Қажетті материалдарын дайындайды: қатты қарындаш, қалың қағаз,, өшіргіш; Киім үлгісін бояу үшін түрлі түсті маркер, сия не бояу қолданады, бұйымның пішіні, әрлеуі, түсі, матасы қандай болатынын айқындайды; Нобай дайындаған соң киім дайындауға қажет материалдар мен құрал жабдықтарды таңдайды.	бұйымның сәйкестігі туралы ойлана отырып, өз жұмысын ұсынады.	
Бекіту	Нобай деген не? Нобай не үшін қажет? Өзің жасаған нобайыңа талдау жаса.	Сұрақтарға жауап беерді, өз ойын айтады.		
Кері байланыс	Сабақ соңында білім алушылардың сабақты қаншалықты меңгергенін тексеріп сұрақ жауап арқылы талдау жасалынады. Орындалған сызбалар	Білім алушылар өз жұмыстарын талдау жасайды.		

	тексеріледі. Кемішіліктерін түсіндіреді. Жақсы орындалған жұмыстар ерекше бағаланады.			
--	---	--	--	--

«Дизайн және технология» бөлімі бойынша жиынтық бағалау тапсырмалары.

Тапсырма 1. Теория (6 балл)

- 1.1. Халықтық пішімнің қандай ерекшелігі бар? (2 балл)
- 1.2. Қазақ киімінің қалпына әсер ететін факторларды ата (3 балл)
- 1.3. Халықтық қолөнер дәстүрін сақтау маңыздылығы неде? (1 балл)

Тапсырма 2. Эскиз (7 балл)

2. «Заманауи этностильдегі Ұлттық киімдер» тақырыбына эскиз орында. (дәстүрлі өрнектердің элементтері мен түс пішіндерді қолдан) Эскизді арнайы параққа орында.

Бағалау:

- Тақырыпқа сәйкестігі (2 балл)
- креативтілігі мен ерекшелігі (2 балл)
- орындау ұқыптылығы (2 балл)
- дәстүрлі элементтерді қолдану (2 балл)

Тапсырма 3. Өзін-өзі бағалау және талдау (7 балл)

Жазбаша орында

- 3.1. Сіздің эскиз жұмысыңыз өзіңізге ұнады ма? Қай бөліктері ұнады? (2 балл)
- 3.2. Қалай жақсартар едіңіз? (2 балл)
- 3.3. Осы бұйымды нақты жұмыс етіп орындау үшін қандай материалдар мен техника қолданасыз? (3 балл)

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
I сынып ұлдары

№ п/п	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Төмен		Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	103 және одан аз	104	110	115	119	122	126	130	134	140 және жоғары
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	14,0 және жоғары	13,9	13,4	13,1	12,8	12,5	12,3	12,1	11,8	11,5 и менее
3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	2 және одан аз	3	4	5	7	10	12	14	17	23 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	9 және одан аз	8	6	4	2	1	3	5	7	10 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	7,7 және жоғары	7,6	7,5	7,3	7,0	6,9	6,7	6,5	6,4	6,2 и менее
6	6-минуттық жүгіру (м)	700 және одан аз	710	800	860	900	950	1000	1020	1080	1140 және жоғары

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
I сынып қыздар

№ п/п	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Төмен	Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары			Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	94 және одан аз	95	100	105	110	112	115	119	122	130 және жоғары
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	14,7 және жоғары	14,6	14,0	13,7	13,4	13,2	12,9	12,5	12,2	12,0 и менее
3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	7 және жоғары	8	10	11	12	14	15	17	18	20 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	5 және одан аз	4	2	0	1	2	3	4	5	6 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	7,8 және жоғары	7,7	7,4	7,2	6,9	6,8	6,6	6,5	6,4	6,2 и менее
6	6-минутный бег (м) или бег 500 м (мин, с)	650 және одан аз	660	760	800	850	890	920	970	1000	1110 және жоғары
		4,16 және жоғары	4,15	3,58	3,54	3,35	3,23	3,10	3,05	2,50	2,40 және жоғары

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
2 сынып ұлдары

№ п/п	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Төмен	Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары			Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	7,2 және жоғары	7,0	6,9	6,7	6,6	6,4	6,3	6,1	6,0	5,8 және одан аз
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	13,4 және жоғары	13,1	12,8	12,6	12,3	12,0	11,8	11,6	11,4	11,0 және одан аз
3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	104 және одан аз	109	114	118	123	128	132	137	142	146 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	15 және одан аз	16	17	18	22	23	24	25	26	27 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	10 және одан аз	8	5	3	1	1	3	6	8	10 және жоғары
6	6-минуттық жүгіру (м)	760 және одан аз	770	890	950	1000	1030	1090	1130	1190	1220 және жоғары

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
2 сынып қыздар

№ п/п	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Төмен	Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары			Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	7,6 және жоғары	7,4	7,1	6,9	6,7	6,6	6,4	6,3	6,1	6,0 және одан аз
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	13,9 және жоғары	13,6	13,1	12,9	12,6	12,4	12,2	12,0	11,8	11,4 және одан аз

3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	104 және одан аз	105	114	119	123	125	130	132	137	142 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	10 және одан аз	13	14	16	17	18	19	20	21	24 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	–5 және одан аз	–3	0	2	4	5	7	9	11	12 және жоғары
6	6-минуттық жүгіру (м)	700 және одан аз	710	800	870	920	960	1000	1030	1080	1150 және жоғары

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
3 сынып ұлдары

№ п/п	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Төмен		Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру 30(см)	6,9 және жоғары	6,8	6,6	6,5	6,4	6,2	6,1	5,9	5,8	5,6 және одан аз
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	12,8 және жоғары	12,7	12,5	12,2	11,9	11,7	11,4	11,2	10,9	10,7 және одан аз
3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	119 және одан аз	120	124	129	134	139	144	149	154	159 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	15 және одан аз	16	17	18	22	23	24	25	26	27 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	–9 және одан аз	–7	–4	–2	0	2	4	5	8	10 және жоғары
6	6-минуттық жүгіру (м)	910 және одан аз	920	1000	1040	1080	1110	1150	1200	1230	1280 және жоғары

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
3 сынып қыздар

№ п/п	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Төмен		Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру 30(см)	7,3 және жоғары	7,2	6,9	6,6	6,5	6,3	6,2	6,1	5,9	5,8 және одан аз
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	13,3 және жоғары	13,2	12,7	12,4	12,2	12,0	11,9	11,6	11,4	11,1 және одан аз
3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	114 және одан аз	115	120	125	129	134	138	141	147	152 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	13 және одан аз	14	16	17	18	19	20	21	22	24 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	–4 және одан аз	–3	0	2	3	5	6	8	10	12 және жоғары
6	6-минуттық жүгіру (м)	770 және одан аз	780	890	930	980	1000	1030	1080	1120	1190 және жоғары

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
4 сынып ұлдары

№	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
---	----------------	---------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		Төмен		Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру 30 (см)	6,9 және жоғары	6,8	6,7	6,4	6,3	6,2	6,1	6,0	5,8	5,7 және одан аз
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	12,4 және жоғары	12,3	12,1	11,8	11,6	11,3	11,1	10,9	10,6	10,4 және одан аз
3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	129 және одан аз	130	135	141	148	151	156	161	166	171 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	18 және одан аз	20	21	22	23	25	26	27	28	30 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	–7 және одан аз	–6	–3	–1	1	3	5	7	9	11 және жоғары
6	6-минуттық жүгіру (м)	990 және одан аз	1000	1040	1100	1150	1200	1230	1250	1300	1350 және жоғары

БАҚЫЛАУ СЫНАҚТАРЫ
дене дайындығын анықтау үшін
4 сынып қыздар

№	Сынақ жаттығуы	Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Төмен		Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Жоғары	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Орнынан ұзындыққа секіру 30 (см)	7,3 және жоғары	7,2	6,8	6,5	6,3	6,2	6,1	6,0	5,9	5,8 и менес
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	12,7 және жоғары	12,6	12,4	12,2	12,0	11,8	11,6	11,3	11,1	10,9 и менес
3	Бүгілген қолдарға ілу (с)	120 және одан аз	121	126	130	135	140	145	149	154	159 және жоғары
4	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	15 және одан аз	17	18	19	20	21	23	24	25	27 және жоғары
5	Жүгіруге 30 м (с)	–5 және одан аз	–4	–1	1	3	4	5	7	10	12 және жоғары
6	6-минуттық жүгіру (м)	830 және одан аз	840	940	980	1000	1040	1070	1100	1150	1210 және жоғары

4 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ
дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Контрольные упражнения		Ұпайлар									
		Төмен		Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Жоғары	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Ұлдар											
1	60 м (с)жүгіру	11, 7	11,6	11,5	11,4	11, 2	11,0	10,9	10,8	10,7	10, 5 және одан аз
2	Жүгіру 2000 м	Уақытты есептемегенде									
3	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	220	230	240	250	260	270	280	285	290	300
4	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	75	80	-	85	-	90	-	95	-	100
5	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	16	18	19	20	21	22	23	24	25	27
6	Шаңғымен жүгіру 1 км (мин, с)	8,30	8,20	8,10	8,0	7,50	7,40	7,30	7,20	7,10	7,0
7	Кросс 2000 м (мин, с)	Уақытты есептемегенде									
8	Жүзу 25 м	Уақытты есептемегенде									
Қыздар											
1	60 м (с)жүгіру	11, 9	11,8	11,7	11,6	11, 5	11,3	11,2	11,0	10,9	10, 8 және одан аз
3	Жүгіру 2000 м	Уақытты есептемегенде									
4	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	180	190	200	210	215	220	230	240	250	260

5	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	75	80	-	85	-	90	-	95	-	100
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	11	12	13,0	14,0	14,5	15	15,5	16	16,5	17
7	Шаңғымен жүгіру 1 км (мин, с)	8,40	8,30	8,10	8,0	7,50	7,40	7,30	7,20	7,10	7,0
9	Кросс 2000 м (мин, с)	Уақытты есептемегенде									
10	Жүзу 25 м	Уақытты есептемегенде									

5 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Тестовые упражнения		Баллы									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
		Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Жоғары	Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Төмен		
Ұлдар											
1	30 м (с) жүгіру	5,3	5,5	5,6	5,7	5,9	6,1	6,4	6,7	7,0	7,2 және жоғары
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	10,1	10,3	10,5	10,7	10,9	11,3	11,7	12,1	12,5	12,9 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	92	86	79	70	60	48	40	32	20	14 және одан аз
4	Екі аяқты итеру арқылы бір жерден ұзындыққа секіру (см)	179	174	170	165	160	151	143	133	123	114 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	485	480	460	450	430	400	370	340	310	305 және одан аз
6	Аспалы штангаға тарту (бір рет)	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	35	34	33	32	30	28	25	23	20	19 және одан аз
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	8	6	5	3	1	—3	—7	—11	—14	—18 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1255	1220	1180	1150	1125	1100	1030	1000	950	930 және одан аз
Қыздар											
1	30 м (с) жүгіру	5,6	5,7	5,8	5,9	6,0	6,2	6,4	6,7	6,9	7,1 және жоғары
2	Шаттл жүгіру 4 x 9 м (с)	10,4	10,7	10,9	11,1	11,3	11,8	12,3	12,7	13,2	13,6 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	124	115	104	95	83	75	68	60	57	52 және жоғары
4	Екі аяқты итеру арқылы бір жерден ұзындыққа секіру (см)	167	162	157	153	148	138	129	120	110	100 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	370	350	315	300	290	260	240	205	190	175 және одан аз
6	Төмен ілулі тіреуіште жату (бір рет)	17	15	13	11	10	9	—	8	7	6 және одан аз
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	33	32	31	30	28	26	24	22	20	18 және одан аз
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	12	11	9	8	6	3	0	—4	—7	—10 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1250	1210	1140	1080	1025	990	950	910	880	845 және одан аз

5 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Контрольные упражнения		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	60 м (с) жүгіру	9,8	10,0	10,2	10,4	10,6	10,8	11,0	11,2	11,4	11,5 және жоғары
2	1000 м жүгіру (мин, с)	4,16	4,28	4,41	4,53	5,06	5,31	5,56	6,21	6,46	7,11 және жоғары
3	Жүгіру 2000 м	Уақытты есептемегенде									
4	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	353	340	326	313	300	286	273	260	247	246 және одан аз
5	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	110	105	—	—	100	95	90	85	80	75 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	37	34	31	29	27	24	22	20	18	17 және одан аз

7	Шаңғымен жүгіру 1 км (мин, с)	6,20	6,30	6,40	6,50	7,00	7,14	7,27	7,40	7,53	7,54 и болес
8	Шаңғымен жүгіру 2 км	Уақытты есептемегенде									
9	Кросс 1500 м (мин, с)	8,37	8,50	9,04	9,17	9,30	9,40	9,50	10,00	10,10	10,11 және жоғары
10	Уақытты есепке алмай жүзу (м)	50	—	—	—	25	—	—	12	—	10 және одан аз
Қыздар											
1	60 м (с)жүгіру	10,2	10,4	10,5	10,6	10,8	11,0	11,2	11,4	11,6	11,7 және жоғары
2	1000 м жүгіру (мин, с)	4,55	5,10	5,20	5,33	5,46	6,12	6,39	7,05	7,31	7,58 және жоғары
3	Жүгіру 2000 м	Уақытты есептемегенде									
4	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	314	300	286	273	260	246	233	220	207	206 және одан аз
5	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	100	95	—	—	90	85	—	80	75	70 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	22	21	19	18	17	16	15	14	13	12 және одан аз
7	Шаңғымен жүгіру 1 км (мин, с)	6,50	7,00	7,10	7,20	7,30	7,43	7,57	8,10	8,23	8,24 және жоғары
8	Шаңғымен жүгіру 2 км	Уақытты есептемегенде									
9	Кросс 1500 м (мин, с)	8,46	9,00	9,14	9,27	9,40	9,57	10,14	10,30	10,46	10,47 және жоғары
10	Уақытты есепке алмай жүзу (м)	50	—	—	—	25	—	—	12	—	10 және одан аз

2кесте

6 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ
дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Тест жаттығулары		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
		Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Жоғары	Орташадан төмен орташа	Орташа	Төменнен жоғары	Төмен					
Ұлдар											
1	30 м (с)жүгіру	5,2	5,3	5,4	5,5	5,6	5,8	6,0	6,2	6,4	6,6 және жоғары
2	Шаттл жүгіру 4 x 9 м (с)	9,6	9,8	10	10,2	10,4	10,8	11,2	11,6	12,0	12,3 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	96	90	82	77	74	65	53	44	32	26 және одан аз
4	Екі аяқты итеру арқылы бір жерден ұзындыққа секіру (см)	189	184	179	174	169	160	150	140	130	120 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	490	480	470	460	450	430	400	375	320	315 және одан аз
6	Аспалы штангаға тарту (бір рет)	6	5	4	3	2	1	–	–	–	–
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	37	35	34	33	32	30	28	25	23	20 және одан аз
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	9	7	5	3	2	–2	–5	–9	–12	–16 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1320	1290	1250	1200	1190	1140	1100	1030	1000	990 и менес
Қыздар											
1	30 м (с)жүгіру	5,3	5,4	5,6	5,7	5,8	6,0	6,3	6,5	6,8	7,0 және жоғары
2	Шаттл жүгіру 4 x 9 м (с) немесе	10,3	10,5	10,7	10,9	11,1	11,5	11,9	12,3	12,7	13,1 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	132	125	115	108	102	91	80	72	64	57 және одан аз
4	Екі аяқты итеру арқылы бір жерден ұзындыққа секіру (см)	174	169	165	160	156	146	137	128	119	110 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	400	380	360	340	325	300	290	260	240	215 және одан аз

6	Төмен ілулі тіреуіште жату (бір рет)	17	16	15	13	12	11	9	8	7	6 және одан аз
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	34	33	32	31	30	28	26	24	22	20 және одан аз
8	Еденге отыру үшін бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см) немесе	15	13	11	10	8	4	1	-3	-6	-10 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1240	1200	1130	1110	1095	1055	1000	960	925	890 және одан аз

**6 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ**

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Бақылау жаттығулары		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	60 м (с)жүгіру	9,7	9,9	10,1	10,3	10,5	10,7	10,9	11,2	11,4	11,5 және жоғары
2	1500 м жүгіру (мин, с)	7,30	7,36	7,42	7,49	7,56	8,03	8,10	8,17	8,23	8,24 және жоғары
3	Жүгіру 2000 м	<i>Уақытты есептемегенде</i>									
4	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	362	350	338	327	315	298	282	265	249	248 және одан аз
5	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	115	110	105	—	100	95	90	85	80	75 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	37	35	33	30	28	25	22	20	18	17 және одан аз
7	Шаңғымен жүгіру 1,5 км (мин, с)	10,00	10,15	10,28	10,42	10,55	11,04	11,12	11,20	11,28	11,29 және жоғары
8	Шаңғымен жүгіру 3 км	<i>Уақытты есептемегенде</i>									
9	Кросс 1500 м (мин, с)	8,14	8,25	8,37	8,49	9,00	9,09	9,17	9,25	9,30	9,31 және жоғары
10	Жүзу 25 м (мин, с);	1,00	50 м	—	—	25 м	—	—	12 м	—	10 м және одан аз
Қыздар											
1	60 м (с)жүгіру	10,2	10,4	10,5	10,6	10,7	10,9	11,1	11,3	11,5	11,6 және жоғары
2	1500 м жүгіру (мин, с)	7,35	7,45	8,00	8,10	8,15	8,20	8,30	8,40	8,50	8,51 және жоғары
3	Жүгіру 2000 м	<i>Уақытты есептемегенде</i>									
4	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	317	305	293	282	270	255	240	225	211	210 және одан аз
5	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	105	100	95	—	90	85	—	80	75	70 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	24	22	20	19	18	17	16	15	14	13 және одан аз
7	Шаңғымен жүгіру 1,5 км (мин, с)	10,35	10,45	10,55	11,05	11,15	11,27	11,39	11,50	12,02	12,03 и более
8	Шаңғымен жүгіру 3 км	<i>Уақытты есептемегенде</i>									
9	Кросс 1500 м (мин, с)	8,28	8,40	8,52	9,04	9,15	9,34	9,52	10,10	10,28	10,29 және жоғары
10	Жүзу 25 м (мин, с);	1,10	50 м			25 м			12 м		10 м және одан аз

**7 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ**

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Тест жаттығулары		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
		Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Жоғары		Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары		Төмен	
Ұлдар											
1	30 м (с)жүгіру	4,9	5,0	5,1	5,2	5,3	5,5	5,8	6,0	6,2	6,4 жоғары және одан аз
2	Шаттл жүгіру 4 x 9 м (с)	9,4	9,6	9,8	9,9	10,1	10,4	10,7	11,0	11,3	11,7 жоғары және одан аз
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	118	110	105	97	85	74	63	50	44	36 және одан аз

4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	206	201	195	190	185	174	164	153	143	132 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	560	550	525	510	490	460	430	400	370	365 және одан аз
6	Аспалы штангаға тарту (бір рет)	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	39	37	35	34	33	32	30	28	25	23 және одан аз
8	Еденге отыру үшін бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см) немесе	11	9	8	6	5	1	–2	–5	–8	–11 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1310	1290	1240	1210	1195	1150	1110	1080	1050	1020 и менес
Қыздар											
1	30 м (с)жүгіру	5,2	5,3	5,4	5,5	5,6	5,8	6,0	6,2	6,4	6,6 және одан аз
2	Шаттл жүгіру 4 x 9 м (с)	10,2	10,3	10,5	10,6	10,8	11,1	11,4	11,7	12,0	12,3 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	127	120	114	107	102	91	83	78	71	65 және одан аз
4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	183	178	174	169	164	155	146	137	128	119 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	450	430	400	390	370	350	330	310	300	280 және одан аз
6	Төмен ілулі тіреуіште жату (бір рет)	18	17	16	15	14	12	10	9	8	7 және одан аз
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	36	34	33	32	31	30	28	26	24	22 және одан аз
8	Еденге отыру үшін бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см) немесе	15	14	12	11	10	7	4	2	–1	–4 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1200	1180	1110	1090	1075	1030	980	940	900	880 және одан аз

7 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Бақылау жаттығулары		Баллы									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	60 м (с)жүгіру	9,6	9,8	10,0	10,2	10,4	10,6	10,8	11,1	11,3	11,4 және жоғары
2	1500 м жүгіру (мин, с)	7.00	7.10	7.20	7.30	7.35	7.45	7.50	8.00	8.05	8.06 және жоғары
3	Жүгіру 2000 м	<i>Уақытты есептемегенде</i>									
4	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	370	360	350	340	330	310	290	270	250	249 және одан аз
5	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	115	110	—	—	105	100	95	90	85	80 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	38	36	34	31	29	26	23	21	18	17 және одан аз
7	Шаңғымен жүгіру 2 км (мин, с)	13.43	14.00	14.16	14.33	14.50	14.53	14.56	15.00	15.03	15.04 және жоғары
8	3 км шаңғымен жүгіру.	<i>Уақытты есептемегенде</i>									
9	Кросс 1500 м (мин, с)	7.50	8.00	8.10	8.20	8.30	8.37	8.43	8.50	8.57	8.58 және жоғары
10	Жүзу 25 м (мин, с);	55.0	1.00	—	—	50 м	—	—	25 м	—	10 м и менес
Қыздар											
1	60 м (с)жүгіру	10,2	10,3	10,4	10,5	10,6	10,8	11,0	11,2	11,4	11,5 және жоғары
2	1500 м жүгіру (мин, с)	7.05	7.15	7.30	7.45	7.55	8.10	8.20	8.30	8.40	8.41 және жоғары
3	Жүгіру 2000 м	<i>Без учёта времени</i>									
4	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	320	310	300	290	280	263	246	230	214	213 және одан аз
5	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	110	100	—	—	95	90	85	80	75	70 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	25	23	21	19	18	17	16	15	14	13 және одан аз

7	Шаңғымен жүгіру 2 км (мин, с)	14.20	14.30	14.40	14.50	15.00	15.10	15.20	15.30	15.40	15.41 және жоғары
8	3 км шаңғымен жүгіру.	Уақытты есептемегенде									
9	Кросс 1500 м (мин, с)	8.10	8.20	8.30	8.40	8.50	9.10	9.30	9.50	10.10	10.11 және жоғары
10	Жүзу 25 м (мин, с);	1.05	1.10	—	—	50 м	—	—	25 м	—	10 м және одан аз

8 сынып ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Тест жаттығулары		Баллы									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	30 м (с) жүгіру	4,7	4,8	4,9	5,0	5,1	5,3	5,5	5,7	5,9	6,0 және жоғары
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	9,2	9,4	9,5	9,7	9,8	10,1	10,4	10,7	10,9	11,2 және жоғары
3	Қысқа арқанмен секіру үшін	123	115	103	96	89	80	72	58	45	38 және одан аз
4	1 мин (рет)	217	212	208	203	198	189	179	170	160	151 және одан аз
5	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	600	585	570	555	540	515	495	475	450	445 және одан аз
6	Бастапқы отыру күйінен екі қолмен бастың артына басылған допты лақтыру, аяғы бөлек (см)	9	8	7	6	5	4	2	1	—	—
7	Штанганы тарту (бір рет)	40	39	37	35	34	33	32	30	28	25 және одан аз
8	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	13	11	9	8	6	2	—1	—5	—8	—12 және одан аз
9	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	1360	1300	1270	1240	1220	1190	1150	1120	1100	1080 және одан аз
Қыздар											
1	30 м (с) жүгіру	5,1	5,3	5,4	5,5	5,6	5,8	6,0	6,2	6,5	6,7 және жоғары
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	10,1	10,3	10,4	10,6	10,8	11,1	11,4	11,8	12,1	12,4 және жоғары
3	Қысқа арқанмен секіру үшін	131	126	118	112	109	100	91	86	80	76 және одан аз
4	1 мин (рет)	184	180	175	170	165	155	146	136	126	117 және одан аз
5	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	480	460	420	400	390	360	325	300	280	270 және одан аз
6	Бастапқы отыру күйінен екі қолмен бастың артына басылған допты лақтыру, аяғы бөлек (см)	21	19	17	16	15	13	12	11	10	9 және одан аз
7	Төмен ілулі тіреуіште жату (бір рет)	38	36	34	33	32	31	30	28	26	24 және одан аз
8	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	16	15	13	12	10	7	4	1	—2	—5 және одан аз
9	Еденге отыру үшін бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см) немесе	1190	1160	1100	1080	1050	1000	930	900	870	840 және одан аз

8 сынып ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Бақылау жаттығулары		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	60 м (с) жүгіру	9,1	9,4	9,7	10,0	10,2	10,4	10,7	11,0	11,3	11,4 және жоғары
2	1500 м жүгіру (мин, с)	6,20	6,30	6,40	7,00	7,15	7,20	7,40	7,50	8,00	8,01 және жоғары

3	Жүгіру 2000 метр	10,0	10,10	10,20	10,30	10,40	10,50	11,00	11,20	11,30	11,40 және жоғары
4	Жүгіру 3000 метр	Уақытты есептемегенде									
5	Ұзындыққа секіру (см)	390	380	370	360	350	330	310	290	270	269 және одан аз
6	Биіктікке секіру (см)	120	115	—	—	110	105	—	100	95	90 және одан аз
7	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	42	39	36	33	31	29	26	23	20	19 және одан аз
8	Аспалы штангаға тарту (бір рет)	9	8	7	6	5	—	—	—	—	—
9	Шаңғымен жүгіру 2 км (мин, с)	12,40	13,00	13,20	13,40	14,00	14,10	14,20	14,30	14,40	14,41 және жоғары
10	4 км шаңғымен жүгіру.	Уақытты есептемегенде									
11	Кросс 2000 м (мин, с)	10,20	10,30	10,40	10,50	11,00	11,10	11,20	11,30	11,40	11,41 және жоғары
12	Жүзу 25 м (мин, с);	45,0	50,0	—	—	50 м	—	—	25 м	—	10 м және одан аз
Қыздар											
1	60 м (с)жүгіру	9,6	9,8	10,0	10,2	10,4	10,6	10,9	11,2	11,5	11,6 және жоғары
2	1500 м жүгіру (мин, с)	6,35	6,45	6,55	7,15	7,25	7,35	7,55	8,05	8,15	8,16 және жоғары
3	Жүгіру 2000 метр	11, 0	11,30	11,40	12,00	12,20	12,40	12,50	13,10	13,30	13,50 және жоғары
4	Жүгіру 3000 метр	Уақытты есептемегенде									
5	Ұзындыққа секіру (см)	330	320	310	300	290	273	256	240	224	223 және одан аз
6	Биіктікке секіру (см)	110	105	—	—	100	95	—	90	85	80 және одан аз
7	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	26	24	22	20	19	18	17	16	15	14 және одан аз
8	Төмен ілулі тіреуіште жату (бір рет)	21	19	17	16	15	13	12	11	10	9 және одан аз
9	Шаңғымен жүгіру 2 км	13,50	14,00	14,10	14,20	14,30	14,40	14,50	15,00	15,10	15,11 және жоғары
10	(мин, с)	Уақытты есептемегенде									
11	4 км шаңғымен жүгіру.	11,10	11,30	11,50	12,10	12,30	12,50	13,10	13,30	13,50	13,51 және жоғары
12	Кросс 2000 м (мин, с)	57,0	1.07,0	—	—	50 м	—	—	25 м	—	10 м және одан аз

**9 сынып
ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ**

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Тесімт жаттығулары		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
		Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Жоғары	Орташадан төмен орташа			Орташа		Төменнен жоғары		Төмен	
Ұлдар											
1	30 м (с)жүгіру	4,5	4,7	4,8	4,9	5,0	5,2	5,4	5,6	5,8	6,0 және жоғары
2	Шагтлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	9,0	9,1	9,3	9,4	9,6	9,9	10,1	10,4	10,7	11,0 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	124	120	110	100	90	82	73	65	58	54 және одан аз
4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	233	228	223	218	212	202	192	181	171	160 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	730	725	720	710	700	655	610	570	530	525 және одан аз
6	Аспалы штангаға тарту (бір рет)	12	11	10	8	7	5	2	1	—	—
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	43	40	39	37	35	34	33	32	30	28 және одан аз
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	14	12	11	10	9	6	4	1	—1	— 3 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1410	1370	1330	1300	1280	1220	1170	1130	1100	1080 және одан аз

Қыздар											
1	30 м (с) жүгіру	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,7	5,9	6,1	6,3	6,5 және жоғары
2	Шаттмен жүгіру 4 x 9 м (с)	10,0	10,1	10,3	10,5	10,7	11,1	11,4	11,8	12,1	12,5 одан жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	135	130	120	112	107	92	80	71	68	65 және одан аз
4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	189	184	180	176	171	163	154	145	136	128 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	495	470	450	425	410	380	340	310	300	290 және одан аз
6	Төмен ілулі тіреуіште жату (бір рет)	23	20	19	18	16	14	12	11	10	9 және одан аз
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	39	38	36	34	33	32	31	30	28	26 және одан аз
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	19	17	15	14	12	9	6	2	– 1	– 4 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1215	1180	1120	1100	1070	1000	960	910	850	855 және одан аз

9 сынып ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Бақылау жаттығулары		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	60 м (с) жүгіру	8,5	8,8	9,1	9,4	9,7	10,0	10,3	10,5	10,7	10,8 и болес
2	2000 м жүгіру (мин, с)	8,04	8,30	8,58	9,24	9,50	10,08	10,24	10,40	10,56	10,57 и болес
3	Жүгіру 3000 метр	Уақытты есептемегенде									
4	Ұзындыққа секіру (см)	424	410	396	383	370	350	330	310	290	289 және одан аз
5	Биіктікке секіру (см)	125	120	115	–	110	–	–	105	100	95 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	44	42	40	38	37	34	31	28	25	24 және одан аз
7	Шаңғымен жүгіру 3 км (мин, с)	14,50	15,30	16,10	16,50	17,30	18,00	18,30	19,00	19,30	19,31 және жоғары
8	5 км шаңғымен жүгіру.	Уақытты есептемегенде									
9	Кросс 3000 м (мин, с)	15,10	15,30	15,50	16,10	16,30	16,50	17,10	17,30	17,50	17,51 және жоғары
10	Жүзу 50 м (мин, с);	1,05	1,10	–	–	50 м	–	–	25 м	–	10 м және одан аз
Қыздар											
1	60 м (с) жүгіру	9,5	9,7	9,9	10,1	10,2	10,3	10,5	10,7	10,9	11,0 және жоғары
2	1500 м жүгіру (мин, с)	6,15	6,25	6,35	6,55	7,05	7,15	7,35	7,45	7,55	7,56 және жоғары
3	Жүгіру 3000 метр	Уақытты есептемегенде									
4	Ұзындыққа секіру (см)	376	360	342	326	310	292	276	260	244	243 және одан аз
5	Биіктікке секіру (см)	115	110	105	–	100	95	–	90	85	80 және одан аз
6	Допты лақтыру жүгіруден 150 г (м)	27	25	23	21	20	19	18	17	16	15 және одан аз
7	Шаңғымен жүгіру 3 км (мин, с)	16,15	16,50	17,26	18,03	18,40	19,13	19,46	20,20	20,53	20,54 және жоғары
8	5 км шаңғымен жүгіру.	Уақытты есептемегенде									
9	Кросс 2000 м (мин, с)	11,0	11,20	11,35	11,50	12,10	12,45	13,10	13,30	13,50	13,51 және жоғары
10	Жүзу 50 м (мин, с);	1,30	1,40	–	–	50 м	–	–	25 м	–	10 м және одан аз

10 сынып ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Тест жатығулары	Ұпай
-----------------	------

		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
		Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар									
		Жоғары	Орташадан төмен орташа		Орташа		Төменнен жоғары	Төмен			
Ұлдар											
1	30 м (с)жүгіру	4,3	4,4	4,5	4,6	4,7	4,9	5,1	5,3	5,5	5,7 және жоғары
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	8,8	8,9	9,0	9,2	9,3	9,6	9,8	10,1	10,3	10,6 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	135	125	118	110	104	96	90	83	75	60 және одан аз
4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	247	242	236	231	225	215	204	193	182	171 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	810	800	790	780	760	750	730	710	695	680 және одан аз
6	Аспалы штангаға тарту (бір рет)	13	12	11	10	9	7	4	2	1	–
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	45	43	40	39	37	35	34	33	32	30 және одан аз
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	17	16	14	12	10	6	3	–1	–5	–8 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1430	1400	1380	1350	1320	1300	1280	1250	1210	1170 және одан аз
Қыздар											
1	30 м (с)жүгіру	4,9	5,0	5,1	5,2	5,3	5,5	5,7	6,0	6,2	6,4 және жоғары
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	9,8	10,0	10,1	10,3	10,5	10,8	11,2	11,5	11,9	12,2 және жоғары
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	139	133	126	120	114	110	104	92	85	76 және одан аз
4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	196	191	187	182	177	168	159	149	140	131 және одан аз
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	625	600	550	510	475	440	410	380	320	300 және одан аз
6	Төмен ілулі тіреуіште жату (бір рет)	24	21	19	18	17	15	12	11	10	9 және одан аз
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	39	38	36	34	33	32	31	30	28	26 және одан аз
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	21	20	18	16	15	12	8	5	2	–2 және одан аз
9	6 минуттық жүгіру (м)	1285	1250	1200	1170	1130	1110	1090	1040	980	910 және одан аз

Зкесте

10 сынып ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Бақылау жаттығулары		Ұпайлар									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	100 м (с) жүгіру	13,9	14,2	14,5	14,7	14,9	15,1	15,3	15,5	15,7	15,8 және жоғары
2	3000 м жүгіру (мин, с)	13,20	14,05	14,45	15,25	16,05	16,50	17,40	18,30	19,20	19,21 және жоғары
4	Ұзындыққа секіру (см)	463	450	436	423	410	382	356	330	304	303 және одан аз
5	Биіктікке секіру (см)	130	125	120	—	115	110	105	100	95	90 және одан аз
7	Граната лақтыру жүгіруден 700 г (м)	34	32	30	28	26	24	23	22	21	20 және одан аз
8	Шаңғы жарысы 5 км (мин, с)	26,10	27,00	27,50	28,40	29,30	30,00	30,30	31,00	31,30	31,31 және жоғары
9	Кросс 3000 м (мин, с)	13,30	14,15	14,55	15,35	16,15	17,05	17,55	18,50	19,45	19,46 және жоғары
10	Жүзу 50 м (мин, с);	1,05	1,10	1,13	1,17	1,20	1,25	1,30	50 м	—	25 м және одан аз

Қыздар											
1	100 м (с) жүгіру	15,7	16,0	16,3	16,5	16,7	17	17,2	17,4	17,6	17,7 және жоғары
2	2000 м жүгіру (мин, с)										
4	Ұзындыққа секіру (см)	370	360	350	340	330	317	303	290	277	276 және одан аз
5	Биіктікке секіру (см)	115	110	105	—	100	95	—	90	85	80 және одан аз
6	Граната лақтыру 500 гр., (м)	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9 және одан аз
8	Шаңғы жарысы 3 км (мин, с)	16,00	16,30	17,05	17,50	18,15	18,55	19,20	19,50	20,30	20,31 және жоғары
9	Кросс 2000 м (мин, с)	10,32	11,00	11,28	11,54	12,20	12,40	13,00	13,20	13,40	13,41 және жоғары
10	Жүзу 50 м (мин, с);	1,05	1,10	1,13	1,16	1,20	1,25	1,30	25 м	—	10 м және одан аз

2кесте

11 сынып ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Тест жаттығулары		Ұпайлар										
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
		Дене шынықтыру деңгейі, ұпайлар										
		Жоғары	Орташадан төмен орташа			Орташа		Төменнен жоғары		Төмен		
Ұлдар												
1	30 м (с)жүгіру	4,2	4,3	4,4	4,5	4,6	4,8	5,0	5,1	5,3	5,5 және жоғары	
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	8,6	8,8	8,9	9,0	9,1	9,3	9,5	9,7	9,9	10,1 және жоғары	
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	141	136	128	120	112	98	84	68	55	40 және одан аз	
4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	252	247	242	237	231	220	212	203	192	182 және одан аз	
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	880	870	845	830	810	810-	800	775-	760	740 және одан аз	
6	Аспалы штангаға тарту (бір рет)	16	15	13	12	11	8	6	3	2	1	
7	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	47	45	43	40	39	37	35	34	33	32 және одан аз	
8	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	19	16	14	12	10	6	3	-1	-5	-8 және одан аз	
9	6 минуттық жүгіру (м)	1505	1460	1410	1370	1335	1300	1210	1170	1100	1080 және одан аз	
Қыздар												
1	30 м (с)жүгіру	5,0	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,7	5,9	6,1	6,3 және жоғары	
2	Шаттлмен жүгіру 4 x 9 м (с)	9,8	9,9	10,1	10,2	10,4	10,7	11,0	11,2	11,5	11,8 және жоғары	
3	1 минут ішінде қысқа арқанмен секіру (бір рет)	144	140	133	128	122	110	100	85	68	50 және одан аз	
4	Орнынан ұзындыққа секіру (см)	200	194	189	184	179	168	158	147	137	126 және одан аз	
5	Екі қолмен бастың артына басылған допты лақтырыңыз, аяғыңызды бөлек отырыңыз (см)	565	530	500	480	460	420	380	350	325	305 және одан аз	
6	Арқада жатып денені көтеру (бір рет)	40	39	38	36	34	33	32	31	30	28 және одан аз	
7	Еденде отырған бастапқы позициядан алға қарай еңкейту (см)	22	21	19	17	16	12	9	5	2	-2 және одан аз	
8	6 минуттық жүгіру (м)	1245	1200	1180	1145	1105	1090	1040	990	930	895 және одан аз	

3кесте

11 сынып

ОҚУ НОРМАТИВТЕРІ

дағдыларды, дағдыларды игеру, қозғалыс қасиеттерін дамыту бойынша

Бақылау жаттығулары		Ұпай									
		10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Ұлдар											
1	100 м (с) жүгіру	13,8	14,0	14,3	14,5	14,8	15,1	15,4	15,5	15,6	15,7 және жоғары
2	3000 м жүгіру (мин, с)	14,30	14,50	15,10	15,35	15,55	16,20	16,40	17,00	17,20	17,21 және жоғары
3	Ұзындыққа секіру (см)	468	450	432	416	400	394	387	380	373	372 және одан аз
4	Биіктікке секіру (см)	135	130	—	—	125	120	—	115	110	105 және одан аз
5	Граната лақтыру жүгіруден 700 г (м)	40	38	36	34	32	30	28	26	24	23 және одан аз
6	Шаңғы жарысы 5 км (мин, с)	25,10	26,00	26,50	27,40	28,30	29,20	30,10	31,00	31,50	30,51 және жоғары
7	Кросс 3000 м (мин, с)	12,50	13,30	14,10	14,50	15,30	16,00	16,25	16,50	17,20	17,21 және жоғары
8	Жүзу 50 м (мин, с)	45,0	50,0	54,0	57,0	1,00	1,05	1,10	1,20	1,30	1,40 және жоғары
Қыздар											
1	100 м (с) жүгіру	15,2	15,5	15,8	16,1	16,3	16,6	16,8	17,0	17,2	17,3 және жоғары
2	2000 м жүгіру (мин, с)	12,2	12,4	12,5	13,1	13,3	13,4	14,0	14,3	15,0	15,2 және жоғары
3	Жүгіруден ұзындыққа секіру (см)	396	380	362	346	330	324	317	310	305	304 және одан аз
4	Жүгіруден биіктікке секіру (см)	115	110	105	—	100	95	—	90	85	80 және одан аз
5	Граната лақтыру 500 гр., (м)	23	22	21	20	19	18	16	15	13	12 және одан аз
6	Шаңғы жарысы 3 км (мин, с)	16,00	16,30	17,05	17,50	18,15	18,55	19,20	19,50	20,30	20,31 және жоғары
7	Кросс 2000 м (мин, с)	10,17	10,30	10,43	10,56	12,10	12,30	12,50	13,10	13,30	13,31 және жоғары
8	Жүзу 50 м (мин, с)	55,0	1,00	1,04	1,07	1,10	1,15	1,20	1,30	1,40	1,50 және жоғары

ҚОРЫТЫНДЫ

Дене шынықтыру пәнінде білім алушылардың оқу жетістіктерін Формативті бағалау – оқыту процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Формативті бағалау білім алушылардың оқу мақсаттарына жету деңгейін бақылауға, өз оқу әрекеттерін түсінуге, әрі қарай дамыту жолдарын жоспарлауға мүмкіндік береді. Жеке, жұптық және топтық жұмыс кезінде жүргізілетін бағалау түрлері білім алушылардың өзара әрекеттесуін, жауапкершілік пен ынтымақтастықты қалыптастырады.

Жеке жұмыс барысында білім алушының өз нәтижелерін түсінуі мен бағалауы, ал жұптық жұмыс кезінде өзара көмек пен сындарлы кері байланыс беру арқылы оқу процесіне белсенді қатысуы қамтамасыз етіледі. Бұл әдіс білім алушылардың метапәндік дағдыларын, өзін-өзі реттеу, рефлексия жасау қабілеттерін дамытады.

Дене шынықтыру сабақтарында бағалау физикалық қана емес, эмоционалдық және әлеуметтік даму салаларын да қамтиды. Бағалау арқылы прогресті бақылау, қауіпсіздік пен салауатты өмір салтын қалыптастыру, инклюзивтілік пен дара оқытуды іске асыру мүмкін болады. Әр білім алушының жеке ерекшелігіне мән бере отырып, оқу жетістігін анықтау мен дамытуға ықпал ету – бұл бағалаудың басты мақсаты.

Осы бағытта әзірленген әдістемелік ұсынымдарда 5–9-сыныптарға арналған «Көркем еңбек», «Музыка», «Дене шынықтыру» пәндері бойынша пәндік, метапәндік және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау жолдары нақты ұсынылған. Бұл ұсынымдар мұғалімдерге бағалау процесін тиімді ұйымдастырып, білім алушылардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етуге көмектеседі.

Сонымен, дене шынықтыру сабақтарында Формативті бағалауды жүйелі түрде қолдану білім алушының білім сапасын арттыруға, жеке және әлеуметтік дағдыларын дамытуға, оқу процесіне қызығушылығын оятуға ықпал етеді. Осы арқылы білім алушылардың дене тәрбиесіне деген саналы көзқарасы қалыптасып, салауатты өмір салтының негізі қаланады. «Технология және өнер» білім беру саласы бойынша пәндік білім мен дағдыларды, метапәндік дағдыларды және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау білім беру мазмұнын жаңарту аясында білім алушылардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырылады. Бұл бағыттағы әдістемелік ұсынымдар оқыту мен бағалау үдерісін үйлесімді байланыстыруға, білім алушының функционалдық сауаттылығын, шығармашылық ойлауын және өмірлік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Пәннің мазмұнына сәйкес білім алушылардың теориялық білімін, практикалық дағдыларын, шығармашылық жұмыстарды орындау барысындағы дәлдігін, құрал-жабдықтарды дұрыс қолдануын бағалау көзделеді. Әр тапсырма нақты оқу мақсаттарына негізделіп, білім алушының пән бойынша білімді қалай меңгергенін көрсетуге мүмкіндік береді.

Бұл бағытта білім алушылардың сыни ойлау, талдау, ақпаратты өңдеу, проблемаларды шешу, зерттеу жүргізу, ынтымақтастықта жұмыс жасау, рефлексия жасау сияқты дағдылары бағаланады. Тапсырмалар білім алушылардың тек білімін емес, сол білімді түрлі жағдайларда қолдана алу қабілетін анықтауға бағытталады.

Білім алушылардың өмірде қолдана алатын құзыреттіліктерін – коммуникативтік, шығармашылық, әлеуметтік, цифрлық сауаттылық және өзін-өзі дамыту дағдыларын бағалауға арналған тапсырмалар қарастырылған. Бұл құзыреттер пәнаралық байланыстар арқылы қалыптасып, білім алушылардың дербестігін, бастамашылдығын және жауапкершілігін дамытуға ықпал етеді.

Білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін, эстетикалық талғамын, салауатты өмір салтын ұстану мәдениетін қалыптастыруға бағытталған. Осы пәндер бойынша бағалауды интеграциялау білім алушылардың тек пәндік білімін емес, сонымен қатар метапәндік дағдыларын және түйінді құзыреттерін де бағалауға мүмкіндік береді.

Музыка пәні

Музыка сабағында бағалау білім алушының музыкалық есту, ырғақты сезіну, шығармашылық ойлау, ән айту және музыкалық шығармалар орындау қабілеттерін анықтауға бағытталады.

Пәндік бағалау: Ән айту, аспапта ойнау, музыкалық шығармаларды талдау, тыңдалған музыканы сипаттау сияқты нақты әрекеттер бағаланады.

Метапәндік дағдылар: Тыңдалым, шығармашылық жұмыс жасау, топта жұмыс істеу, эмоцияны музыкалық құралдармен жеткізе білу дағдылары дамиды.

Түйінді құзыреттер: Цифрлық ресурстар арқылы музыка жазу, әлемдік музыкалық стильдермен танысу, өз жобаларын онлайн платформада таныстыру арқылы музыкалық сауаттылықты және коммуникативтік дағдыларды арттыру көзделді.

Көркем еңбек пәні

Көркем еңбек білім алушылардың көркем-шығармашылық қабілеттерін дамытумен қатар, еңбекке баулу, технологиялық дағдыларды меңгеруге бағытталған.

Пәндік бағалау: Сурет салу, композиция құру, бұйым жасау, материалмен жұмыс істеу, эстетикалық талаптарға сәйкестік бағаланады.

Метапәндік дағдылар: Жобалау, жоспарлау, шешім қабылдау, зерттеу жүргізу, визуалды сауаттылық сияқты дағдылар бағалауға алынады.

Түйінді құзыреттер: Қауіпсіздік ережелерін сақтау, цифрлық құралдар (графикалық редакторлар, 3D модельдеу бағдарламалары) қолдану арқылы шығармашылық жобалар әзірлеу білім алушылардың технологиялық және цифрлық құзыреттіліктерін дамытады.

Дене шынықтыру пәні

Дене шынықтыру – білім алушылардың денсаулығын нығайтуға, қимыл-қозғалыс мәдениетін қалыптастыруға бағытталған маңызды пән.

Пәндік бағалау: Қимыл-қозғалыс дағдылары, дене сапаларын дамыту (төзімділік, икемділік, ептілік, күш), спорттық жаттығулар мен ойындарға қатысу деңгейі бағаланады.

Метапәндік дағдылар: Топпен жұмыс істеу, өзіндік реттеу, тәртіп сақтау, мақсат қою және жетістікке жету жолдарын анықтау қабілеттері дамиды.

Түйінді құзыреттер: Салауатты өмір салтына баулу, дене белсенділігі мен жеке жауапкершілік, қауіпсіздік техникасын сақтау, цифрлық құралдар арқылы өз жетістіктерін бақылау сияқты құзыреттер қалыптасады.

«Технология және өнер» саласына кіретін музыка, көркем еңбек және дене шынықтыру пәндерінде бағалауды интеграциялау- білім алушылардың пәндік білімдерін, функционалдық сауаттылығын, шығармашылық және әлеуметтік дағдыларын біртұтас бағалауға мүмкіндік береді. Бұл әдістемелік ұсынымдар педагогтерге оқытуды жаңаша ұйымдастыруға, ал білім алушыларға өз қабілетін жан-жақты дамытуға жол ашады.

Әдістемелік ұсынымдарда Формативті және жиынтық бағалаудың өзара байланысы, олардың қолданылу жолдары мен оқу үдерісіндегі орны көрсетілген. Формативті бағалау – оқыту барысында білім алушының жетістіктерін бақылап, дер кезінде кері байланыс беруге бағытталса, жиынтық бағалау – белгілі бір оқу кезеңінде оқу мақсаттарына жету деңгейін анықтауға арналған.

Оқу үдерісіне цифрлық ресурстар мен құралдарды енгізу білім алушылардың қызығушылығын арттырып, бағалау үдерісін тиімді етуге көмектеседі. Онлайн-платформалар, виртуалды аспаптар, музыка және графикалық редакторлар, тестілеу құралдары-білім алушылардың шығармашылық жұмысын бағалауда қолданылады.

Ұсынымдарда бағалау критерийлерін әзірлеу, тапсырмаларды саралау, Білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне қарай бағалау әдістерін қолдану жолдары көрсетілген. Педагогтерге арналған мысалдар мен нұсқаулықтар арқылы бағалау үдерісін сапалы ұйымдастыруға мүмкіндік беріледі.

Әдістемелік ұсынымдар «Технология және өнер» саласындағы бағалауды жаңғыртып, білім алушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға, білімін өмірде қолдана алуына, ал педагогтің кәсіби шеберлігін арттыруға бағытталған әдістемелік ұсыным.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 27.07.2007 ж., №319-ІІІҚРЗ. Астана. Ақорда.
2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан халқына Жолдауы
3. Сарбасова Қ. Инновациялық педагогикалық технологиялар. Алматы: «Атлас баспасы - 2001», 2006. – 39 б.
4. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической категории – М.: Педагогика, 1989. – 192 б.
5. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе: Анализ зарубежного опыта. – М.: Знание, 1984. – 80 б.
6. Лернер И.Я. Проблемное обучение. – М.: 1974.
7. Л. М. Седунова Музыкада пәндік, тұлғалық, метапәндік бағалау
8. О. А. Спиридонов Музыка мен компьютер интеграциясы. 2017
9. Л. П. Алешникова, Е. А. Алешников Орындалымдағы бағалау. 2016
10. Л. Л. Долгопольский, 2024. Метапредметтік құзыреттерді дамыту
11. Алмагүл Серіковна Ныгметова «Музыка пәніндегі жаңартылған бағдарлама бойынша критериялық бағалаудың тиімділігі»
https://ust.kz/word/myzyka_panindegi_jangartylgan_bagdarlama_boiynsa_kriterialdy_bagalaydyng_tiidiligi-245000.html?utm_source=chatgpt.com
12. Аскар Ажибаевич Муканов, 2023. Интеграция арқылы инновациялық оқыту идеялары (STEAM, метапәндік)

п/п	МАЗМҰНЫ	бет
	Кіріспе	4
1	«Технология және өнер» білім беру саласы пәндерін бағалау ерекшеліктері.	15
2	«Технология және өнер» білім беру саласы бойынша пәндік білім мен дағдыларды, метапәндік дағдыларды және түйінді құзыреттерді бағалауды интеграциялау бойынша әдістемелік ұсынымдар	80
	Қорытынды	158
	Пайдаланылған дереккөздердің тізімі	161
	Қосымша	162